

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De S. Gerardo Abbate Broniensi In Comitatu Namurcensi In Belgio.
Commentarius Prævius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A *tatis Jesu sacerdos, in novissima sua Gallia Belgica Descriptione pag. 280. Ut sit, pagum Stadinisum per comitatum Stadinisensem biographus noster indubie intelligit. Verum comes Marcus, quem memorat, prorsus est ignotus. Unde fit, ut ex Marco comite, cui inseruisse Sanctus dicitur, nihil omnino pro hujus aetate definienda habeatur.*

d Nullum ego in Campania nemus invenio, quod hoc nomine vocetur.

e De parvo hoc Gallia fluvio Baudrandus in Dictionario Geographico ita habet: Oritur in Barrensi ducatu prope Ligniacum, deinde in Septentrionem tendens, rigatis Claromonte et Varenis, per Campaniam labitur ad Grandipratum, et paulo infra Axonae miscetur. Fluvius hic, ut in Commentario num. 4 monui, in Tabula Geographica, tomo nono Gallia Christiana auctae praefata, vocatur Edera. Verum a Baudrando fluvius, Gallice dicitur terre, in Bria provincia positus, hoc nomine vocatur. Hinc ego, quamvis fluvium Ayre, ad quem S. Juvini vicus situs est, in Commentario Arolam et Ederam sub disjunctione appellavi, Arolae tamen, quam Ederae appellationem malim. Et vero nomen Latinum Arola ad Gallicum Ayre magis accedit.

f Fuit scilicet, ut infra docet biographus, eo loco postmodum exstructa parochialis S. Juvini ecclesia, in qua sane temporis lapsu plura hominum millia baptizata, angelorumque Pane fuere refecta.

B g Hoc Sancti factum pro admodum dubio etiam habeo. Rationem colliges ex num. 10 Commentarii praevii.

h In Commentario praevio jam monui, haec, quae num. 4, 5, 6 et 7 hic narrantur, affinia esse iis, quae in fabulosa S. Sereni Vita, apud nos ad diem praecedentem edita, cap. 1 Sancto huic affinguntur. Saussayus in Elogio (vide Commentarii praevii n. 6) nullum nominatim memorat prodigium, cujus patenti occasione Sanctus libertatem sit adeptus; sed tantum generaliter ait, hunc sincero Dei famulatu pervenisse ad libertatem, quam ei Marcus comes Stadinensis intuitu pietatis et insignium gratiae contulerit. Praestat forsitan Saussayi narratio.

i Saussayus ait, a Juvino (adi iterum Commen-

tarii praevii num. 6) ante obitum in secessu, in quem is post obtentam libertatem sese contulerat, multos e servitute peccati ad Dei filiorum libertatem adductos, multaque patrata fuisse prodigia. Dissonat adeo hic iterum a Sancti biographo, ut consideranti palebit.

k In Geographica Campania Tabula, quam novissime elaboravit Guilielmus de Lisle, ad Arolam fluvium locus notatur, Checheri nuncupatus, a S. Juvini vico haud procul admodum dissitus. Diversus forsitan is non est a vico, qui hic Cheherycus vocatur.

l Nullum nominis hujus locum, qui non longe a S. Juvini vico situs sit, in Tabulis Geographicis notatum invenio.

m Vicus hic forsitan idem est cum loco, qui in Geographica Campania Tabula proxime laudata nuncupatur Fleville, atque ad Arolam fluvium inter locum, de quo mox, Checheri dictum, et S. Juvini vicum, aequali fere utrimque intervallo, situs est.

n Saussayus innuit, loco huic seu oratorio, per Juvinum constructo, adjunctam fuisse cellulam, quod sane in hypotesi vitae eremiticae, quam Sancto attribuit, verostimilium apparet.

o Prodigia huic similia in genuinis Sanctorum Actis etiam occurrunt; verum vide Commentarii praevii num. 10.

p Et tamen fluvii hujus biographus semel dumtaxat adhuc ante mentionem fecit. Hinc oriri potest suspicio, vitam hanc esse contractam ex Vita proliciori, in qua Ayra fluvius, quem ego Arolam cum Baudrando vocare malim, saepius fuerit memoratus.

q Saltus hujus nomen punctis implevi, quod in Ms. nostro legi non queat.

r Vereor, ut duo haec miracula veritati congruant.

s Redieruntne, miraculosum rursus fluvio praebente transitum, vel an hujus forsitan, sepulto Sancti corpore, jam aquae decreverant?

t Qui binis hisce posterioribus numeris de ecclesia Sancto constructa, vico ejus nomine inscripto, corporeque de terra levato asseruntur, veritati puto conformia. Adi Commentarium praevium.

AUCTORE ANONYMO.

DE S. GERARDO ABBATE BRONIENSI

IN COMITATU NAMURCENSI IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRAEVIUS.

§ I. Sancti annuntiatio in Fastis sacris, cultus ecclesiasticus, Vita edenda.

ANNO DCCCCLIX. Sanctus in Fastis sacris tum generatim,

Q uod nobis interdum accidit, ut, an Sancti, quorum Acta elucidanda veniant, Martyrologiis Classicis inscribantur, definire difficillimum sit, id hic S. Gerardi vitam illustraturis negotium non facessit. Beda enim, Ado aliique adunum omnes, qui Martyrologia illa antiquiora concinnarunt, saeculo decimo anteriores sunt; Gerardus autem, saeculo nono jam prope elapso natus, sanctitatis fama non ante saeculum decimum fuit illustris. Hinc indubitatum efficitur, hunc ab illis non tantum non celebrari, sed nec celebrari potuisse in iis, quos adornarunt, Fastis sacris. At vero, quam in hisce propterea incassum quaeras Sancti memoriam, eam in omnibus pene Martyrologiis, Hagiologiisque minus antiquis consignatam passim invenies. Grevenus, Molanus, Galesinius, Maurolycus, Saussayus, Castellanus, aliique bene multi in Martyrologiis suis Hagiologiis hodie unanimi consensu Gerardum annuntiant; quibus etiam Florarium nostrum Ms. et Romanum hodiernum accedit. Omnium annuntiationes huc transcribere, foret prolixum; nec id operae pretium existimo. Nihil enim suppeditant, quod non clarius innotuerit ex iis, quae aliunde infra depromemus. Solam adeo breviter Romani hodierni an-

nuntiationem describo. His verbis concipitur: Apud Belgas in diecesi Namurcensi sancti Gerardi abbatis.

¶ Atque ita quidem jam habes, quae praecipue in generalioribus Fastis sacris, cujuscumque professionis ac status Sanctos commemorare solitis, S. Gerardus hodie annuntietur. Adde nunc etiam eos, quibus Sancti nomen pariter inscribitur, Fastos restrictiores, solis definiti cujuspiam instituti Sanctis celebrandis destinatos. Itaque Dorgainus, Wionus, aliique Benedictini hagiologi in iis, quos solis Ordinis sui Sanctis memorandis adornarunt, Fastis sacris S. Gerardum ad hunc diem unanimiter etiam annuntiant, idque sane, cum Sanctus ex dicendis omni dubio procul Benedictini instituti monachus existeret, non immerito faciunt. Horum annuntiationes, quod pariter nihil contineant, quod hic in antecessum memorandum sit, huc etiam non transcribo. Nec tantum Sanctus in sacris Benedictinorum Fastis, verum etiam a Ghinio canonico Regulari, in Sanctorum canonicorum Regularium Natalibus hodie celebratur; quod, cum Gerardus secundum dicenda canonicum Regularem professus certissime non fuerit, mirum non nemini forsitan videbitur. Neque enim Ghinio, ut forte putabunt, fuit propositum, alios recensere Sanctos, quam qui canonici Regulares instituto

C. B.

F

AUCTORE
C. B.

stituto ac professione exstiterint. Attamen rationem, ob quam id ille hagiologus faciat, non desse, facile, quantum opinor, ex eo, quo Sanctum exornat, elogio quisque intelliget. Hoc ideo lubet huc transcribere.

hodie annun-
tiatur,

5 Sic habet : Apud Belgas diocesis Namurcensis S. Gerardi abbatis, qui, visione divina admonitus, Bronium aedificavit cœnobium, ubi canonicos primo instituit, et ex S. Dionysii Parisiensis monasterio (ubi Regularem vitam ac litteras didicit et presbyter factus est) S. Eugenii episcopi et martyris et aliorum Sanctorum reliquias detulit. Ex quo cœnobio postea, et cœnobiis S. Bertini, et S. Amandi Gandavi vel clericos amovit, vel ad rectam vivendi regulam reformavit. Ipse quietis amator, divitiis relictis monasteriis, quibus jussus præerat, ad Bronium reversus, totis viribus serviens Domino, obdormivit in pace anno Dom. 958 et vivus et mortuus signis coruscavit. Inter sanctos ergo canonicos Gerardum ideo referre videtur Ghinius, quod ab illo canonici (clericos secundum morem canonicum viventes, vocat Vita edenda) Bronii primo instituti, canonicique, seu clerici, et nonnullis cœnobiis vel summati, vel ad rectam vivendi normam revocati fuerint. Hinc scilicet Gerardum inter eos, qui de Ordine canonico bene meriti sunt, computarit, eique proinde in Fastis sacris, a se concinnatis, locum concesserit; hoc quippe honore alios Sanctos eadem de causa etiam subinde afficit, ut in Præfationis suæ Notando quarto lectorem monet. A Sancti jam probata in Fastis sacris memoria ad cultum ejus ecclesiasticum pariter probandum progredior.

inque diocesi
Namurcensi
Officio eccle-
siastico, in
quo tres Lec-
tiones sibi
propriæ,

4 Præ manibus habeo Officia Propria festorum diocesis Namurcensis, ad formam Breviarii Romani redacta. In his ad tertium Octobris diem Officium de S. Gerardo abbate sub ritu duplici recitandum proponitur; in hoc autem Sanctus tres secundi Nocturni Lectiones habet sibi proprias, ex Vita edenda fere depromptas atque in compendium contractas. Has adeo, ut studioso lectori in ipso mox hujus Commentarii limine compendiosam eorum, quæ Sanctus gessit, notitiam exhibeam, integras huc transcribo. Prior his verbis concipitur : Vir Domini Gerardus, claris quidem natalibus illustris, sed morum vitæque integritate illustrior, apud Stablecellas, Lomacensis territorii vicum, patre Stantio ex prosapia Haganonis Anstrasiorum ducis, matre Plictrude, Stephani Tungrorum episcopi germana, procreatus est. Is ab ineunte ætate pietatis studio mire deditus pravorum devitans consortia, animo assiduè precibus, monitisque salutaribus erudiebatur : quæ ex sacris concionibus, quibus frequens intererat, hauriebat. Tanta autem in rebus agendis præditus erat prudentia, ut comes Namurcensis Berengarius ei præ ceteris difficiliora quæque ac magis arcana committeret; ita ab ejus arbitrio totius comitatus regimen dependebat : et ideo comes eum rarius a sui præsentia abesse patiebatur : Secunda illis : Hinc cum die quodam idem comes pro nobilium consuetudine venatum cum suis visset, sanctumque Virum secum duxisset, et jam hora prandendi eos domum revocaret, Gerardus spiritualia corporalibus anteponebat, bona comitis venia propinquam Bronii adiit ecclesiam, quæ cum quibusdam prædiis adjacentibus ad eum hæreditario jure devoluta erat, ut ibidem divinis misteriis interesset.

huc transcri-
ptas,

5 Dum vero sacerdos, qui illa perageret, expectatur, divinitus sopore in eum irruente, caelesti visione docetur, eo in loco oratorium construere. Quo sine mora exstructo, et copiosis ex prædiorum suorum redditibus dotato, ibidem clericorum sodalitatem instituit. Interim sollicitus remanet, qua ratione beati Eugenii episcopi et martyris sacras reliquias, quas Apostolorum Princeps ei in visione promiserat, consequi poterit : Ac tertia demum istis : In ea cogitatione crebro illo versante, oportune accidit ei, ut ipse a comite Berengario legatus in Gallias mitteretur, ubi summa cum lætitia didicit, dictas sancti Eugenii reliquias in cœnobio

beati Dionysii asservari. Quare, rebus ex sententia D confectis, ac legatione peracta, valedicens mundo et comiti, monasticum induit habitum apud Parisios in eodem sancti Dionysii monasterio : ubi instar quinquennis pueri prima litterarum elementa didicit, et paulatim presbyteri gradum attingit nono a conversione sua anno. Interea Vir sanctus cunctis virtutibus ad stuporem fratrum ornatus, visionis suæ serie fratribus in unum convocatis exposita, sacra Eugenii pignora pro Broniensis ecclesia obtinuit. Tum statim, assumptis secum aliquot suæ professionis religiosis, Bronium repetiit, et ibidem clericorum instituto monachorum substituit. Denique postquam, auctore Christo, vivens præclara patrasset miracula, ac fuisset pater et abbas octodecim monasteriorum, et in eis pervigili cura omnia administrasset, divini Spiritus revelatione de obitu sui die edoctus, ditioribus cœnobiis, quibus præerat, relictis, ad amicam Broniensis monasterii paupertatem se recepit, ibique post gratos Deo labores anno nongentesimo quinquagesimo octavo feliciter in Domino quievit.

6 Porro in suppellectili nostra litteraria etiam exstant bina Propria ecclesiarum cathedralis S. Bavonis Gandavensis, quorum alterum anno 1372 Gandavi, alterum, sed immutatum et ad Breviarii Romani formam redactum, anno 1661 Antwerpæ typis est excusum. In priori ad tertium Octobris diem nec Officium de S. Gerardo recitandum, nec commemoratio faciendæ præscribitur; in posteriori vero proponitur Officium, sub ritu duplici majori recitandum, in quo Sanctus tres pariter secundi Nocturni Lectiones habet sibi proprias. Itaque is non tantum in diocesi Namurcensi, verum etiam in cathedrali S. Bavonis Gandensis ecclesia quotannis solemniter colitur. Ad hæc ingens, qua Gerardus gaudet, tum nominis celebritas, tum sanctitatis fama etiam facit, ut vix dubitem, quin id in nonnullis aliis tum Belgii, tum Galliarum ecclesiis pariter fiat. Verum in his omnibus, cum jam ecclesiasticus Sancti cultus satis superque sit probatus, inquirere non lubet. Ceterum tres memoratæ cathedralis S. Bavonis ecclesiarum Lectiones in plerisque consonant cum Namurcensibus jam recitatis; tertia tamen, quæ in Officio sexta est ordine, illud habet singulare, quod, quæ S. Gerardus ad S. Bavonis monasterium spectantia gessit, quæque in Lectionibus Namurcensibus generaliter tantum indicantur, expresse commemoret. En verba : Eum (sanctum Gerardum) deinde Arnulphus Magnus, Flandriæ comes, cœnobio sancti Bavonis, a se restaurato, vigesimo abbatem præfecit. Qui cum dictum comitem et prælatum cœnobii sancti Bertini ab acerbissimo dolore calculi miraculose liberasset, et annos plus quindecim monasterio sancti Bavonis laudabiliter præfuisset, prælaturam cuidam Hugoni, pio ejusdem monasterii monacho, resignavit.

habet, quotan-
nis colitur,
uti etiam in
cathedrali
Gandensi
S. Bavonis
ecclesia.

E

F

7 Possent hic nonnulla in Lectionibus Sancti tum Namurcensibus, tum Gandensibus observari; verum quæ in his illustrari castigari indigent, lucem simul castigationemque accipient ex iis, quæ in Vitam edendam, ex qua fere sola illæ, ut jam monui, depromptæ sunt, in Commentarii hujus decursu elucidationis commentationisque erga observare visum fuerit. Antequam ergo progrediar, quantum in eum, qui de Vita edenda est, sermonem jam incidi, lubet prævie, quæ qualisque illa sit, et a quo auctore conscripta, nunc discutere. Mabillonius Sæculo quinto Benedictino Vitam S. Gerardi ex duobus exemplaribus Mss., quorum alterum a Papebrochio nostro, alterum e Codice Broniensis acceperat, genuino, quem Surius mutarat, servato stylo, alteroque ex duobus, quos ea habebat, prologis resecto, typis vulgavit; in Observatione autem prævia num. 1 hæc scribit : Sancti Gerardi res gestas litteris mandarunt auctores duo, uterque anonymus : quorum antiquior ex solo Vita, quam hic edimus, prologo priore notus. Cum orationem grammaticè quidem compositam, non tamen idiotis minusque capacibus satis perspicuam conscripsisset, anonymus alte-

Mabillonii
de Vita eden-
da judicium.

Gunteri

A Gunteri abbatis hortatu novum Opus aliis verbis aggressus est, quale hic damus, cum alterum penitus excidisse credatur. Optandum esset, ut purum putum auctorem primarium reliquisset anonymus sequior, qui minus apte subinde loquitur, aliosque loquentes inducit. Integram tamen fidem meretur in factis recensendis, quæ tum per se a testibus oculatis, tum ab anonymo priori accepit.

8 *Talis est Mabillonii de posteriori Gerardi biographo, cujus lucubrationem edit, censura; quam sane sat æquam existimo, nec ullum, qui in contrariam opinionem abierit, inter eruditos invenio. Quod vero innuit, scriptorem illum, quæ scribit, vel ex testibus oculatis, vel ex anonymo priore accepisse, id quantum ad omnia ob ea, quæ in Commentarii hujus decursu dicentur, intelligi non debet: cum autem anonymum priorem, uti ex Prologo liquet, sibi prælucentem habuerit, verosimilimum sit, ex hoc illum nonnulla accepisse; nonnullaque verosimiliter etiam accepit ex testibus oculatis. Ut id eum fecisse aut certe facere potuisse pateat, in ejusdem ætate inquiramus. Gunteri abbatis jussu, ut in Prologo priori indicat, suam de S. Gerardo lucubrationem elaboravit. Hinc laudatus Mabillonius, ut ætatem ejus assignet, in Observatione prævia mox dicta num. 2 sic pergit: Gunterus, cujus mandato scripsit anonymus posterior, abbatis vices Bronii agebat anno mxxxi, testante Molano. Suffragatur Fissenus * in Floribus Leodiensibus, ubi Broniensium abbatum exhibet Catalogum; in quo post Gerardum Heribertus anno cxcviii exstinctus, deinde Guinehaldus, ac tertio loco Gunterus locatur his verbis: «Gontherus» scribendam curavit Vitam sancti Gerardi, dicantur dumque templum anno mxxviii, quod augustius ipse construxerat. Obiit anno mxxii. » Cum ergo ex his verbis ab anno 1051 ad annum usque 1062 abbatis vices Bronii egerit Gunterus, necesse est, ut anonymus Vita S. Gerardi scriptor posterior, utpote qui hanc, Guntero abbate jubente, exararit, inter duos illos terminos in vivis existerit, suamque, qua Sancti nostri Vitam sit complexus, lucubrationem adornarit.*

seu tempus,
quo scripsit.

9 Quædam tamen, inquit loco proxime citato Mabillonius, anonymi (posterioris scilicet) loca huic calculo repugnare videntur. Nempe quod de Lietaldo, Mosomensi abbate, anno cxcviii mortuo, tamquam de superstitute loquatur num. 12 (apud nos num. 25) «Si cui ingerit ambiguitatem, Lietaldum» percontetur abbatem. » Eodem trahi debet id, quod legitur num. 49 (apud nos 59) de Rainero secundo Longicolli Hainoensium comite, «qui nunc usque,» inquit, «exulat in ignotis regionibus.» Nam is ultra annum cmlxxxv vitam produxisse non videtur. Ex adverso anonymus (posterior scilicet) num. 28 (apud nos 70) agens de numero monasteriorum, quæ Gerardus ad severiores leges revocavit, ait se id a majoribus accepisse, et n. 29 (apud nos 72) ubi de bellicis tumultibus tempore Gerardi exortus, laudat Chronologiam priorum, id est, majorum. Quæ verba non bene auctori æquali conveniunt. Itaque, his expensis, verisimilius est, hunc scripsisse sub annum mxxv, et quæ de Lietaldo abbate et Rainero comite dicit, hæc in persona prioris anonymi (quod non raro ejusmodi interpolatoribus accidit, ut alias notavimus) retulisse. Sane non video, quid hic aliud ad hanc difficultatem, quam hic sibi met ipsi ex anonymo posteriori objicit Mabillonius, sat plausibiliter possit reponi, nisi forte quis velit, in anonymi textum, quæ de Lietaldo abbate et Rainero comite dicit, ab interpolatore esse intrusa. Ut sit, cum ex dictis Gunterus ab anno 1051 ad annum usque 1062 Broniensium monasterio abbas præfuerit, hocque jubente, Gerardi Vitam scripsit anonymus posterior. Hic illam indubie inter binos illos terminos scripsit, et verosimilius quidem vel sub annum 1053, ut vult Mabillonius, vel potius sub annum 1058; hoc enim anno templum Broniense dedicandum curasse, in Broniensium, quem supra laudat Mabillonius, abbatum Catalogo asseritur Gunterus; est autem admodum credibile, hunc, quam ex dictis scribi jussit, Gerardi Vitam

dedicationis illius occasione scribendam curasse.

10 Hinc jam partim, et partim ex Sancti nostri ætate nequeunt subsistere, quæ de scriptore, qui Gerardi, abbatis Broniensis, Vitam, Guntero abbate jubente, litteris mandarit, in suis in Martyrologium Romanum Annotatis Baronius ad hunc diem existimavit, sic scribens: Extant ejus (S. Gerardi abbatis Broniensis) Acta conscripta ad Guntherum abbatem, quæ recitat Surius tom. V. Testatur Tritemius lib. de Scriptoribus ecclesiasticis, sanctum Odonem, abbatem Cluniacensem, scripsisse Vitam sancti Gerardi. Petrus diac. Cassin. lib. de Viris illustribus monast. Cassin. cap. 59 narrat, Vitam sancti Gerardi confessoris scriptam fuisse a Gregorio episcopo Tarracinensi. Ea itaque, quam Surius recitat, potius tribuenda videtur præfato Gregorio, quam alteri: nam quod tum soluta oratione, tum etiam carminibus intexta habeatur, ejus videtur potius esse scriptio; cum multa ab eodem carmine fuisse conscripta, idem auctor testetur. Quibus verbis vult Baronius, S. Gerardi Vitam, quæ ad Guntherum abbatem scripta, exstat apud Surium, auctorem habere vel S. Odonem Cluniacensem abbatem, vel Gregorium Tarracinensem episcopum. Ad hæc illam non Odonem, sed Gregorio potius videri attribuendam. Verum nec huic, nec illi adscribi posse videtur ista lucubratio. Et primo quidem hanc ab Odone elaboratam non esse, fit ex hujus et S. Gerardi ætate perspicuum. Mabillonius Saeculo quinto Benedictino, parte prima longum simul atque accuratum subministrat S. Odonis, Cluniacensis abbatis, elogium; Odo autem, uti ibidem laudatus scriptor probat, anno 942 e vivis excessit. Quapropter, cum ex dicendis S. Gerardus anno 939 obierit, nequit Odo litteris mandasse præfatam Sancti Vitam, in qua hic et dicto anno 939 obiisse, resque multas, quarum epocha post annum 942 locanda est, gessisse narratur. In Bibliotheca Cluniacensi sub nomine S. Odonis, abbatis Cluniacensis, scripta exstat Vita S. Gerardi confessoris, comitis Aureliacensis, qui, ut in Annotatis ibidem observatur, anno 907 e vivis excessit. Illa ipsa haud dubie hujus Gerardi seu Gerardi Vita per Odonem scripta, a Tritemio Opere per Baronium citato memoratur; unius enim dumtaxat Gerardi, cujus Odo Vitam scripsit, mentionem facit.

11 Quod jam pertinet ad Gregorium, Tarracinensem episcopum, hunc quoque S. Gerardi, Broniensis abbatis, Vitam, quæ Gunthero apud Surium nuncupatur, non conscripsisse, verosimilimum est. Petri diaconi de Viris illustribus Casinensibus Opusculum tom. VI Rerum Italicarum Scriptorum exstat insertum; hujus autem trigesimo secundo capiti subditur Annotatio, qua de Gregorio, Tarracinensi episcopo, sic observatur: Interfuit concilio Vastellensi anno 1106. Idem Bullam quamdam subscripsit Pisanæ ecclesiæ indultam anno 1126. Ad hunc ergo certe annum, si non diutius, Vitam produxit Gregorius, Tarracinensis episcopus. Quapropter, cum ex dictis S. Gerardi Vita, quæ apud Surium Gunthero abbati nuncupata est, sub annum 1053 aut 1058 verosimilium sit conscripta, nequit hæc Gregorium, Tarracinensem episcopum, habere auctorem, nisi quis hunc vel centenarium, vel centenarium etiam majorem exstitisse velit; neque enim ad ætatem minus provecctam pervenisse potest Gregorius, si Vita illius, anno 1053 aut 1058 scripta, auctor existat. In hac quippe hypothesi anno 1053 viginti ut minimum annorum fuerit, et ex dictis ad annum saltem 1126 Vitam produxit. Cum ergo minus verosimile appareat, Gregorium ætatis adeo provecctæ esse effectum, minus etiam verosimilis redditur Baronii de scripta ab illo Gerardi Vita opinio, in qua necesse est, ut ad ætatem illam minus verosimilem pervenerit Gregorius. Ad hæc Gregorius, antequam ad Tarracinenses insulas promoveretur, montis Casini exstitit monachus, ut Petrus diaconus verbis mox dandis insinuat. Unde etiam fit, ut parum verosimile appareat, hunc esse auctorem præmemorata Vita, quæ, jubente Gunthero, Broniensis monasterii, a monte Casino

auctore
C. B.
Illic neque
Odonem, Clu-
niacensem
abbatem,

biographi
ætas

* Fissenus

E

F

AUCTORE
C. B.
esse, probatur,

Casino longissime dissiti, abbate, fuit conscripta.

12 Et vero Petrus diaconus loco per Baronium citato tantum sic scribit : Gregorius, Tarracinensis episcopus, parvulus et ipse in Casino oblatas, memoria tenax, ingenio vivax, tantæ fuit gravitatis, suavitatis ac eloquentiæ, ut a nonnullis columna Ecclesiæ diceretur. Scripsit Passionem sanctorum Casti et Cassii : Passionem sanctæ virginis Restitutæ : Vitam sancti confessoris Christi Gerardi : ad quorum verborum veritatem minime requiritur, ut Gregorius S. Gerardi, Broniensis abbas, Vitam, quæ Gunthero abbati fuerit inscripta, litteris mandarit. Potest enim alteram, quæ modo perierit, S. Gerardi Vitam exarasse. Ad hæc fieri etiam potest, ut S. Gerardi confessoris, qui a Broniensis distinctus sit, Vitam elucubravit. Ad diem undecimam Augusti de S. Gerardo confessore, qui in castro Gallinario diocesis Soranæ in Italia colitur, in Opere nostro actum est; ibi autem Commentario prævio subduntur Acta, quæ ab auctore incerto notantur conscripta. Fuit forte horum auctor Gregorius : certe, quo minus id credatur, ætas non impedit Gerardi illius, utpote circa annum millesimum centesimum Vita functi. Ad hæc SS. Casti et Cassii, uti etiam S. Restitutæ virginis, quorum Sanctorum Vitam seu Passionem Gregorius, Tarracinensis episcopus, etiam descripsit, in diocesi Sorana, in qua mox dictus Gerardus, pariter coluntur. Adi caput Petri Diaconi supra laudatum, Annotationemque ei subjectam.

B editurque
proinde Sancti Vita sub
nomine anonymi.

15 Ut sit, non esse equidem Gerardi nostri Vitam, Gunthero abbati nuncupatum, a Gregorio Tarracinensi episcopo conscriptam, unicuique, quantum opinor, jam ex dictis verosimilimum est factum. Et vero id mihi etiam certum apparet vel ex eo, quod Vita hujus auctor, cum eam, jubente Broniensis abbate, scripserit, monachus Broniensis existisse videatur. Quapropter, cum elucubratio illa neque Odoni, Cluniacensi abbati, neque alteri cuidam definito scriptori possit attribui, eam nos sub nomine anonymi, qui ex dictis monachus Broniensis existisse videtur, ex Mabillonii editione Commentario huic subnectemus, additis de more Annotationibus, quibus obscura elucidentur, castigenturque, quæ castiganda sunt, ubi id in Commentario sufficienter præstitum non fuerit. Aliam tamen in capita et numeros partitionem adhibebimus, quam Mabillonius, Appendicemque, quam hic Vita subnectuit, Commentario inseremus, ubi de sacris reliquiis a Gerardo e Dionysiano monasterio Bronium allatis sermo erit. Ceterum penes nos brevior etiam est Gerardi Vita Ms; verum hanc non edemus, quod parvi admodum pretii sit, utpote præter ea, quæ de Salmensi Gerardi stemmate, et comite Berengario, uti ex dicendis patet, perperam tradit, quoddam dumtaxat exhibens Vitæ edendæ imperfectum compendium, ab auctore recentiori conscriptum, uti liquet ex hac, qua terminatur, clausula : Est autem abbatialis dignitas Broniensis annexa episcopatu Namurcensi.

§ II. Sancti patria, tempus natale, parentes, militia apud comitem Berengarium, pietatis et virtutis in prima ætate studium.

C Comitatus
Lomensis seu
Lomacensis
ex recentiori

Vir itaque, inquit num. 1 Vita edendæ scriptor anonymus, Domini domnus abbas Gerardus, gerendis Domini mandatis mirabiliter aptus, immo sacri principatus hierarchia cælesti per omnia dignus, sicuti veridicorum relatione comperimus, ingenius atque orthodoxis parentibus apud Stablecellas Lomacensis territorii vicum exstitit oriundus. Claris quidem natalibus enituit, splendidior vero morum probitate refulsit. Pater ejus Stantius, ex prosapia Haganonis, Austrasiorum ducis, prosatus; mater autem Plectrudis nuncupata, domni Stephani, Tungrorum episcopi, soror traditur exstitisse germana. Quibus verbis distincte discimus tum Sancti patriam, tum etiam parentes. Territorium Lomacense, in quo hic auctor anonymus ponit Gerardi patriam, non

unius ejusdemque extensionis et situs est apud omnes scriptores. Vix unum reperias, qui limites ejus sat accurate definiat. Neminem interim inveni hactenus, qui de hisce deque toto Lomacensi territorio, quod subinde Lomense, Laumense et Lummense etiam scribitur, accuratius loquatur, quam Joannes Baptista de Marne, Societatis Jesu sacerdos, in novissima, quam anno 1754 vulgavit, comitatus Namurcensis Historia. Ex hoc adeo lubet regionis illius usui hic valde futuram dare notitiam.

13 Itaque in Præfatione, quam Historiæ suæ Namurcensi præmittit, verbis Gallicis, a me Latine redditis, sic habet : Comitatus Namurcensis, qualis nunc est, seculo decimo comitatus Lommensis, tunc pagi Lommensis, comitatus Lomacensis, nomine vocati, et comitatus (pagi) Darnuensis partem constituebat. Pauci scriptores de duobus hisce comitatibus exacte locuti sunt. Alii, ut eruditus Adrianus Valesius et Calmetus, antiquum comitatum Lommensem cum comitatu Lossensi confundunt; alii satis habuerunt generatim dicere, non esse illum a comitatu Namurcensi hodierno diversum. Omne hoc exactum non est, uti nec illius notitia, quam historicus hodiernus suggestit, dicens, probabilis esse, regionem illam inter Sabim et Mosam versus S. Gerardi vitam fuisse. Pagus aut comitatus Lommensis Mosam inter et Sabim reipsa situs erat; verum multum etiam ultra duos illos annos protendebatur. Hannoniam, Theoraciam, Faniam, Famenam, Condrusium, antiquam Hasbaniam et antiquum Brabantæ comitatum pro limitibus habebat. Observandum enim est, comitatum Darnuensem, qui a Sabi ultra Gemblacum, secundum fluvium, Ornavi vocati, a quo nomen traxit, longitudinem extendebatur, a comitatu Lommensi pendens, quamvis deinde ab eo, saltem ex parte, fuerit avulsus. Itaque comitatus Lommensis longitudine sua complectebatur regionem inter Walhain ad comitatus Darnuensis fines positum, et Rusvinium ad Mosam supra Givetum interceptam; latitudinem vero intervallum Gerpiniam inter et vicum Corbion, Cineio parum dissitum. Forsan etiam ultra limites, quos ei assignamus, ab Oriente et a Meridie erat extensus.

16 Hactenus laudatus Marneus, remittens deinde ad eas, quas suæ Namurcensi Historiæ ad calcem subjunxit, in comitatum Lommensem inquisitiones. Ad has adeo curiosus lectorem, qui plura de comitatu Lommensi seu Lomacensi desiderat, breviter ergo pariter remitto. Pergo nunc ad Stablecellas comitatus hujus vicum seu vicum, e quo Gerardum oriundum scribit biographus. Vicus ille, ut Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus observat, liberrimus est ac nobilis, Staves, vel, ut alii scribunt, Stave vulgo nuncupatur, duabusque circiter a monasterio Broniensis distat leucis horariis. In Mappis omnibus Geographicis, comitatum Namurcensem exhibentibus, passim notatus invenitur. Unde quisque, quo loco sita sit Sancti patria, facile inveniet. Dispiciamus modo, a quibus qualibusque parentibus fuerit progenitus. Ingenui hi atque orthodoxi exstiterunt, clarisque etiam natalibus insignes. Et pater quidem, qui Stantius, vel, ut nonnulli scribunt, Stantio nomen habuit, ex prosapia Haganonis, Austrasiorum ducis, fuit prosatus; mater vero, cui Plectrudi nomen fuit, exstitisse fertur soror germana Stephani, Tungrensium seu Leodiensium episcopi.

17 Docet hæc omnia verbis num. præced. huc transcriptis Sancti biographus anonymus. Sanctus ergo per patrem Stantium ex eadem, ex qua Hagano, Austrasiorum dux, exstitit familia; per matrem vero Plectrudem Stephanum, Tungrorum seu Leodiensium episcopum, habuit avunculum. Verum, inquit, quis qualisque Hagano, quis Stephanus exstitit? Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus de Haganone sic scribit : Is est Hagano comes, qui pacto, inter Carolum Simplicem et Henricum Germaniæ regem inito, subscripsit anno 924. Nescio, an idem cum Haganone Caroli jam dicti consiliario, quem de mediocribus potentem fecerat, ut ait Frodoardus

Historia Namurcensi notitia.

E

uti etiam vici, in comitatu illo siti, in quo Sanctus

F

A Frodoardus in Chronico ad annum 920. Quod si id, quod his verbis de Haganone dubitanter innuit Mabillonius, veritati congruat, consequens est, ut S. Gerardus ex parte patris minus illustrem habeat originem, quam ei communiter solet attribui. Verum dubitari non immerito potest, an Hagano comes, qui pacto inter Carolum et Henricum reges subscripsit, idem sit cum Haganone, e cuius prosapia Stantius, S. Gerardi pater, prosatus a biographo nostro asseritur. Hagano enim, qui dicto pacto subscripsit, comes tantum fuit; Hagano autem Sancti pater a biographo dux nuncupatur.

Non tamen Namurcensis comitis filius, nec ex comitum Salmensium

18 Porro si Ægidio, Aureæ vallis monacho, in iis, quæ de Leodiensium Pontificum gestis Anselmo addidit, credere velimus, S. Gerardus comitis Namurcensis exstitit filius. Tom. I, lib. II, cap. 40 sic habet: Temporibus pontificatus ipsius (Stephani, Tungrorum seu Leodiensium episcopi) floruit sanctus Gerardus, fundator et primus abbas cœnobii S. Petri Broniensis, filius Namurcensis comitis, de Plectrude sorore ipsius Stephani. Verum non majorem fidem hic meretur Ægidius, quam ii, qui Gerardum per matrem suam ex illustrissima comitum Salmensium familia oriundum scribunt. Hos inter invenio auctorem Brevioris Vitæ S. Gerardi, quæ in Collectaneis nostris Ms. exstat, quæque ex Manuscripta genealogica illustrissimorum Salmorum cœmitum serie notatur deprompta. Hæc initio sic habet: Sanctus Gerardus claris quidem natalibus illustris, sed morum vitæque integritate illustrior, apud Stablecellas, Lomacensis territorii vicum, patre Statione (imo Stantione) ex prosapia Haganonis Austrasiarum ducis, matre Plectrude, comitissa a Salm, quæ Stephani, Tungrorum episcopi, germana fuit, procreatus est. Audi modo, quid de simili assertionem, quæ quidam Stephanum, Gerardi avunculum, ex comitum Salmensium stirpe oriundum volunt, Foullonus, Societatis Jesu sacerdos, in Historia Leodiensi tom. I pag. 161 observet: Ex canonico Mettensi Stephanus (S. Gerardi, ut fertur, avunculum) post Franconem episcopus fuit. Comitum Salmensis, qui filium faciunt, prius probasse debuerant, ejus loci titulo comites hæc ætate fuisse. Ægidius simili fide ait, Plectrudem ejus sororem, uxorem fuisse comitis Namurcensis, matremque divi Gerardi Broniensis.

prosapia exstitit; quamvis genere nobilitas fuisse, probetur, tum ex monumentis antiquis,

B Hæc applica assertioni, qua Gerardus ex comitum Salmensium stirpe asseritur. Et sane non video, qui Sanctum ex nobilissima illa stirpe oriundum esse, probari queat. Neque enim est, cur mox memoratam Vitam Breviorem Ms. opponas; hæc enim auctorem habet dumtaxat recentiorum, multoque proinde a Gerardi ætate remotiorem, quam ut sine idoneo testimonio fidem conciliare queat suis de nobilissima hujus origine assertis. Adhæc Vita illa brevior, uti ex dicendis patescet, sublestæ admodum est fidei. Sanctum Gerardum tamen ex nobili stemmate procreatum esse, indubitatum apparet. Etenim, teste anonymo ejus biographo, claris natalibus enituit. Adhæc multa monumenta, perquam antiqua, generis, ex quo ortus est Gerardus, nobilitatem discrete testantur. In Historia translationis S. Wandregisili, ab auctore, qui annum 1100 non excessisse pluribus eruditè videtur, conscripta, ita memoratur: Ecce... huic aptus negotio inventus est Vir vitæ laudabilis, sanctitate clarus et genere, Gerardus nomine, qui monachus proposito, abbas autem exstitit officio. In Vita S. Bertulphi abbatis, quæ tomo primo Januarii nostri exstat inserta, quæque circa annum 1070 scripta, Majoribus nostris visa est, num. 55 sic habet: Ea tempestate in monasterio Blandinio Gerardus merito et officio abbas degebat, cuius consilii gloriosus marchio (Arnulphus Magnus, Flandriæ comes) libenter utebatur. Qui, cum titulos nobilitatis nobilibus etiam ornaret moribus prohibitis, cunctis pene Galliæ cœnobiiis et præesse et prodesse dignus inventus est. Alia id genus testimonia brevitate studio omitto; neque enim quemquam amplius de generis, quo satus est Gerardus, nobilitate dubitaturum existimo.

Octobris Tomus II.

20 Ut tamen nulla omnino ratione de hac a quoquam deinceps utcumque subdubitari queat, antiqua etiam principum Diplomata in rei confirmationem adduco. Miræus in Diplomatum Belgicis, uti etiam Chapeavillus tom. I de Gestis Pontificum Leodiensium integrum recitat Diploma, quod a Carolo Simplici, Francorum rege, Stephani, Tungrorum episcopi, interventu fuit emissum. In hoc Carolus Simplex sic loquitur: Dudo. Viridunensium episcopus, Aiginerus marchio strenuus, pariter etiam Robertus nostræ serenitatis exequitor fidelissimus, nostram adierunt excellentiam, poscentes prorsus, uti interventu Stephani, venerabilis Tungrorum episcopi, nostræ consanguinitati affinis dilectissimi, partibus sanctæ Dei Genitricis Mariæ, almique martyris Lamberti in proprium traderemus forestem, quæ olim pertinuerat ad Tectis villam etc. Fuerit ergo etiam S. Gerardus regis Caroli Simplici consanguinitati affinis, ac proin vel hinc verosimillime ex nobili genere, si modo, ut communiter creditur, Stephanum, Tungrorum seu Leodiensium episcopum, in Diplomate memoratum, avunculum habuerit. At vero satisne certum est, hunc Sancto fuisse avunculum? Id sane ego pro omnino certo atque indubitato asseverare non ausim. Etenim ipsemet biographus ea de re dubitasse videtur, utpote non asseveranter, sed dubitanter tantum tradens, Plectrudem seu, ut alii scribunt, Plectrudem, Gerardi matrem, Stephani, Tungrorum episcopi, sororem exstitisse germanam. Mater autem, inquit n. 5, Plectrudis nuncupata, domni Stephani, Tungrorum episcopi, soror traditur exstitisse germana.

AUCTORE C. B. tam ex eo, quod Stephanum, Tungrorum episcopum,

21 Attamen idem biographus num. 10 Sancti ad Sihepanum, quo hunc de vita monastica in monasterio Dionysiano amplectenda consulat, narrans accessum, sic scribit: Vir vero Domini (sanctus Gerardus) inde (a comite Berengario) movens gressum, prospero tramite tendit ad Tungrensem episcopum, nomine Stephanum; ut, quia pastor suus erat post Pastorem summum, ab eo acciperet de hac re (de amplectenda vita monastica) licentiam et consilium. Plurimum quippe credebat profore sibi, si cum benedictione episcopali hostia viva Deo mereretur offerri; a quo susceptus cum debita sibi reverentia, seu pro mutæ cognitionis convenientia, seu pro sua, quam optime noverat, sanctimonia, inter cetera, quæ mutuo haberent edificationis colloquia, humiliter insinuat ei, cuius rei advenisset gratia. Quibus ex verbis, cum his S. Gerardus a Stephano vel mutæ cognitionis vel sanctimonie gratia reverenter dicatur susceptus, contendet forte nonnemo, reipsa Sanctum cum Stephano cognatione ex biographi opinione fuisse conjunctum, huncque non dubitasse, quin Plectrudis exstitit soror Stephani germana, licet interim id eo, qui dubitantium esse solet, loquendi modo expresserit. Verum ex verbis proxime recitatis mihi non videtur certo consequi, ut Gerardus cum Stephano cognatione ex biographi opinione indubie fuerit conjunctus; etiamsi enim hic ea de re dubitasset quam maxime, scribere absque ullo veritatis dispendio potuit, Sanctum a Stephano seu mutæ cognitionis seu sanctimonie causa reverenter fuisse susceptum; veritati quippe hæc assertio consonat, modo alterutro nomine Sanctus reverenter a Stephano fuerit susceptus. Itaque pro probabilissimo quidem, non tamen pro certo habeo, Plectrudem, Gerardi matrem, Stephani Tungrorum episcopi sororem exstitisse germanam.

ut probabilissimum est, habuerit avunculum,

22 Porro Miræus Codice Donationum piarum cap. 50 exhibet Diploma, anno 952 ab Henrico Aucepe, Germaniæ rege, in Broniensis monasterii favorem concessum, et cap. 85 litteras de elevatione corporis S. Gerardi ab Alexandro, Leodiensi episcopo, anno 1151 emissas. Atque in Diplomate quidem, quod etiam apud eundem Miræum in Notitia ecclesiarum Belgii cap. 32 exstat, Gerardus ab Henrico Vir nobilissimus vocatur; in litteris vero ab Alexandro nobili prosapia exortus dicitur. Itaque nulla prorsus ratione dubitandum est, quin Gerardus nobili ex stirpe sit procreatus. Sed jam hæc de genere, quo

inque antiquissimis Chartis nobilitatis auctoritas. Tempus, quo circiter

26 ortus

AUCTORE
C. B.

ortus est, dicta sufficiant, in tempus ejus natale nunc inquiram. Sanctus ex infra dicendis certe non serius quam anno 920 in Sandionysiano prope Parisios monasterio factus est monachus; de illo autem, ut primum hoc monasterium fuerat ingressus, biographus num. 18 hæc memorat: Nolens ergo torpescere (otiositas nempe inimica est animæ) suppliciter cœpit exposcere, ut sibi liceret litteras addiscere. Super quo fratribus admodum admirantibus, quod Vir jam dudum barbatus applicari vellet ulterius studiis litterarum puerilibus; dum id diatim exeret importunius, uni eorum traditur erudiendus. Ut vero plus mireris humilitatem et sollertiam ejus, litteratim percurrit prima elementa, ceu quinquennis puerulus; sicque suum minime relaxans propositum, in paucitate dierum memorie totum commendat Psalterium. Adhæc Sanctus, ut biographus num. 11 testatur, dicendaque aperient, ante suum in monasterium Dionysianum ingressum legationem jam obierat pro Lomacensi comite Berengario, eratque huic tum ob militarem fortitudinem, tum ob raram in suggerendis consiliis prudentiam imprimis charus.

natus est.
Litteris ad
huc junior
operam forte
dedit.

B

25 Erat ergo indubie anno 920 vir jam dudum barbatus, rebusque tum manu, tum consilio strenue prompteque gerendis apprime aptus, utpote cui comes præfatus legationem, difficilioraque etiam, ut biographus num. 3 pariter testatur, atque secretiora, quod alioquin facturus utique non fuisset, negotia committeret. Quapropter, cum hæc triginta circiter aut viginti quinque annorum virum arguere videantur, consequens est, ut Sanctus, sæculo nono jam prope elapso, anno circiter 890 natus sit. Alia, quibus annum ejus natalem propius certiusque determinem, nec apud biographum nostrum, nec alibi uspiam occurrunt. Rerum adeo traclandarum series requirit, ut qui Sanctus primam ætatem exegerit, quæ studiis addictus, qua indole, quaque morum probitate exstiterit, nunc exponam. Animumne litteris addiscendis in adolescentia applicuerit, nuspiam aperte edicit biographus. Ex verbis tamen, quæ num. præcedenti suppeditat, id a Sancto factum, utcumque fas est colligere. Secundum hæc enim voluit Sanctus jam monachus studiis litterarum applicari ulterius. Adhæc paucorum dierum spatio totum memoriæ mandavit psalterium, litterarumque proinde omnino expers non erat. His adeo, ut verosimile appareat, adolescens adhuc seu junior animum excoluerit. At quidē etiam biographus, Sanctum litteratim percurrissæ prima elementa, ceu quinquennem puerulum; verum id, ut appareat, ita potest accipi, ut tantum vellet, tunc Sanctum prima elementa, quæ ante didicerat, repetisse; leviterve iterum percurrissæ; non autem primo addiscere cœpisse. Ut sit, cum Gerardus, uti biographus num. 11 testatur, legationi obeunda, antequam monachum indueret, a comite Berengario fuerit adhibitus, litterarum illum tunc penitus ignarum fuisse, non facile in animum induxero. Litteris itaque ab ineunte ætate Sanctum nostrum utcumque saltem dedisse operam, pro verosimili habeo.

virtutemque
certo excoluit,
quam jam
senior non
deseruit.

C

24 Biographus clarius exponit, qui Sanctus adhuc junior in pietatem fuerit propensus, quique sese totum virtutibus addiderit. Huic, inquit de Gerardo num. 4, ab ineunte pueritia Divinitatis concessit clementia, ætate videlicet sensuque proficere, et tam Deo quam hominibus complacere. Qui quoniam juvenulus esset corpore, juvenum tamen obscenas confabulationes dedignabatur attendere: quin potius bonorum assuescens interesse conventibus, iniquorum evitabat summopere cœtus; et quem in corpore juvenus exornabat, splendida mentis canities condecoraverat sancta. Domus Dei ardentius frequentabat limina, ecclesiastici dogmatis sitiens epotare flumina: cujus salutaria ibidem percipiens pro capti monita, licet laicali esset circumdatus toga, tenaciori ruminabat memoria. Præmeditabatur adhuc teneriori pectore, quæ meruit postea devotus implere.

Horrens amplecti luxus et ludicra sæcli,
Emeruit templum fieri Spiraminis alui.

Ita Gerardus junior adhuc pietatis virtutisque viam sedulo tenuit. Nec porro illam deinde senior deseruit, etiam tum, cum nondum monachus sæculares militiam sequeretur. De illo, cum militem ageret, num. 5 et 6 ita memorat biographus: Hunc occultabat paludamentum cum Sebastiano, sed monachum demonstrabat frugalitas cum militante Martino. Multa illi circa commilitones benignitas, mira caritas, multa patientia atque humilitas. Proinde cum acsi patrem reverendo venerabantur, acsi dominum reverabantur. Thesaurizabat igitur in cælo, ubi nec tinea demolitur, nec ærugo. Nudos tegebat, egentes alebat, laborantibus assistebat, pusillanimes refovebat, pupillos tuebatur, viduis adminiculabatur, oppressis patrocinabatur, miseris opitulabatur.

25 Plura alia, quod commentatione non indigeant, omitto; quæ tamen etiam memorat biographus, quæque Sanctum tum commilitonibus, tum præcipue domino, cui militabat, non potuerunt non reddere longe acceptissimum. Erat is Berengarius, Lomensis seu Lomacensis comitatus seu territorii comes. Ea tempestate, inquit num. 3 Sancti biographus, comes Berengarius Namucensi castro præsidebat, cujus stirpis posteritas ibidem hactenus perstat. Cui hic Athleta Dei (sanctus Gerardus) officio militari commissus adhærebat, primumque gradum amicitie ejus quam familiariter obtinebat. Comitatus Lomacensis notitiam supra jam dedi ex Marneo. Comites illius sedem suam facerant in Namurcensi seu, ut veteres plerumque scribunt, Namucensi castro. Hinc temporis lapsu factum est, ut totus comitatus Lomacensis, seu potius pars ejus, mutato nomine, a metropoli seu domini sui sede Namurocensis seu Namucensis comitatus fuerit vocata. Comes ergo Berengarius, qui, teste biographo, Namucensi castro præsidebat, non tantum castri Namurocensis seu Namucensis, sed etiam totius comitatus Lomensis seu Lomacensis, postea Namucensis seu Namurocensis secundum sui partem dieti, comes erat. Colligitur id ex Litteris Ludovici Germaniæ regis, Arnulfi imperatoris filii anno 908 Aquis factum est. Is his enim, quæ a Chapeavillo tom. I de Gestis Pontificum Leodiensium pag. 167 et seq. et a Miræo Codice piarum donationum cap. 25 exhibentur, Ludovicus sic loquitur: Abbatiam, nomine Fossas, per prestariam a Gisla abbatissa, nostra consanguinea, nostræ voluntatis consensu acquisitam in pago ac comitatu Lummensi constitutam; cujus nunc adest comes Perengarius... jam sapius dictæ (Tungrensi scilicet) ecclesiæ pastorique præsentii Stephano... concedimus: ubi Berengarius, seu unius litteræ mutatione Perengarius pagi ac comitatus Lummensis seu Lomacensis comes nuncupatur; in Ludovici autem Litteris sermonem non esse de alio Berengario, quam de quo in S. Gerardi Vita, eruditi omnes admittunt.

26 Porro Berengarius uxorem duxerat Ragneri I, hic Raineri Hainoensis comitis, seu, ut ab aliis scribitur, Raineri aut etiam Ragenarii, Hainoensis comitis, filiam, primique Lotharingiæ ducis Gisilberti seu Gisleberty, et Raineri secundi, Hannoniæ comitis, sororem. Doctet id apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum Franciæ Frodoardus in Chronico ad annum 924 sic scribens: Interea Gisleberty (Lotharingiæ ducem comes Lomacensis) Berengarius, qui sororem ipsius uxorem habebat, comprehendit, eumque, oblati obsidibus sibi pro eo filiis Ragenarii, fratris ipsius Gisleberty, dimisit. Idem vero Gisleberty dimissus terram Berengarii Ragenarii fratris sui (Hainoensis comitis) et Isaac comitis deprædationibus plurimis vastat. Mabilonium in suis ad Vitam S. Gerardi Annotationibus dictam Berengarii uxorem sororemque Gisleberty vocat Symphorianam; unde autem didicerit, hoc nomine illam fuisse appellatam, pro certo negueo edicere. Cum tamen in suis ad Gerardi Vitam Observationibus præviis, de alio argumento tractans, laudet Vinchantium, suspicor, id illum ex Hannoniæ Annalibus, a Vinchantio conscriptis, hausisse. In his enim pag. 176 inter Raineri I, Hannoniæ comitis, liberos recensetur Symphoriana, Berengario, Namurocensi comiti, nupta. Verum in Tabulis genealogicis

Militavit
apud Berengarium,
Lomacensem
comitem;

E

F

A logicis comitum et ducum Brabantia, quas in Trophæis Brabantia Bukenus exhibet, Raineri I filia, cui Berengarius nupsit, relinquuntur anonyma. Idem etiam fit in Stemmatis Belgicis a Miræo. Ducem haud dubie duo hi posteriores scriptores secuti hac in re fuerint Frodoardum, qui nec ipse (vide verba mox recitata) nomen prodit, quo Berengarii uxorem fuerit vocata.

filiam habuit uxorem, 27 Malim ego etiam hic cum Miræo et Butkeno sequi Frodoardum, quam Vinchantium cum Mabilonio, qui in eo insuper hallucinatur, quod Berengarii uxorem faciat non Raineri I, sed Raineri II, cognomento Longi-collis, Hainoniensium seu Hannonia comitis filiam; qua in re cum Frodoardo, Miræo, Butkeno, atque ipsomet Vinchantio certissime pugnat. Libuit hæc, quod de Berengario plus semel adhuc in Vita edenda mentio occurrat, paulo fusius hic prosequi. Et nihilominus, cum ex his, quæ de Berengario memorat brevior S. Gerardi Vita plus semel jam laudata, fidem hujus, quod facturum me, spondendi, infirmare queam, lubet et hæc hic transcribere. Sic habent: Ea tempestate comes Berengarius, Namurcensis castri dominus, postmodum rex Italia, filius Everhardi, marchionis potentissimi, qui prædia amplissima variis in locis possidebat, in Longobardia comitatum Tarvisinum, in Alemannia Hasbaniam, Taxandriam, Condusium, Austroviandiam, Cisonum, Vitracum et alibi: matrem habuit Gislam, Ludovici Pii imperatoris filiam, et Caroli Calvi imperatoris sororem. Uxorem habuit Berengarius filiam Raineri et sororem Gisilberti Lotharingæ ducis. Is hunc juvenem in suam ascivit familiam: præstabat enim Gerardus non militiam tantum, sed consilio: prorsus ut eapropter præcipuum apud comitem et amicitia et familiaritatis locum obtineret, raroque eum præsentia sua abesse sustineret.

B certissimeque Italia rex 28 Berengarius ergo, Namurcensis seu Lomacensis comes, apud quem militavit S. Gerardus, factus fuerit postmodum Italia rex, si præfata Brevis S. Gerardi Vitæ fides sit. Ast a vero certissime id esse alienum, sic ostendo: duo fuerunt hujus nominis reges Italia, alter Senior, alter Junior, prioris ex Gisa seu, ut alii scribunt, Gisila filia nepos. Berengarius igitur, cujus militiam secutus est Gerardus, unus idemque est secundum Vitam, Breviorem scilicet, cum Berengario vel seniori vel juniore Italia rege. Verum Berengarium, quo de hic agimus, Lomacensem seu Namurcensem comitem eundem esse non posse cum altero ex hisce regibus, fit ex solo horum et illius tempore emortuali perspicuum. Berengarius Senior, seu primus hujus nominis Italia rex, anno 924 a suis interemptus est, uti in Chronico notat Frodoardus, passimque ab omnibus eruditissimis admittitur: Berengarius autem, Namurcensis seu Lomacensis comes, cui miles adhesit Gerardus, subscriptus reperitur Litteris, quibus Henricus Auceps Germaniæ rex (vide Miræum Codice piarum Donationum cap. 50 et in Notitia ecclesiarum Belgicarum c. 52) fundationem monasterii Broniensis anno 952 confirmat; certissime ergo idem non est cum Berengario, nominis hujus primo Italia rege. Quod jam pertinet ad Berengarium Juniores, seu secundum hujus nominis Italia regem; hic, teste Regionis continuatore, anno 964 ab Ottone imperatore captus atque in Germaniam missus, biennio post obiit; Berengarius autem Lomacensis comes ad hoc usque tempus vitam non protraxit; Frodoardus enim in Chronico ad annum 960 alterius Lomacensis seu Namurcensis comitis, cui nomen fuerit Roberto, mentionem facit tom. II Scriptorum apud Chesnium.

C numquam existit. 29 Adhæc in nova Diplomatum Belgii Collectione seu Supplemento ad diplomata Belgii Miræi parte II, cap. 15, pag. 295 existat diploma, quod a Roberto, comite Namurcensi, in abbatia Walciodorensis favore anno 946, uti in fine notatur, fuit concessum. Nequit igitur etiam cum Berengario II, Italia rege, idem esse Berengarius Lomacensis, cui S. Gerardus in Vita edenda militasse traditur, hique proinde rex Italia nunquam existit. Quod ut adhuc evadat

certius, aliam insuper, qua id probem, viam in eo. Secundum Vitam laudatam Gerardi brevioris comes Lomacensis seu Namurcensis Berengarius, qui postea factus sit Italia rex, patrem habuit nomine Everhardum; matrem vero nomine Gislam, Ludovici Pii imperatoris filiam. Oportet ergo, ut Berengarius Lomacensis comes, si unquam factus fuerit Italia rex, unus idemque sit cum Berengario I, Italia rege. Hic enim, non autem Berengarius secundus, uti ex Annalibus Mettensibus ad annum 888, variisque Chronicis apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum intelligentes, patrem habuit, (de matre nihil attinet dicere) Everhardum seu Eberhardum nominatum. Quapropter, cum ex dictis num. præcedenti a Berengario Seniore seu primo hujus nominis Italia rege absque omni dubio Berengarius, Lomacensis comes, cui Sanctus noster militavit, sit diversus, indubitatum sane evadit, hunc nunquam Italia regem existisse. A vero igitur Vitæ Brevis S. Gerardi scriptor, id affirmans, longissime hic aberrat. Est ergo, cur fidem ipsius suspectam habeamus etiam in aliis, quæ sine idoneis testibus affirmat, hæcque inter computandum est, quod de Sancti ex comitibus Salmensibus per matrem origine memorat; hæc enim ex dictis nullo plane antiquitatis testimonio fulcitur.

AUCTORE
C. B.

§ III. Sanctus ecclesiam Broniensem reedificat, clericos in ea ad tempus constituit, ipseque monachum induit. E

Gerardus apud Berengarium, Lomacensem seu Namurcensem comitem, adhuc militans assiduo earum, quas § præcedens ex biographo exhibet, virtutum exercitio ad tantam jam tum sanctitatem pervenerat, ut, si biographo nostro fides sit, singulari cæli favore fuerit affectus, modoque inusitato a divina Providentia assumptus, ut novam Bronii in comitatu Namurcensi ædificaret ecclesiam. Accuratam monasterii Broniensis notitiam in Observationibus suis ad Vitam S. Gerardi præviis num. 10 suppeditat Mabilonius. Lubet adeo illam, ut tam hujus, quam ecclesie, de qua jam agimus, situs innotescat, huc transcribere. Sic habet: Situm est Broniense monasterium inter Mosam et Sabim, pari duarum horarum utrimque intervallo, tribus a Namuco, una amplius a Philippopoli distans, sesquiduabus a Dinanto. Situm est, inquam, in rupe non admodum edita, ad vicum, qui S. Gerardi vocatur, uti et monasterium ab auctore suo, quod tamen priscum etiam Bronii (sic quippe ex dicendis primitus fuit vocatum) nomen retinet. Ad pedem monasterii in locum influit rivulus, Bornom appellatus in brevi Charta (hanc ex Miræo infra hic dabimus) ipsius Gerardi. Talem situm habet Broniensis ecclesia, quam ut reedificaret, singulari plane modo, teste biographo, a Deo Gerardus fuit electus. Qui id factum sit, num. 6 et quatuor sequentibus exponit.

Nova Broniensis ecclesia.

51 Narratio ejus in compendium contracta ita fere habet: comes Berengarius venatum aliquando ierat cum Gerardo; facta jam hora prandii, Bronium forte devenerant: comes pransurus a venatione discedit; Gerardus vero, cui Deum orare cibus erat lautissimus, de anima prius cibo hoc spirituali pasceda, quam de corpore reficiendo cogitat. In proximo erat sacra ædificula, a Pipino Heristallo olim, ut fertur, exstructa, atque a S. Lamberto, Trajectensi episcopo, consecrata. In hanc Gerardus rei sacræ interfuturus se recipit, insigni religione in orationem aliquanto temporis spatio procumbit, dumque sacerdotem, qui Sacris operetur, expectat, suavem in somnum prolapsus, videre sibi videtur adstantes Apostolorum principes, seque a Petro manu familiariter comprehensum, per ædificulam ejusque atrium circumduci. Querit Gerardus, quid hæc velint. Monet eum Petrus de ampliori elegantiorique ecclesia loco illo sub nominis sui Eugentique martyris, illatis in illud hujus reliquiis, invocatione extruenda,

quam Sanctus cælesti visione.

AUCTORE
C. B.

exstruenda, sacrique hujus ædificii dimensionem et modum assignat. Petit Gerardus, quæ sibi ratio esse queat ad Eugenii martyris reliquias consequendas. Curam illam Deo mihi que committe, respondet Petrus, tu tantum templum, quæ tibi præscribo, forma condito. Dixerat et cum Paulo e Gerardi oculis evanuit. Ast hic sibi redditus, Apostolo quamprimum obtemperare constituit.

pro vera, ut
apparet, ha-
benda, admo-
nitus exstru-
xit,

52 Hæc, quæ jam hic habes compendio, narratione paulo implexiori proponit biographus, penes quem solum etiam stare debet fides visionis, quam refert Gerardo divinitus oblatam. De visionis interim veritate dubitare nonnulli recentiores, idcirco mihi videntur, quod relaturi novæ ecclesiæ Broniensis per Gerardum constructionem, mentionem illius non faciant, tantumque dicant, Gerardo inspirasse Deum, ut ex oratorio, quod Pipinus Heristallius Bronii quondam exstruxerat, ampliore elegantioreque ecclesiam conderet. Mabillonius tamen in *Annalibus Benedictinis* lib. XLII num. 18 sic scribit: Hic (S. Gerardus, Broniensis abbas) cum pietate ac religione præcelleret, cælitus admonitus est, ut ex oratorio, quod Pippinus princeps, Heristallensis dictus, Bronii exstruxerat, et a sancto Landeberto episcopo consecrari curaverat, basilicam conderet, eamque in honorem sancti Eugenii martyris dedicaret. Veritati ergo ex Mabillonii mente congruit

B

visio, quæ de hic agimus, Gerardo oblata. Et sane nisi id ita sit, non video, unde ardens illud, de quo infra sermonem institui, in Gerardo natum sit desiderium sacras Eugenii martyris, quem aliquando non noverat, acquirendi reliquias. Idne forsitan fictioni adscribes? At obstat apertissima biographi nostri narratio; cui qui hæc in parte contraiverit hæcenus, invenio neminem. Ului sit, Gerardus utique novam Bronii a fundamentis exstruxit ecclesiam. Id quippe ab omnibus, nemine prorsus contradicente, admittitur. Adhæc Sanctus ecclesiam illam, a se ad apicem perductam, muneribus locupletavit, in eaque ad tempus clericos, qui divino servitio vacarent, instituit.

anno 918 ad
apicem

55 Certa etiam hæc sunt, et a nemine prorsus vocantur in dubium. Vir vero Domini Gerardus, inquit num. 10 biographus, jussionis apostolicæ executor promptissime, postquam fine tenus junctum peregerat opus, ad eandem basilicam devotissimum contulit munus ex copiosis prædiorum suorum redditibus, quod interim sufficeret ibidem Deo servientibus. Adhibuit quoque illic pro tempore clericorum religionem, per datam sibi sapientiam instituens eos vivere secundum canonicum morem. Verum quæri hic jam potest, quo tempore ædificari cepta sit dicta ecclesia, quo ad apicem perducta, et quo in ea clerici, secundum canonicum morem viventes, instituti. Miræus in *Notitia ecclesiarum Belgii chartam primariam, supra jam memoratam, quæ Gerardus ecclesiæ Broniensis donationes quasdam facit, cap. 52 exhibet. Illam, ut facturum me spondeo, integram huc transcribo. Sic habet: Ego in Dei nomine Gerardus cogitans de æterna retributione dono, consentiente patre meo Stantione et fratre meo Widone, aliquas rei meas ad ecclesiam, ubi cupio construere monasterium, ac meipsum in servitio omnipotentis Dei militaturum, quæ est sita in pago Lomacensi, in loco nuncupato Bronium, super fluvium Bornom, dono jus, quod habeo in Romerias. Actum in villa de Bronio, anno Domini dcccxviii. Anno Karoli octavo regis excellentissimi. De alia haud dubie donatione in hac Charta sermo non est, quam de ea, quam verbis proxime recitatis memorat biographus; hæc enim, ut num. 10 et 11 indicat, facta est ante Gerardi in monasterium S. Dionysii ingressum; hic autem ex dicendis evenit verosimiliter non diu admodum post annum 918, quo Charta proxime huc transcripta notatur, quoque proinde donatio, quæ per illam fit, omni dubio procul est facta.*

fuit perducta,
dotataque

54 Donationem ergo, quam memorat biographus, anno 918 fecit Gerardus. Hinc jam facile erues, quo tempore Sanctus novam Broniensem ecclesiam ince-

perit, quo perfecit et quo in eam clericos induxit. D Cum enim ex dictis donationem, quam memorat biographus, S. Gerardus fecerit, cum jam novam suam Broniensem ecclesiam ad apicem perduxisset, consequens est, ut hæc eodem anno 918 perfecta seu ad apicem perducta etiam fuerit, nisi forte id paulo citius factum lubeat statuere. Eodem etiam circiter tempore in novam Broniensem ecclesiam clericos a Sancto reor inductos; hic enim donationem, a biographo memoratam, verosimiliter fecit ad horum sustentationem, cui haud dubie nec diu ante nec diu post eorumdem institutionem voluerit prospicere. Quod jam pertinet ad tempus, quo novam suam ecclesiam Sanctus inceperit, nequit id tam prope definiri, quod, quantum temporis spatium sacro illi ædificio exstruendo fuerit impensum, sac exploratum non habeatur. Cum tamen tantæ molis id fuisse non videatur, quin intra triennium potuerit perfici, ex anno 918, quo ex dictis fuit perfectum, anno circiter 914 aut sequenti inchoatum verosimiliter fuerit. Tria ergo, in quæ hic inquirendum erat, ex laudata Gerardi donationis Charta sat prope innotescunt. Sunt et nonnulla alia vel hujus occasione vel in hanc ipsam observanda. Data notatur anno Christi 918, Caroli regis octavo. Carolus simplex Francorum rex designatur. Ut autem sciatur, qui annus Christi 918 cum anno Caroli Simplicis octavo queat componi, sciendum est, tres initi a Carolo Simplicis regni epochas inveniri usitatas. Prima inchoatur ab anno 892, quo rex coronatus est, secunda ab anno 898, quo Odoni, Francorum regi, successit, ac tertia denique communiter ab anno 912, quo post mortem, Ludovici, Germaniæ regis ex Carolovingia stirpe postremi, anno 911 vita functi, largiorem Carolus Simplex hæreditatem est adeptus.

55 Secundum posteriorem hanc epocham et quidem ab anno 911, quo Ludovicus obiit, inchoatam annus Christi 918, ut computanti patebit, cum anno Caroli Simplicis octava copulatur. Porro in donationis Charta jam sæpius laudata ait Gerardus, sese eam, quam facit donationem, consentiente patre suo Stantione, facere. Erat ergo is anno 918 in vivis etiamnum superstes. Hinc fit, ut quæri jam queat, quibus ex bonis Gerardus fecerit donationem, quam in Charta memorat. Ad eandem basilicam, inquit num. 10 biographus, devotissimum contulit munus ex copiosis prædiorum suorum redditibus. Præterea num. 7 loquens de Gerardo nondum de nova ædificanda Bronii ecclesia divinitus monito, nondumque proinde sæculo decimo ad ann. usque 918, annumque patris Gerardi emortualem projecto sic scribit: Ipse vero Dei Amicus (sanctus Gerardus) præponens spiritualia corporalibus, contiguam petiit ecclesiam Bronii sitam impransus, quæ cum quibusdam prædiis adjacentibus ditioni suæ obvennerant a progenitoribus. Amplitudine siquidem prædiorum clarebat, utpote qui suorum virtute majorum non degenerabat. Plurima igitur bona, plurima prædia, patre suo adhuc vivente, possidebat Gerardus, ex hisque et novam Bronii ecclesiam construere, redditibusque hanc potuit augere. Verum, cum pater ejus ex dictis eo tempore, quo pia illa Christianæ liberalitatis opera exercuit, in vivis etiamnum existeret, oportet, ut hæc vel ex bonis matris jam defunctæ ad se devolutis, vel aliunde quam ex hæreditate paterna acquisitis exercuerit. Forte tamen etiam id partim, consentiente patre suo ac fratre, fecerit ex bonis paternis, non quidem, quæ jam actu possidebat, sed quæ ad eum post patris obitum debebant devolvi.

56 Ceterum in donationis Charta sæpius jam laudata ait Gerardus, sese donare aliquas res suas ecclesiæ Broniensis, in pago Lomacensi sitæ, ubi monasterium cupiebat construere. Hinc Mabillonius in *Observationibus ad Sancti Vitæ prævis* num. 10 ita observat: Hoc monasterii condendi primum consilium fuit, quod non nisi post decem annos executioni mandatum est, (ut diximus supra num. 5) paulo antequam Gerardus in sancti Dionysii monasterium secederet. Verum enimvero certumne

Ast monasterium ecclesiæ decennio tantum post fuisse adjunctum, putat Mabillonius;

A certumne omnino est, S. Gerardum condendi monasterii consilium, quod in Charta memorat, executum non prius esse, quam jam post hanc emissam decem anni essent elapsi. Fateor sane, monachos non multo citius in ecclesiae Broniensis possessionem devenisse: attamen ecclesiae Broniensis decennio circiter, antequam hæc monachorum juris fieret, adjunctum non fuisse monasterium, in quo clerici seu canonici, in ecclesia Broniensis secundum dicta a Gerardo constituti, habitarent, potest non undequaque indubitatum videri. Etenim biographus noster num. 53 narrans, a Gerardo, e Gallia Bronium reverso, monachos ibidem clericis seu canonicis Regularibus fuisse substitutos, hunc in modum loquitur: Vir vero Domini Gerardus de bonis ad meliora contendens, et Broniense sanctuarium in cunctis provehere volens, clericorum, quam ibi prius locaverat, eliminavit conversationem, monastici Ordinis substituens religionem. Ubi forte per sanctuarium, cum nullam deinde conditi a Gerardo monasterii mentionem faciat, monasterium intelligit.

quædam, quæ
opinionis huic
obsunt, et
quædam,

B 57 Adhæc in Rescripto, quo Stephanus Papa apud Miræum in Notitia ecclesiarum Belgii cap. 52 Monasterii Broniensis fundationem circa annum 929 confirmat, dicitur Gerardus monasterium Broniense in melius reformasse, idque ipsum etiam dicitur in altero Stephani Papæ Rescripto prolixiori, quod idem Miræus in Diplomatis pag. 257 exhibet. Hinc autem consequi videtur, ut, dato etiam, alterum ex hisce Rescriptis, quod infra discutiam, genuinum non esse, prius Bronii a Gerardo monasterium fuerit constructum, quam monachos ibi clericis seu canonicis Regularibus substituerit; intelligi enim posse non videtur, qui his illos ibi substituendo monasterium reformarit in melius, si monasterium ibi antea non fuerit. Attamen laudatus Miræus in Notitia ecclesiarum Belgii cap. proxime citato etiam exhibet Diploma, quo Henricus Auceps, Germaniæ rex, monasterii Broniensis fundationem anno 952 confirmavit; in hoc autem dicitur Gerardus petisse, ut cenobium, quod ipse ex hereditatis suæ proprio in pago Lomacensi in loco, qui dicitur Bronium, conversus nuper construxerat... contuendum, rex Henricus susciperet. Erat ergo secundum hæc Henriciani Diplomatis verba Broniense monasterium anno 952 nuper dumtaxat exstructum, ac proin diu admodum post annum 918, quo donationis Chartam supra hæc transcriptam Gerardus dedit. Adhæc illud extruzit Sanctus jam conversus, id est, quantum apparet, jam factus monachus; neque enim alia assignari posse videtur ratio, qua id Gerardus jam conversus fecisse dicatur.

quæ favent,
rationes Sancti
a Berengario
legatus
mittitur
Parisios,

C 58 Itaque cum certo Gerardus factus non sit monachus, nisi postquam jam in ecclesia Broniensis clericos constituisset, consequens est, ut, cum hos ibidem constituit, monasterium Broniense nondum condidisset, ac proin ut hoc ante annum 928, quo verosimiliter secundum dicenda e monasterio Sandionysiano reversus est Sanctus, conditum non fuerit; neque enim inter hunc annum, et tempus, quo Bronii clericos Gerardus constituit, conditum fuisse videtur. Ita potest propugnari Mabillonii opinio. Verum hæcne præ opposita certo amplectenda est? Id mihi equidem non apparet, uti, cum de monachis in clericorum locum substitutis tractandum erit, pluribus declarabo. Rerum hic tractandarum seriem jam prosequor. Considerat jam ex dictis Gerardus novam augustioremque Bronii basilicam, clericosque etiam in ea ad Dei cultum constituerat. Verum anceps animi hærebat, quo pacto S. Eugenii martyris reliquias, quas in eandem inferendas, ex Apostolo intellexerat, posset acquirere. Opportuna interim ad id, divina sic ordinante Providentia, sese obtulit occasio. Erant Berengario, Lomacensi comiti, negotia tractanda cum Roberto, præpotente Parisiorum comite. Alterius Roberti, cognomento Fortis, filius erat (verba sunt Mabillonii in Annotationibus suis) hic Robertus, ac Odonis in Annodenis regis frater, Remis apud S. Remigium ab episcopis et abbatibus contra Carolum (Simplicem scilicet) rex constitutus, inquit

Frodoardus in Chronico ad annum DCCCXXXII, sequenti post in pugna Suessionica lanceis perfoctus. Aptior legationi ad hunc obeundæ non occurrit, quam Gerardus. Parisios itaque, jubente comite, Sanctus proficiscitur, cumque eo paucos post dies, inclinante jam die, advenisset, suos jubet de hospitibus prospicere, ipseque, qua erat pietate, ad ecclesiam sancti Dionysii martyris precandi causa accedit.

AUCTOR
C. B.

59 Concinebant tunc Dionysiani cenobitæ vespertinas preces: sed en sub finem, quando solemniter ecclesiam more Sanctorum implorantur auxilia, ex improvise Gerardus audit, invocari in opem sanctum martyrem Eugenium. Ferit animum ea vox. Post Vespertinum Officium e cenobitarum primoribus aliquot percontatur, quis ille sit decantatus ab illis Eugenius martyr. At illi respondent, Toletanum episcopum esse, Magnique Arcopagitæ auditorem et collegam, qui glorioso pro Christo certamine mortem oppetierit. Non dubitavit Gerardus, quin ille ipse esset Eugenius, cujus reliquias in ecclesiam Broniensem inferendas, in visione supra memorata ex B. Petro Apostolo intellexerat. Itaque summo delibutus gaudio, ardentissimis capit apud monachos instare precibus, sese ut sacris ejus reliquiis dignarentur. Mirantur hi Homines postulatum, remque difficilem esse causantur; attamen si in sua ipsorum basilica monachorum cœtui nomen dare voluerit, spem faciunt, fore ut optatis potiatur. Conditio erat, quæ ab istiusmodi Homine alienissima non immerito posset videri. Attamen Gerardus de illa adimplenda, quo sacrum thesaurum, martyris, inquam, Eugenii reliquias acquireret, serio deliberare cepit, omnibusque mature expensis, sæculo nuntium remittere statuit. Itaque legatione feliciter perfunctus, atque ad comitem Berengarium reversus, facultatem ab eo petit et impetrat meliorem in religione militandi militiam, consultoque deinde Stephano, Tungrensi episcopo, Parisios regreditur, ac San-Dionysianorum Benedictini Ordinis monachorum numero adscribitur, possessionibus, quæ in Lothariensi regione sui juris erant, monasterio collatis. Hæc omnia compendio hic exhibere libuit, quod viam monstrat, qua Sanctus ad vitam monasticam devenit. Fusiori omnia oratione Sancti biographus num. 11 et seq sequenti bus exponit. Verum annum, quo illud factum sit, non adjungit.

monachum-
que, ut S. Eugenii reliquias
obtainat, in
S. Dionysii monasterio
induit;

40 Id tamen non diu admodum post novæ Broniensis ecclesiae constructionem, post clericos seu canonicos Regulares in eam inductos, censusque iis alendis a Sancto eidem ecclesiae constitutos evenisse, ex tota narrationis serie intelligitur. Imo illud, priusquam Broniensis ecclesiae monasterium adjeisset Gerardus, factum non esse, verosimilimum, ne dicam certum, ex infra dicendis eadent. Quapropter, cum secundum hæc id anno 919 verosimiliter Sanctus fecerit, verosimiliter etiam hoc ipso anno monachum induerit; ad annum enim sequentem differre id, ut apparet, non patiuntur sequentia Sancti gesta. Rem sic ostendo: Gerardus, ut anonymus Vitæ ejus biographus num. 19 docet, anno nono, postquam factus esset monachus, sacerdotio initiatus est. Anno igitur, inquit de Gerardo, conversionis (ad vitam scilicet sanctiorem et religionem) ejus secundo Parisiis ordinatur acolythus ab episcopo ejusdem urbis Theodulfo; a quo etiam hypodiaton consecretur subsequente tertio; sub ejus vero successore Fulrado ascendit gradum diaconii quarto. Anno autem nono sublimatus virtutum fastigio, sublimatur et sacerdotio ab ipsius Fulradi successore Adelhelmo. Porro Gerardus sacerdos jam consecratus non diu admodum post, acceptis S. Eugenii reliquiis, reversus est in patriam. Integris ergo novem annis in Parisiensi S. Dionysii monasterio monachum verosimiliter egerit. Jam vero Sanctus, anno circiter 929, ut secundum infra dicenda verosimiliter apparet, rescriptum in monasterio Broniensis a se reformati vel conditi favorem a Stephano Papa accepit. Quapropter, cum tunc verosimiliter Sandionysianum monasterium jam ab anno 928 reliquisset, annique novem, ab anno 928 ordine retrogrado

quod verosimiliter
anno
919,

F

AUCTORE C. B. trogrado computati, deducant ad annum 919, necesse est, ut Sanctus ab hoc anno monachus induerit, ac proin ut id in annum 920 nequeat differri; anni enim novem, quibus in monasterio S. Dionysii commemoratus est, inveniri alioquin non queunt.

aut hoc certe vel sequenti 41 Verum, cum mox dictum Stephani Papæ Rescriptum paulo forte serius, quam anno 929 datum fuerit, aliud argumentum adduco, quo saltem probetur, Gerardum, si non citius, certe non serius, quam anno 920 monasticam vitam esse amplexum. Sanctus, uti ex jam dictis ejus biographus testatur, vitæ monasticæ sese non dedit, nisi prævie consulto Stephano, Leodiensi episcopo. Jam vero Egidius, Aureæ-Vallis monachus, in suis ad Anselmum de Gestis Pontificum Leodiensium Additionibus tom. I, cap. 41 de hoc Stephano, Leodiensi episcopo, sic scribit: Præfuit idem Stephanus episcopus ecclesiæ Leodiensi annis octodecim eo tempore, quo Romanam Ecclesiam rexerunt sibi invicem succedendo Joannes nonus, Benedictus quartus, Leo quintus Christophorus primus. Obiit decimo quarto Calend. Junii, sepultusque est sub altari sanctæ Trinitatis, in cripta scilicet sancti Lamberti, regnante Conrado, Romanorum imperatore, hujus nominis primo. Quo defuncto, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo vigesimo, Henricus primus, genere Saxo, filius Ottonis ducis, octuagesimo loco ab Augusto, imperavit annis octodecim fere. Multum abest, ut Joannes IX, Benedictus IV, Leo V et Christophorus I octodecim annis S. Petri cathedram occuparint. Octodecim ergo annos, quibus Stephanum, Leodiensem episcopum, sedisse, scribit Egidius, illorum pontificatu perperam definit. Attamen cum Stephanum ab anno 902 sedisse constat, consequens est, ut is secundum Egidium anno 920 obierit. Et vero obitum Stephani, si non citius accidit, certe non serius accidisse, liquet ex Frodoardi ecclesiæ Remensis presbyteri Chronico. In hoc enim Frodoardus contentionem, quæ post mortem Stephani de sede Leodiensi inter Richarium, Stephani successorem, et Hilduinum, ecclesiæ Leodiensis clericum, exorta est, anno 929 innectit.

evenit. 42 Idem fit in Viridunensi Chronico ab Hugone Flaviniacensi. Necesse est ergo, ut Stephanus, Leodiensis episcopus, in cujus tempus emortuale hic inquirimus, non serius quam anno 920 mortuus statuatur. Cum ergo ex dictis consulerit hunc Gerardus paulo ante suum in monasterium Sandionysianum ingressum, necesse est, ut Sanctus id, si non citius, certe non serius, quam anno 920 sit ingressus. Itaque ex dictis Sanctus, verosimiliter quidem anno 919; indubie autem vel hoc vel anno 920 monachus est factus. Ceterum, cum Gerardus, ut ejus biographus verbis supra recitatis testatur, anno a sua conversione, id est, accessu ad religionem, tertio subdiaconus a Theodulfo, Parisiensi episcopo; anno vero sequenti diaconus ab hujus successore Fulrado consecratus sit, posset hinc pro determinando anno, quo Sanctus monachus induit, argumentum validissimum formari, si modo annus, quo obierit Theodulfus annusque, quo ei successerit Fulradus, haberetur exploratus. Verum tum hic, tum ille non satis innotescit, et pro utroque utcumque determinando Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. VII in episcopis Parisiensibus recurrunt ad ipsam Sancti nostri Vitam, ex cujus verbis supra recitatis concludunt, Theodulfum anno 922 non amplius exstitisse in vivis, eique jam tum Fulradum successorem fuisse.

§ IV. Ad sacros ordines et ad ipsum sacerdotium promovetur, revertitur e monasterio San-Dionysiano in patriam cum reliquis S. Eugenii martyris, hæque in novam Broniensem ecclesiam solemniter inferuntur.

Quam Gerardus in sæculo studiose excoluerat virtutem, eam in religione impensius est complexus.

Erant tunc in celeberrimo, quod ingressus erat, D S. Dionysii monasterio monachi non pauci, omni virtutum genere conspicui. Hos inter quamquam Sanctus esset ordine postremus; impigre tamen in id incumberebat, ut nulli esset vel virtutum studio, vel harum exercitatione secundus. Seniores honore præveniebant, juniores amore et benevolentia complectebatur, corpus macerabat inedia, non raro in oratione noctem transigebat, Regularum monasticarum observator ita erat exactus, ut ab his vel latum unguem recedere reformidaret, in victu ejus parcitas, in vestitu vilitas, in obediendo alacritas apparebat, modestia suique demissione plane erat insigni. Docet hæc omnia atque insuper plura alia num. 20 anonymus ejus biographus. Nec tantum virtuti, sed animum etiam literis addiscendis applicuit; quod sane quam rara foret humilitate, argumento fuit certissimo. Vir quippe tunc erat, ut biographus num. 18 docet, jam dudum barbatus. Adhæc legatione pro comite Berengario fuerat perfunctus, eratque nobili genere prosatus. Et cum vir talis tantusque esset, studiis litterarum puerilibus vult applicari, ac litteratim percurrat (verba sunt biographi) prima elementa, ceu quinquennis puerulus.

44 Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. xxxii, num. 18 de Gerardo sic scribit: Mox ille, inertiam perosus, piis se operibus exercere, litteras, quas ignorabat, addiscere, sacris lectionibus, labori et precibus se totum dare, adeo ut seniores non modo pietate, sed etiam doctrina assequeretur. Pleraque, quæ his verbis assertit Mabillonius, pro indubitatis habeo, uti ex iis, quæ jam dixi, manifestum est. Attamen quod ait, Sanctum in San-Dionysiano, quod ingressus erat, monasterio didicisse, quas ignorabat, litteras, pro certo non admitto; si ita nempe id accipiendum sit, ut Gerardum, antequam S. Dionysii monasterium ingrederetur, omni penitus litterarum scientia fuisse destitutum, velit Mabillonius; quæ enim hæc de re mea sit opinio, n. 25 jam aperui. Eo ergo, ne hanc, quam jam exposui, iterum exponam, studiose lector, te remitto, et Sancti in litteris profectum exhibeo. In paucitate dierum, inquit n. 18 biographus, memoriæ totum commendat Psalterium. Nec mirum; nulla namque ad discendum mora, ubi Spiritus sancti doctrix est gratia. Subinde sacri Codices sibi apponuntur, divino dogmate ubertim debriatur, ut, quemadmodum apes florilega pratorum pervolat ampla, ut sibi dulcissimo componat nectare mella; sic et iste sedulus Dei Assecla doctorum recitans scripta, divini favos eloquii ab eorum melliflua excipiebat doctrina, atque sagaciter sacra pectori condebat mandata.

F ad sacros Ordines promovetur, 45 Tantis ergo erat Sancti in inferioribus litterarum studiis progressus, ut jam his sufficienter instructus, atque ad altiora progressus in sacros divini verbi Codices sedulo incumbere, sublimiorique ex his hausta doctrina mentem magno cum fructu imbueret. Nec minus propterea in observandis monasterii regulis erat exactus. Accipe nunc, quid tum magno suo in sacra doctrina progressu, tum gnava virtutum omnium exercitatione sit consecutus. Quod Prior, inquit num. 19 biographus, et fratres sub silentio contemplantes, et qualis quantusve foret, intelligentes, ne lucerna lateret sub modii umbra, quærentes, idoneum censet promoveri ad sacros Ordines. Per quos paulatim permotus, ut in presentiarum nostræ narrationis explicat textus; attingere etiam meruit honorem presbyteratus, utpote quem totius probitatis adornaverat decus. Qui licet reclamans maluerit obsistere, indignum se vociferans multimoda excusatione; convictus tamen a fratribus vel Priore, jussis eorum compulsus est acquiescere, ne videretur obedientiam deserere, quæ ceterarum comes virtutum assolet esse. Fuit itaque Gerardus, ut his verbis biographus nos docet, ad sacros Ordines gradatim promotus ac tandem etiam sacerdos ordinatus.

46 Ast, inquit, quo anno acolythus, quo subdiaconus, quo diaconus, quo sacerdos ordinatus est Sanctus? Res pendet ab anno, quo is ad religionem seu monasterium ordinatus

A monasterium Sandionysianum accessit; biographus enim (vide num. 40) nos docet, quoto anno post Sancti ad religionem accessum quolibet ex hisce quatuor ordinationibus euerit. Cum ergo ex dictis Sanctus absque omni dubio quidem vel anno 919 vel sequenti; verosimilius vero anno 919 ad religionem accesserit, consequens est, ut haud dubie quidem vel anno 928 vel sequenti; verosimilius vero anno 928 sacerdos ordinatus fuerit; cum scilicet id anno nono conversionis ejus, seu accessus ad religionem factum scribat biographus: qui cum etiam doceat, Gerardum anno post conversionem suam seu accessum ad religionem secundo acolythum, tertio subdiaconum, quarto diaconum fuisse ordinatum, colligi potest ex dictis, quo circiter tempore singulae haec ordinationes debeant locari. Aptum interim aliquid, quo earundem tempus seu annum proprius determinarem, non inveni, improbo licet gravoque etiam conatu impenso. Itaque ex omnibus jam dictis pro certo dici duntaxat potest, singulas Sancti ordinationes altero e bimis definitis annis esse factas; annus autem unus definitus, quo factae fuerint, assignari non potest. Eaepono nunc, quae Sanctus sacra jam sacerdotis dignitate auctus exerat.

petit demum,
et impetrat
S. Eugenii
reliquias:

47 Non diu admodum, uti jam dixi, in Sandionysiano monasterio adhuc substitit. At vero cum jam monachorum omnium, quibuscum ibi versabatur, benevolam erga se voluntatem saepissime fuisset expertus, de qua ea proinde nullus esset dubitandi locus, tempus tandem advenisse ratus, quo desideratas sibi S. Eugenii martyris reliquias acquirere, acquisitasque, ut faciendum in visione ex Apostolorum principe intellexerat, in ecclesiam Bronniensem inferret, novum, quo voti compos fiat, conatum adhibendum censet. Itaque Dionysianos congregatos monachos brevi simul aptaque oratione docet, divinam esse, quam quondam in visione didicerit, voluntatem, ut S. Eugenii martyris reliquias in ecclesiam Bronniensem inferantur. Hos proinde eo transferendas sibi donari postulat, preceseque addit, quam potest, ardentissimas, postulato suo ut annuere ne dedignentur. Hi, quod affirmat Sanctus, Deum reipsa velle, facile credunt, Gerardi scilicet id asserentis notissima virtute persuasi. Quid plura? Voto ejus unanimi consensu omnes promptissime assentiuntur. Nec tantum sacrum Eugenii martyris corpus Gerardo libenter concedunt, sed nec alias Sanctorum reliquias denegant. Integrum S. Eugenii corpus Gerardo datum fuisse, crediderunt nonnulli, hosque inter, ut apparet, ipsemet anonymus noster biographus. Etenim num. 22 sic scribit: Tandem salutiflua desideratissimi martyris (Eugenii) exponitur urna, obrizo pretiosiora illius continens membra, quae honorifice, ut par est, aurificio fabrefacta Viro Dei (sancto Gerardo) contraditur ad sua, ut diutius desideraverat, asportanda. Cum ergo ipsam urnam, quae S. Eugenii membra contineret, Gerardo fuisse traditam, his verbis tradat biographus, partisque in S. Dionysii relictæ non meminerit, totum Martyris corpus datum fuisse Sancto, credidisse videtur. Verum an id ita sit, simulque an S. Eugenius, cujus reliquias Sanctus accepit, Tolletanus episcopus exstiterit, sequenti § discutiam; ubi etiam, quas præterea reliquias e S. Dionysii monasterio Bronium attulerit Gerardus, utcumque determinare emitar. Ad Sanctum nostrum revertor.

his ditatus
Bronium
versus cum
duodecim
monachis,

48 Gerardus, obtentis tandem sacris, quas ardentissime desiderarat, reliquiis, Bronium versus non diu admodum post cum duodecim San-Dionysianis monachis iter arripuit. Hos quippe Sanctus a Dionysiano monasterio una cum S. Eugenii reliquiis idcirco postularat, quod clericis seu canonicis Regularibus, quos, autequam monachum indueret, in ecclesia Bronniensi constituerat, monachos subrogare, decrevisset. Duodecim monachos cum S. Gerardo e S. Dionysii monasterio esse profectos, colligitur ex Appendice, quæ Vitæ edendæ apud Mabillonium in sæculo quinto Benedictino subnectitur. In hac enim Sancti biographus ita memorat: Cum (sanctus Gerardus) licentiam et libertatem repatriandi a mo-

nasterio Parisiensi sancti Dionysii, ubi sæculum mutaverat sanctus Gerardus, obtineret, ut in terra sua majorem utilitatem inferret, gratiam ei contulit Deus. Quicquid ergo postulavit, accepit. Accepit secundi ordinis personas duodecim ad numerum Apostolicum, scilicet bonos doctores, morum informatores, disciplina Regularis informatores. Hos inter verosimillime exstetit Lietaudus, postea ex dicendis Mosomensis abbas. Fas est id colligere ex iis, quæ mox subdit biographus, postquam narravit, non tantum S. Eugenii corpus, verum etiam plurimas alias Sanctorum reliquias a Gerardo Bronium esse allatas.

49 En illa: Si cui autem ingerit ambiguitatem, Lietaudum percontetur abbatem, hujus Viri Dei in cœnobio Mosomensis successorem, qui cum eo præsens ad clandestinam tot reliquiarum compositionem, demirari solebat Bronniensis locelli angustiis tam mirabilem contineri sanctitatem. Lietaudus ergo, teste biographo, S. Gerardo, multas Sanctorum reliquias e S. Dionysii cœnobio Bronium deferenti, in itinere adfuit, ac proin verosimillime, imo indubie exstetit e duodecim monachis, quos Sanctus e Dionysiano monasterio accepit, quosque ex dicendis in Bronniensi ecclesia clericis seu canonicis Regularibus deinde substituit. Atque ita quidem unus e duodecim monachis, quos Gerardus cœnobio S. Dionysii accepit, nomine tenus notus est. Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. XIII, n. 8 putat, e duodecim, quos Gerardus secum adduxit, monachis etiam exstitisse Werembertum, qui, ut biographus num. 24 narrat, a S. Venantio abbate in somnis Cuvinii fuit increpitus. Verum hic non e duodecim Gerardi comitibus, sed alter e duobus monachis, ad quos hi cum Gerardo secundum dicenda Cuvinium diverterunt, verosimillime exstetit. Id ex biographi loco proxime laudato, si cum antecedentibus compareretur, colligendum mihi apparet. Quod vero ad Anselmum pertinet, quem etiam duodecim Gerardi sociis accenset, ille ob dicenda ex his verosimillime fuit. Jam institutum de Gerardi Bronium versus itinere sermonem prosequor. Fuit id felici exitu terminatum.

ACCORRE
C. B.

quorum unus
fuit Lietaudus,
postea Moso-
mensis abbas.

E

50 Sanctus enim cum suis comitibus, ne sacrum, quem a Dionysianis monachis acceperat, thesaurum sibi eriperent indigenæ, clanculum profectus, prospero cursu, inquit num. 25 biographus, pervenit ad municipium, in pago Lomacensi situm, quod appellatur Cuvinium. Hic autem debebant duo monachi ex monasterio sancti Germani, ad quem tunc pertinebat fundus ejus municipii, unanimiter excubantes cura pervigili in excubiis sancti abbatis Venantii. Mabillonius in Observationibus præviis n. 4 in hunc biographi locum ita scribit: Forsan hic (loquitur de Cuviniensi municipio) est vicus sancti Germani in Brabantia, haud procul a monasterio Gemblacensi. Cuvinium villam scriptor Translationis S. Germani sæculo viii commemorat. Eandem Carolus Calvus monachorum usibus deputat in partitionis Charta, quam in Seculi tertii parte secunda publicavimus. Hanc sæculo decimo procurabant duo illi (verbis biographi mox recitatis memorati) Germanenses monachi, dum, furentibus bellis, a monasterio avulsa est; quod tempore suo factum, subindicat anonymus (Vitæ S. Gerardi scriptor) mox citatus. Nullus dubitem, quin recedentes inde monachi sancti Venantii abbatis corpus secum detulerint in nostrum sancti Germani asceterium; illud ipsum, quod Venantii, Turonensis abbatis, nomine hic depositum colimus. Latebat hactenus, undenam, quave occasione huc advectum esset sancti confessoris corpus: sed e Lomacensi pago delatum facile concedet, quisquis infelicem Belgii ac prope omnis Galliae statum tempore Nortmannicæ pervasionis attenderit, quo Sanctorum glebæ in varia, et quæ tutiora putabantur loca, deportabantur. An autem Venantius abbas, cujus reliquiis gaudemus, ille ipse sit, qui seculo vi Turonense rexit monasterium, aut qui in opido cognomine apud Atrebatenses colitur, alii judicent.

iter arripit
sacrumque
thesaurum
Cuvinii.

F

51 Ita Mabillonius de corpore S. Venantii duo in-
nuens.

AUCTORE
C. B.
quo de loco
nonnulla hic

nuens. Alterum est, illud penes duos, quos memorat Sancti biographus, Germanenses monachos adhuc existisse, quando eo cum S. Eugenio corpore anno, ut statuit, 928 advenit Gerardus; alterum est, S. Venantii corpus Nortmannicæ pervasionis occasione ad monasterium S. Germani Cuvinio esse translatum. Verum ego post annum 928, non Nortmannos, sed Hungaros in Lotharingiam pagumque Lomacensem grassatos esse, invenio, ut adeo, si vere (quod instituti mei non est inquirere) S. Venantii corpus Cuvinio ad Germanense cenobium monachi profugi transtulerint, id, non Nortmannorum, sed Hungarorum pervasionis occasione factum fuerit. Sed hoc obiter hic annotasse sufficiat. Quod vero ait, Cuvinium municipium, a biographo memoratum, forsitan esse vicum S. Germani in Brabantia, haud procul a monasterio Gemblacensi distans, id mihi sane, si non veritati certo dissonum, parum sane verosimile apparet. Etenim probari non potest, illum S. Germani vicum in antiquis monumentis vocari Cuvinium. Adhæc hodie in ditione Leodiensi oppidum est, leuca horaria Mariæburgo remotum, quod Gallice Couvin, Latine Cuvinium nuncupatur; partem autem ditionis hodiernæ Leodiensis, in qua illud oppidum, nomine Cuvinium, situm est, complectebatur comitatus Lomacensis, cui biographus noster, quod memorat, Cuvinium adscribit. Fieri ergo potest, ut duo Germanenses monachi, quos excubasse in excubiis S. Venantii scribit noster biographus, in hodierno ditionis Leodiensis Cuvinio domicilium habuerint.

B
contra Mabillonium disputantur,

32 Imo eos ibi domicilium reipsa habuisse, verosimillimum ideo reor, quod alius in pago Lomacensi locus non occurrat, qui in antiquis chartis monumentis Cuvinii nomine distinguatur. Hinc verosimiliter etiam Marneus supra laudatus hodiernum Leodiense Cuvinium indubitanter accipit pro loco, ad quem Gerardus cum reliquiis S. Eugenii divertisse, a biographo narratur. Ad Dissertationes ejus Historico-criticas, ad calcem Historiæ Namurcensis adjectas, ibique præterea pag. 89 Cuvinii, quam mox dedi, notitiam invenies. Et vero hodiernum Leodiense Cuvinium esse locum, ad quem Sanctus cum reliquiis S. Eugenii divertit, ipsemet Mabillonius postea agnovisse videtur. Etenim in Annalibus Benedictinis lib. XLIII num. 8 sic scribit: Robertus rex hanc villam (ad quam scilicet S. Gerardus cum reliquiis S. Eugenii divertit) cum aliis in dotem concessit sorori suæ Hadwigæ, cum eam Raginario Montensi comiti desponsavit: et in compensationem Pratensibus villam Cumbas, quæ olim eidem monasterio subtracta fuerat, restituit; villam autem Cuvinium, quam a Roberto Hadwigæ in dotem concessam, hic scribit Mabillonius, diversam non esse ab hodierno Leodiensi Cuvinio, apud omnes in confesso est. Nec tantum Mabillonius his verbis agnovisse videtur, ab hodierno Leodiensi Cuvinio villam, ad quam Gerardus divertit, non esse diversam; verum etiam hanc, furentibus bellis, a Pratensi S. Germani monasterio non fuisse avulsam, quod tamen verbis num. 30 recitatis etiam antea docuerat.

C
tantisper deponit, dum illius Bronium transferendi facultatem petit.

33 Hisce observatis, ad Gerardum jam revertor. Hic ad duos Germanenses monachos, qui in pago Lomacensi Cuvinii, nunc ex dictis ditionis Leodiensis oppido, domicilium habebant, divertit atque apud eos sacrum pignus deposuit, dum hujus Bronium transferendi a Leodiensi episcopo, in cujus diœcesi tunc situm erat hoc monasterium, facultatem impetrasset. Biographus post verba proxime recitata rem sic exponit: Quorum (duorum Cuviniensium e monasterio S. Germani monachorum) expertæ fidei commendans pignora Sancti, utpote qui jam dudum sibi fuerant familiaritate conjuncti, non incongruum duxit adire præsentiam domni Stephani antistitis prælibati, ut, quoniam tantum advehebat margaritam suæ diœcesi, probabilem audiret sententiam super hujusemodi. Ita biographus; verum hic Leodiensem episcopum, quem, ut refert, adiit Gerardus, indubie perperam appellat Stephanum. Stephanus enim, Leodiensis episcopus, ultra annum 920 ex jam probatis vitam non produxit; quando autem Gerar-

das, aucturus de reliquiis, quas secum e Dionysiano D Galliarum monasterio attulerat, ad Leodiensem episcopum accessit, jam annus, ut ex dictis faciles colliges, 928 vel 929 agebatur. Stephano itaque absque ullo dubio substitui debet Richarius, seu, ut a cœtaneis scriptoribus affertur, Richerus, qui ab anno 920 ad annum usque 945 Leodiensem ecclesiam moderatus est.

34 Hic cum audisset, cujus rei causa ad se veniret Gerardus, summo affectus est gaudio, facultatemque, quam hic petebat, Bronium transferendi sacrum S. Eugenii martyris corpus libentissime concessit. Adhæc mandatum etiam emisit, quod præcepit, ut ex circumjectis omnibus agris summa, qua par erat, veneratione coloni sanctum martyrem exciperent. Et vero singulari quadam religione paruerunt omnes, ac præcipue quidem Adelhelmus, regionis, in qua faciendâ erat translationis solemnitas, archidiaconus. Sabim viter et Mosam haud procul a Bronienensi monasterio situm erat, quod S. Foillanus sacculo septimo exstruxerat, Fossense cenobium, nunc cum adjacenti ditionis Leodiensis oppido canonicorum collegium. Hinc Adelhelmus cum clericis obviam processit, sanctique martyris corpus in humeros suos deferendum accepit, illudque etiam in Broniensem ecclesiam, infinita propemodum, quæ undequaque confluerat, hominum multitudine comitante, solemniter intulit. Dies agebatur octavo decimo mensis Augusti, quando tandem incredibili S. Gerardi lætitia sacra hæc solemnitas fuit peracta. Docet id Sancti biographus num. 28 his verbis: Fuit autem tam jucunda translatio sub beati martyris Agapiti festo, quod est die mensis Augusti octavo decimo. Verum, petet nonnemo, possentne hinc forsitan annus erui, quo solemnitas illa celebrata fuerit? Id sane, quantum mihi quidem videtur, fieri nulla ratione potest. Secus tamen sentiendum foret, si constaret, die Dominica solemnitatem illam fuisse peractam. Cum enim non diu a Gerardi e Dionysiano cenobio egressus, ut ex dictis ante annum 928 certe non accidit, dicta solemnitas fuerit peracta, haud dubie in illa hypothesi eo anno, in quem proxime post annum 928 decima octava Augusti in Dominicam incidit, fuerit peracta ac proin anno 955, utpote proximo, quo id fit, ut computanti patebit.

Hæc impetrata, illic S. Eugenii reliquie

E

35 Verum solemnitatem illam die Dominica non fuisse peractam, vel eo liquet, quod in annum usque 955 nequeat differri. Etenim ex iis, quæ jam supra disserui, dubium esse non potest, quin eo ipso anno, quo Gerardus e cenobio Dionysiano Bronium reverrusus est, corpus S. Eugenii eo fuerit translatum. Cum ergo Gerardus ex dictis vel anno 928 vel sequenti Bronium redierit, huc illud citius quam anno 955 fuit translatum. Hinc jam liquet, quam infirmo fundamento nitatur illud Pagii in Criticis effatum, quo ibi sæpius inculcat, Sanctorum translationes, elevationes similesque solemnitates Dominicis olim fieri solitas fuisse, hincque proinde annum, quo factæ sint, erui subinde posse, si definito quodam mensis cujusdam die factæ notentur. Nolim tamen negare, translationes Sanctorum similesque solemnitates Dominicis diebus olim factas subinde fuisse, hincque pro determinando anno, quo factæ sint, argumentum sat validum potest nonnumquam confici, si nempe nihil aliunde obstat, et ratio utcumque probabilis pro die Dominica militet. Uti autem tunc rationi consonat, ut non penitus rejiciantur argumenta ex antiqua illa consuetudine petita, sic eadem ratio exigit, ut ea, si quidquam, quo minus admittantur, impediatur, pro omnino invalidis habeantur; cum etiam satis constat, memoratas solemnitates aliis etiam, quam Dominicis diebus, antiquitus subinde fuisse peractas.

alia die, quam Dominica, deferuntur,

F

36 Porro, sacris S. Eugenii reliquiis Bronium utque sanctus jam translatis, longe lateque martyris hujus fama miraculorum signis increbuit, hincque ingens ad Broniensem ecclesiam undequaque populi factus est concursus. At vero hæc res nonnulla, verosimiliter de proprio evolutum magis, quam de Sanctorum honore sollicitis, majorem in modum displicuit Leodiensem

A *Leodiensem episcopum, in cujus, ut jam monui, tunc diœcesi, quod nunc Namurcensis est, Broniense monasterium situm erat, suppliciter adeunt, eumque eo speciosis rationibus impellunt, ut jam S. Eugenii cultum abrogare meditarentur. Verum is subita, eaque gravissima infirmitate correptus, causam morbi agnovit, sanctoque martyri pro pristina recuperanda valetudine binos, corporis sui longitudinem æquantés, cereos, ad Broniense monasterium delatos, jussit offerri. Nec vero fructu caruit salubre hoc episcopi consilium. Ut consumpti illi fuere, mox omnis morbi vis penitus profligata abscessit. At ille beneficii, quod palam prosteri non erubuit, minime immemor synodum celebrandam indixit, in eaque, multum eversosimiliter allaborante Anselmo monacho, Broniensis ecclesiæ æditus, qui martyris Passionem jussu episcopi eo attulerat, decretum edidit, ut per totum tractum seu decaniam, ad quam Broniensis spectabat ecclesia, dies octava decima Augusti, qua S. Eugenii corpus illuc fuerat allatum, solemniter, uti Dominica dies, deinceps observaretur, et ecclesia Broniensis ab omni obsonio (id est, ut nonnulli interpretantur, stipendio) episcopis Leodiensibus debito, immunis haberetur. Atque hunc in modum, ut biographus fusiore oratione exponit, S. Eugenii in ecclesia Broniensis firmiter stabilita est veneratio. Quam quidem rem idcirco hic explanare libuit, quod, quamquam ad Gerardum præcipue non spectet, hunc tamen in illa partem non exiguum habuisse reat. Auctor quippe verosimillime fuerit eorum, quæ, ut innuit, Anselmus mox laudatus, ecclesiæ Broniensis æditus, pro stabilendo Eugenii cultu in synodo, a Leodiensi episcopo convocata, in qua is stabilitus fuit, in medium adduxit.*

§ V. An a Sandionysianis monachis S. Gerardo integrum S. Eugenii martyris corpus fuerit concessum, et an hic Toletanus in Hispania archiepiscopus exstiterit.

Integrum S. Eugenii corpus, utpote cuius

C *Anonymous Sancti nostri biographus ita ex dictis de sacris Eugenii martyris reliquiis per Sandionysianos monachos Gerardo concessis num. 22 loquitur, ut integrum huc sacrum martyris illius corpus datum fuisse, insinuare videatur. Attamen integrum sacrum illud pignus Gerardo non fuisse collatum, apud omnes hodie eruditis pro indubitato habetur, ut rem hanc operosius hic probare, supervacaneum queat videri. Ut nihilominus, quod hic forte discussum velle, alibi querere, studiosus lector non cogatur, totum Eugenii corpus a Gerardo Bronium non esse delatum, etiam hic non uno argumento ostendo. Diu post S. Gerardi ætatem duæ reliquiarum S. Eugenii martyris in Hispaniam translationes, altera anno 1136, altera anno 1363, e Parisiensi S. Dionysii monasterio fuerunt peractæ. Totum adeo inde martyris illius corpus a Gerardo Bronium prævie non fuerat delatum. Binas illas reliquiarum Eugenii martyris in Hispaniam translationes, occasio nemque, qua hæ factæ fuerint, in Historia ecclesiæ Parisiensis lib. 1, cap. 6, pag. 54 succincte nitideque simul exponit Gerardus Du Bois. Verba idcirco huc transcribo. Sic habent: Anno Christi MCLVIII cum Eugenius Papa in Galliam venisset, indicto Remis concilio, Remundus, Toletanus archiepiscopus, contendens ad synodum, primum Lutetiam Parisiorum venit; tum eodem S. Dionysii religionis ergo inquit; quam cum perlustrat oculis, videt sepulcrum, cui inscriptio est: « Hic situs est S. Eugenii, primus archiepiscopus Toletanus martyr. » Remundus rei novitate percussus, (nihil enim de eo antea, ne Toleti quidem, audierat) sciscitatus, equis fuerit ille martyr, allatisque aliquot schedulis, Acta S. Eugenii comperit inscriptioni Dionysianæ ædis consona.*

38 Nihil ultra percontatus, soluta synodo, in Hispaniam de reliquiis sancti martyris Toletum Octobris Tomus II.

transferendis cogitat: rei autem perficiendæ ita se præbuit occasio. Ludovicus Junior, Francorum rex, ut habent scriptores Hispanici, post aliquot annos voti exolvendi gratia Compostellam, tum Toletum venit. Id temporis Alphonsus VII Castellæ rex a rege Francorum martyris Eugenii, Toletani archiepiscopi, dextrum brachium impetrat, quod anno MCLVI Toletum translatum est, sicut passim memorant Martyrologia et Rerum Hispanicarum celebrati scriptores. Anno vero MDLXV reliquæ et ossa martyris Eugenii ex æde Dionysiana Toletum translatae sunt. Philippus enim II rex Hispaniarum populi Toletani precibus sollicitatus integram capsam cum sacris pignoribus a rege Christianissimo Carolo IX per oratorem suum impetravit, et XVII die Novembris allata Toletum apparatu magifico et pompa insolita. Rex iste, suppositis humeris, feretrum gestavit, et hac insigni pietate plus honoris reddidit, quam olim injuriæ martyri persecutor intulerat. Ita hactenus laudatus Du Bois, omnia hæc ex Marineo Siculo, Martyrologio Tamayi Hispanico ad diem 13 Februarii, et Mariana Rerum Hispanicarum lib. XI, cap. 5 depromens, uti hos auctores consulenti patescet. Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. XLIII, num. 8 brevius adhuc idem testatur his verbis: Partem tantum reliquiarum sancti Eugenii Gerardo concessam esse, id argumento est, quod ejus brachium Alfonso Castellæ regi, interventu Ludovici septimi Francorum regis donatum est; et alia pars non modica Philippo secundo, qui eam Toleti summa cum veneratione reposuit.

39 Sunt et alii scriptores bene multi, qui in eandem fere sententiam scribunt, ut dubitandum non sit, quin magna reliquiarum S. Eugenii pars in Hispaniam post S. Gerardi ætatem fuerit translata. Unde indubitatum fit, totum ab hoc S. Eugenii corpus e Sandionysiano monasterio Bronium non fuisse delatum. Adhæc, inquit Mabillonius proxime post verba, ex eo mox recitata, Dionysiani nostri sancti martyris nostri (Eugenii) brachium alterum, et forte quasdam insuper particulas conservant. Nulla itaque vel ex hoc solo capite ratione probabile est, totum sancti martyris Eugenii corpus Gerardo a Dionysianis fuisse concessum. Et vero ne ipsos quidem Bronienses monachos (quid olim fecerint, pro certo asseverare non queo) hodie id contendere, indubitatum apparet. Etenim Rayssius in sacrarum reliquiarum, Bronii asseratarum, Catalogo, quem in Hierogazophylacio Belgii exhibet, quemque ab ipsis Broniensibus monachis ipsi suppeditatum puto, sic habet: Partem (servant scilicet Bronienses) corporis sancti Eugenii, archiepiscopi Toletani et martyris; qui in territorio Parisiensi, consummato martyrii cursu, beatæ passionis coronam percepit a Domino. Delata fuit hæc pars corporis a S. Gerardo Bronium anno (ex § præcedenti liquet epochæ hujus falsitas) DCCCXV. Magnum os brachii ejus argenteo industrie elaborato brachio condecoravit serenissima Isabella Eugenia, Belgarum heroïna.

60 Quibus verbis non integrum S. Eugenii corpus, ast hujus dumtaxat pars Broniensibus adscribitur. Idem fit in reliquiarum, quibus ditatum est Bronium, Catalogo, quem anno 1618 Gerardus Souris, abbatia Broniensis Prior, adjecit ad calcem Vitæ S. Gerardi, Gallicæ a se typis vulgatæ. In hoc enim (quod etiam Rayssium facere, jam vidimus) Broniensis ecclesiæ, cum de reliquiis S. Eugenii agit, tantum adscribit brachium argenteum, cui os brachii S. Eugenii includitur, ab Alberto et Isabella, Belgarum principibus donatum, duasque costarum partes notabiles, una cum diversorum Sanctorum reliquiis, multisque minoribus corporis et tunicæ ejusdem S. Eugenii particulis, Thecæ tapeto rubro operatæ inclusas. Ubi vides, multum abesse; ut totum Eugenii corpus monasterio suo Broniensis attribuat laudatus Prior. Itaque integrum hoc sacrum pignus a se possideri, Bronienses indubie nunc non contendunt. Verum alia hic jam potest moveri questio. Etenim, ut verbis num. 38 recitatis scribit laudatus Du Bois, dextrum

AUCTORE C. B. partes postea Hispanis etiam bis fuerint concessa,

S. Gerardo datum non fuit, nec id sese integrum possidere,

hodie Bronienses contendunt. Penes hos tamen

AUCTORE
C. B.

S. Eugeniū brachium Alphonso Castellæ regi fuit concessum, alterumque, ut num. 39 Mabillonius testatur, Dionysiani monachi adhuc servant. Cum ergo ex Rayssii testimonio, cui etiam Catalogus proxime citatus suffragatur, os magnum brachii S. Eugeniū in ecclesia Broniensi seruetur, quæri non immerito potest, integrumne martyris hujus dextrum brachium Alphonso, Castellæ regi, fuerit concessum, et an integrum sinistrum Dionysiani possideant. Vel enim integrum sinistrum S. Eugeniū brachium penes Dionysianos non esse, vel integrum dextrum Alphonso collatum non fuisse, necesse est, cum ex dictis os magnum brachii Bronienses asserent.

genuinas esse
S. Eugeniū
reliquias.

61 Integrum, ut reor, dextrum brachium Alphonso fuit collatum; brachium vero sinistrum Dionysiani non integrum, sed ejus dumtaxat partem adhuc conseruant. Sic existimo ob ea, quæ Saussayus ad diem decimam quintam Novembris, S. Eugenio martyri sacram, memorat his verbis: Ascetæ Dionysiani cum ægre ferrent, jussione regia sibi (ad petitionem Philippi II, Hispaniarum regis) tantum pignus (S. Eugeniū corpus) eripi, et ad exteram deferri gentem, portiunculam aliquam et sacra gleba decerpserunt, os scilicet ex brachio, quod in fomentum pietatis sibi, imo Franciæ, reseruarunt condigno colendum honore. Dionysiani ergo, uti his verbis testatur laudatus Saussayus, non integrum S. Eugeniū brachium, sed os tantum ex hoc possident, hincque partim, et partim ex dictis consequitur, ut verosimiliter quidem integrum S. Eugeniū dextrum brachium Alphonso, Castellæ regi, fuerit concessum; pars vero sinistri brachii una penes Dionysianos et altera penes Bronienses monachos existat. Longuevallius, Societatis Jesu sacerdos, in ecclesiæ Gallicanæ Historia, tom. I, pag. 106 dubitare videtur, an unquam genuinæ S. Eugeniū reliquiæ in ecclesia Broniensi existerint. Forte enim, ut ait, sese illas S. Gerardo dare, Dionysiani monachi dumtaxat simularint. Ita verosimiliter scripsit hic auctor, quod post S. Gerardi ætatem maximam reliquiarum S. Eugeniū partem et Sandionysiano monasterio in Hispaniam esse delatam, exploratum haberet, simulque ita loqui observaret nostrum biographum, ut integrum Eugeniū corpus Gerardo a Dionysianis monachis fuisse collatum, videatur innuere.

quavis hac
de re dubitare
videatur Longuevallius,
certum apparet.

62 Verum hoc non tam aperte ille indicat, quin de parte tantum reliquiarum Gerardo collata queat exponi. Et vero, quavis id fieri non posset, non propterea tamen placeret, quod ex dictis innuit Longuevallius. Forte enim biographus e monasterii sui senioribus audierit, lipsantheam, cui ætate sua Bronii includebantur S. Eugeniū reliquiæ, una cum martyris hujus corpore S. Gerardo a Dionysianis monachis fuisse concessam, hincque concluderet, integrum Eugeniū corpus cum urna, cui in S. Dionysii monasterio fuerat inclusum, a Gerardo Bronium fuisse allatum. Verum nihil obstat, quo minus Dionysiani monachi lipsantheam, cui pars tantum, quam dabant, corporis S. Eugeniū includeretur, Gerardo dedisse credantur, nihilque est communius, quam Sancti cuiuspiam corpus vocari, quod pars ejus dumtaxat existit. Ita biographus, etiamsi integrum Eugeniū corpus Gerardo fuisse collatum, expresse assereret, errore tantum, qui venia dignus sit, a veritate aberravit. Quapropter, cum (quo forte dumtaxat collinearit Longuevallius) sic integra sua illi fides maneat, necesse non fuit, ut, quo hanc servaret illasam, ad fictam tantum reliquiarum S. Eugeniū donationem recurreret. At vero forte etiam putarit Longuevallius, integrum S. Eugeniū corpus Hispanis a Dionysianis monachis fuisse concessum. Verum ne omnes quidem ipsimet Hispani id contendunt. Liqueat id ex iis, quæ Antonius Yepesius tom. V Chronici generalis Benedictini ad annum 959 de S. Gerardo cap. I pag. 48 versa de numero ossium S. Eugeniū Toleti asservatorum memoriæ prodit. Ut sit, nullum mihi ob jam dicta est dubium, quin genuinæ hujus sancti martyris reliquiæ a Dionysianis Gerardo fuerint concessæ.

63 Verum multum abest, ut æque indubitatum sit,

martyrem illum Eugeniū exstitisse Toletanum in Hispania archiepiscopum; quo titulo in Vita eadem plus semel decoratur. Etenim, inquit loco supra citato de Eugenio martyre, cujus S. Gerardus accepit e S. Dionysii monasterio reliquias, Gerardus Du Bois plus semel jam laudatus, ante principatum Alphonsi VII Castellæ regis, de eo (veluti nimirum de Toletano archiepiscopo) nulla memoria est, neque Toleti, neque apud Hispanos scriptores, qui hunc præcesserunt, nec in antiquioribus Actis Martyrum Belgiæ secundæ, quæ supra memoravi, in quibus Eugeniū hunc martyrio defunctum sub Maximiano legimus. Querenti porro, unde primum in æde Dionysiana mentio Eugeniū primi, Toletani episcopi, nihil suppetit, quod certo tradam. An quod aliqui scribant, sed sine auctoritate, Eugeniū Toletani reliquias Lutetiam Parisiorum allatas, Mauris vastantibus Hispaniam; an, quod magis probem, etsi conjectura est, Eugeniū nomen, quod duorum pontificum Toletanorum fuit, quorum junior carmina edidit, Parisiensi Eugenio afflictum esse, postquam Hilduinus aliquando hymnum ab Eugenio Toletano in honorem Dionysii Areopagite dixit compositum. Nam cum in æde Dionysiana S. Eugeniū martyris memoria coleretur, et ejus reliquiæ ibidem venerationi essent expositæ, facile creditum est, eum Eugeniū, quem martyrem esse constabat, et socium S. Dionysii vetera Acta asseverabant, eundem et fuisse Toletanæ ecclesiæ antistitem et martyrem Parisiensem.

D
Ast eum existisse Toletanum episcopum, vocatur in dubium,

64 Hactenus laudatus ecclesiasticæ Parisinæ Historiæ scriptor vocans in dubium, an ecclesiæ Toletanæ episcopus exstitit Eugeniū martyr, cujus S. Gerardus reliquias e Sandionysiano monasterio Bronium attulit. Et vero, quam merito ea de re dubitandum sit, rationes, quas offert, paulo attentius expensæ manifestum efficiunt. Nulla, ait, de Eugenio, qui in diocesi Parisiensi passus est, ante principatum Alphonsi septimi, sæculo duodecimo Castellæ regis, memoria occurrit apud Hispanos scriptores. Julianus et Felix, Toletani ambo sæculi septimi antistites, duos dumtaxat agnoverunt Eugenos, Toletanos episcopos, qui ambo diu post S. Eugeniū, Parisiensem martyrem, sæculo septimo sub Chindasvintho et Reccesvintho regibus floruerunt. Etenim in sua, quam apud Miræum in Bibliotheca ecclesiastica quarto decimo Ildelfonsi Toletani de Scripturis ecclesiasticis capiti addiderunt, Appendice juniorem et duobus illis Eugeniis, Toletanis episcopis, vocant secundum, vocatur illum utique tertium, si Eugeniū, Parisiensem martyrem, isdem multo antiquiorem, Toletanum existisse archiepiscopum, credissent. Adhæc Isidorus Hispanensis et Ildephonsus Toletanus episcopus, qui ambo sæculo septimo scriptis fuerunt illustres, nusquam in his Eugeniis, Parisiensi martyris, qui Toletanus archiepiscopus exstitit, meminere. Plures alios antiquos scriptores Hispanos, qui pariter Eugeniū Parisiensi martyris, veluti Toletani episcopi, in Operibus suis mentionem non faciunt, in medium non adduco; neque enim constans antiquorum Hispaniæ scriptorum de Eugenio, Toletano episcopo, qui prope Parisios passus sit, silentium latere quemquam poterit, qui eruditus de Dionysio Areopagita et Dionysio Parisiensi martyre invicem distinguendis lucubrations consuluerit.

quod sub hoc nomine apud antiquos scriptores, vel Hispanos,

65 Ad has adeo brevitatis causa studiosum lectorum remitto, et a veterum Hispanorum de Eugenio, Parisiensi martyre, qui Toletanus episcopus fuerit, silentio jam probato ad aliorum etiam antiquorum tum scriptorum, tum monumentorum de eodem, veluti Toletano episcopo, silentium probandum progredior. Nullus plane assignari potest scriptor, Hilduinus, Sandionysiani sæculo nono abbas, qui Dionysium Parisiensem cum Areopagita confudit, ætate anterior, qui Eugeniū Parisiensem fecerit Toletanum episcopum. Adhæc omnia antiqua Calendaria, Missalibus, Antiphonalibus et Brevariis præfixa, quæ Eugeniū meminert, ei dumtaxat martyris, non autem episcopi titulum adjungunt. Antiquitas ergo pro episcopo Toletano habitus non fuit. Usuardus purus apud

vel alios quoscumque non memoretur.

A apud Sollerium ad diem Novembris quintam decimam, qua Eugenius, prope Parisios martyrio coronatus, colitur, hac annuntiatione eum celebrat: Ipso die sancti Eugenii, qui apud pagum Parisiacensem, consummato martyrii cursu, beatæ passionis coronam percepit a Domino: ubi pariter Eugenius, Parisiensis martyr, episcopi titulo non decoratur, quem tamen Usuardus, pro recepto apud Martyrologiorum Calendariorumque concinnatores more, solet adungere Sanctis omnibus, quos commemorat, quosque existisse episcopos, habuit exploratum. Usuardi ergo etate cognitum fuisse non videtur, quod deinde temporis lapsu de Eugenio Parisiensis apud Toletanos episcopatu nonnulli persuasum sibi habuerunt.

Ut tamen Toletanum episcopum credent Eugenium, vita quapiam, quam similis

66 Verum, inquit, qua ratione factum est, ut illa de Toletano Eugenio Parisiensis episcopatu opinio, si falsa sit, temporis lapsu invaluerit, qua ratione hæc persuaderi potuit Sancto nostro, ipsique Leodiensi synodo, in qua ex dictis, ut Eugenius festo anno coleretur, Richarius Leodiensis episcopus decrevit? Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii compendio exhibet quamdam S. Eugenio, Parisiensis martyris, vitam, a Flohario presbytero, qui illam, ut ait, ex Normannorum vastationibus dispersam collegit, litteris mandatam. In hac S. Eugenius, in vico Diogilo prope Parisios passus, S. Dionysii Areopagitæ discipulus et Toletanus episcopus traditur fuisse. Lucubrationem illam, utpote sæculo duodecimo tantum a Flohario elaboratam videre non potuit Gerardus; verum similem, uti ex mox dicendis colliges, haud dubie viderit, ex eaque Toletanum S. Eugenio Parisiensis episcopatum facile crediderit. Et vero ad id huiusmodi stimulo non indigebat Sanctus, utpote qui Eugenium, quem in vespertinis precibus (vide biographum num. 12 et 15) a Dionysianis invocari audierat, Toletanum existisse episcopum, sola horum assertione mox credidisset. Quod jam ad Richarium, Leodiensem episcopum, synodumque ab eo celebratam pertinet, hi S. Eugenio Passionem seu vitam, quam Richarius e Bronio Leodium ferri jusserat, prælegi sibi audiverunt, approbaveruntque consensu unanimi, ut biographus num. 53 testatur. Verosimillimum mihi apparet, Passionem illam seu vitam a Vita jam memorata, quam Floharius presbyter conscripsit, non fuisse valde diversam. Fuerit adeo, etiam in illa S. Eugenio, Parisiensis martyris, Toletanus episcopatus assertus, hincque hunc sibi persuasum verosimiliter habuerint Richarius episcopus, synodusque ab eo congregata.

fuert illi, cuius hic duplex compendium, alterum ex Molano,

67 Vita illa, seu potius Vita S. Eugenio apud Molanum compendium, sic habet: Dionysius beatissimus, qui S. Clementis auctoritate et benedictione totius Gallia apostolatam suscepit, sanctum Eugenium Toletanum in Hispaniam primum episcopum destinavit. Veniens igitur in Hispaniarum viscera, Carpentaneamque provinciam viriliter adeptus, Christum Deum gentibus predicavit. Postquam autem Toletum, primam Hispaniarum urbem, provinciamque Toletanam ad Christum veramque pietatem perduxit, et verbo, miraculis et exemplo confirmavit, sanctum Dionysium revisere percipiens, ut ministerii sui rationem redderet, et ante utriusque obitum ab eo consolationem acciperet, relictis Toleti presbyteris, Gallias repetivit, et apud urbem Parisiorum in villa sive vico Diogilo a Christiani dogmatis hostibus, quod Christum se colere dixisset, quasi mali instituti magister interfecit, et corpus, ne a Christianis in honore haberetur, in lacum juxta villam Mercasii præcipitatur, ubi multos annos latuit. Cessante autem in Christianos sanguinario bello, Ercoldus quidam, oraculo monitus, corpus quasi recens mortuum invenit, et, Dei voluntate intellecta, in Diogilo honorifice sepelivit. Unde postea propter Nortmannos translatum est in ædem sancti Dionysii.

68 Ab hoc Vita Eugenianæ compendio non multum dissonat aliud, quod Launojus de duobus Dionysii pag. 294 et seq. ex Codice Ms. S. Remigii Remensis atque ex ipsa, ut puto, laudata Floharii

lucubratione a se concinnatum, exhibet. En etiam illud: Dionysius Areopagita Roma discedit in Galliam, Romanum civem secum adducit Eugenium, antistitem a se creatum Arelate in Hispaniam ablegat Toletum. Hic Eugenius fundat ecclesiam, populos ad fidem Christi convertit, Toletanam ecclesiam dedicat in honorem B. Stephani protomartyris, epicum carmen ex xiv versibus conflatum scribit in gratiam Christianorum, quod ita incipit: « Rex Deus, immensi quo constat machina mundi. » Deinde ubi ecclesiam suam idoneo clericorum numero instruxit, Toletum Lutetiam proficiscitur, magistrum visurus. Cum vero non procul ab urbe pervenit ad locum nomine Diogilum, ab incolis accipit mortem Areopagite, tunc Hymnum conficit, cujus initium est: « Cæli cives, applaudite. » Hoc hilare decantato, solvit in lacrymas, sed ex eo tandem sese et alios collacrymantes solatur, quod Dionysius in cælum evolavit. Hinc Evangelii sementem huc atque illuc spargit; quo brevi comperto, ab lictoribus capitur, et a Fescennino interimi jubetur. Tatis est Eugenio Vita, duplici jam compendio exhibita, cui similis, ut dixi, Richarium, Leodiensem episcopum, synodumque, quam hic convocavit, impulit, ut sancti illius martyris Toletanum episcopatum crederent.

ACTORE C. B. alterum ex Launojo exhibetur, Richarius, synodusque ab eo convocata fuisse induci.

69 Verum Launojus supra laudatus non obscure indicat, totam illam sibi supposititiam videri. Et sane, quamvis Launojus immoderata Crisi non raro utatur, hincque a prudentioribus eruditis subinde non immerito vapulet, nescio tamen, an in sanæ Critices leges impingat, dum, quam in codice Remensi invenit, S. Eugenio vitam puris putisque commentis accenset. Etenim in Vita illa S. Dionysii, qui Evangelii prædicandi ergo in Gallias venit, Areopagita fuisse adstruitur; Areopagitam autem a Dionysio, qui in Gallias Evangelii lucem intulit, indubie esse diversum, tam dilucide jam a multis demonstratum est, ut vix ullum amplius eruditum invenias, qui utrumque Dionysium, Areopagitam scilicet et Parisiensem episcopum, faciat eundem. Supposititius est igitur Dionysii Areopagitæ, ut gentiles converteret, in Gallias adventus, ac proin, quidquid huic de S. Eugenio in Vita hujus compendii jam datis superstruitur, commentitium pariter potest videri. Ut de re aptius ferri queat iudicium, fontem exhibeo, ex quo ortum esse potest, ut Eugenius, Parisiensis martyr, pro Toletano episcopo, et pro Dionysii Areopagitæ discipulo a Flohario aliisque fuerit acceptus. Ex dictis omnes scriptores Hispani antiqui ad sæculum usque duodecimum duos dumtaxat agnoverunt Eugenios, Toletanæ urbis episcopos, qui ambo diu post S. Eugenium, Parisiensem martyrem, floruerunt. E duobus hisce Eugenii secundus seu junior plura concinnavit poemata, quæ Sirmondus anno 1619 typorum beneficio publici juris fecit.

E Verum Vita illa forte est supposititia.

70 Porro Molanus ait, Hymnum in S. Dionysium, a S. Eugenio compositum, in antiquissimo S. Eugenio Ms. Bronii servari, una cum oratione metrica, quæ hoc carmine inchoatur: Rex Deus, immensi quo constat machina mundi etc. Vita S. Eugenio, a Launojo Remis inventa, martyri huic illam pariter attribuit; uti etiam alteram, quæ hoc versu inchoatur, Cæli cives, applaudite, et quæ de S. Dionysio reipsa loquitur. Jam vero Sirmondus priorem illam orationem metricam cum Eugenio junioris, Toletani episcopi, Operibus, quæ ex dictis publici juris fecit, conjunxit: quamvis autem hinc verosimillimum fiat, non esse illam Eugenio, Parisiensis martyris, sed Eugenio junioris, Toletani episcopi, factum, fieri tamen potest, imo factum videtur, ut ob eandem a nonnullis Eugenio, Parisiensis martyri, perperam ex dictis attributam, pro Toletano episcopo hic habitus fuerit, proque Dionysii Areopagitæ discipulo. Atque ita jam habes fontem, ex quo ortum esse possit, ut tum in Remensi, tum in Molaniano Vita S. Eugenio Parisiensis compendio, quod utrumque supra huc transcripsi, sanctus ille martyr pro Toletano episcopo et Dionysii Areopagitæ

F hincque Toletanus Eugenio episcopatus, cujus fons ostenditur,

ACTORE
C. B.

gita discipulo obrudatur. Ast, inquit, si Eugenius Parisiensis nec Toletanus episcopus, nec Dionysii Areopagita discipulus certo existit, quidnam demum erit, quod de eo tuto credi queat? Respondeo, nihil fere aliud, quam martyrio illum olim haud procul a Lutetia fuisse coronatum, idque verosimiliter, cum, imperantibus Diocletiano et Maximiano Herculo, hic posterior in Christianos, per Galliarum provincias dispersos, sub finem saeculi tertii crudelissime saevit.

admodum est
dubius.

71 Res haec ad quintam decimam Novembris diem, qua Eugenius, martyrium non procul a Lutetia passus, Martyrologio Romano inscribitur, validis poterit probari rationum momentis, quas hic ego, quod Eugenii Acta illustrare instituti mei non sit, in medium non adduco, ea protulisse contentus, quae in dubium vocent, an Eugenius martyr, cujus reliquias e S. Dionysii prope Parisios monasterio Bronium attulit Gerardus, Toletanus episcopus unquam existit. Id autem jam sufficienter praestitum existimo; neque enim hic moror eam Miræi, utpote nullo, quod sciam hactenus, idoneo testimonio suffultam, in Fastis Belgicis opinionem, qua Eugenius, e cujus reliquiis accepit S. Gerardus, fuisse existimatur primus Toletanus episcopus, cujus corpus, Saracenis e Mauritania in Hispaniam saeculo octavo irrumperentibus, ad S. Dionysii prope Parisios monasterium fuerit translatum. Adhuc Toletanum Eugenii Parisiensis episcopatum mihi etiam non persuadet Fragmentum Chronici Flavii Marci Dextri, quod in Bibliotheca Hispana veteri tom. II, p. 274 pro germano et legitimo hujus historici monumento, si quod e germana et Fuldensi bibliotheca saeculo XVI in Hispaniam fuerit transmissum, Nicolaus Antonius haberi vult, quodque sic habet: Marcus Marcellus, Marci Marcelli, urbis praefecti filius, qui et Eugenius, quondam S. Petri Apostoli, postea vero S. Clementis Papae discipulus, ab eodem et Dionysio Areopagita missus in Hispaniam praedicat et Toletanos docet. xcv. Hisce in antecessum ad ea, quae ad diem 13 Novembris apud nos de S. Eugenio disserentur, praemonitis, aliam jam de reliquiis a Gerardo e S. Dionysii monasterio Bronium allatis discussionem aggredior.

§ VI. An et quas S. Gerardus reliquias praeter S. Eugenii martyris corpus e Dionysiano monasterio Bronium attulerit.

C
Plures Sanctorum reliquias Bronium Parisiis tulisse, in Vita eunda

Non paucas praeter eas, quas e corpore S. Eugenii martyris accepit, a S. Gerardo Sanctorum reliquias e Dionysiano prope Parisios monasterio Bronium fuisse allatas, plurimum est opinio. Et vero haec firmis rationibus innititur, atque imprimis quidem scriptoris anonymi, qui Gerardi Vitam litteris mandavit, auctoritate. Is enim num. 25 ita memorat: Non solum autem hujus Sancti (Eugenii martyris) corpus abinde, (a monasterio nempe S. Dionysii) sed et multorum pignora Sanctorum dignoscitur (Bronium) advexisse, quae fideli repositione sibi collegerat undecumque. Quid quoque (quod vix videtur incredulis credibile) de uno referretur Innocente cum coactaneis successo, quasi tenerrimo flore, sub Herode crudelissimo rege, quem certissime istuc advectum, hoc eodem procuratore, continet certissime sanctuarium Broniensis basilicae? Adhuc in Appendice, Vita apud Mabillonium subjecta, hucque a me, ut supra spondei, integra jam danda, haec habet: Inter cetera divinae largitatis beneficia, quae per beatum Gerardum ecclesiae Broni collata sunt, hoc unum e multis non tacebo, quia non est tacendum. Cum licentiam et libertatem repatriandi a monasterio Parisiensi sancti Dionysii, ubi saeculum mutaverat sanctus Gerardus, obtineret, ut in terra sua majorem utilitatem inferret, gratiam ei contulit Deus. Quicquid ergo postulavit, accepit. Accepit secundi ordinis personas duodecim ad numerum apostolicum, scilicet

bonos doctores, morum informatores, disciplina Regularis observatores. Accepit libros illius temporis, quorum aliquem ego vidi, quem sancta scripsit et dicavit antiquitas.

75 Accepit corpus beatissimi martyris Eugenii, Toletanorum archiepiscopi, quem Petrus Apostolus baptizavit et docuit, quem beatus Clemens ad praedicandum Hispanis una cum beato Dionysio, qui praedicaret Gallis, delegavit. Accepit etiam inter cetera donaria itinerarium altare, quo sanctus Dionysius, dum viveret, utebatur, in quo celebranti Missam, dum esset in carcere, Christus ei apprensus, seipsum sibi dedit dicens: Accipe hoc, care meus, quod mox complebo tibi una cum Patre meo. Erat hoc altarium circumductum argento, quod opere ductili Apostolorum capita representabat. Probabile satis est, quod, cum Dominus omnium et summus Sacerdos Christus seipsum, sicut erat et est, beato Dionysio triumphaturo super hoc altare ministraverit, virtus in eo non modica remansit. Nec enim potuit sine virtute remansisse, ubi summa virtus insedit. Si sepulchrum Domini, quia Corpus Domini inclusum est in eo, digna veneratione colitur; hoc altare Domini similiter colendum est, in quo Dominus seipsum posuit. Item si patriarcharum altaria tantis virtutibus donata sunt, ut quandoque ministraverit Deus victimas illis et ignem et oleum et gratiam et responsum et angelos, sicut Abraham contigit et Jacob et Zacharia; hoc altare credendum est non inferiori virtutum privilegio insignitum esse, in quo Christus athleta suo seipsum contulit victimam et sacerdotem. Ergo fides exigit, ut communicantes ex eo, quod beatus Dionysius accepit, accipiant, ut nunquam ex hac luce finiant, donec Viaticum accipiant, et completum eis fuerit a Christo et a Patre, qui vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus. Amen.

74 Ita hactenus Appendix, quam Mabillonius S. Gerardi Vitae subjunxit, in Altarium Itinerarium, de quo illa inscribitur, sic observans: Istiusmodi altaria portatilia vocant, inter quae insigne illud, quod in thesauro monasterii S. Emmerami ab Arnulfo rege acceptum vidimus aliquando. De altariibus itinerariis seu portatilibus nonnulla et nos, quae hic etiam usui esse queunt, jam observavimus tom. hujus pag. 206 in Annotatis, quae SS. Ewaldorum Passioni adjectimus. Eo igitur curiosum lectorem brevitate studio remitto, et de altari portatili, quod S. Gerardo datum, in Appendice huc jam transcripta dicitur, dumtaxat adhuc observo, S. Dionysium, qui altari illo, in vivis superstes, usus fuisse fertur, pro Areopagita non esse habendum. Dionysius enim, cujus altare portatile Dionysiani monachi Gerardo dedere, in Gallis olim fidem annuntiarat, in carcerem ibi fuerat conjectus, deindeque illustri martyrio coronatus; quae omnia Dionysio Areopagita minime quadrant, uti jam a pluribus eruditis demonstratum est, inque Opere nostro iterum demonstrabitur ad nonam mensis hujus diem, qua Dionysius Areopagita, cum Dionysio Parisiensis martyre confusus, Romano hodierno inscribitur. Atque ita quidem ex laudata Appendice jam noscimus, praeter sacras S. Eugenii martyris reliquias e monasterio Dionysiano altare portatile, quo quondam S. Dionysius, Parisiensis martyr, cum sacris operaretur, usus fertur, a Gerardo Bronium fuisse delatum. Dispicimus modo, an et quas alias Sanctorum reliquias eo ex eodem monasterio Sanctus detulerit.

75 Portionem aliquam corporis S. Leodegarii in Broniensis monasterio asseruari, tomo praecedenti in Commentario ad Sancti hujus Vitam praevio n. 392 probavi, hucque, an illa a S. Gerardo Bronium fuerit allata, discutendum, spondei. Eo igitur e S. Dionysii probabiliter allatas, probare nunc aggredior. Cointius in Annalibus Ecclesiasticis Francorum, uti tomo praecedenti loco proxime citato jam monui, ad annum 681 num. 6 in eam opinionem abit, quae S. Leodegarii reliquias non citius quam post S. Gerardi aetatem Bronium allatas statuit. Verba ejus huc

et in hujus
Appendice,
huc transcri-
pta, Gerardus
asseritur.

E

Has inter al-
tare portatile,
quo quondam
usus fertur
Dionysius,
certo fuit.

F

ast iidem
S. Leodegarii
reliquias

A *huc transcribo : sic habent* : In illo cœnobio (Broniensi seu S. Gerardi) Rayssius ait asservari corpus sancti Leodegarii, Augustodunensis episcopi et martyris. Deinde mentem suam sic exponit : « Dixi » eos, » nempe monachos Bronienses, « corpus » habere, id est, maximam corporis partem, » excepto etiam sacro ejus capite. » Rectius Molanus non maximam, sed aliquam corporis portionem in Broniense monasterium delatam sic asserit : « Sanctum corpus ad sancti Maxentii monasterium est evectum. Postmodum tamen inde » portionem aliquam corporis accepit Bronium, » Namurcense sancti Gerardi monasterium die » undecimo Aprilis. » Postea Martyrologium citat, cujus hæc ad illum diem sunt verba : « In Bronio » monasterio Adventus sancti Leodegarii episcopi » et martyris. Natalis est mense Octobri, die se- » 76 Gonthero, qui quartum inter Bronienses ab- » bates locum obtinet, vitamque anno Christi sexa- » gesimo secundo supra millesimum clausit, inscripta » reperitur S. Gerardi Vita. Testatur auctor curam » octodecim monasteriorum, ut ibi collapsa mona- » stici status disciplina restitueretur, Gerardo com- » missam fuisse; testatur et ex cœnobiis conquisitas » ab eodem Gerardo reliquias, quibus Bronium dita- » retur, nullam vero beati Leodegarii mentionem » facit. Altum quoque de S. Leodegario silentium » apud Molanum ceterosque neotericos, qui laudes » sancti Gerardi texuerunt. Sacras igitur Leodegarii » martyris exuvias serius susceperunt ascetæ Broni- » nenses, sed unde et quando, penitus ignoratur; » desunt enim monumenta, quibus ista demonstrari » possint. Itaque S. Gerardus, sacras S. Leodegarii, » quæ Bronii asservantur, exuvias Bronium e S. Diony- » siii non advecit secundum Cointii opinionem. Verum » an hæc ex biographi nostri, aliorumque scripto- » rum de S. Leodegarii reliquiis a Gerardo Bronium » allatis silentio sat solide probatur? Id equidem non » puto. Quamvis enim biographus reliquiarum S. Leo- » degarii, quas Gerardus Bronium attulerit, mentio- » nem expressam non faciat, ait tamen, a Sancto » præter S. Eugenii corpus multorum pignora Sancto- » rum e Dionysiano monasterio Bronium fuisse ad- » vecta, nec ullum Sanctum, cujus reliquias Gerardus » Bronium inde attulerit, nominatim commemorat. » Bronium adeo S. Leodegarii reliquias a Gerardo e » S. Dionysii non fuisse allatas, ex biographi nostri » de sancto illo martyre silentio nequit concludi; neque » enim hoc fieri potest, nisi simul adstruas, nullas » pariter quorumcumque aliorum Sanctorum (nullum » quippe etiam ex his nominatim memorat biographus) » reliquias Bronium a Gerardo inde fuisse allatas; » quod tamen admitti, nulla ratione potest.

accensendas
non esse,
Cointius exci-
stimat.

B *Contrarium tamen ex Egidio, Aureo-Vallis monacho,*
77 Pugnat enim apertissime cum biographo, qui multorum Sanctorum reliquias præter S. Eugenii corpus a Gerardo e S. Dionysii Bronium fuisse advectas, num. 25 diserte affirmat. Non solum autem, inquit, hujus Sancti (Eugenii martyris) corpus abinde, (e Dionysiano monasterio) sed et multorum pignora Sanctorum dignoscitur (Gerardus ad Broniense monasterium) advexisse. Quod porro addit laudatus Cointius, altum quoque esse apud Molanum, aliosque neotericos de Leodegarii reliquiis Bronium per Gerardum adductis silentium, inde sane sacras hujus martyris exuvias serius, quam Gerardi etate, a Broniensibus ascetis fuisse susceptas, nemo unus, quantum opinor, Cointii exemplo indubitanter conclusit; neque enim Molanus, alique illi neoterici propositum sibi habere, omnes recensere reliquias, quas S. Gerardus e Dionysiano monasterio Bronium detulerit. Et vero aliunde sat probabile apparet, Leodegarii reliquias ab ipsomet S. Gerardo e Sandionysiano monasterio ad Broniense esse allatas. Etenim, fatente per verba supra recitata Cointio, unde et quando sacras Leodegarii martyris exuvias susceperint ascetæ Bronienses, penitus ignoratur. Quapropter, cum multorum Sanctorum sacras exuvias e Dionysiano monasterio a Gerardo Bronium fuisse advectas, doceat biographus, his sane sat probabiliter

Contrarium
tamen ex Egi-
dio, Aureo-
Vallis mona-
cho,

C *et aliunde insuper sat probabile apparet.*
78 Ita Egidius, quamvis asseveranter non loquatur, reliquiarum Leodegarii, quas S. Gerardus Bronium e S. Dionysii attulerit, mentionem facit. Mabillonius tamen in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus Egidii illam de Leodegarii reliquiis per Gerardum Bronium allatis mentionem ita perstringit : Egidius a Leodio in lib. 1 de Gestis pontificum, cap. 40 translatis a Gerardo S. Eugenii reliquiis addit et S. Leodegarii, Augustodunensis episcopi, reliquias una cum lapide, super quem S. Dionysius Sacrum in carcere celebravit, ab eodem e Dionysiana basilica deportatas. Lapidem istum Appendix inferius adducenda Altare itinerarium vocat, nulla facta mentione translatarum S. Leodegarii reliquiarum. Quibus verbis sat aperte Mabillonius innuit, sese dubitare, an S. Leodegarii reliquias e Sandionysiano monasterio Bronium a Gerardo fuerint delatæ. Verum quamvis in Appendice jam pluries laudata nulla reliquiarum S. Leodegarii, quas Gerardus Bronium e S. Dionysii detulerit, mentio occurrat, plura tamen in eadem Appendice dicuntur Gerardo, e Dionysiano monasterio discessuro, dona fuisse collata. Sub his igitur S. Leodegarii reliquiis forte comprehendit, aut certe comprehendere non vetat Appendix auctor. Quod quam verum sit, vel ex eo liquet, quod, qui Appendicis, idem etiam Vitæ edendæ sit auctor; in hac autem expresse asseratur, una cum Eugenii martyris reliquiis sacras multorum aliorum Sanctorum exuvias a Gerardo Bronium e S. Dionysii fuisse advectas. Itaque quamvis reliquiarum S. Leodegarii, quæ hinc ad monasterium Broniense a Gerardo fuerint delatæ, expressa apud hujus biographum neque in Vita, neque in Appendice mentio occurrat, id tamen a Gerardo factum non fuisse, concludi inde nulla ratione potest.

AUCTORE
C. B.

quamvis etiam
de re dubitet
Mabillonius,

E

F *et aliunde insuper sat probabile apparet.*
79 Hinc adeo opinio de Leodegarii reliquiis e S. Dionysii Bronium per Gerardum allatis nihil omnino ex ea, quam ei supra attribui, probabilitate amittit. Ut porro hæc utcumque adhuc crescat, magisque pateat non ab omnibus servari silentium de Leodegarii reliquiis a Gerardo Bronium allatis, duo adhuc testimonia, quibus hoc a Sancto factum asseritur, in medium adduco. Primum petitur ex Sacratio Namurcensi anno 1619 excuso. Hoc sic habet : Corporis ejus (S. Leodegarii) partem asservat Bronium S. Gerardi opera; alterum petitur ex Catalogo reliquiarum, quæ Bronii asservantur, supra adhuc laudato. Hic, ut titulus præfert, omnes recenset reliquias, quibus S. Gerardi pietate et diligentia ditatum est Broniense monasterium. Adhæc extractus notatur ex reliquiarum Bronii inventarum recensione, quam, cum illas visitasset illustrissimus dominus Waloneapelle, secundus Namurcensis episcopus, anno 1588 confecit. In hoc autem Bronio attribuuntur corporis S. Leodegarii ossa, capite excepto. Fuerunt ergo etiam secundum illum Catalogum eæ, quæ Bronii asservantur, S. Leodegarii reliquias a S. Gerardo Bronium allatæ. Itaque hæc illas e Dionysiano monasterio fuisse a Gerardo adductas pro certo quidem non habeo; probabile tamen ob omnia jam dicta existimo; quamquam interim contrarium sentiant nonnulli, quibus liberum sit, quidquid voluerint, hæc in parte statuere. Ad alias jam reliquias, quæ Bronii pariter asservantur quæque

eo

ACTORE
C. B.

Gerardus e
Dionysiano
monasterio,
teste biogra-
pho, unius e
SS. Innocenti-
bus corpus,

eo a Gerardo e Dionysiano monasterio sunt delatae, progredior.

80 *Biographus* num. 25 sic scribit: Quid quoque (quod vix videtur incredibilis credibile) de uno referretur Innocente cum coetaneis succiso, quasi tenerrimo flore, sub Herode crudelissimo rege, quem certissime istuc (ad monasterium Broniense) advectum, hoc eodem procuratore, (sancto Gerardo) continet certissime sanctuarium Broniensis basilicae? Si cui autem ingerit ambiguitatem, Lietaldum percontetur abbatem, hujus Viri Dei (sancti Gerardi) in cenobio Mosomensi successorem, qui cum eo praesens ad clandestinam tot reliquiarum compositionem demirari solebat, Broniensis locelli angustiis tam mirabilem contineri sanctitatem. Unius ergo ex innocentibus pueris post Christum natum Herodis jussu occisis reliquias e Dionysiano monasterio Bronium detulit Gerardus, uti biographus noster testatur, atque illud quidem hic, cum Lietaldum abbatem (vide Commentarii hujus num. 7 et 9) laudet, ex vetustiori S. Gerardi biographo, cujus lucubratio interit, certissime hausit, ut adeo dubitandum non sit, quin, quod hic memorat, veritati exactae ad amissim congruat.

corpora vero
duorum alio-
rum Innocen-
tium e mona-
sterio Chima-
censi,

81 Verum in reliquiarum, quibus Broniense monasterium ditavit S. Gerardus, Catalogo supra laudato, qui ad calcem compendiosae Sancti Vitae, anno 1618 excusae, adjectus est, duorum Innocentium, ab Herode occisorum, quorum unus Philippus, alter Benjamin appellatus fuerit, corpora recensentur. Idem fit a Rayssio in Hierogazophylacio Belgii, et a Grammayo in suo de Rebus Namurensibus Tractatu. Utriusque verba, quamvis de reliquiis e Dionysiano monasterio acceptis non agant, idcirco tamen, quod ex his scriptoribus contra biographum nostrum hic formari queat obiectio, etiam transcribo. Prioris haec sunt: Corpora Philippi et Benjamin e numero sanctorum Innocentium pro Christo ab Herode Ascalonita, Judaeae tetrarcha impiissimo, occisorum, quae e monasterio Christi-parae Virginis Aulas dicto, in territorio Terracenorum Chimanensium, divina revelatione sancto Gerardo facta, in Broniensem hanc ecclesiam translatae sunt, servantur in capsula argentea in sacario. Posterioris vero ista: Praeter feretrum... beatissimi patriarchae Gerardi asservat Bronium corpus S. Eugenii, archiepiscopi Toletanae sedis, et S. Leodegarii: denique duorum sacra pignora Innocentium ex cenobio Cymacensi per prascium vastationis subsecuturam Gerardum delata, et, cum diu latuissent, revelatione cuidam Tiberiae Nivellensi caecae facta, reperta.

cujus hic situs
datur notitia,
Bronium detu-
lit;

82 Monasterium, quod hic a Gammayo Cymacense, a Rayssio Aulas nuncupatur, in Theoracia sylvae, quae ab aliis Terracia seu Terracea etiam vocatur, situm erat eo ipso loco, quo nunc Chimaicum, Hannoniae oppidulum. Hinc haud dubie a Rayssio verbis recitatis in territorio Terracenorum Chimanensium seu Chimaensium ponitur. Ut adeo monasterii illius situs cognoscatur, oppiduli Chimaensis notitiam ex Baudrando huc describo: Chimaicum, alias Vennae Villa, Chimay, oppidum Belgii cum castro in Hannonia, principatus titulo clarum, ad fluviolum Albam sedet, versus Arduennam sylvam et confinia Campaniae provinciae, quatuor leucis distans a Mariaburgo, in Occasum Avennas versus quinque, et quatuor a Rupe regia, versus Malobodium sex circiter. Non fuit ergo praedictum monasterium a monasterio Broniensi admodum remotum. Hinc credibilis fit, duorum Innocentium corpora a Gerardo, cum hic monasterio Cymacensi seu Chimaensi instare excidium, divinitus didicisset, Bronium fuisse translata. Verum quod quales exstitit illud monasterium, et qua occasione fuit excisum? Hocne forsitan sub medium saeculum decimum, Hungaris in Lotharingiam regionesque Mosae vicinas irrupentibus, evenit, ex illoque deinde restaurato hodiernum Chimaense canonicorum collegium emerit? Nulla prorsus monumenta antiqua invenio, ex quibus hic quid certi possim

statuere. Verum ad objectionem, quae, ut dixi, contra biographum nostrum hic formari potest, jam venio.

85 In Catalogo reliquiarum Broniensium plus semel jam laudato, uti etiam a Rayssio et Grammayo duo tantum inter reliquias Bronii asservatas recensentur Sanctorum Innocentium corpora, quae ambo ex destruendo jamjam Chimacensi monasterio Bronium a Gerardo divinitus praemonito fuerint translata. Quapropter, cum ex dictis biographus noster doceat, unius insuper sancti Innocentis corpus e Sandionysiano monasterio a Gerardo Bronium fuisse advectum, quae jam potest, an ex praefato Catalogo, Rayssio et Grammayo erroris arguendus non sit, id docens biographus. Respondeo, fieri posse, ut alterius insuper ex Innocentibus ab Herode occisis reliquiis, quas Gerardus e Dionysiano monasterio attulerit, Bronii hodieque servantur, etiamsi harum nec Rayssius in Hierogazophylacio, nec Grammayus in Rebus Namurensibus, nec Catalogus plus semel jam laudatus expresse meminerit. Etenim Grammayus paucissimas dumtaxat reliquias a Gerardo Bronium allatas recenset, multumque abest, ut omnes ad amissim enumeret Rayssius. Palam fit hoc ultimum ex earundem elenchis, quem hic posterior scriptor suppeditat, collato cum Broniensis Catalogo anno 1618 typis vulgato. Quamvis enim hic sacrarum alterius ex Innocentibus reliquiarum, quas Gerardus e Sandionysiano monasterio Bronium detulerit, expressam mentionem non faciat; hanc tamen habet Gallice, Latine a me redditam, in fine Clausulam: Item (reliquiae scilicet Bronii servantur) plurium aliorum sanctorum martyrum, confessorum et virginum, quorum nomina soli Deo nota sunt: cum ergo secundum hanc Bronii etiam plurium Sanctorum, quorum latent nomina, reliquiae servantur, has inter forsitan est unius ex Innocentibus ab Herode occisis corpus, quod, ut biographus noster refert, Gerardus a Sandionysianis monachis acceptum Bronium detulit.

84 Id sane vel idcirco vero potest videri non absimile, quod unus ille ex Innocentibus, cujus corpus a Dionysianis Sanctus obtinuit, nullo a biographo nostro nomine insignitur, nec aliunde, qui vocatus fuerit, innotescat. Unde fit, ut illud Sanctorum eorum, quorum ignoratur nomina, reliquiis Bronii, ut mox recitata docet Clausula, asservatis, merito accenseri queat, licet nusquam expresse memoretur eo modo, quo memorantur ea, de quibus supra, corpora duorum aliorum Innocentium, quorum alter Philippus, alter Benjamin (geniuone, an suppositio nomine, lector judicet) nuncupatur. Itaque secundum jam dicta ex Rayssio, Grammayo et reliquiarum Broniensium Catalogo certum esse non potest, unius ex Innocentibus corpus, e Sandionysiano monasterio acceptum, Bronii non asservari, ac proinde inde biographus, qui hic illud a Gerardo allatum scribit, erroris argui non potest. Quod praeterea etiam fieri non possit, quamvis corpus illud inter sacras, quae Bronii asservantur, Sanctorum reliquias non exstare, haberetur compertum. Ut enim eo a Gerardo fuerit delatum, temporum injuria perisse potest, vel alteri cuiquam ecclesiae esse concessum. Dubitandum ergo, omnibus perpensis, minime apparet, quin unius ex Innocentibus corpus a Gerardo e Sandionysiano monasterio Bronium fuerit delatum.

83 Nec hoc tantum biographi fide credendum videtur; verum etiam a Gerardo, cum e Sandionysiano monasterio discessit, plures aliorum Sanctorum reliquias Bronium esse depectas, quamevis, quae qualesve illae fuerint, ne conjectura quidem sat fundata fas sit assequi. Nihil quippe vel in biographo vel alibi occurrit, quod qualemcumque conjecturam hujusmodi faciendam locum praebet. Unum tamen, quod hic etiam pertinet, commemorari insuper hic potest; non omnes scilicet, quas Gerardus, e Dionysiano monasterio discedens, secum tulit ad Broniense cenobium, reliquias a Dionysianis monachis ipsi fuisse concessas. Etenim biographus hisce supra adhuc recitatis

D

licet autem
duo haec poste-
riora tantum
Broniensibus
reliquiis

E

expresse ac-
censeri ince-
niantur, non
propterea ta-
men erravit
Sancti bio-
graphus,

F

cujus etiam
fide plures
aliae a Gerar-
do Bronium
latae credun-
tur reliquiae.

A *verbis sic scribit* : Multorum pignora Sanctorum (sanctus Gerardus Bronium) dignoscitur advexisse, quæ fideli repositione sibi collegerat undecumque. Sanctus ergo reliquias, quas, cum e Dionysiano monasterio discessit, secum detulit Bronium, undecumque collegerat, ac proin non a solis Dionysianis monachis acceperat. Porro Gerardus non solum iis Sanctorum reliquiis, quas, e Dionysiano canobio discedens, secum attulit, conditum a se Broniense monasterium delavit, verum etiam aliis, quas sertus variis in locis obtinuit, Broniumque devexit. Posset ob argumenti similitudinem de his etiam sat opportune hic agi; verum cum tempus, quo circiter a Sancto acquisitæ fuerint, a dicendis dependeat, commodius de iisdem infra tractabitur.

§ VII. Clericis monachos Bronii substituit, quo tempore id fecerit, et an hos in monasterium, antea clericis constructum, induxerit.

Clericis monachos a Gerardo, e Dionysiano monasterio in patriam reverso, Bronii fuisse substitutos, nemo est, qui vocet in dubium. Vir vero, inquit de Gerardo Bronium jam reverso num. 53 biographus, Domini Gerardus de bonis ad meliora contendens, et Broniense sanctuarium in cunctis provehere volens, clericorum, quam ibi prius locaverat, eliminavit conversationem, monastici Ordinis substituens religionem. Ast an id statim a suo in patriam reditu Sanctus effecit? Id nusquam aperte edicit biographus. Attamen haud diu admodum a Sancti reditu id accidisse, colligendum videtur ex iis, quæ num. 50 et tribus sequentibus narrat biographus, quæque Commentarii hujus num. 36 compendio jam ob oculos posui. Etenim secundum hæc (adi loco citato biographum) non diu admodum a Sancti reditu contigisse videtur, ut Richarius, Leodiensis episcopus, synodum Leodii indixerit, ad eamque Anselmum, Broniensem ecclesie ædituum, cum S. Eugenii martyris, cujus reliquias Bronium Gerardus attulerat, Passione accerserit.

87 Jam vero dubium non apparet, quin is, quem cum S. Eugenii Passione Leodii adesse, Richarius jussit, monachus exstiterit, a S. Gerardo e Dionysiano monasterio Bronium adductus; neque enim Eugenii Passio penes alios tunc exstitisse videtur, quam penes Gerardum, monachosque, quibus comitantibus, illam hic Bronium una cum ejusdem sancti martyris reliquiis detulerat. Quapropter cum Anselmus, haud dubie ex dictis monachus, ex biographi testimonio ecclesie Broniensi ædituus tunc exstiterit, dubitandum non apparet, quin ibi jam tum monachi clericis a Gerardo essent substituti; alioquin enim monachus futurus tum fuisse non videtur ecclesie illius ædituus. Hinc jam etiam annus, quo clericis monachi a Gerardo Bronii subrogati fuerint, prope definitus eruitur. Cum enim hoc ex jam dictis factum fuerit non diu admodum a Sancti e Dionysiano monasterio in patriam reditu, hincque, uti ex supra disputatis liquet, anno 928 secundum eam, quæ verosimilior apparet, opinionem acciderit, verosimiliter etiam eo ipso pariter anno clericis monachi fuerint a Gerardo Bronii substituti. Verum non æque facili negotio definitas, monasterium tunc primo Bronii monachis Sanctus exstruxerit, an vero hos in monasterium, antea jam a se nondum monacho ibidem exstructum, induxerit.

88 Difficultatem hanc num. 56 et binis sequentibus jam ex parte attingi, eamque plenius examinandam huc remisi. Eam itaque nunc examinare aggredior, utque, quid ipse sentiam, ab ipso mox initio edicam, monasterium Bronii Gerardus jam antea, cum ibi clericos instituit, nondumque esset monachus, exstruxisse mihi videtur. Itaque, ut, hoc præmonito, rem incipiam, pro opinione, quæ contrarium statuit, quæque Mabillonum habet patronum, validissime ex dictis militat donationis Charta a Gerardo ecclesie

Broniensi anno 918 concessa, et Diploma, quo Henricus Auceps, Germanie rex, Broniense monasterii fundationem anno 952 confirmavit. Argumenta adeo, quæ ex binis hæc antiquis monumentis pro illa Mabillonii opinione formari queunt, sedulo hic expendenda sunt, singulisque apta est adhibenda solutio. Ab his, quæ Henricianum Diploma suppeditat, duco initium. Dicitur in hoc Gerardus jam conversus monasterium Broniense exstruxisse. Unde consequi videtur, ut id ille, spectato Henriciano Diplomate, non prius fecerit, quam cum jam monachum induisset; neque enim, ut num. 57 Mabillonii opinionem tantisper propugnantes diximus, alia assignari posse videtur ratio, qua id Sanctus jam conversus factus dicatur. Primum hoc est, validissimumque pro Mabillonii opinione argumentum.

89 Marneus, plus semel jam laudatus, putat quidem, idque recte, monasterium Broniense, priusquam Gerardus jam monachus e Sandionysiano monasterio esset reversus, fuisse exstructum. Attamen argumento mox memorato potissimum, ut apparet, impulsus id etiam non prius, quam cum jam Sanctus esset monachus, factum fuisse, in sua ad Namurcensem Historiam Præfatione pag. 77 perperam statuit. Etenim hoc loco, ut nihilominus, quemadmodum apparet, dictum monasterium jam tunc, cum in ecclesiam Broniensem clerici sunt inducti, fuisse exstructum, tueatur, statuere insuper videtur, non prius etiam in eam, quam cum jam Gerardus factus esset monachus, clericos fuisse inductos. Verbis Gallicis, Latine a me redditus, sic scribit : Gerardus hinc (Stephani, Leodiensis episcopi, consilio) in suo deserendi seculi proposito confirmatus, ad amissum sequi, quæ ei suaserat episcopus, decrevit. Antequam patriam desereret, omnia, quæ ad illam (Broniense monasterii) fundationem spectarent, composuit, deditque in mandatis, ut, cum primum ad apicem monasterium esset perductum, clerici interim in eo constituerentur, dum ipse illud cum monachis, postquam vitæ religiosæ exercitiis animum exco-luisset, occupatum posset venire. Tunc nulla re amplius in seculo detentus, monasterio S. Dionysii sese inclusurus, abscessit. Clerici ergo, ut his verbis etiam velle videtur Marneus, in ecclesia Broniensi, adjectoque huic monasterio non prius fuere constituti, quam cum jam Gerardus Sandionysianum canobium esset ingressus.

90 Verum id cum iis, quæ biographus num. 10 et 11 refert, componi non potest. Etenim ibidem hæc habet : Vir vero Domini Gerardus jussionis apostolicæ executor promptissime, postquam fine tenus injunctum peregerat opus, ad eandem basilicam (Broniensem a se exstructam) devotissimum contulit munus ex copiosis prædiorum suorum redditibus, quod interim sufficeret ibidem Deo servientibus. Adhibuit quoque illic pro tempore clericorum religionem, per datam sibi sapientiam instituens eos vivere secundum canonicum morem : ac deinde, aliquot versiculis pro inepto suo more interpositis, ita proseguitur : Constructo igitur Vir sanctus oratorio, atque ibidem, ut dictum est, constituto clericorum officio, de divinitus sibi promisso cepit plurimum cogitare thesauro, qualiter videlicet potiri posset beati Eugenii martyris et episcopi corpore sacrosancto. Circa quod dum crebro ejus versatur intentio, superius memorato comiti Berengario quibusdam ex causis incidit occasio (sic nimirum divina disponebat Promissio) ut in Franciam dirigeret legationem.... Ad se autem adscito Dei Athleta, solus soli revelat consilii sui secreta; et ut illuc usque sua proferat missatica, collo-cutione commendat amica. Gerardus ergo, uti ex tota hac biographi narratione liquet, clericos in Broniensi ecclesia constituit ante eam, quam pro comite Berengario obivit, legationem, ac proin etiam ante suum, utpote qui ex dictis hac posterior sit, in S. Dionysii monasterium ingressum. Clericos ergo post hunc in ecclesiam Broniensem fuisse inductos, perperam statuit Marneus, uti etiam Broniense monasterium tunc exstruxisse Gerardum, cum secundum dicenda fecisset

actore
C. B.

Recte quidem
id citius.

E

perperam ta-
men a Gerar-
do, jam mo-
nacho, factum
statuit Mar-
neus;

F

set

AUCTORE
C. B.

ut enim is
nondum mon-
achus mona-
sterium illud
extruxerit,
id tamen jam
conversus

set id Sanctus jam tum, cum in Broniensis ecclesiam clericos induxit.

91 Ast, inquit, si Gerardus post suum in Sandionysianum monasterium ingressum cenobium Broniense non condidit, qua via, quaeso, sat dissolvi queat argumentum, ex Henriciano diplomate proxime propositum, ex quo consequi videtur, ut Gerardus non prius, quam cum jam factus esset monachus, praefatum cenobium extruxerit. Sanctus, uti ex ejus donationis Charta, saepissime jam laudata, manifestum fit, novum monasterium Bronii construere, Deoque militare jam ab anno 918, nondum monachus, statuerat. Propositum scilicet Sanctus habebat, saeculo nuntium remittere, eratque proinde jam tum a saeculari vita ad religiosam vitam propositum, reque ipsa ad meliorem etiam, sanctioremque verosimillime conversus. In donationis Charta ita loquitur: *Dono... aliquas res meas ad ecclesiam (Broniensem scilicet) ubi cupio construere monasterium, ac meipsum in servitio omnipotentis Dei militaturum. Sese ergo, cum Chartam illam dedit, in servitio omnipotentis Dei militaturum Broniensis ecclesiae donarat, totumque proinde, missis humanis, rebus animum caelestibus addixerat. Fieri ergo potest, ut idcirco, cum post datam saltem eandem Chartam Broniense monasterium fuerit extructum, Sanctus jam conversus, ut ut id nondum monachus fecerit, sacrum illud aedificium condidisse, ab Henrico Aucupe in diplomate asseratur. Atque id quidem idcirco verosimilitus potest videri, quod is donationis Chartam, a Gerardo monasterio Broniensis concessam, verosimiliter tunc viderit, cum laudatum diploma ad ejusdem monasterii fundationem, donationesque ei factas confirmandas concessit. Neque est, quod dicas, Gerardi conversionem, quam num. 49 memorat biographus, supra a nobis esse acceptam pro Sancti ad Dionysianum monasterium accessu; id enim idcirco factum est, quod, priusquam de Sancti conversione loquatur biographus, illius ad vitam monasticam accessum referat, sique hunc per illam manifeste designet. Itaque, ut mihi equidem ob omnia jam dicta apparet, argumentum supra propositum ex Henriciano diplomate, quod insuper secundum infra dicenda interpolatum est, vim suam amittit, ac proin ex eo nequit evinci, Broniense monasterium non prius, quam cum jam Gerardus factus esset monachus, fuisse extructum. Nec id etiam queunt evincere duo alia argumenta, quorum alterum pariter ex Henriciano diplomate, alterum ex donationis Charta Broniensis monasterio a Gerardo concessa repetitur.*

dumtaxat
extruxisse,
ab Henrico
Aucupe dici
potuit.

92 Primum consistit in eo, quod in Henriciano Diplomate, quod anno 952 datum notatur, monasterium Broniense nuper dumtaxat extruxisse dicitur Gerardus, hincque post annum 919, quo Sanctus verosimiliter monachus induit, videatur extructum. Verum non raro accidit, ut ea, quae multo etiam diutius sunt transacta, nuper dumtaxat facta esse, scriptores documentave commemorent. Multo sane diutius conditum jam erat Broniense monasterium, cum Gerardus e vivis excessit, quam cum ejusdem fundationem Diplomate suo Henricus Aucups confirmavit, et tamen Meyerus in *Annalibus Flandriae* ad annum 959 sic scribit: Gerardus Cellensis, Sanctus appellatus Gerardus, diem clausit apud Bronium Hanoniae (imo Namurcensis comitatus) monasterium, quod recens condiderat. Plura ejusmodi exempla non adduco, unum hoc, quod ad ipsam, qua de agimus, materiam spectat, adduxisse contentus. At vero in opinione nostra, qua Broniense monasterium a Gerardo nondum monacho conditum statuiamus, fuerat id dumtaxat, cum annus ageretur 952, tredecim circiter annorum spatium extructum, ut non videam, cur nuper extructum, anno illo ab Henrico Aucupe in Diplomate dici nequiverit. Multo itaque minus postremum hoc argumentum contra opinionem nostram facit. Quod jam pertinet ad alterum, quod, ut dixi, a Sancti donationis Charta repetitur, id unice consistit in eo, quod secundum illam anno 918 statutum dumtaxat Gerardo fuerit, Bronii extruere monasterium. Unde consequi videtur, ut, cum Sanctus

brevi post annum 918 factus sit monachus, conditum D id ab eo jam monacho primum fuerit.

95 Ita sane res habet, si modo inter tempus, quo Sanctus monachus induit, et annum 918, quo donationis Charta data notatur, tantum temporis spatium, quod aedificando monasterio suffecerit, medium non fuerit. Verum nihil vetat, inter duos illos terminos annum unum, cum magna etiam alterius parte conjunctum, medium statuere, hocque proinde temporis spatio a Gerardo nondum monacho monasterium Broniense potest esse constructum. Et vero, cum ex mox dicendis monasterium illud Gerardus, priusquam monasterio Dionysiano sese inclusisset, verosimillime extruxerit, ob argumentum jam proxime productum necesse mihi omnino videtur, ut mensium circiter sedecim spatium, quo Broniense monasterium fuerit extructum, intercessisse medium statuatur inter tempus, quo Sanctus monachus induit, et tempus, quo saepissime memoratam donationis Chartam emisit. Id porro cum ita fieri necesse sit, consequens est, ut Sanctus non anno 918, ut communiter putatur, sed anno 919 vel forte initio sequentis monasticum habitum primo assumpserit, uti etiam idcirco supra in hoc Commentario praevio jam docui. Venio nunc ad argumenta opinionis oppositae, quae Broniense monasterium a Gerardo nondum monacho statuit extructum. Praeter ea, quae num. 56 et 57 in medium adduxi, plura adhuc alia pro illa militant. Itaque, ut eam firmiter stabiliam, nonnulla ex his insuper hic propono. In Supplemento ad Diplomata Belgica Miræi cap. 5 exhibetur diploma, quo Carolus Simplex, Francorum rex, Broniensis monasterii fundationem confirmat. In hoc autem Gerardus, priusquam territorium Parisiense adiret, sacrumque Eugenii martyris corpus impetraret, monasterium Broniense extruxisse, discrete asseritur. Totum adeo diplomatis initium, quo id fit, huc transcribo.

Hinc, cum nec
ex Sancti do-
nationis Char-
ta res evincat-
tur, argumen-
tis

94 Sic habet: Notum sit omnibus sanctae Dei Ecclesiae fidelibus, et nostris praesentibus atque futuris, quia aedentes nostram serenitatum comites venerabiles Hagano et Ermenfridus adduxerunt secum Virum venerabilem, servum Dei Gerardum, qui Bronium monasterium in pago Lomacensi super rivum Borbon sitam, ubi Pipinus, filius Angisigi jussit oratoriolum extrui suis fidelibus, et beatissimum Lambertum, ecclesiae Tungrensis episcopum, pia peroratione fecit dedicare in honore perpetuae Virginis Mariae sanctique Joannis Baptistae atque clavigeri Christi et Apostolorum principis Petri, restruxit et amplificavit in melius. Completo itaque jam dicti loci aedificio, adit Vir Dei Parisiacense territorium ad monasterium sanctorum martyrum Dionysii sociorumque ejus. Impetravit, quod diu desideravit, thesaurum, egregii scilicet martyris Eugenii, Toletanae sedis episcopi, corpus nobilissimum, cum aliorum multorum pignorum Sanctorum, et cum magna exultatione asportavit ad jam dictum locum. Gerardus ergo, spectato hoc diplomate, quod Caroli Simplicis nomine signatur, initio, monasterium Broniense prius condidit, imo ad apicem etiam perduxit, quam futurus monachus ad Sandionysianum monasterium sese conferret. Verum, inquit, illud Caroli Simplicis diploma vel omnino supposititium est, vel certe admodum interpolatum. Fateor, sic se habet, idque ipsemet § sequenti dilucide probabo. Verum cum nihilominus admodum antiquum appareat, argumento saltem est, jam antiquitus eam, quae monasterium Broniense ante susceptam a Gerardo vitam monasticam statuit extructum, opinionem obtinuisse, cumque adeo haec vel sic etiam confirmetur, libuit illud hic etiam proferre, quamvis rem evincere, ob jam dicta minime queat. Alia nunc addo.

ex Caroli Sim-
plicis diplo-
mate,

95 Certum est ex dictis atque indubitatum, Gerardum in ecclesia Broniensis prius instituisse clericos, quam in Sandionysiano monasterio sese inclusisse. Adhuc certum etiam esse debet, Gerardum clericos, quos ibi instituit, secundum canonicum morem seu institutum vivere voluisse: ita scilicet num. 10 docet biographus,

ex Sancti bio-
grapho

A *biographus, nec est, cur illi hac in re fides denegetur. Verba ejus hæc sunt: Adhibuit quoque illic (in ecclesia Broniensi Gerardus) pro tempore clericorum religionem, per datam sibi sapientiam instituens eos vivere secundum canonicum morem. Voluit ergo Gerardus, ut clerici seu canonici, quos in ecclesia Broniensi a se condita constituit, secundum canonicum morem seu secundum sacros canones canonicis seu clericis a Patribus præscriptos vitam exigerent. Jam vero, ut Thomassinus tom. I de Veteri et Nova Ecclesiæ Disciplina lib. III, cap. 9 dilucide probat, sacri canones districe exigebant, ut canonici, qui in una eademque ecclesia Deo deservebant, in uno etiam eodemque monasterio cohabitarent inclusi. Quapropter parum verosimile apparet, a Sancto nostro, qui volebat, ut clerici seu canonici, quos in ecclesia Broniensi a se constructa constituerebat, secundum sacros canones vitam ducerent, non fuisse jam tum, cum illos ibidem collocaret, monasterium exstructum, in quo secundum sacros canones inclusi cohabitarent, vitamque pie et religiose ex Patrum præscripto exigerent.*

atque aliunde
petitis

B *96 Gerardus ergo jam tum, cum clericos seu canonicos in ecclesia Broniensi a se condita constituit, monasterium Bronii exstruxerit, hocque illis inhabitandum dederit. Quapropter, cum ex dictis canonicis seu clericis secundum canonicum morem viventes, antequam monachus indueret, in ecclesia Broniensi constituerit, consequens est, ut et Broniense monasterium, antequam id faceret, pariter exstruxerit. Quod ut adhuc magis pateat, argumentum, quod Commentarii hujus num. 56 jam delibavi, paulo dilucidius hic propono. Gerardus, uti biographus num. 53 testatur, e Dionysiano monasterio Bronium reversus, in Broniensi sanctuario clericorum, quam ibi prius locaverat, eliminavit conversationem, monastici ordinis substituens religionem. Sanctus ergo, teste biographo, e Gallia Bronium redux monachos eo ipso in loco constituit, quo antea clericos seu canonicos collocarat. Jam vero S. Gerardus omni dubio procul tunc monachos in Broniensi monasterio constituit, ac proin eo ipso etiam in monasterio jam antea clericos seu canonicos collocarat. Hinc porro jam consequitur, illud, quemadmodum vult Mabillonius, non tunc primum, cum Gerardus jam monachus Bronium rediit, sed jam tum, cum hic clericos Bronii constitueret, monachumque proinde nondum induisset, fuisse exstructum. Huic jam, studiosè lector, alisque argumentis, quibus hoc modo probatum est, adde, si lubet, insuper hic illud, quod Commentarii hujus num. 57 a bis Rescriptis, Stephani septimi seu octavi Pontificis nomine signatis, repetitur, nec dubito, quin in opinionem nostram, quæ monasterium Broniense a Gerardo nondum monacho conditum statuit, manibus pedibusque, ut dicitur, sis concessurus.*

opinio opposita
stabilitur.

C *97 Et vero, quamvis Mabillonius opinionem contrariam, quam ex dictis in prævitis suis ad S. Gerardi Vitam Observationibus docet, non uno etiam loco in Annalibus Benedictinis tradat, illamque proinde retractasse non videatur, non ita tamen firmiter ei in hæsit, quin aliquando secundum nostram fuerit locutus. Etenim in laudatis Annalibus lib. XLIII, num. 8 de S. Gerardo sic scribit: Broniense in Lomacensi pago monasterium exstruxerat, ibique clericos interim collocaverat Gerardus, dum is in sancti Dionysii monasterio monasticam professionem firmasset. Annis decem cum peculiari virtutum studio et ardore istis exactis, animo insedit Bronium repetere, ibique monachos clericorum loco instituere. Quibus verbis sane secundum opinionem nostram, qua Gerardum ante monasticam professionem Broniense monasterium exstruxisse, arbitramur, apertissime loquitur. In opinione ergo opposita saltem vacillasse potest videri, aut forte etiam in alterutra amplectenda sat sibi non constitisse; quod tamen futurum fuisse non videtur, si is scriptor argumentis iis, quæ supra ex S. Gerardi donationis Charta et Henrici Aueupis diplomate in medium adduximus, evincit omnino atque indubita-*

Octobris Tomus II.

tam effici existimasset opinionem, quæ Broniense monasterium a Gerardo jam monacho conditum statuit. Quapropter, cum id ita sit, vel hinc etiam nostra, quæ illi e diametro opponitur, confirmatur opinio, proque verosimillimo idcirco, imo etiam pro fere indubitato habeo, Broniense monasterium a Sancto nostro nondum monacho fuisse exstructum. Ceterum, cum ex dictis id indubie ante donationis Chartam ecclesiæ Broniensi a Gerardo datam factum non sit, necesse omnino hinc jam est, ut, quemadmodum jam monui, monasterii Broniensis constructio inter tempus, quo illa data est, et tempus, quo Gerardus Sandionysianum monasterium ingressus est, ac proin anno fere 919 accidisse statuatur.

AUCTORE
C. B.

§ VIII. De Caroli Simplicis diplomate, binisque Pontificiis rescriptis, quæ per Gerardum monasterio Broniensi impetrata feruntur.

D *iversa Pontificum regumque diplomata seu rescripta, quæ Broniensi monasterio per S. Gerardum impetrata fuerint, circumferuntur. Verum hæc inter vix ullum est, quod non ex nota aliqua, quam præfert, interpolationis suppositionisve queat aut etiam debeat haberi suspectum. Res ex dicendis patecet. Duo tamen reipsa ex his ad Gerardi, e Dionysiano monasterio Bronium jam reversi, postulationem fuisse concessa. Atque hinc est, cur post habitum jam de Sancti in Dionysiano cœnobio vita monastica, promotione ad sacerdotium, redituque in patriam sermonem, de illis nunc tractare, mihi sit animus; quamvis autem diploma, quod Caroli Simplicis nomine signatur, datum notetur citius, de hoc tamen non prius tractandum duxi, quam de reliquis, quæ Gerardo data feruntur, diplomatibus seu rescriptis facerem sermonem. Tam de illo adeo, quam de his, atque id quidem secundum annorum etiam, quibus singula data notantur feruntur, ordinem tractabo. Secundum hanc reliqua præcedit, § præcedenti moxque iterum jam memoratum, quod Carolus Simplex, Francorum rex, Haganonis et Ermenfridi comitum interventu Gerardo impetravisse, memoratur. Variis notis chronicis, tempus, quo fuerit emissum, indicantibus, corroboratur. Hoc quippe modo signatur in fine: Datum sexto Kalendis Septembris. Indictione secunda, anno vigesimo nono regnante Carolo rege glorioso, redintegrante vigesimo quarto, largiore vero hæreditate indepta decimo. Actum Aquisgrani palatio, anno ab Incarnatione Domini nongentesimo decimo quarto.*

Diplomata
seu rescripta
Gerardo concessa. Note
chronicæ,
E

F *99 Tres hic epochæ regni Caroli Simplicis usurpantur, quarum prima ex dictis ab anno 892, quo primum rex coronatus est, secunda ab anno 898, quo Odoni, Francorum regi, successit, ac tertia demum ab anno 912, quo post mortem Ludovici, Germaniæ regis, ampliohem hæreditatem est adeptus, ducit initium. Verum annus Christi 914, quo diploma notatur, componi nequit cum tribus diversis annis, quibus id pariter secundum tres illas diversas regni Carolini epochas signatur. Etenim anno Christi 914 nec vigesimus nonus a regno primum inito, nec vigesimus quartus a regno, quod integrum hactenus non possederat, post mortem Odonis redintegrato, nec decimus denique ab ampliori post obitum Ludovici hæreditate obtenta Carolo Simplici volebatur annus, ut computanti patebit. Indubie ergo interpolatum est hoc diploma, hincque est, cur jam supra ex hoc annum seu tempus, quo circiter conditum sit Broniense monasterium, definiendum non duxerimus, ausi etiam sæpissime jam laudata, quam Gerardus dedit, Chartæ auctoritate serius id, quam quidem diploma notet, factum statuere. Verum an hoc plane etiam supposititium non est? Est sane, cur plane supposititium esse, non immerito quis arbitretur. Etenim præter notas chronicas jam memoratas, quæ omni dubio procul adulterinæ sunt, multa adhuc alia præfert suppositionis, aut certe interpolationis, indicia.*

F
quibus signatur
Caroli
Simplicis diploma,
adulterinæ sunt

AUCTORE
C. B.

Verba, quæ § præcedenti huc ex illo transcripta sunt, apertissime indicant, datum non fuisse, nisi post S. Eugenii martyris reliquias a S. Gerardo e Dionysiano monasterio Bronium translatas, ac proin non citius, quam anno circiter 928 aut sequenti, uti ex iis, quæ jam supra disputata sunt, facile colliges.

hocque forte plane est supposititium; diploma tamen aliquod, ut apparet, Carolus Gerardo

100 Hinc porro jam consequitur, ut vel anno 928 vel 929 datum esse debeat; neque enim Carolus Simplex, a quo datum notatur, ultra annum 929 vitam protraxit, uti ex Frodoardo in Chronico, omniumque eruditorum consensu manifestum evadit. At vero Carolus, uti idem Frodoardus, aliique illius temporis historici testantur, captivus a suis anno 928 et sequenti detinebatur. Unde fit, ut primo quidem vel hinc admodum dubium sit, an Carolus præfatum diploma in Broniensis monasterii favorem Gerardo unquam concesserit; deinde vero, ut certum sit, id Aquisgrani datum, perperam notari; qui enim fieri queat, ut Carolus, qui in Francia a suis captivus binis dictis annis detinebatur, alterutro ex his præmemoratum diploma Aquisgrani, Lotharingie seu Lotharii regni oppido, ad preces Gerardi Broniensis monasterio impertierit? Adde jam ab anno saltem 923 totam Lotharingiam, in qua Aquisgranum situm erat, in Henrici Aucupis, Germanie regis, potestatem concessisse, ut vel ex hoc capite vero fiat prorsus ab simile, anno 928 vel 929 præfatum diploma Aquisgrani a Carolo Simplice fuisse concessum. Hinc fit, ut, omnibus hisce perpensis, nesciam, an diploma illud pro plane supposititio non debeat haberi. Admodum sane mihi est suspectum tum ob jam dicta, tum etiam ex eo, quod verbis § præcedenti recitatis dicat, monasterium Bronense a Gerardo restructum seu reedificatum fuisse; quod, cum Sanctus ex dictis Broniense monasterium de novo extruxerit, a vero indubie est alienum. Ut sit, cum nihilominus diploma illud, veluti Gerardo datum, sub Caroli Simplex nomine circumferatur, puto, ab hoc rege diploma aliquod, quamquam non tale, quale apud Miræum exstat, reipsa Gerardo in monasterii Broniensis favorem fuisse concessum.

concessit. Rescriptum pontificium brevius, quod

101 Atque id quidem factum reor anno 919 aut initio sequentis, cum scilicet jam primo illud esset conditum, Sanctusque nondum monachum induisset. Neque enim serius id vel citius factum esse posse, ex jam dictis facile colliges. Ad aliud nunc, imo duo alia diplomata seu potius rescripta, quæ ambo in Broniensis monasterii favorem Gerardo data esse, a nonnullis creduntur, sermonem converto. Alterum anno circiter 929 datum notatur; quamvis vero alterum annis aliquot serius signetur emissum, sitque proinde Henrici Aucupis pariter hic discutiendo diplomate, quod annum 952 præfert, temporis ordine posterius, æque nihilominus de posteriori illo, quam priori rescripto hic ago, quod ambo inter se necessaria quadam ob materiam tractandam conjunctione connectantur; imo unum dumtaxat sint, idemque rescriptum, uti ex dicendis patescet. Exhibet porro illa Miræus, alterum quidem, quod est brevius, sub Stephani Pontificis nomine in Notitia ecclesiarum Belgii cap. 32; alterum vero, quod ex prolucius, sub Stephani item Pontificis nomine in Diplomatis Belgicis lib. II, cap. 21. De binis hisce Rescriptis plura hic disserenda sunt, ac proin, ut hæc commodius intelligantur, lubet utrumque huc transcribere. Brevius sic habet: Stephanus episcopus, servus servorum Dei, notum cupimus esse omnibus, qualiter filius ac frater noster Gerardus abbas nobis innotuit de monasterio Bronensi, quod in melius reformavit et restauravit in honore S. Dei Genitricis semper Virginis Mariæ, sanctorumque Apostolorum Petri et Pauli, et S. Joannis Baptistæ. Post vero multorum Sanctorum pignora, congregavit ibi corpus etiam S. Eugenii martyris, archiepiscopi Toletanæ sedis, discipuli S. Dionysii, et cum magna reverentia et honore inibi attulit: hereditatem quoque propriam tam in agris quam mancipiis, et in omnibus jure hereditario adjacentibus ad præfatum dedit monasterium.

102 Postquam autem nobis hoc indicavit, pro-

volutus pedibus nostris petiit, quatenus auctoritate Apostolorum Petri et Pauli malediceretur omnis, qui de eodem monasterio aliquid conaretur auferre. Adstantibus igitur episcopis et consentientibus, petitionem famuli Dei Gerardi Apostolica auctoritate firmari decrevimus. Ego Castorius Notarius Regionarius et Scribarius S. Romanæ Ecclesiæ, corroborante Apostolica auctoritate, et sancto Papa Stephano suggerente, recognovi. Data v. Kalendas Maii anno... regnante Henrico in regno Lotharii, imperante in Italia Hugone anno secundo, Indictione... Actum Romæ feliciter. Amen. Tale est, quod Stephani Pontificis nomine ad Gerardi preces Broniensis monasterio datum notatur, rescriptum seu privilegium brevius. Hoc porro, excepta clausula, qua, quo anno circiter concessum sit, designatur, totum fere ad verbum, uti ex utriusque collatione patescet, proluciori, utpote ex hoc secundum dicenda contractum, inseritur. Hinc sane prolucioris initium, quod toto breviori jam recitato dumtaxat fere constat, non describerem, nisi hinc palam, in quo invicem discrepent, posset haberi. Totum itaque, etiam cum suo initio, rescriptum seu privilegium prolucius huc transcribo. His verbis concipitur: In nomine sanctæ et individue Trinitatis, et S. Mariæ semper Virginis. Stephanus, Sedis Apostolicæ summus episcopus, servus servorum Dei, fratribus ac filiis nostris per universum orbem terrarum in fide Catholica degentibus.

D
huc transcribitur cum proluciori,

105 Notum cupimus esse omnibus tam presentibus quam futuris, qualiter filius ac frater noster, divina annuente clementia, Gerardus abbas nobis innotuit de monasterio Bronensi, quod in melius reformavit et restauravit, in honore S. Dei Genitricis, semper Virginis Mariæ, sanctorumque Apostolorum Petri et Pauli, et S. Joannis Baptistæ. Post vero multorum Sanctorum pignora, congregavit ibi corpus etiam S. Eugenii martyris, archiepiscopi Toletanæ sedis, discipuli et ordinati S. Dionysii archiepiscopi, et cum magna reverentia et honore inibi attulit: hereditatem quoque propriam tam in agris quam mancipiis, et in omnibus jure hereditario adjacentibus devote ac voluntarie ad præfatum dedit monasterium. Postquam autem nobis hoc indicavit, provolutus pedibus nostris petiit, quatenus auctoritate Apostolorum Petri et Pauli malediceretur omnis, qui de eodem monasterio aliquid conaretur, tam de reliquiis Sanctorum, quam de vestimentis et libris, et de territoriiis auferre, atque de mancipiis vel de aliis quibuslibet rebus, quas nunc habet sibi datas, vel ultra possit Dei misericordia obtinere. Hoc quoque magnopere expetiit, ut eodem constringatur anathemate quicumque privilegium, quod de eodem loco et monasterio jam regia magnificentia et imperiali sanxerat auctoritas, aliquatenus præsumeret infringere: scilicet ut nullus episcopus, nullus comes, nullus advocatus, nullus iudex publicus, nec quilibet ex judiciaria potestate, in ecclesias aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati monasterii præsumat ingredi, aut ad causas audiendas, aut precaturas faciendas, aut freda vel tributa, aut obsonia quælibet exigenda, vel mansiones aut sylvas, vel paradas faciendas; aut fideiussores tollendos, aut homines ejusdem monasterii, tam ingenuos quam servos, super terram ipsius commanentes, injuste distringendos, nec ad ullas redditiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris et futuris temporibus.

E
quod hic pariter

104 Sed liceat memorato Dei servo Gerardo, suisque successoribus, res prædicti monasterii cum monachis suis sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere ex ordinare absque cujuslibet arbitri communiione, nisi ipso abbate et suis monachis id rationabiliter fieri petentibus. Hoc quoque firmari expetiit nihilominus, ut eadem damnetur maledictione, quicumque locum ipsum et loci incolas infra suos terminos hostili incendio vel cade, aut aliqua injusta oppressione præsumperit aliquatenus depopulari vel infringere. Adstantibus

F

A stantibus igitur episcopis et confratribus hujus sanctæ Romanæ Sedis, et consentientibus, petitionem famuli Dei Gerardi Apostolica auctoritate firmari decrevimus. Igitur auctoritate Patris et Filii et Spiritus sancti, et sanctæ Mariæ semper Virginis, Dei Genitricis, et omnium cælestium virtutum, et S. Joannis Baptistæ, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et Eugenii martyris, ejusdem loci patroni et provisoris, et Sanctorum, quorum reliquiæ inibi sunt, simulque omnium Sanctorum, quorum nomina scripta sunt in libro vitæ, excommunicamus, anathematizamus, damnamus omnes, qui horum quidpiam, quæ de immunitate et libertate Broniensis ecclesiæ et loci prælibata sunt, irritum fecerint vel infringerint, nisi respuerint et penituerint, et ab abbate et fratribus ejus veniam promeruerint, et de cetero emendaverint. At vero, qui observator exstiterit hujus nostræ præceptionis et regis sanctionis, gratiam et misericordiam vitamque æternam a misericordissimo Domino Deo nostro consequi mereatur. Ego Castorius Notarius regionalis et Scribarius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, corroborante Apostolica auctoritate, et sancto Papa Stephano suggerente, recognovi. Signum domini Stephani Papæ gloriosi. Data v. Kalendas Maii, anno ab Incarnatione Domini... Actum Romæ feliciter, amen.

B
cuique plures, etiam absentes, subscriperunt episcopi,

105 Plures deinde Privilegio seu Rescripto subscribunt episcopi, quorum plerique, cum id Romæ a Pontifice impetravit Gerardus, ibidem verosimillime non existerent. Mabillonius lib. II de Re diplomatica non uno exemplo probat, diplomata seu privilegia subinde etiam episcoporum, qui, cum hæc emitterentur, absentes erant, subscriptione munita inveniri; quæ vero ratione factum sit, ut plures episcopi absentes rescripto seu privilegio proxime jam recitato subscriperint, docet nos Sancti biographus num. 74 sic scribens: Plumbeo bullatum sigillo (Stephanus, Romanus Pontifex) privilegium, quod et PENTONAR appellant, contulit illi (S. Gerardo scilicet) concessa etiam licentia sibi, ut gratia id confirmandi ex præcepto ipsius domini Apostolici (Stephani, Pontificis Romani) omnes subscriberent episcopi, per quos repatriando speraret ipse (sanctus Gerardus) reverti. Pontifex ergo, quemadmodum his verbis innuit biographus, in mandatis dedit, ut omnes episcopi, ad quos Gerardus Roma in patriam rediens diverteret, Rescripto seu Privilegio, quod ei concesserat, nomen suum adjicerent. Et vero Privilegio inter plures alios, quorum sedes non exprimitur, subscribunt archiepiscopi quidem Mediolanensis ac Treverensis; episcopi vero Placentinensis, Cumenensis, Strathurgensis seu Argenteratensis, et Basulensis, id est, ut puto, Basileensis; per quorum omnium episcopales urbes transisse Gerardum, ut in patriam rediret, vero absimile non est. Atque hæc quidem hæc tenus, si ob dicenda Mediolanensis archiepiscopi subscriptionem exceperis, difficultatem non patiuntur. Verum Privilegio pariter subscribunt Benedictus Metensis et Stephanus Cameracensis, episcopi, quorum prior, anno 929 sede abdicata, anno 940 e vivis excessit, posterior non diutius certe, quam ad annum usque 953 vitam produxit; hinc autem in suis ad Gerardi Vitam Observationibus prævis infert Mabillonius, non a Stephano VIII Romano Pontifice, sed a Stephano VII fuisse privilegium Gerardo concessum.

um est, idemque rescriptum.

106 Et sane, cum Stephanus VIII, ut inter eruditos convenit, anno duntaxat 959 ad S. Petri cathedram fuerit electus, nequit per hunc Gerardum, quod hic jam transcriptum, concessum esse privilegium, cui Stephanus, Cameracensis episcopus, non serius certe quam anno 953 vita functus, et Benno seu Benedictus, Metensis episcopus, qui anno 929 sedem abdicavit, subscribunt. Verum dubitari potest, primo quidem an ex interpolatione factum non sit, ut Stephanus et Benno præmemorato Privilegio seu Rescripto subscribant; deinde vero an ex hypothese, quod hoc Privilegium Stephano VIII nequeat adscribi, aliud ab eo in monasterii Broniensis favorem

Gerardo datum non fuerit. Unius duntaxat Privilegii Pontificii, quod Gerardus Broniensis monasterio a se exstructo impetravit, mentionem facit biographus, uti ejus de Sancto lucubrationem evolventi fiet perspicuum. Et vero, cum eadem fere omnia verba, quæ in Privilegio breviori, in prolixiori etiam occurrant, idemque tam in hoc, quam in illo signetur dati privilegii dies v. Kal. Maii, brevius cum prolixiori unum idemque apparet privilegium, ut adeo unicum duntaxat privilegium Pontificium Gerardo datum fuisse videatur. Quapropter, cum duo circumferantur, veluti invicem distincta, privilegia Pontificia, Broniensis monasterio a Gerardo impetrata, necesse est ob jam dicta, primo quidem ut alterutrum ex his genuinum non sit; deinde vero, ut Stephanus VIII, si genuinum sit aut genuini logo haberi debeat Privilegium prolixius, nullum unquam Broniensis monasterio Privilegium seu Rescriptum concesserit. Ut adeo hic quidquam definiri queat, discipendum est, breviusne, an prolixius ex binis Pontificiis Rescriptis supra recitatis genuinum existat genuine loco debeat haberi. Id adeo § sequenti præstare est animus.

AUCTORE
C. B.

§ IX. Utrum ex binis, quæ Gerardo data feruntur, Pontificiis Rescriptis genuinum existat, genuine loco habendum videatur.

R escriptum seu Privilegium Pontificium brevius, quod ex dictis Miræus exhibet, esse mihi duntaxat videtur quoddam prolixioris, et quidem non valde accuratum, compendium, ut adeo genuinum aut certe genuinum proximum appareat prolixius. Ut sic existimem, duabus potissimum rationibus impellor; prima est, quod rescriptum brevius interpolatum non immerito queat videri; altera est, quod characteres, quos biographus Pontificio per Gerardum obtento rescripto attribuit, prolixiori, non autem breviori conveniant. Binæ hæc rationes, ob quas pro prolixiori rescripto Pontificio pronuntiam, probandæ sunt. A priori incipio. Rescriptum seu privilegium brevius (vide num. 102) datum notatur, regnante Henrico in regno Lotharii, imperante in Italia Hugone anno secundo. Hugo, Provinciæ comes, anno 926, uti a Frodoardo asseritur, et apud omnes fere eruditos in confesso est, factus est Italiæ rex; quare nequit annus regni ejus secundus componi cum Pontificatu Stephani, qui brevius illud privilegium Gerardo dedisse signatur, idque sive illud a Stephano VIII, sive a Stephano VII, quod verosimillime prælacebit, datum statueris. Etenim Stephanus VIII ex dictis ante annum 959 S. Petri Cathedram non conscendit; Stephanus autem septimus non citius quam anno 929 ad eandem est promotus; anno autem 929 (de anno 959 nihil attinet dicere) non secundus, sed tertius agebatur Hugonis in Italia regni annus. Perperam ergo brevius Privilegium, regnante Henrico in regno Lotharii, imperante in Italia Hugone anno secundo, datum notatur, ac proin Privilegium brevius, quod notis hæc chronici signatur, potest non immerito videri interpolatum. Verum, inquit, sunt etiam, qui initium regni Hugonis in Italia cum anno Christi 927 conjungunt. Fateor, sic habet; at tamen cum illud equidem cum anno 926 verosimilius conjungendum, ex dictis appareat, ex anno secundo Hugonis, quo dictum rescriptum brevius signatur, esse saltem, an hoc interpolatum non sit, merito dubitandum, videtur. Et vero reipsa interpolatum merito etiam videri potest ex eo, quod, imperante Hugone, qui imperator nunquam exstitit, datum notetur.

Genuinum aut genuinum proximum appareat rescriptum prolixius,

F

108 Ast, inquit, ulterius, pari ratione interpolatum etiam merito videri potest rescriptum prolixius. In hoc enim Pontifex sic loquitur: Hoc quoque (Gerardus abbas) magnopere expetiit, ut eodem constringatur anathemate, quicumque privilegium, quod de eodem loco et monasterio jam regia magnificencia

quavis enim interpolatum videri

AUCTORE
C. B.

gnificentia et imperialis sanxerat auctoritas, aliquatenus praesumeret infringere. Quibus verbis innuitur, privilegium aliquod Gerardo, antequam ei Pontificium daretur rescriptum, imperiali auctoritate fuisse concessum; quod sane, sive ad Caroli Simplicis, sive ad Henrici Aucupis, cum neuter horum regum imperator exstiterit, diploma Gerardo concessum respiciatur, a vero semper est alienum. Fa-teor, sic habet. Et vero hinc est, cur non immerito quis suspicetur, totam jam recitatam periodum, qua id innuitur, privilegio Pontificio esse insertam ab aliquo, qui hoc Gerardum obtinuisse existimavit, postquam jam ei in monasterii Broniensis favorem diploma dedisset Henricus Aucups, Germaniae et Lotharingae seu Franciae Orientalis rex, qui, quamquam imperator numquam exstiterit, hoc tamen supremae dignitatis titulo a nonnullis scriptoribus perperam decoratur. Verum quamvis ex his jam dictis privilegium Pontificium prolizius queat etiam interpolatum videri, non propterea tamen prorsus rejiciendum est. Etenim praeter dictam periodum, atque insuper, ut secundum dicenda verosimilius apparet, archiepiscopi Mediolanensis titulum, quem Hilduino episcopo in subscriptionibus adjungit, nullam prorsus aliam praefert interpolationis notam. Hinc fit, ut saltem genuino, quod Pontifex Gerardo

B

queat, characteres tamen, quos Pontificio, per Gerardum obtento, rescripto

109 Imo illud, periodo illa tituloque memorato resectis, privilegii seu rescripti genuini loco in reliquis omnibus habendum idcirco videtur, quod ei characteres, quos privilegio Pontificio per Gerardum obtento biographus attribuit, ad amissum quadrent. Secundum hunc enim (vide verba num. 105 huc transcripta) plures verosimillime, quod Gerardus a Stephano Pontifice impetravit, privilegium suis subscriptionibus signavere episcopi; quod sane proliziori supra huc transcripto Pontificio privilegio optime quadrat. Huic enim ex dictis plures, etiam absentes, subscribere episcopi. Adhaec biographus num. 73 sic scribit: Ceterum prudens lector perspicacissimam hujus Viri Dei (sancti Gerardi) demiretur prudentiam, quanta videlicet ingenuitate in ejusmodi scripto (privilegio Pontificio) libertaverit hanc abbatiam, et qualem vel quantum subeat aeterni anathematis poenam, si quis temerario ausu, quod absit, infringere praesumat eam. Fuerunt ergo secundum biographum anathemati, et quidem gravissimo, per privilegium Pontificium, quod a Stephano Gerardo impetravit, subjecti omnes, qui monasterii Broniensis immunitates infringere essent ausuri, seu, ut loquitur, temerario ausu praesumpturi; hoc autem iterum apprimae quadrat proliziori, quod supra integrum recitavi, Pontificio rescripto. In hoc enim (vide num. 104) Pontifex ita loquitur: Excommunicamus, anathematizamus, damnamus omnes, qui horum quidpiam, quae de immunitate et libertate Broniensis ecclesiae et loci praebita sunt, irritum fecerint vel infregerint.

C

biographus attribuit, optime sibi quadrantes habet;

110 At vero in privilegio Pontificio breviori supra huc transcripto (vide num. 102) tantummodo hunc in modum Pontifex pronuntiat: Postquam autem (Gerardus abbas) nobis hoc indicavit, provolutus pedibus nostris petiit, quatenus auctoritate Apostolorum Petri et Pauli malediceretur omnis, qui de eodem monasterio (Broniensi scilicet) aliquid conaretur auferre. Adstantibus igitur episcopis et consentientibus, petitionem famuli Dei Gerardi Apostolica auctoritate firmari decrevimus. Quibus verbis sane Broniensis monasterii immunitatum violatores anathemati a Pontifice expresse non subjiciuntur. Quod tamen secundum biographum fiebat in privilegio, quod a Pontifice Stephano impetravit Gerardus. Quapropter, cum etiam (qui tamen ex dictis alter est privilegii Pontificii per Gerardum obtenti character) nullus omnino episcopus privilegio breviori subscribat, nequit hoc, quod ex dictis interpolatum etiam videtur, esse genuinum, quod Gerardus impetravit, privilegium Pontificium. Restat ergo, ut genuinum sit, aut saltem genuini loco habeatur privilegium prolizius. Quamvis enim tam

hoc, quam brevius esse possit prorsus spurium, cum tamen ex dictis privilegium prolizius genuino proxime accedat sibi characteres, quos privilegio Pontificio, per Gerardum impetrato, attribuit biographus, optime quadrantes habeat, illud prorsus esse spurium, minime admittendum apparet. Hinc adeo ego, factis, quas dixi, resectionibus, genuini loco habeo privilegium prolizius, hujusque puto, quod brevius est, dumtaxat esse compendium confectum ab aliquo, qui, cum in proliziori monasterii Broniensis Pontificio privilegio nullas omnino praeter diem inveniret notas chronicas, pro arbitrio suo supra memoratas assumpsit, quod has temporis dati a Pontifice privilegii accommodatas existimaret.

111 Ita sane statuendum omnino apparet, cum eadem, ut jam supra dixi, fere omnia verba, qua in privilegio breviori, in proliziori etiam occurrant, idemque tam in hoc, quam in illo, signetur dati privilegii seu rescripti dies v. Kal. Maii, nec ob jam dicta prolizius ex brevioris amplificatione concinnatum esse videatur. Verum, inquit, si genuini loco haberi debeat, quod supra huc transcripsimus, rescriptum seu privilegium Pontificium prolizius, consequens est ex jam ante disputatis, ut illud non a Stephano VIII, sed a Stephano VII, ac proin anno 929 vel altero ex binis seqq., quibus tribus annis hic S. Petri Cathedram tenuit, datum fuerit, quod tam cum Vita edenda, quam cum Henrici Aucupis, Germaniae regis, diplomate supra jam memorato infraque pluribus adhuc memorando pugnare videtur. Respondeo: Fuit sane, ut ego quidem reor, privilegium prolizius, quod, factis, quas dixi, resectionibus, genuini privilegii Pontificii per Gerardum obtenti loco habendum videtur, non a Stephano VIII, qui ante annum 959 S. Petri Cathedram non descendit, sed a Stephano VII, Romano Pontifice, aliquo ex dictis tribus annis concessum. Etenim plures habet sibi subscriptos episcopos, hosque inter, ne omnes recenseam, Hilduinum Mediolanensem et Rotherum seu Rotgerum Trevirensem archiepiscopum, quorum nullus ad annum usque 959, quo primum Pontifex creatus est Stephanus VIII, citam protraxit; et Hilduinus quidem, ut Saxius in episcopis Mediolanensibus docet, anno 956 ultimam diem clausit; Rotgerus vero, a nullo prorsus, quem sciam, scriptore antiquo ultra annum 950 vixis uspiam annumeratur.

112 Nequit itaque privilegium, quod Pontifex Gerardo concessit, a Stephano VIII esse concessum, ac proin hoc ei a Stephano VII datum indubie fuerit; atque id quidem, ut mihi equidem verosimilius apparet, Pontificatus ejus, cujus initium cum anno Christi 929 congruit, anno primo. Est enim ex dictis Benedicti, Metensis sedis episcopi, qui hac anno 929 sponte cessit, subscriptione signatum. Unde consequi videtur, ut serius, quam hoc anno datum esse non possit. Quamvis enim forte factum sit, ut Benedictus, qui ad annum usque 940 vitam protraxit, Metensis episcopi titulum, abdicata sede, adhuc retinuerit, hocque nomine diplomatibus subinde subscripsit, aut his, utpote oculorum usu orbatus, nomen suum ab aliis apponi, jusserit, id tamen reipsa factum esse, parum admodum verosimile apparet. Verum, inquit, Hilduini, Mediolanensis archiepiscopi, subscriptione etiam signatur. Quapropter, cum hic, ut Saxius laudatus ex antiquissimis Mediolanensium archiepiscoporum Catalogis docet, ante annum 951 factus non sit Mediolanensis archiepiscopus, consequens est, ut nec ante hunc annum Gerardo impertitum fuerit a Stephano VII privilegium seu rescriptum. Respondeo: Hilduinus jam dudum, antequam ad sedem Mediolanensem promoveretur, ordinatus erat episcopus, seque in Italiam deinde receperat, uti idem Saxius ex pluribus antiquis scriptoribus recte docet. Fieri ergo potest, ut Hilduinus anno 929, utpote jam tum episcopus, privilegio, quod Gerardus impetravit, Pontificio subscripsit, ejusque deinde nomini Mediolanensis archiepiscopi titulus, quod ad hanc sedem postea fuerit evehctus, ab interpolatore fuerit adjectus. Et vero

Fuit autem a Stephano VII,

E

atque id quidem, ut verosimilius apparet, anno 929 concessum, F

A vero hoc, quod ex his jam dictis factum esse potest, revera etiam factum esse idcirco puto, quod ante annum 951 datum esse debeat Gerardo a Stephano dictum privilegium, utpote sibi etiam habens subscriptum Rotgerum, Trevirensis archiepiscopum, qui ex dictis ultra annum 950 vitam non produxit. Itaque privilegium Broniense prolixius, quod a Pontifice Romano impetravit Gerardus, a Stephano VII atque id quidem anno 929 datum arbitror, simulque contendo, hanc opinionem meam nec ex Vita edenda, nec ex Henrici Aucupis diplomate certo falsam posse demonstrari.

opinioque, quæ hoc statuit, nec ex iis,

115 Rem sic ostendo: Biographus num. 74 sic scribit: Amicus vero Domini (sanctus Gerardus) in omnibus et super omnia Broniensis cœnobii prospiciens utilitati, Broniensis monache, audi; audiens vero cave oblivisci: tametsi afforet ævo progressiori, non tamen duxit oneri Romam usque fatigari, quatenus, cujus fundator erat oratorii, devotus imploraret patrocinium summi Apostolorum principis Petri, atque ab ejus vicario satageret adipisci de rebus et libertate ejusdem monasterii authenticos apices confirmantis decreti. Unicus hic Vita edenda locus est, qui cum opinione nostra, qua Pontificium Broniense privilegium a Stephano VII datum statuimus, pugnavit videtur; idcirco autem id videtur, quod secundum illum Gerardus, cum provectoris jam ætatis factus esset, Romam petierit, privilegiumque illud impetravit; Gerardus autem sub Stephano VII Pontificatu seu anno 929 binisque sequentibus, quo is universam Ecclesiam moderatus est, provectoris ætatis nondum exstitit, utpote ex dictis non citius, quam anno circiter 890 mundo natus. Verum biographus S. Gerardum tunc, cum Romam privilegii Pontificii impetrandi causa petiit, provectoris ætatis exstitisse, idcirco dumtaxat literis prodere videtur, quod id a Sancto sub vitæ finem factum esse, existimari. Etenim ubi num. 75 narravit, qui ille Broniensem abbatiam, a Sandionysiano monasterio redemptam, Faraberti, Leodiensis episcopi, tutelæ commendavit, Sancti iter Romanum exponit, proximèque post hoc refert, illum, cum mortem suam instare, divinitus dicitur, cœnobium omnia, quæ curæ suæ habeat, commissa, visitare voluisse. Farabertus ab anno 947, ut Egidius in Additionibus aliique docent, ad annum usque 955, quo obiit, Leodiensem ecclesiam gubernavit; Gerardus autem secundum dicenda anno 939 vitam hanc mortalem cum immortalis commutavit. Biographus ergo inter annum circiter 950, ut videtur, et annum 959 Romanum Sancti iter accidisse, putavit, hincque, ut apparet, illum, cum hoc suscepit, progressioris seu provectoris ætatis fuisse, in literas misit. Verum, si iter illud a Sancto tunc fuisse susceptum, reipsa arbitratus est biographus, a vero certissime aberravit, itaque ex iis, quæ ipsemet scribit, manifestum efficitur.

que scribit Sancti biographus,

114 Etenim, ut docet, in itinere illo Gerardus Broniensi suo monasterio privilegium supra sæpissime jam memoratum a Stephano, Romano Pontifice, obtinuit. Quapropter, cum nullus ab anno 950 ad annum usque 959, quo obiit Gerardus, S. Petri Cathedram occupavit Pontifex, cui fuerit nomen Stephano, consequens est, ut Sanctus iter Romanum, in quo privilegium a Stephano Pontifice obtinuit, ante annum 950 omni dubio procul suscepit. Si igitur biographus, ut verosimile apparet, idcirco dumtaxat, quod secus senserit, Gerardum tunc, cum Romam petiit, provectoris ætatis fuisse, scripserit, auctoritate illius, ut id credamus, moveri non debemus. Fac nihilominus a biographo res eo ordine, quo gestæ sunt, non narrari, ac proin ex eo, quod iter Sancti Romanum post rem, anno circiter 950 gestam, referat, consequens non esse, ut id post annum illum certo evenit, nondum tamen hinc poterit confici, Pontificium privilegium a Stephano VIII, non autem a Stephano VII fuisse Gerardo concessum. Etenim in opinione nostra, secundum quam privilegium per Gerardum a Stephano VII, atque id quidem verosimilius anno 929, fuit impetratum, prove-

ctoris etiam ætatis tunc exstitisse potest. Statuimus quidem supra, Gerardum, cum monachum induit, viginti quinque circiter annorum fuisse; verum hæc, quam tunc habuit, ætas verosimilibus tantum, uti ex dictis satis liquet, conjecturis innuitur, nec quidquam impedit, quo minus tunc etiam triginta quinque circiter annorum fuisse credatur. Quam ergo tunc Sanctus ætatem habere potuit, hanc illum reipsa etiam tunc habuisse, tantisper statuamus: fuerit, hac facta hypothesi, anno 950 quinquagenarius propemodum, ac proin, cum Broniensi monasterio Pontificium privilegium impetravit, provectoris ætatis exstitisse potest, etiamsi id a Stephano VII, qui anno 929 et binis sequentibus sedit, concessum fuisse statuatur.

115 Quod si porro hæc displiceant, proindeque ex provectori Sancti ætate, qua Pontificium privilegium per eum obtentum indicat biographus, esse illud a Stephano VIII, non autem a Stephano VII concessum, adhuc quisquam contendat, a biographo recedo, hincque, quod Gerardus junior gessit, eidem provectoris ætatis jam facto perperam adscribere, etiam contendo. Ita statuo, quod ob dicta, quidquid demum fuerit, Broniense Pontificium, quod Gerardus impetravit, privilegium a Stephano VII datum videatur. Nec est, cur quisquam miretur, me hic biographum erroris seu falsitatis arguere; hunc enim plus semel etiam alibi a veritate aberrare, quisque ex jam dictis et porro dicendis facile intelliget. Quod jam ad Henrici Aucupis, Germaniæ regis, diploma pertinet, prolixius hujus exemplar Miræum Codice Piarum donationum cap. 50 exhibet; in hoc autem hæc habentur: Quia vero idem famulus Gerardus præsentiam domini Papæ in corde suo disposuit adire, et ad roborandam libertatem Broniensis ecclesiæ ab ipso privilegia vult expetere; mandamus Patri nostro, summo Pontifici, ut traditionem, quam de eodem loco imperiali sanximus auctoritate, Apostolica confirmet benedictione, ut observatores nostræ præceptionis gratiam et misericordiam vitamque æternam a Deo consequantur; qui autem ex his, quæ prælibata sunt, quidquam irritum fecerit, vel infregerit, indissolubili anathematis vinculo stringatur, nisi resipuerit et penituerit, et ab abate et fratribus veniam promeruerit, et de cetero emendaverit.

116 Quibus ex verbis consequitur, ut Henricianum, ex quo hæc desumpta sunt, diploma S. Gerardo fuerit concessum, antequam is Privilegium Pontificium obtinisset. Quapropter cum diploma illud anno 952 datum fuerit, consequens est, ut Pontificium privilegium serius quam anno 929 aut altero e binis sequentibus per Gerardum a Pontifice fuerit impetratum, ac proin ut id a Stephano VII datum non sit. Legitima sane hæc est conclusio, nec quidquam huic posset opponi, si verba illa jam proxime recitata ad genuinum spectarent Henrici Aucupis diploma. Verum ab interpolatione, uti ex jam dicendis patescet, verosimillime sunt enata. Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum 952, lib. XLIII, num. 55 sic scribit: Henricus rex, Auceps cognominatus, ejus loci (monasterii Broniensis) possessiones hoc anno (rogatu Gerardi abbatis) confirmavit. Ejus rei gratia Gerardus regem adiit Aquisgrani tum degentem, postulaturus, ut cœnobium, quod ipse ex hereditate propria in loco pagi Lomacensis, Bronio dicto, conversus nuper construxerat in honore sancti Petri Apostolorum principis et sancti Eugenii Toletani archiepiscopi et martyris, potestate regia tuendum susciperet, allodiumque et prædia, quæ jam dictus abbas nobilissimus eidem loco ad subsidia monachorum ibidem Deo servientium contulerat, immunitate regia dignaretur. Quod rex benigne annuit, rogatque insuper comitem Namucensem, in cujus ditione Bronium consistit, ut auxilium et opem suam eidem monasterio impendat, quo particeps secum existat ipsius ecclesiæ orationum. Cetera, quæ in hoc diplomate habentur (loco scilicet supra a me recitato) apud Miræum, ex aliis literis adjecta videntur.

117 Itaque secundum Mabillonium nihil in Henriciano

AUCTORE C. B.

nec ex diplomatis, quæ huc transcribuntur, Henrici Aucupis verbis,

E

* i. e. significamus vel supplicamus

utpote ab interpolatione verosimillime

F

AUCTORE
C. B.
enatis, certo
falsa esse pro-
batur.

riciano diplomate ad genuinum hujus textum pertinet præter ea, quæ his jam recitatis verbis comprehendit is scriptor, ac proin ex hujus opinione ab interpolatione natum est, quod in illo verbis supra num. 115 huc transcriptis assertitur de Gerardi Romam petendi consilio, precationeque seu supplicatione directa ab Henrico rege ad Pontificem, ut, quod ille regia potestate sancerat, hic apostolica auctoritate confirmaret. Et vero totum illud ab interpolatione natum esse, vel ex eo concludendum videtur, quod verba, num. 115 recitata, quibus comprehenditur, proxime sequantur in diplomate post clausulam, qua Henricus de Privilegio seu præcepto, quod dat, ita loquitur: Et ut per succedentium temporum curricula verius credatur et attentius observetur, sigilli nostri impressione corroboravimus; hujusmodi autem clausulæ in aliis diplomatibus non longior periodus, qualem verba illa num. 115 recitata exhibent, sed imperatoris, regis, principisve, a quo illa donantur, nomen solet quam proxime aut certe paucis admodum dumtaxat interjectis, subungi, uti apud Miræum, aliosque diplomatum collectores, atque id quidem in nonnullis ipsiusmet Henrici Aucupis diplomatibus, fas est videre. Adde periodum illam in eo, quo de agimus, diplomate locum tenere sibi minus accommodatum, uti illud attente consideranti facile innotescet. Quamvis porro ex solis jam dictis certum non fiat, totam illam, quæ memoratis verbis comprehenditur, ab interpolatione natam esse periodum, id tamen indubitatum prope modum mihi evadit partim quidem ex iis, partim vero etiam ex eo, quod ipsummet diploma, cui illa inseritur, verosimillime interpolatione sit corruptum, uti § sequenti dilucide ostendam. Ex dicta itaque periodo minime evincitur, diploma prius ab Henrico Aucupe, quam a Pontifice rescriptum Gerardo fuisse concessum, falsa que proinde non probatur nostra opinio, qua hoc Sancto nostro non a Stephano VIII, sed a Stephano VII datum statuimus.

§ X. Quid de diplomate, quod Gerardo ab Henrico Aucupe fuit concessum, statuendum appareat.

Diploma aliquod Gerardo in monasterii Bronien-
sis favorem ab Henrico Aucupe, Germaniæ rege, anno 952 fuisse concessum, apud eruditos in confesso est. Dubitandum etiam non apparet, quin hoc Henricus donationes monasterio illi a Sancto factas confirmavit, ipsumque cum his omnibus monasterium in tutelam regiam receperit, atque hoc quidem unicum esse apparet, quod dicto diplomate fecerit Henricus. Porro Miræus duplex hujus suppeditat exemplar: alterum quidem, quod est brevius, in Notitia ecclesiarum Belgii cap. 52, alterum vero supra jam laudatum, quod est prolivius, Codice piarum donationum cap. 50. Utrumque verosimillime vitiatum est. Quod ut probem, a proliviori incipio. Hoc ita inchoatur: In nomine sanctæ et individue Trinitatis, Henricus divina favente clementia Romanorum imperator. In illo ergo Henricus Aucups, Germaniæ rex, Romanorum imperatorem sese inscribit. Verum Henricus nec Romanorum imperator, uti inter omnes eruditos convenit, unquam existit, nec hunc sibi titulum in Diplomate adscripsit. Miræus Codice donationum piarum cap. 29, pag. 57 exhibet Pactum Bonnense, inter Carolum Simplicem Franciæ et Henricum Aucupem Germaniæ reges initum; in hoc autem Henricus, non Romanorum imperator, sed Francorum Orientalium rex vocatur. Adhuc in Supplemento ad diplomata Belgica Miræi duo occurrunt alia Henrici Aucupis diplomata, quorum altero hic princeps cœnobium S. Maximini, Ordinis S. Benedicti, extra muros urbis Trevirensis anno 950 dotat, altero canonice secularibus in Crispino in Hannonia anno 951 benefacit: in ambobus autem hisce diplomatibus Henricus sese non imperatorem, sed regem dumtaxat appellat, idque tum in initio, tum in fine. Apud Henricum ergo in more positum non fuit, ut sese Romanorum imperatorem in diplomatibus suis nun-

cuparet; neque enim ullum, in quo hunc titulum usurparit, usquam occurrit. Indubie ergo prolivius, quod Codice piarum donationum cap. 50 Miræus exhibet, vitiatum est diploma, idque ipso mox initio, quo is princeps præminentem illum honoris titulum nomini suo adscribit.

119 Nec initio tantum prolivius illud diplomatis exemplar vitiatum videtur, verum etiam, contra ac Mabillonius verbis supra recitatis facit, valde dubito, an ab interpolatione nata non sint verba omnia, quibus deinde in dicto diplomate Henricus Aucups precatur Namurcensem comitem, ut, quo ecclesiæ orationum secum particeps existat, auxilium suum et opem Bronien-
si monasterio impendat; idcirco autem ea etiam de re ambigo, quod verba illa sint hujusmodi, ut his, utpote viro honorato minime accommodatis, Henricus allocutus fuisse non videatur Berengarium, Namurcensem comitem, qui ipsemet diplomata subscripsit, quique proinde, cum hoc daretur, Henrico Aucupi verosimillime adfuerit. Ut de re ferre queat studiosus lector judicium, ipsa illa verba huc transcribo. Sic habent: Præterea quia locus ille consistit in vicinia castri Namucensis, precamur comitem Namuci, sicut fidelem et amicum, ut particeps nobiscum existat ipsius ecclesiæ (Bronien-
sis scilicet) orationum, et grates a Deo et laudem a nobis habeat, si tempus aut res expostulaverit, recta manu et vero auxilio subministret ecclesiæ opem sui adjutorii. Si vero diabolica suasionem incitatus excesserit, in aliquibus ecclesiis opprimens injuste, cum sit libera et res ipsius authentica, si ad nostram præsentiam fratres detulerint querimoniam, consulam eis et liberabo eos ab oppressione. Erat Berengarius, Namurcensis seu Lomacensis comes, Gerardo ex dictis familiaritate et amicitia conjunctus, ut a monasterio, quod hic exstruxerat, non opprimendo, minis adigi non deberit. Sunt adeo vel ex hoc verba jam recitata, quibus ab Henrico illum in finem Berengario minæ intentari videntur, interpolationis suspecta.

120 Adhuc Miræus ex dictis in Notitia ecclesiarum Belgii cap. 52 brevius diplomatis, ab Henrico Aucupe in Bronien-
si monasterio favorem concessi, exhibet exemplar; hoc autem his verbis concipitur: Henricus divina favente clementia... noverit omnium fidelium nostrorum solertia, venerabilem abbatem Gerardum nostræ regalitatis adisse præsentiam, petiisque, ut cœnobium, quod ipse ex hæreditatis suæ proprio in pago Lomacensi in loco, qui dicitur Bronium, conversus nuper construxerat, in honore S. Petri et S. Eugenii, Toletani archiepiscopi et martyris, potestate regia contuendum suscipere-
mus, aliodumque et prædia, quæ jam dictus Abbas seu Vir nobilissimus ad solatium inibi Deo servitium contulerat, in nostra protectione nostrorumque successorum deinceps consistenter. Nos vero justis petitionibus assensum præbentes, idem monasterium cum omnibus, quæ ad ipsum pertinent, in nostra tutela perpetuo conservandum suscipimus, et statuimus, ut Abbas ejusdem cœnobii omnia jura judiciariasque potestates in villa Bronii et in S. Laurentio, in Maisons in parte sua, quam habet, in villa Leubinas, in Montinio, et in Merendrecht in parte sua, quam habet, in villa de Ermeton, in Fendeserta, in Romereias, in Manisia libere et potestative exerceat. Hæc autem sunt ingenue-
rum testium nomina. Richarius, Leodicensis ep., Richuinus Stratzburgis ep. Rotgerus Treveris ep. Benedictus Metzensis ep. Comes Witbertus. Comes Berengarius. Comes Herimannus. Hilduinus notarius, vice Rotgeri archiepiscopi, recognovi. Data Nonis Aprilis anno Dominicæ Incarnationis D. CCCXXXII. Indictione V. Regnante Henrico, rege glorioso, anno XII. Actum Aquisgrani palatio.

121 Tale est Henriciani diplomatis contractius apud Miræum exemplar, in quo, ut vides, nulla plane precationis, qua Henricus Aucups monasterium Bronien-
se Berengario, Namurcensi comiti, commendavit, mentio occurrit. Unde fit, ut verba illa, supra recitata, quibus id ab Henrico factum innuitur, magis magisque

dubiumque apparet, an, quæ deinde circa comitem Namurcensem habet,

E

queque in diplomate breviori, quod huc transcribitur,

F

non leguntur, ab interpolatione nata non sint;

A magisque fiant suspecta, putemque proinde ea verosimiliter in diplomatis Henriciani textum ab interpolatore esse intrusa. Quamvis enim, uti ex mox dicendis patescet, interpolatum etiam videatur diplomatis Henriciani exemplar contractius, unice tamen, quæ per hoc præstat Henricus Auceps, præstitisse hic, ut jam dixi, videtur diplomate, quod Gerardo in monasterii Broniensis favorem impertit. Nec tantum hinc dubium apparet, an Henrici de comite Namurcensi verba ab interpolatione nata non sint; verum etiam, an idem dicendum non sit de verbis, quæ mox his e breviori Henriciani diplomatis exemplari recitatis, libere et potestative exerceat, in prolixiori exemplari proxime subduntur: sunt autem hæc: Et in his locis et in omnibus, quæ possidet, concedimus et confirmamus ei bannum et justitiam, impetum et Burinam, ictum et sanguinem repturum, pergum regium, fora, telonea, vicecomitatum, Wagaria, rectum et non rectum, vectigalia et quidquid pertinet ad iudicatum, integritatem reipublicæ et incolumitatem, et campestria et silvestria jura, et mortimanus suas et abmatrimoniam tam libere in sempiternum possideat, sicut Fundator ipsius loci, nobili prosapia exortus, ante conversionem suam possederat.

B quod etiam de verbis aliis, quæ a diplomate breviori

122 Nec sit, qui præsumat injicere manus in servos et ancillas ecclesiæ, vel in homines cohabitantes in omni ipsius possessione; sed soli ecclesiæ liceat tractare pacifice de omnibus prædictis negotiis absque calumnia alicujus sive tyrannidis. Nec sit, qui contradicat huic nostræ regie constitutioni. Alioquin si quis in hoc obviaverit nostræ voluntati, noverit pro certo, sese graviter nostram incurere offensam, et suspensum a gratia et benevolentia nostra. Successoresque nostros contestamur, conformes et coadjutores fore in hujusmodi stabilitione, ut imperatoria dignitate roborata, sine ruina, sine vacillatione, sine alicujus malæ incursionis offendiolo, perpetuum firma duret in ævum. Hæc omnia a breviori Henriciani diplomatis exemplari etiam absunt, hincque partim est, cur secundum jam dicta ambigam, an in prolixiori diplomatis exemplar ab interpolatore pariter non sint intrusa. Et vero quod ad illa pertinet, quæ ultimam periodum constituunt, illa via non certo videntur ab interpolatione esse enata. Idcirco sic existimo, quod his Henricus successores suos contestetur, ut constitutionem suam, quæ hæc imperatoria dignitate roborata perpetuo duret, confirmare velint; sic autem Henricus ad imperatoriam, quæ deinde Otto, alique ejus successores, Germaniæ reges, fulserunt, dignitatem alludat; quod ab Henrico in aliquo, quod concesserit, diplomate factum esse, minime apparet verosimile. Est adeo, ut mihi equidem apparet, ultima illa periodus verosimilime, ne dicam indubie, ab interpolatione enata, ac proin vel idcirco etiam verba, quæ illam proxime præcedunt, admodum saltem ejusdem navi mihi videntur esse suspecta, etiamsi interim formulam exhibeant, qua Henricus possessiones immunitatesque Broniensis monasterio asserere potuerit.

C pariter absunt, dicendum videtur.

125 Hinc porro jam fit, ut alia pariter omnia, quæ a breviori diplomatis exemplari absunt, pro genuinis Henrici Aucupis verbis habere vix ausim. Verbis num. 119 ex prolixiori diplomatis exemplari recitatis proxime etiam subjunguntur hæc: Hoc præceptum pro æterna remuneratione prædicto monasterio fieri jussimus, per quod imperamus, ut ea, quæ a præfato Gerardo ad sanctum locum, vel quæ deinceps a fidelibus Christianis eidem collata fuerint, fratres ipsius loci cum tranquillitate per secula firmiter habeant, teneant et possideant, et pro salute nostra atque stabilitate totius regni misericordiam Domini jugiter exorent. Et ut per succedentium temporum curricula verius credatur et attentius observetur, sigilli nostri impressione corroboravimus. Reliqua fere hæc sunt e prolixiori diplomatis Henriciani exemplari verba, quæ præter ea, quæ jam supra hæc transcripta sunt, a breviori ejusdem diplomatis exemplari etiam absunt; quamvis autem nullam notam præferant, ex qua in diplomatis

textum ab interpolatore videantur intrusa, sintne tamen genuina Henrici verba, dubium mihi vel idcirco apparet, quod ex jam dictis reliqua pene omnia prolixioris exemplaris verba, quæ in breviori non occurrunt, ex aliqua, quam ex dictis præferunt, nota dubitationem ingerant, sintne ab Henrico Aucupe, an ab interpolatore profecta.

AUCTORE C. B.

124 Atque ita quidem, studiosè lector, habes jam ea, ex quibus verosimillimum fit, prolixiori diplomatis Henriciani exemplar esse in contextu interpolatum; id porro verosimillime etiam interpolatum esse in episcoporum, quam præfert, subscriptione, perspicuum fiet ex iis, quæ de breviori ejusdem Henriciani diplomatis exemplari disserere, jam nunc aggredior. Videtur et hoc, ut jam supra monui, vitiatum, atque id quidem interpolatione. Quamquam enim in contextu nullam certam atque indubitam præferat interpolationis notam, id tamen cum prolixiori exemplari habet commune, quod tres exhibeat sibi subscribentes episcopos, quos ei subscripsisse aut etiam subscribere potuisse, verosimile non apparet. Episcoporum illorum primus est Richuinus, Stratzburgis, ut in diplomate scribitur, id est, Stralburgensis seu potius Argentoratensis episcopus, secundus Rotgerus, Trevirensis episcopus, ac tertius denique Benedictus, Metensis episcopus. Richuinus, ut in

Interpolatum etiam apparet diploma brevius;

E

123 At vero, inquiet nonnemo, laudatus Guillimannus eo ipso loco, quo Richuinum anno 928 obiisse scribit, fatetur, eum a Vimpheltingo ad annum usque 954 vivis annumerari; quamvis autem id a Vimpheltingo per errorem fieri affirmet, cum tamen hanc assertionem suam nullo plane antiquo documento probet, dubium est, illine potius, an Vimpheltingo hic assentiendum sit. Adhæc tomo secundo Conciliorum Germaniæ, quæ Josephus Hartzheimius publici juris fecit, pag. 601 et sequenti occurrit concilium Erpfordiense, anno 952 celebratum; in hoc autem comparat Rino, Argentinæ civilis episcopus, per quem Richuinus designari videtur; neque enim per illum designari Ruthardum, Richuini successorem, sat verosimile apparet. Quod vero jam ad Rotgerum, Trevirensis archiepiscopum, et Bennonem seu Benedictum, Metensem episcopum pertinet, prior quidem ultra annum 950 vicisse non videtur; verum ejus nomen sola forte librarii oscitantia in diplomate scriptum est pro nomine Ruotberti, qui ei proxime in sede Trevirensis successit; posterior autem extra omnem quidem controversiam, uti jam supra dictum est, anno 929 sede abdicata, anno demum 940 rebus humanis est ereptus. Verum certum non est, hunc jam, sede abdicata, nullis amplius rescriptis, regisque diplomatibus subscripsisse.

quamquam enim episcopi, quos sibi subscribentes habet,

F

126 Etenim Frodoardus in Chronico de Bennone seu Benedicto sic scribit: Anno Domini MCCXXVII Benno dum in Alpihus eremiticam vitam duceret, electus est Mettensis episcopus, et post biennium a Mettensibus est excecatus. Cujus immanis sacrilegii causa hæc synodus congregata omnes illius sceleris auctores excommunicavit, et Adalberonem loco ejus substituit. Addit deinde ad annum 929 idem Frodoardus: Bennoni quædam abbatia sustentationis tenore concessa. Adhæc, ut Mabillonius Sæculo quinto Benedictino, parte prima in Bennonis seu Benedicti, Metensis episcopi, elogio docet, fuit hic apud Henricum Aucupem ob probatissimos mores, raræque vite sanctimoniam in amore simul et veneratione. Cum ergo Benno, postquam episcopatu cessisset, abbatia, ex qua viveret, fuerit donatus, sat verosimile apparet, episcopi Metensis titulum fuisse ei etiam servatum. Adhæc cum Henrico Aucupi fuerit

ei forte subscribere potuerint.

ex

AUCTORE
C. B.

ex dictis non parum in amoribus, factum esse potest, ut huic, sæpissime memoratum diploma in monasterii Broniensis favorem Gerardo impertienti, casu forte præsens Aquisgrani adfuerit, eique, ut ut oculorum usu orbatus, nomen suum cum episcopi Metensis titulo inter testes fecerit adscribi.

id tamen eos omnes fecisse, verosimile non apparet, nullum tamen

127 Hæc sunt, quæ contra nos pro breviori Henriciani diplomatis exemplari vindicando queunt in medium afferri. Ad ea porro sic respondeo: Richuinum usque ad annum saltem 952 vixisse facile crediderim, hincque est, cur, cum supra de proliziore Stephani Pontificis diplomate, cui Richuinus quoque subscribit, sermonem feci, nihil inde contra illud objecerim. Nolim etiam ex Rotgeri subscriptione pertinacius interpolationis insinulare alterutrum Henriciani diplomatis exemplar. Verum, ut ut sit, parum equidem verosimile apparet, Bennonem seu Benedictum diplomati, quod Henricus anno 952 Aquisgrani dedit, subscripsisse; Benno enim, sede sua anno 929 in concilio Duisburgensi abdicata, in Helvetiæ solitudinem, e qua ad episcopatum Metensem fuerat assumptus, iterum recessit, nec verosimile apparet, eum, utpote oculis orbatum, Aquisgranum deinde venisse. Videtur itaque tam brevius quam prolizius diplomatis Henriciani apud Miræum exemplar interpolatione a manu aliqua, quæ Henrici Aucupis ætate sit posterior, fuisse corruptum. Nolim tamen, quis hinc inferat, totum illud, quantum est, esse supposititium, aut etiam, quod adhuc plus est, nullum unquam in monasterii Broniensis favorem diploma fuisse ab Henrico Aucupe Gerardo concessum. Quantumcumque enim tam brevius, tum prolizius Henriciani diplomatis exemplar fingatur interpolatum, utrumque tamen summa, ut videtur, pollet antiquitatis prerogativa. Unde fit, ut dubitandum non apparet, quin aliquod saltem olim, uti etiam ex dictis apud eruditos in confesso est, privilegium seu diploma, quo Broniensis monasterio faveret, Henricus Aucups contulerit; id autem iisdem fere verbis, quibus apud Miræum exemplar brevius, fuisse conceptum, mihi apparet vero non absimile.

diploma Gerardo dedisse Henricum, inferendum inde non est.

128 Sic apparet, quod in his nihil omnino lateat, unde eadem non ab Henrico, sed ab interpolatoris manu ducere originem, merito possit argui. At vero cum eadem fere omnia, quæ in breviori, in proliziori exemplari, ut ex utriusque collatione patescit, etiam occurrant, erit fortasse non nemo, qui contendat, ex hoc illud contractum esse eo modo, quo ex Stephani Pontificis rescripto proliziori confectum esse brevius, supra statuimus. Ita forte, inquam, non nemo contendet. Attamen, quo minus merito id contendi queat, facit ingens, quod utrumque casum distinguit, discrimen. Etenim privilegium Pontificium prolizius idcirco, quod ei, quos Sancti biographus assignat, characteres quadrent, factis paucis, quas memoravi, resectionibus, genuini loco dici esse habendum, ac proin ex illo contractum esse brevius, quod characteribus illis destitutum invenitur. At vero nihil omnino occurrit, quo prolizius Henriciani diplomatis exemplar, factis item paucis resectionibus, genuini loco habendum esse pronuntiem, huiusque proinde, quod est brevius, compendium duntaxat esse. Et quamvis nihilominus ex proliziori contractum forsitan sit brevius, id tamen certum non est; potest enim etiam prolizius ex brevioris amplificatione esse concinnatum. Alia porro non sunt, quæ de diplomate, ab Henrico Aucupe Gerardo in monasterii Broniensis favorem concessio commemorem, huicque proinde § finem impono.

§ XI. Sanctus cellulæ sese includit, Cellense monasterium reformandum accipit, tempus, quo id factum sit.

Sanctus, ut hominum ad se venientium

Quod viris rara virtutum ubertate præstantibus evenire nonnunquam solet, id etiam Gerardo, Broniensis monasterii jam abbati, evenit, ut, quamquam in suo monasterio ab hominum strepitu remotus soli Deo vivere desideraret, ingentem tamen homi-

num multitudinem virtutum suarum fama ad sese continuo atraxerit. At vero Sanctus confluentis ad se populi strepitu a rebus cælestibus avocari impatiens, nec tamen ab episcopo, in cuius diocesi versabatur, sese abbas munere liberandum sperans, Prioribus electis, quibuscum ex S. Benedicti Regulæ præscripto onera sua partiretur, in se junctam a monasterio, quæ Broniensis ecclesiæ adiacebat, cellulam, divinæ contemplationi solus ibi liberius vacaturus, sese recepit. Vir vero Domini, inquit num. 53 biographus, Gerardus de bonis ad meliora contendens, et Broniense sanctuarium in cunctis provehere volens, clericorum, quam ibi prius locaverat, eliminavit conversationem, monastici Ordinis substituens religionem. Quibus cum aliquandiu strenuissimi pastoris prioratu præfuisset, et confluentis illuc populi inquietudinem ferre non posset, neque ab episcopo, ad cuius diocesim pertinebat, missionem impetrare speraret; Prioribus electis, cum quibus onera sua partiret, secundum quod domini Benedicti discretionis Regula jubet, remotiori cellulæ juxta ecclesiam se singulariter confert, quatenus ibidem divinæ contemplationi peculiariter vacare valeretur.

150 Sanctus ergo, uti ex hisce biographi verbis liquet, se junctæ a monasterio, quo hominum, ad eum assidue confluentium, strepitum vitaret, liberiusque Deo vacaret, cellulæ sese juxta ecclesiam Broniensem inclusit. Verum quo circiter tempore id accidit? Quot annis, cum id fecit, e Dionysiano monasterio jam erat reversus? Nihil iterum, unde id utcumque determinem, suppeditat biographus. Præter verba enim, quæ jam proxime recitavi, quæque nullam plane subministrant notam chronicam, nihil prorsus, quod ad dictam Gerardii inclusionem spectet, memorari prodit. Alio ergo, ut quo circiter tempore acciderit, qualicumque etiam modo definiam, recurrendum est. Sanctus ex dictis anno 929, ut verosimilius apparet, Romam profectus, privilegium ibi seu rescriptum a Stephano VII Pontifice in Broniensis monasterii a se conditi favorem obtinuit, hocque impetrato, Bronium haud multo post, ut dubitandum non apparet, est reversus. Porro illa voluntaria Sancti in se junctæ cellulæ inclusio non diu admodum post ejus ex Urbe reditum forte acciderit. Sic existimo, quod tunc ad virtutum, quo jam ante longe lateque fragorarat, odorem accessisse etiam prodigiorum famam, vero apparet non prorsus absimile.

strepitum evitet, se junctæ a monasterio cellulæ

151 Suspiciari saltem id fas est ex his, quæ n. 75 et 76 suppeditat biographus, de Sancti ex Italia, quo ex dictis privilegii Pontificii impetrandi ergo fuerat profectus, in patriam redeuntis itinere faciens sermonem. Ibidem enim sic scribit: Quid relatu dignum divina virtus in eodem itinere fidei suo præstitit, recolamus; ab urbe Roma prosperrime progressus, ad montem, qui dicitur Jovis, devenerat ipse Beatus. Cumque cum suis angusta carperet declivia montis, incaute gradiens unus e sagmaris (id est, equis clivellariis seu sarcinariis jumentis) sarcinatus lapidibus porphyreticis, quos ad sua Vir Dei transvehebat causa necessaria venustatis, deorsum cecidit rotatus ad concava vallis. Quod molestissime ferentibus, qui conveniebant, comitibus, Gerardus nihil motus (versus, quos hic iterum inepte interponit biographus, omitto) accito quodam ex illis, quos dicunt Marones, (horum notitiam dabo in Annotatis) salva mercede, jussit, ut saltem sagmarii sarcinam perquireret continentem lapides. Ad hos siquidem magis deflectebat animum ob illud fortasse prolatum: Omne, quod est rarum, dignoscitur et pretiosum. Nam quis non extinctum indubitanter crederet illum? Quis vel corpus ad terram integrum pervenisse autumaret, dum interpositis ubique scopulis discerpi in partibus potuisset? Requisitus autem, non solum vivus, verum etiam incolomis et illæsus repertus est cum lapidibus. Tunc patenter cunctis innotuit, quod ideo lædi non potuit, quia hunc in casu suo oratio Dei Viri portavit.

152 Quod

950 circiter
sese includit.

A 152 Quod ergo jumentum sarcinarium, pretiosis lapidibus onustum, e gravissimo periculosissimoque, quem narrat biographus, lapsu incolume fuerit servatum, totum id, qui Gerardum comitabantur, caelesti prodigio magnis hujus meritis patrato verosimillime adscribere. Id sane ex posterioribus narrationis huc transcriptae verbis colligendum videtur. Illi adeo in patriam reduce, stupendum illum eventum apud indigenas suos, ut verosimile apparet, pro miraculo passim celebrarint, hocque nomine longe lateque vulgarent. Fieri ergo potest, imo minime est vero absimile, reipsa etiam factum esse, ut tunc inde Gerardus non tantum noto virtutum cultu Sanctus, sed etiam prodigiorum fama thaumaturgus seu miraculorum frequens hominum factus fuerit concursus; ille autem, ut hunc evitaret, se junctae a monasterio cellulae sese inclusit. Quapropter cum Sancti ex Italia reditus, uti ex jam dictis facile intelliges, anno 929 verosimiliter acciderit, fuerit forte dicta jam Sancti in se junctae a monasterio cellula inclusio anno circiter 950 aut altero e binis sequentibus peracta; neque enim eam etiam eo ipso anno, quo Roma redierat, factam esse, facile credidero. Ut sit, ex jam dictis et porro dicendis quisque haud difficulter colliget, forte nec diu ante, nec diu post annum 950 factum esse, ut Sanctus cellulae sese inclusit.

Ad monasterium Cellense reformandum evocatur;

155 Qui porro in hac Sanctus vixerit, quae virtutum opera exercuerit, quae paenitentiae exercitiis corpus macerarit, disertè non exponit biographus; rigidum tamen admodum ibidem duxisse Gerardum vitam genus, satis indicat his, quos verbis num. 129 recitatis de Sancto proxime subiungit, tribus versiculis. En illos:

Qualiter hic vixit, quisnam depromere possit? Hostia fit moriens, nec non et victima vivens, Victima viva Deo, revera mortua mundo. Adhuc Sanctus, uti etiam ex biographi verbis, quae hos versiculos proxime praecedunt, colligitur, totum sese in sua cellula divinae contemplationi addixit. In eam quippe, uti illis ait biographus, sese receperat, ut ibidem divinae contemplationi peculiariter vacare valeret. Verum nescio, an Sancto diu admodum in amico illo sibi secessu liceret morari. Mabillonius quidem in Observationibus, ad vitam praevii affirmat, Gerardum per aliquot annos cellula Bronii consedis inclusum; verum hanc assertionem suam nec ex biographo nostro, nec ex aliis probat scriptoribus antiquis. Ut sit, cellulam suam Sanctus seu amicum illum sibi secessum non prius deseruerit, quam cum Cellense S. Gislens in Hannonia monasterium reformandum accepit, si modo biographo nostro fides sit. At vero an certam is hic fidem mereatur, dubitari idcirco potest, quod, uti ex dicendis facile colliges, adversantem sibi habeat apud Mabillonium Saeculo II Benedictino Rainerum; utri autem assentiendum sit, nemo facile definiat. Ut interim sit, Gerardus sive adhuc moraretur in cellula, cui sese incluserat, sive jam ea esset egressus, ad Cellense in Hannonia monasterium reformandum a Gisleberto, Lotharingiae duce, cum jam aliquamdiu a Dionysiano monasterio redisset, accessit. In tempus, quo Sanctus ad onus istud invitatus fuerit, mox inquiram. Occasionem, qua res evenit, praevie expono.

occasio, qua
id

154 Olim Sanctus Gislens ad Hainam Hannoniae fluvium in loco, qui Ursidongus vocabatur, monasterium extraxerat, in eoque monachos locarat. Verum, ut Rainerus lib. de S. Gislens miraculis apud Mabillonium Saeculo II Benedictino docet, monachis per bellorum tempestates inde pulsis, Stephanus, Cameracensis episcopus, corpus S. Gislens, obliuioni jam datum, de terra levarat cultuique debito restituerat, constituit etiam clericis seu canonicis, qui illud diu nocturne sedulo religioseque custodirent. Octobris Tomus II.

Erat id sane a Stephano pie admodum laudabiliterque factum. Verum clerici illi seu canonici prava, quam ducebant, vita indignos sese, qui sacrum illum thesaurum sibi commissum custodirent, omnino reddebant. Pravos horum mores Rainerus mox laudatus apud Mabillonium lib. citato num. 6 docet his verbis: Cum respirare cepissent prius vastati (per Normannos scilicet) populi, qualicumque modo ipsum locum, Cellam vocatum, requietionis S. Gislens temere ingressi sunt canonici, qui enormi more vivere gaudentes, conjugis adhaerentes, saecularibus negotiis se implicant, famulatum almi confessoris, quem cum religiositate gerere debuissent, erant debonestantes: quia majorem sollicitudinem capiebant de sua familia nutrienda, quam de dominica ecclesia decoranda. Ipsum etiam corpus S. confessoris Gislens per quaeque loca deportabant, et quidquid pro oblatione ad feretrum ejus circummanentium fidelium largitas conferebat, non ecclesiae instrumentis dabant, sed ad proprios usus furtim retinebant. Quae res saepe miris modis dignitatem praedicti confessoris offendebat, nec taliter famulantium consuetudinem approbat.

ACCTORE
C. B.

153 Ab hac narratione, qua Rainerus pessimos

dictorum clericorum seu canonicorum mores exponit, non multum dissonat noster biographus. De iisdem enim num. 45 haec memoriae prodit: Oratorium habebat et hodie habet beatus Gislens in mansioni, qui a quibusdam Cella, a quibusdam vero dicitur Ursidungus: quo in loco in famulitium ejusdem Sancti aliquot deputati mansitabant clericali, Regularis disciplinae prorsus ignari: et non, ut hodie sunt canonici, sed erant sicut matricularii, qui partim rei familiaris coacti necessitate, partim morbo laborantes philargyriae, sacrosancta almi confessoris membra scapulari superposita libitinae, consueverant per plateas vicisque cantitando, quin potius mendicando circumferre. Matricularii olim vocabantur ii, qui canonici (vide Thomassinum tom. I de Veteri et Nova Ecclesiae Disciplina lib. III, cap. 9, num. 1) seu matriculae Ecclesiae adscripti erant, tamquam beneficiarii, quibus canon seu dimensum, unde viverent, dispensabatur; erant quippe, ut Cangius in Glossario docet, pauperes seu inopes. His haud dubie, memoratos canonicos seu clericos hic assimilavit biographus, dum de iis (vide verba mox recitata) in Gislensiano monasterio tunc commorantibus sic scribit: Non, ut hodie sunt canonici, sed erant sicut matricularii. Verum haec hic obiter annotasse sufficiat; quod pertinet ad Raineri cum biographo nostro circa pravos canonicorum Cellensium mores assensum, a me mox assertum, hic vel ex solis utriusque scriptoris illius, quae jam recitavi, verbis inter se collatis, non potest non unicuique fieri perspicuus. Occasionem adeo, qua Sanctus Gislensianum in Hannonia monasterium reformandum accepit, pergo exponere. S. Gislens contra memoratos canonicos, qui corpus ejus custodiendum acceperant, quique illud lucri causa quaquaversum circumferebant, justissima indignatione commotus Gisleberto, duci Lotharingiae, quae tunc Hannoniam, Brabantiam aliasque hodierni Belgii regiones complectebatur, in somnis apparet, eumque, ut Gerardo Gislensiano monasterii curam imponat, serio admonet. Admonitioni parens Gislebertus, Gerardumque eo impellit, ut Cellensium monasterii curam, licet invidus, in sese suscipiat.

156 Ita tum biographus noster, tum etiam Rainerus laudatus dilucide testatur; verum mirum est, quantum in rei adjunctis narrandis invicem discrepent. Perspicuum id fiet ex iis, quae infra dicturus sum. Discutio nunc, ut facturum me spondeo, quo circiter tempore Sanctus monasterium Cellense reformandum accepit. Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. XIII, num. 61 de tempore, quo Gerardus reformandum accepit Cellense monasterium, seu, quod idem est, de tempore, quo hoc ille reformavit, sic scribit: Winchantius id factum putat anno MCCCXXXI. At paulo serius id videtur accidisse, attamen ante annum ejus saeculi tricesimum, 29 septimum,

et tempus.
Hoc, quod

AUCTORE
C. B.

septimum, quo decessit Gislebertus, ejus renovationis auctor; at non ante annum tricesimum-tertium, quo Artaldus Remorum Pontifex ordinavit Fulbertum, Cameracensis ecclesie præsulem, cujus etiam auctoritate hæc mutatio facta est. Ita Mabillonius, cui hic partim assentiendum, partim dissentiendum existimo. Ac primo quidem, quod ait, paullo serius quam anno 951 reformatum videri Cellense in Hannonia monasterium, ei hac in re non illubenter assensum præberim. Gerardus enim post suum e Dionysiano monasterio egressum, qui ex dictis anno 928 verosimilius accidit, temporis spatium, triennio majus, monachis in clericorum locum substituendis apteque formandis, itinere Romano pro privilegio pontificio supra memorato impetrando, vitæque solitariae in cellula a monasterio sejuncta ducenda verosimillime impenderit, ac proin serius quam anno 951 monasterium Cellense reformandum accepit.

fundamentis,
quæ assignat,

157 At vero, quod ait, id ante annum sæculi decimi trigesimum septimum factum esse, pro vero quidem, uti infra probabo, admittendum apparet; verum non eo, quo ait, fundamento, a morte Gisleberti, quæ anno 957 acciderit, repetitio. Gislebertus enim non anno 957, sed biennio tantum post vitam infelicem exitu terminavit. Docet id apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum Chronicon Augiense; cui accedunt Frodoardus in Chronico, alique scriptores bene multi, nec ullum invenire quivi, qui cum Mabillonio infelicem Gisleberti obitum anno 957 innectat. Porro, quod affirmat, Gerardum non reformasse Cellense monasterium ante annum sæculi trigesimum tertium, quod ante hunc annum Fulbertus, Cameracensis ecclesie præsul, cujus etiam auctoritate mutatio illa facta fuerit, ab Artaldo, Remorum antistite, ordinatus non fuerit episcopus, id eundem, quamquam ex dicendis ante annum illum Gerardus monasterium illud verosimilius non reformarit, admittendum idcirco non apparet, quod dubium sit admodum, primo quidem an, Fulberto episcopo juvante, monasterium Cellense Sanctus reformarit; deinde vero etiam, an Fulbertus non serius, quam anno 955 episcopus fuerit ordinatus. Baldericus in Cameracensi et Atebatensi Chronico lib. 1, cap. 68 de Stephano, proximo in sede Cameracensi Fulberti decessore, sic scribit: Hic... clausit diem anno Dominicæ Incarnationis dcccxxxv, in Idus Februarii. Scribit quidem Frodoardus Fulbertum anno 955 ab Artaldo, Remensi metropolitano, episcopum fuisse ordinatum. Verum hic scriptor annos forte a Paschate numerare incipit, sicque a Balderico, qui Stephanum, Cameracensem episcopum, anno 954, mense Februario obiisse scribit, non dissentit; quod si vero annos a Nativitate Domini, ut verosimilius est, inchoat, a Balderico dissentit quidem; verum hic non minoris auctoritatis est, quam Frodoardus, ac proin dubitandum nihilominus est, an non serius, quam anno 955 Cameracensis episcopus creatus fuerit Fulbertus.

perperam su-
perstruit Ma-
billonius,

158 Quod jam pertinet ad posteriorem Mabillonii assertionem, qua Fulbertum, Cameracensem episcopum, ad Cellense monasterium reformandum concurrisse indicat, non video etiam, qui hæc sufficienter queat probari, si scilicet etiam de inchoata per Fulbertum reformatione debeat intelligi, uti reipsa intelligi videtur a Mabillonio. Etenim, dato etiam, Fulbertum (quod tamen ex jam dictis est dubium) anno 955 episcopum Cameracensem fuisse ordinatum, nondum tamen hinc erit consequens, ut ejus auctoritate Cellense S. Gislei monasterium reformare primum coperit Gerardus: nihil quippe, uti ex dicendis patescet, impedit, quo minus id Sanctus anno uno aut forte etiam altero, cum Stephanus, proximus Fulberti decessor, in vivis etiam esset superstes, fecisse credatur. Adhæc nihil plane in antiquis scriptoribus monumentisve occurrit, quod monasterii Gisleiani reformationem sub Fulberto locandam, utcumque probet. Itaque Mabillonius verbis supra recitatis neutrum eorum, quæ probare intendit, recte probat, quamvis interim præfatum monasterium in-

dubie ante annum 957, nec forte tamen ante an. 955 reformarit Gerardus, uti nunc ostendere aggredior. Certum est, Gerardum prius Gisleianum reformasse monasterium, quam ad Arnulphum Magnum, Flandriæ comitem, fuisse accessitum. Liqueat id ex tota biographi nostri narrationis serie, nec ab ullo vocatur in dubium. At vero ex infra dicendis Gerardus si non citius, certe non serius quam anno 957, ad Arnulphum Flandriæ comitem vocatus accessit. Ante hunc adeo annum Cellense S. Gislei monasterium reformarit. Ac sic quidem, ante quem annum Cellense monasterium reformarit Sanctus, sat solide probatum habemus; verum multum abest, ut id Sanctum non fecisse ante annum 955, æque solide probari queat.

159 Quamvis enim secundum dicta verosimile sit, Sanctum, e monasterio Dionysiano egressum, tres amplius annos vitæ solitariae rebusque Broniensis monasterii componendis impendisse, id tamen certum atque indubitatum non apparet, ac proin pro Gisleiani monasterii per Gerardum reformatione non ante annum 955 locanda nihil inde sat solidi habetur. Quod si certum foret, Gerardum jam tum, cum Cellense monasterium reformandum accepit, pluribus in Lotharingia abbatibus nomine præfuisse cœnobiis, posset hinc sat validum pro Cellensis monasterii reformatione non ante annum 955 figenda argumentum confici. Etenim verosimile neutquam apparet, Gerardum, triennio tantum aut forte etiam biennio dumtaxat e S. Dionysii cœnobia egressum, plurium jam tum cœnobiatorum curam gessisse, abbatemque iis præfuisse. Verum dubitandum videtur, fueritne jam tum Sanctus plurium monasteriorum abbas, cum Cellense S. Gislei cœnobiolum reformandum accepit. Pro opinione id neganti stat Sancti biographus; pro affirmanti vero Rainerus, supra laudatus, qui S. Gislei Vitam, ejusque miracula ad posteritatis memoriam transmisit. Potiusne Rainero, an biographo assentiendum hic sit, § sequenti discutio, cumque ex ibidem dicendis verosimilius appareat, Gerardum non prius pluram Lotharingiæ monasteria gubernasse, quam Gisleianum reformasse, ex monasteriis, quibus Gerardus in Lotharingia abbas præfuerit, nihil quoque roboris acquirit opinio, quæ non ante annum 955, ac proin inter annum 952 et annum ex jam dictis 957, Cellense monasterium a Gerardo reformatum statuit. Hæc itaque unice idcirco verosimilior mihi apparet, quod, antequam id reformandum accepit Sanctus, quatuor ut minimum annos monasterii Broniensis recens conditi rebus componendis impendisse videatur. Ceterum biographus noster num. 44 tradit, Cameracensem episcopum tunc, cum Gerardus Cellense monasterium reformavit, castitasse Thiedonem; verum id a vero certissime est alienum, cum Thiedo Cameracensem cathedram, uti inter omnes convenit, non obtinuerit ante annum 964, quo jam dudum Gerardus e vivis excesserat.

§ XII. An Sanctus jam tum, cum monasterium Cellense reformandum accepit, pluribus Lotharingiæ seu regni Lotharii monasteriis abbas præfuerit, et an umquam tum in hoc, tum in Franciæ regno plura cœnobia gubernarit.

Mire in narrandis adjunctis, quæ Cellensis monasterii reformationem, a Gerardo factam, comitata sunt, dissonare invicem Rainerum, qui S. Gislei res gestas miraculaque conscripsit, et Sancti nostri biographum, § præcedenti jam innui. At vero quam id ad amussim veritati congruat, ex hoc § patescet, quo præcipue inquiritur, an Gerardus jam tum, cum Cellense monasterium reformandum accepit, pluribus aliis monasteriis fuerit præfectus. Secundum biographum nostrum (adi num. 41 et sex sequentes) Gislebertus, Lotharingiæ dux, in somnis a S. Gisleo admonitus, militi, qui Gerardum, ut Cellensis monasterii

inter annum
circa 952
et 957 locan-
dum videtur.

E

F

Gerardus,
cum Cellense
monasterium
reformavit,
erat

A nasterii curam accipiat, serio invitent; hic vero, quamquam gravate admodum, invitantes tandem ad Cellense monasterium sequitur, uni tantum antea Bronicensi monasterio praefectus. Verum secundum Rainerum Gislebertus, in somnis a S. Gislino admonitus, S. Gerardum, jam multorum cenobiorum patrem, Cellensis monasterii praefecturam ut etiam suscipiat, exorat in publicis provinciae comitiis, ad quae Dionanti habenda etiam Sanctus convenerat. Quae sane posterior Raineri narratio a priore biographi plurimum dissonat; ut autem haec et illa sese inter queant in ipsismet fontibus suis commodius conferri, sicque, quantum invicem discrepent, observari, Raineri narrationem ex Saeculo II Benedictino Mabillonii hic transcribo.

secundum
Rainerum,
cujus hic
datur

141 Post verba num. 154 hic transcripta ita prosequitur Rainerus: Quadam... nocte suprafato duci (Lotharingae nempe) Gisleberto in somnis visus (S. Gislenu) apparuit, quem talis petitionis voce admonuit: Da mihi scutum unum, cujus protectione muniatur habitaculum meum, quia omnibus diripiuntibus pateo ad ruinam, nec sentio damnatus advocacionem aliquam. Duci autem interroganti, quem scutum habere optaret, dedit almus Gislenu responsum, quod Gerardum abbatem vellet, qui multas abbatias regens in ipsis diebus, probabilis vitae habebatur non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Tunc dux curam gerens hujus rei, conventum principum statuit ad placitum tendendum apud portum Dinant vigore praeepti sui. Cum igitur hora statuti temporis ad jussionem ducis convenirent satrapae, adfuit etiam inter eos Gerardus abbas, bonae memoriae, ad quem coepit dux hujusmodi sermonem facere: Vos ex imperiali edicto quamplures abbatias regitis, quae, donante Deo et vestra solerti dispositione possessionibus abundant multis et servientibus Deo placitis: sed necessitas poscit, quod confractum solidare, et quod decidit, in melius roborare. Est quaedam abbatia in honore primatum Apostolici Ordinis, videlicet Petri et Pauli, nec non sancti confessoris Gislenu fundata, vocabulo Cella appellata, quae sub regimine domini nostri imperatoris est cum multis aliis computata, sed pro culpis nostris hactenus neglecta: quam caritativis antecessores de rebus ad se pertinentibus construxerunt, sed mutato per seditionem saeculi monachorum ordine, qui ibi quondam famulabantur, nunc clericorum turpem vitam illic ducentium manus ad nihilum trahunt.

narratio, plu-
ribus aliis
monasteriis
praefectus;
contrarium
tamen tradi-

142 Quam, precor, ut ad vos recipiatis, et secundum institutionem vestri ordinis transmutetis, ejectione inde voracibus clericis. Quod praeeptum primo abbati visum fuit difficile pro multis aliis abbatibus, quas habebat gubernare; sed potius ea consilio ceterorum principum sibi comparium rogatus non sprevit ducis petitionem implere, sicque locum illum recepti ad sese, quem, dum vixit, non neglexit, quantum potuit, amplificare. Hactenus Rainerus. Confer nunc haec ejus verba cum verbis, quae biographus num. 41 et sex sequentibus, supra jam assignatis, exhibet, videbisque, quantopere duo hi scriptores invicem dissentiant, atque id quidem praesertim ex eo, quod secundum Rainerum, at non item secundum biographum, Gerardus tunc, cum Cellense S. Gislenu monasterium reformandum accepit, pluribus aliis monasteriis abbas praefuerit. Verum utri hic assentiendum est potius? Rainerone, an Sancti biographo? Rainerus, Cellensis in Hannonia exstitit monachus, jussuque Rathbodi, Cellensis abbatis, anno millesimo quadagesimo secundo, uti in Annalibus Haannoniae cap. 17 docet Vinchantius, vita functi, novam de S. Gislenu gestis miraculisque lucubrationem elaboravit. Liqueat id ex ipsiusmet Raineri dedicatoria ad Rathbodem abbatem Cellensem epistola, quam Mabillonius Saeculo II Benedictino in Observationibus ad S. Gislenu Vitam praevius num. 2 ex Ms. Gislenuano codice in medium adducit. Sunt ergo Sancti nostri biographus, utpote qui ex dictis ante annum saeculi undecimi sexagesimum secundum lucubrationem suam de Gerardo adornavit,

et Rainerus, Vitae et Miraculorum S. Gislenu scriptor, auctores coevi: imo ambo eodem circiter tempore alter S. Gerardi, alter S. Gislenu Acta, litteris sunt complexi, ut adeo neuter ex aetatis praerogativa majorem sibi fidem conciliet.

AUCTOR
C. B.

143 Attamen Sancti nostri biographus scripserit non nihil serius, quam Rainerus, si hujus ille lucubrationem, quemadmodum Mabillonius in suis ad Gerardi Vitam Observationibus praevius ac deinde in Annotationibus suspicatur, sibi praevientem habuerit. Verum hoc mihi admodum dubium videtur. Id enim Mabillonius suspicatur dumtaxat ex his, quae biographus num. 32 suppeditat, paucis verbis: Qualiter autem sacrilegos (eos designat, qui corpus S. Gislenu furto abstulerant) examinando discussit antistes Cameracensis, quibusve (ut par erat) lege synodali convictos excruciataverit modis, non est nostrae narrationis, ut remur, exponere vobis, praesertim dum id dillicent ipsius gesta, si serio sapere vultis. Verum per Gesta, quae hic laudat biographus, intelligenda mihi non videtur Raineri de S. Gislenu Vita et Miraculis lucubratio. Etenim secundum Gesta seu Acta, quae verbis mox recitatis laudat biographus, Malbodienses, S. Gislenu corporis raptores, examinati fuere a Cameracensi episcopo, atque ex lege synodali convicti; id autem a Cameracensi episcopo factum fuisse, Raineri lucubratio non prodit. Hac enim Rainerus nihil omnino, quod huc facere possit, de Cameracensi episcopo scribit praeter hoc: Venit accedens usque ad castellum Malbodiense, stansque foris intromisit, qui dicerent majoribus natu: Reddite, quaeso, fratres ac sorores, almi vatis Gislenu corpus, ut suo a Christo dato restitatur loco; sin secus excommunicabo, ne quis in hoc Missas nec alia Dei obsequia celebret. Quod audientes Malbodienses, licet coacti, paruerunt tamen episcopo: ubi nullum plane verbum de examinatis convictisque criminis seu furti a Cameracensi episcopo Malbodiensibus.

biographus;
quamvis au-
tem non sit,
cur

E

144 Per Gesta ergo seu Acta, quae laudat biographus, intelligenda mihi non videntur S. Gislenu Miracula per Rainerum conscripta, sed quaequam alia hujus Sancti gesta, quibus, qui Cameracensis episcopus Malbodienses examinavit, ablato corporis S. Gislenu convicerit, excommunicationisque interminatione ad restitutionem compulerit, fuerit expositum; neque enim a biographo, ut Malbodienses a Cameracensi episcopo fuisse examinatos criminis convictos doceat, laudari existimo Opus, in quo ea de re nullum prorsus verbum invenit. Itaque, cum ex dictis Raineri lucubratio biographo nostro non praevierit, non est etiam, cur hic post illum scripsisse credatur. Imo vero eodem circiter tempore ambos illos scriptores, Rainerum scilicet de Gislenu, et biographum nostrum de Gerardo, lucubrationes suas concinnasse, verosimilimum existimo. Etenim ex dictis Rainerus, jubente Rathbodo, Cellensi abbate, S. Gislenu Gesta et Miracula litteris est complexus; Rathbodus autem, uti ex Vinchantio supra laudato Galliae Christianae auct. Scriptores tom. III, col. 92 docent, Cellensi S. Gislenu abbatia ab anno 1057 ad annum usque 1042 abbas praefuit. Unde consequitur, ut Rainerus vel anno 1057 vel aliquo e quinque sequentibus suam de S. Gislenu lucubrationem adornavit. Quapropter cum ex supra dictis biographus noster S. Gerardi Vitam anno 1058 circiter, ut verosimilius apparet, litteris mandarit, consequens est, ut ambo hi scriptores lucubrationes suas eodem circiter tempore elaborarint.

ob aetatis praerogativam,

F

145 Non est ergo, cur ob aetatis praerogativam plus uni hic, quam alteri deferatur. Verum nihilne etiam aliunde occurrit, unde unus potius, quam alter, fidem hic mereatur? Biographus ex dictis num. 44 ea tradit, ex quibus consequens est, ut Gerardus, Thiedone Cameracensem ecclesiam moderante, Cellense S. Gislenu monasterium reformandum accepit; quod cum ex dictis etiam a vero certissime aliquid sit, est sane, cur hac in re biographi fides fiat utrumque suspecta. Ut tamen id ita sit, nescio nihilominus, an non praestet biographo nostro sub-

plus uni hic,
quam alteri
deferatur.

AUCTORE
C. B.

scribere, secundum quem Gerardus tunc, cum ad Cellense S. Gislei monasterium accessit, uni dumtaxat praefuit Broniensis caenobio. Etenim Sanctus in diplomate Henrici Aucupis, supra jam studiose expenso, quod anno 952 datum notatur, Broniensis caenobii Abbas dumtaxat vocatur, nec aliorum caenobiorum, quibus tunc praefuerit, ulla fit mentio. Anno igitur 952 soli, ut apparet, Broniensis monasterio abbas praefuit. Quapropter, cum non diu admodum post, ut plerique autumant, Cellense monasterium reformandum acceperit, verosimile potest videri, eum nec tunc pluribus monasteriis praefuisse abbatem. Adhuc, si quibus tunc monasteriis, praeterquam Broniensis, praefuerit Sanctus, in Lotharingia seu regno Lotharii, quod omnes circa Mosam, Scaldis partem, Sabin, Mosellam et cis Rhenum provincias complectebatur, sila illa fuere; jam vero, cum Gislebertus seu Gislebertus Lotharingae dux seu gubernator existerit, ut eaque supremam fere principis potestatem etiam usurparit, verosimile potest videri, Sanctum, si quibus unquam in Lotharingia monasteriis, praeterquam Broniensis praefuit, fuisse illis a Gisleberto praefectum, ac proin non citius hoc accidisse, quam cum jam Cellensi monasterio ab eodem Gisleberto, ut id faceret, divinitus monito, fuisset praefectus.

B
biographo
tamen potius
assentiendum
videtur.

146 Aliud non occurrit, quod ad stipulari queat biographi nostri narrationi, secundum quam Gerardus, cum Cellense S. Gislei monasterium adivit, uni Broniensis monasterio abbas praefuit. Res est sane perquam implexa, nec, quantumcumque studio ac labore impenso, quidquam invenire quivi, ex quo etiam certum esse possit, non praefuisse Sanctum pluribus monasteriis, cum Cellense reformandum accepit. Itaque, id quidem verosimilius autumo, nec tamen aliorum, qui contrarium sentiunt, opinionem penitus rejicio. Porro Rainerus verbis num. 141 huc transcriptis indicat, Sanctum monasteriis, quibus in Lotharingia praefuerit, fuisse ab imperatore praefectum. Per imperatorem hic haud dubie Henricum Aucupem, qui ab anno 919 ad annum usque 956 Germaniae regnum tenuit, vel Ottonem Magnum, postea imperatorem, designat; quamvis autem neuter, quamdiu Gerardus in vivis fuit superstes, imperator existerit, imperatorem tamen vocat, more apud plures alios scriptores usitato, qui etiam Henricum Aucupem, licet nunquam imperator existerit, imperatorem appellant. Ut sit, apertissime sane Rainerus indicat, Gerardum monasteriis, quibus in Lotharingia hic praefuerit, ab imperatore seu supremo Lotharingiae domino fuisse praefectum; verum id ob jam dicta a Gisleberto, cum jam Cellense reformando monasterium suam illi ad regendos religiosos caetus industriam probasset Gerardus, verosimilius factum fuerit.

C
Sanctus Mosomensi,

147 Statue hic, studiose lector, quidquid visum fuerit; ego nunc, quod hic pariter discutere proposui, examinare aggredior, an Gerardus unquam pluribus in Lotharingia monasteriis abbas praefuerit. Biographus noster plura a Sancto nostro in Lotharingia administrata fuisse monasteria, nusquam docet. At tamen num. 25 ea suppeditat, ex quibus, si recte scribat, consequens saltem est, ut Sanctus Mosomensi, quod Lotharingiae dittonis erat, monasterio abbas praefuerit. Etenim ibidem ita memorat: Si cui autem ingerit ambiguitatem, Lietaldum percontetur abbatem, hujus Viri Dei (sancti Gerardi) in caenobio Mosomensi successorem; ad horum autem verborum veritatem requiritur, ut Gerardus Mosomensis caenobii abbas aliquando existerit; neque enim alioquin ejus in caenobio Mosomensi successor vocari posse videtur Lietaldus, qui, ut scriptor Translationis S. Arnulfi martyris apud Mabillonium Saeculo v Benedictino, parte 1, pag. 587 testatur, Mosomensi caenobio abbas fuit praepositus ab Adalberone, Remensi episcopo, cum hic ibi monachos canonicis anno 971 substituit. Mabillonius in Observationibus ad Sancti Vitae praevit num. 6 ita in verba biographi proxime recitata observat: Ut... anonymus noster (S. Gerardi biographus) jam citato num. xii Lietaldum Gerardi in caenobio

Mosomensi successorem legitime vocare poterit, D
dicendum est, Gerardum, ab Heriveo pontifice
jussu, reformationi parthenonis Mosomensis in-
cubuisse, aut subrogatis mox canonicis aliquamdiu
praefuisse.

148 Heriveus, Remensis antistes, in caenobio Mosomensi, cum ibi sanctimonialia, antiquae loci dominae, bellorum procellis defecissent, canonicos constituit, uti ex jam laudata Translationis S. Arnulfi martyris Historia manifestum efficitur. Verum Heriveus, ut Galliae Christianae auctae scriptores tom. IX, col. 50 docent, anno 929 vitam cum morte commutavit. Gerardus ergo jussu Herivei, Remensis antistitis, nec parthenoni Mosomensi reformando incubuit, nec canonicis ibidem constitutis abbas praefuit; neque enim ex dictis verosimile est, Sanctum jam ab anno 929 ulli monasterio praefuisse abbatem. Restat igitur, ut Gerardus, si modo recte scribat biographus, monasterio Mosomensi, non Herivei, sed alterius jussu praefuerit. Verum cum canonicis, postquam ab Heriveo in monasterio Mosomensi fuissent constituti, ad annum usque 971, uti iterum ex laudata S. Arnulfi Translationis Historia palam est, ibidem perseverarint, dubitandum forte non nemini videbitur, huic monasterio abbas Sanctus unquam praefuerit; neque enim quisque verosimile putabit, Benedictinum monachum canonicis, instituti longe diversi viris, praefuisse abbatem. At tamen, cum verba biographi supra recitata ex antiquiori Gerardi biographo (vide Commentarii hujus num. 7 et 9) indubie sint deprompta, isque integram absque ulla controversia fidem mereatur, dicendum omnino videtur, Gerardum, utut monachum, canonicis Mosomensibus praefuisse abbatem. Ac sic quidem habemus, Sanctum unius, quod in Lotharingia seu Lotharii regno situm erat, caenobii abbatem existisse.

149 Chronicon Mosomense apud Acherium Spicilegi prioris editionis tom. VII verbis infra mox huc transcribendis meminit parvi Tinnensis seu Tignensis monasterii, quod in Portensi seu, ut ab aliis scribitur, Partensi Campaniae Galliae comitatu S. Gerardi consilio fuerit erectum. Hic autem comitatus, utpote in divisione regni Lotharii, inter Ludovicum Germaniae et Carolum Franciae reges anno 870 facta, memoratus, Lotharingiae dittonis existit. Parvum ergo illud Tinnense monasterium alterum fuerit Lotharingiae seu Lotharii regni caenobium, cujus Gerardus abbas, aut saltem pater seu conditor existit. Ut sit, illud certe condendum curavit, singularique cura fuit complexus. Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. xlvii, num. 20 ait, a Gerardo abbatem praefecto Tinnensi monasterio praefectum fuisse Lietaldum. Id sane et mihi verosimilimum apparet. Lietaldus enim secundum jam dicta unus existit e duodecim monachis, qui Gerardum e Dionysiano monasterio Bronium sunt secuti, eratque Tinnensis abbas, quando anno 971 ab Adalberone, Remensi archiepiscopo, ad Mosomensis caenobii regimen fuit promotus. Verum nescio, quo fundamento laudatus scriptor illam Lietaldi promotionem anno 959 innectat. Nihil enim uspiam invenire quivi, quod hic Mabillonio suffragari queat.

150 Nec etiam quidpiam reperi pro definiendo tempore, quo Sanctus vel Tinnense monasterium condendum curavit, vel Mosomense regendum acceperit. Factum tamen esse verosimillimum tam unum quam aliud post annum 952, quisque ex jam dictis facile colliget. Dispicimus modo, an aliis insuper in eodem regno sitis monasteriis praefuerit. Mabillonius in Observationibus praevit num. 5, enumeratus, quae Gerardus restauravit reformavit in Flandriae comitatu, monasteriis, ita scribit: Ampliora Gerardi zelo debebantur, ut non immerito parens alter habeatur rediviva cum in Belgio, tum in toto Lotharii regno familiae Benedictinae, quae ejus studio sacrisque adhortationibus refluunt. Cum enim Gisleberti ducis dittoni omnes illae circa Mosam, Scaldis partem, Sabin, Mosellam et cis Rhenum provinciae subiacerent; quotquot ejus dittoni parebant, monasteria cum pluribus aliis in Francia secundum

ut probatur,

E

forte etiam
Tinnensi,

F

pluribusque
indubie aliis
Lotharingiae
caenobis ab-
bas praefuit;

A cundum Chronicon Mosomense novam a Gerardo formam acceperunt. *Ingentem sane hæc verba innumant monasteriorum, quæ a Gerardo reformata fuerint, multitudinem fuisse. Et vero Sanctum [aliquando præterquam Broniensi, Celleni, Mosomensi et forte etiam Tinnensi, pluribus adhuc aliis in Lotharingia monasteriis præfuisse abbatem, concludendum videtur ex supra recitatis verbis Raineri, cui hæc in re saltem assentiendum existimo. Verum quæ qualiavie illa monasteria fuerint? Istud equidem nequeo edicere.*

Remensis
S. Remigii monasterii singularem

131 Porro secundum verba Mabillonii mox recitata non tantum in Lotharingia, verum etiam in Francia pluribus monasteriis Sanctus præfuit; quod pariter veritati ad amissim consonum existimo. Etenim Mosomense Chronicon, quod laudat, tom. VII Spicilegii Acheriani sic habet: Est in Portuensis comitiva partibus octo monachorum cum abbate sibi superposito parvus admodum et pauper locus (Tignus nomine) quem Freuidis matrona nobilis cum illustri viro suo comite Stephano ædificavit. Hunc per consilium domni Gerardi abbatis, vita venerabilis, qui tunc temporis pro merito sui nominis et religiosæ conversationis pluribus in Francia præerat monachorum cœnobiis, inter quæ et monasterii sancti Remigii curam agebat, hunc eundem, inquam, locum sancto Remigio ut subiectum haberet, ac procurandum servaret, fidei voto tradiderunt. Hic in honore sancti Quintini consecratus, et radicibus Aldiniaci montis aditus, a rivulo fontis, qui inibi exoriens præterfluit, Tignus cognominatur. Secundum hæc ergo Mosomensis Chronici verba Gerardus pluribus in Francia monasteriis abbas præfuit. Verum hisse etiam annumerandum est Remense S. Remigii monasterium? Mabillonius sapissime jam laudatus in Annalibus Benedictinis lib. XLVI, num. 20 sic scribit: Inter alia monasteria, quæ Gerardi consilio erecta sunt, censetur Tinense seu Tignense, sic dictum a Tino præterfluente rivulo, qui e radicibus Aldiniaci montis exoritur. Hoc monasterium in Portensi comitatu Freuidis nobilis matrona cum illustri viro suo comite Stephano ædificasse traditur, ac subiecisse sancti Remigii monasterio, cujus curam Gerardus habuisse dicitur in Chronico Mosomensi, sed nullo, ut videtur, fundamento. Quandoquidem non Gerardus, sed Ercamboldus, Floriacensis abbas, restituendæ istic monasticæ disciplinæ præcipuus auctor fuit, primusque sancti ejus asceterii a reformatione abbas Hincmarus Gerardo supervixit. Ita Mabillonius S. Gerardo Remensis S. Remigii monasterii curam abjudicans; et recte quidem: neque enim etiam vult, nullam omnino monasterii illius curam a Sancto gestam fuisse.

curam gessit.

132 Per curam quippe, quam ei abjudicat, præfecturam dumtaxat reformationemque intelligit. Liqueat id ex eo, quod pro ratione, ob quam dicti monasterii curam Gerardo abjudicet, mox dicat, non Gerardum, sed Ercamboldum, Floriacensem abbatem, restituendæ in Remigiano asceterio disciplinæ præcipuum auctorem existisse, primusque a reformatione abbatem Hincmarum Gerardo supervixisse. Unde minime consequitur, ut Sanctus nullam monasterii Remigiani curam gesserit. Et vero illum singularem quandam hujus curam habuisse, vel ex eo liquet, quod suo consilio (vide recitata Mosomensis Chronici verba) effecerit, non tantum ut Tignense seu Tinense monasterium condiderint Freuidis, nobilis matrona, ejusque maritus illustris, comes Stephanus; verum etiam ut id sancti Remigii monasterio subjecerint, procurandumque dederint, uti ex iis, quæ ipsemet Mabillonius sæculo quinto Benedicto parte prima de Translatione S. Arnulphi scribit, manifestissimum fit. Itaque nec Mabillonius omnem monasterii Remigiani curam Gerardo abjudicat, nec dubium est, quin singularem quandam hic illius curam gesserit, licet interim, ut verosimilius appareat, istud nec reformarit, nec etiam abbas gubernarit. At vero plura Franciæ monasteria cura sua Sanctus non tantum fuit complexus, sed etiam abbatis rexit officio. Id verbis ex

Mosomensi Chronico jam recitatis diserte asseritur, verumque esse, ex dicendis facile colliges. Verum quæ qualiavie illa fuerint cœnobia? quæ in Franciæ provincia sita? Cum ad Franciam tunc spectaret comitatus Flandriæ, dubitari potest, an non sola Mosomense Chronicon designet Flandriæ seu dittonis comitis Flandriæ cœnobia, quæ ex dicendis Gerardus reformarit, abbatibusque etiam munere gubernavit; id autem si ita sit, Gerardus ex Mosomensi Chronico non aliis, quam Flandriæ cœnobiis in Francia præfuerit.

AUCTORE
C. B.

135 Attamen Gerardum non solis in Francia dittonis comitis Flandriæ cœnobiis, sed etiam pluribus aliis præfuisse, dicendum omnino videtur. Etenim in Vita S. Bertulphi abbatis, apud nos ad quintum Januarii diem typis excusa, atque a monacho Blandiniensi anonymo circa annum 1075, ut Bollandi nostro visum est, conscripta, num. 55 hæc leguntur: Ea tempestate in monasterio Blandinio Gerardus merito et officio abbas degebat, cujus consilii gloriosus marchio (Arnulphus Magnus, Flandriæ comes) libenter utebatur. Qui cum titulos nobilitatis nobilius etiam ornaret moribus probitatis, cunctis pene Galliæ cœnobiis et præesse et prodesse dignus inventus est. Cum ergo secundum hunc scriptorem Gerardus cunctis pene Galliæ cœnobiis præfuerit, necesse omnino est, ut præter dittonis comitis Flandriæ cœnobia, de quibus infra sat fuse erit agendum, plura etiam alia in Francia abbatibus munere administravit. Adhæc Gerardum plura etiam, quam dittonis comitis Flandriæ monasteria vel reformasse, vel abbatibus munere gubernasse, aut certe ut, cum a Normannis destructa essent, restaurarentur, laborasse, argumento esse potest tentata ab eo, uti infra dicemus, nec tamen felicem exitum sortita Fontanellensis in Normannia cœnobia restauratio. Itaque dubitandum non apparet, quin Gerardus non tantum in Flandria et Lotharingia, verum etiam in Gallia plura monasteria vel reformarit, vel restauranda curarit, abbatibusque etiam munere gubernarit, quamvis interim in obscuro sit, quæ qualiavie illa monasteria existierint. Aliam nunc questionem, quam nemo facile deciderit, discutere aggredior.

plurimumque etiam Franciæ cœnobia præfecturam tenuit.

E

§ XIII. An S. Gisleni reliquias, furto a Malbodiensibus ablatas, Gislenianis recuperarit, et qui his utilis exstiterit.

Cellense S. Gisleni monasterium moderandum reformandumque vix acceperat Sanctus, cum in clericorum illud inhabitantium mores cæpi diligentius investigare, cumque hos tales esse deprehendisset, qui clericos, religiosos incolas loci, quem quondam occupant monachi, minime decerent, illos inde, subrogatis monachis, eliminavit. Qui, inquit de Gerardo num. 48 biographus, clericorum ibi degentium conversatione non bona diligentius investigata, commodum duxit ab ea exturbare basilica libertatem habentes sua quisque exercere negotia, subinde Deo digna subrogans cœnobarum examina. Fecit id Sanctus ad Gisleberti, Lotharingiæ ducis, postulatum. Ita per verba supra recitata testatur Rainerus, nec ei refragatur biographus. Et vero Gisleberti etiam petitione fecisse id Sanctum, indubitatum apparet, nec, si secus foret, pluribus id probare, operæ pretium existimarem. Ad alia adeo, quæ Sanctus jam Cellensis abbas patrasse, a biographo narratur, disentienda progredior. Fuerat S. Gisleni corpus, antequam Gerardus ad Cellense monasterium accederet, Gislenianis per Malbodienses sublatum. Hoc tum biographus noster, tum Rainerus testatur; qui ambo scriptores, fuisse illud Gislenianis recuperatum, unanimi etiam consensu tradunt. Verum hanc recuperationem biographus a Gerardo; Rainerus vero ab Adelhelmo quodam, antequam Gerardus Ursidongum accederet, factam commemorat.

Corporis S. Gisleni, quod Malbodienses abstulerant.

F

133 Adhæc in aliis recuperationis adjunctis, prodigiisque, quæ hanc comitata referunt, mirum in modum invicem etiam discrepant. Verum utri hic assentiendum

recuperationem S. Gerardo biographus,

AUCTORE
C. B.

assentiendum est? Mabillonius in Observationibus ad Vitam S. Gerardi prævis num. 7 rei huic discutendæ multum immorandum non duxit, ita haud dubie faciendum ratus, quod nihil prorsus inveniret, unde vel Raineri vel biographi narratio verosimilior efficeretur. Et vero, diligentissima licet instituta indagine, nihil etiam apud antiquos scriptores reperire quivi, quod, ut uni potius quam alii e binis illis scriptoribus subscribam, me impellat, hincque etiam pro neutro ausim pronuntiare. Ut tamen, studiose lector, cum Raineri narratione commodius queas biographi nostri narrationem conferre, hincque, utra præstet, forte dispicere, amorum illorum scriptorum verba huc transcribo. A biographi nostri verbis incipio. Hic num. 48 et binis sequentibus sic habet: Modica vero temporis (post Gerardi ad Cellense monasterium accessum) transcurra intercapedine, per se perscrutans (sanctus Gerardus) almi (S. Gislens) confessoris, pro dolor! glebam abesse (sublata quippe fuerat, seu liquet superiori relatione) procellosa animi tempestate cœpit nimis consternari et fluctuare, omnino ignorans, quid acitaret super dispendio tam inestimabilis-margaritæ.

cujus verba
huc

B

* portenderet

136 Proinde suorum quosdam fidelium ad se evocans, et cujus infortunii angore angetur, indicans, quaquaversum exploratores eos dirigit, et ut id fideliter explorando investigent et investigando explorent, edicens indicit. Quibus incassum circumcirca discursantibus, nihilque serium exinde renuntiantibus, tandem divinitus, utpote profuturus incidit cogitatus, quatenus hac causa tenderet Melbodius versus: quo dum properasset proficisci, jamque ingrederetur fores oratorii, ab introeuntibus cœpit subaudiri crebrior tinnitus ejusdam tintinnabuli, ignorantibus cunctis, quid protenderet * rei, ipso etiam (ni fallimur) Dei Famulo. Devotissime vero præmissa oratione, Dominique, ut Sanctum suum dignaretur manifestare, flebiliter interpellata benignitate, conversus ad indigenas loci illius vel ecclesiæ, percontando sciscitabatur ab eis cum omni mansuetudine, an aliquantulum hac de re, quamvis parum, conscirent significare. Quibus dejerantibus persancte, sese penitus ignorare, magis autem vehementer stomachantibus ob crimen suspicionis injectæ, Vir Dei cum magna animi tranquillitate, Nolite, inquit, filii, nolite istud molestius ferre: potens est nempe nobis dignatio Christi hoc revelare. Enimvero necesse est, adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium.

transcribuntur, attribuit Rainerus vero,

C

137 Nocte igitur insecuta Viro Dei in oratorio pernactanti, summamque Deitatem super hujusmodi obnixius inquietanti, repente sibi ipsius stolati candida effigies enituit Sancti, satisfaciens importunæ ejus supplicationi, demulcentisque eum sermone hoc dulci: Cur, inquit, dulcis amice Dei, tantum sumis fatigium ob gratiam mei? Accipe nunc certissimum de hoc, quod quaeritis, indicium. Ecce super lacunaris tabulatum, quod imminet super caput tuum, ubi scilicet heri advenientes demirati sunt tinnire tintinnabulum, indecenter repositum meum latet corpusculum. Volo autem, te tuosque posteros nosse, absque Dei voluntate haud quaquam hoc accidisse. Hac ubi deprompsit, cæli fastigia scandit. Qua visione Vir Dei oppido exhilaratus, competentes reddit Deo grates, ne videretur ingratus. Ut vero prima poli stellas aurora fugavit, ægrisque mortalibus curas operosa revoxit, idem ipse cum suis laquear templi extemplo conscendit, conscendens quaerit, quaerens invenit, inveniens præ gaudio moeret, moerens suos in lacrymis ciet; sicque sacros artus inde deponit, depositos in sindone munda componit, compositis, Deo laudes hymnidicas pangit, pangendo lætus iter invadit. Ita secundum biographum S. Gislens corpus S. Gerardus, cum jam esset Cellensis abbas, Gislensianis recuperavit; qui vero his recuperatum illud fuerit secundum Rainerum nunc habe.

138 Hic rem Sæculo u Benedictino apud Mabil-

lonium, libro Miraculorum S. Gislens, num. 3 ita exponit: Post hæc nocte (furtivam corporis S. Gislens per Malbodiens ablationem) secuta vidit quidam Egrardus in visu, quasi in oratorio esset ejusdem cellæ ante Dei Genitricis Mariæ stans altare; cum ecce vir quidam apparens dixit ei Sanctus: Quis sum ego? Cumque ille respondisset, Nescio: Ego sum, inquit, Lanthbertus mei domni Gislens filiolus: tristitiam deponite, quam habetis de eo, qui cito revertetur ad vos (S. Gislens) meus patrinus. Surgens ergo vade, die Herberto comiti, qui jugiter exstitit domino meo optimus vicinus, quod eat Malbodium, dicens fratribus et sororibus loci, ut reddant S. Gislens, quem latenter abstulerunt hinc, quemque secum retinent. Etenim neque Deus, neque ipse cupit illic manere, sed in loco, quem ei dignatus est Omnipotens providere. Negligens vero Egrardus visionem, nihil horum retulit comiti, sed fratres consolans ac patres reddidit hilares et jocundos. Apparuit denuo S. Gislens in villa Havagio cuidam Francigenæ, nomine Adelelmo, dixitque ei: Non tetricis adire Malbodium dicturus prælatæ Theodradæ et aliis sororibus et sacerdotibus, ut reddentes sine cunctatione corpus meum, restituar loco suo. Mane ergo surgens jam dictus Adelelms fecit omnia, quæ jusserat Sanctus: illi vero negligentes ejus dicta spreverunt. Misso autem præcone ad episcopum Cameracensium, domnum Stephanum, venit accedens usque ad castellum Malbodiense, stansque foris intromisit, qui dicerent majoribus natu: Reddite, quaeso, fratres ac sorores, almi vatis Gislens corpus, ut suo a Christo dato restituar loco, sin secus, excommunicabo, ne quis in hoc loco Missas nec alia Dei obsequia celebret.

D
cujus verba
pariter

E

139 Quod audientes Malbodienses, licet coacti, paraverunt episcopo. Tunc quoque jussit episcopus decanum venire cum omnibus decaniæ suæ fratribus, atque Sancti glebam referre cum reverentia et honore condigno. Quibus jussis obtemperantibus, præcepit etiam episcopus, ut singuli sacerdotes per singulas hebdomadas custodirent locum cum sancto corpore, donec cum duce Gisleberto quaereret, qui locum eundem servarent diu noctuque. Facta est siquidem Idibus Decembris relatio sacrorum cinerum, et reconditur eadem die cum maximo cleri plebisque tripudio in sæpe memorata basilica Apostolorum, ubi deputatis excubiis, sacrorum ordinum gloria persolvitur diu noctuque illi, qui est laus angelorum, veneratio quoque Sancto per omne hujus vitæ curriculum. Talis est Raineri de reliquiis S. Gislens recuperatione narratio; huic autem, paucis dumtaxat interpositis, subjungit visionem Gisleberto, Lotharingæ duci, de Cellens monasterii cura Gerardo committenda divinitus oblatam, Sanctique ad illud accessum, ut adeo Gerardo nullam prorsus in corporis S. Gislens recuperatione partem attribuat, hocque jam, antequam ille Cellense S. Gislens monasterium adiret, fuisse recuperatum, aperte tradat. Mabillonius, in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus pro parum verosimili habet Raineri narrationem, huc jam transcriptam, qua scriptor ille, uti hanc inspicienti patescet, corporis S. Gislens recuperationem non Gerardo, sed Adelelmo seu Adelelmo cuidam atque Stephano, Cameracensi episcopo, adscribit.

hic recitantur,
nullam in ea
partem Sancto
adscribit.

F

140 Verum nullam prorsus, ob quam ita judicet, rationem adjungit. Et vero ulla sat fundatam, ob quam ita judicaret, habuisse eum, multum dubito. Imo, cum de re, quæ ad Cellense monasterium spectet, sermo sit, hujusque monachus fuerit Rainerus, nescio etiam, an huic potius, quam biographo assentiri non præstet. Ut sit, cum nihilominus nec hæc, nec alia ratio mihi videatur prorsus sufficere, ut corporis S. Gislens recuperationem potius Adelelmo cuidam et Stephano, Cameracensi episcopo, quam Gerardo adscribam, rem hanc, ut jam supra feci, etiam hic in medio relinquo. Attamen, ut quaecumque saltem de Raineri et biographi nostri narratione promam

Amborum
narratio com-
menti videtur
suspecta.

A promam iudicium, utraque mihi, quantum ad adjuncta saltem, admodum apparet suspecta. Quamquam enim S. Gisleini corpus, uti inter Rainerum et biographum nostrum convenit, Gisleiniani furto fuerit per Malbodienses sublatum, deindeque ab his per illos recuperatum, adjuncta tamen ac precipue quidem miracula seu visiones caelestes, quibus Rainerus et biographus recuperationem illam vestiunt, commenti queunt haberi vel idcirco suspecta, quod in recuperatione illa accidere potuisse omnia, quae tam ab uno, quam ab altero referuntur, non videantur. Unde fit, ut saltem unum videatur confictum, ac proin ut reliqua omnia haberi debeant commenti suspecta. Attentius nonnihil, studiosae lector, evolve Raineri et biographi nostri narrationes, supra huc iam transcriptas, videbisque, miracula seu visiones caelestes, quibus Rainerus narrationem suam vestit, consistere nullatenus posse cum prodigiis, quibus suam exornat biographus. Hinc ego praeter substantiam, quam utriusque narratio complectitur, nihil plane pro sat certo habeo, dubitque quam maxime, potiusne ad virtutes exhortatione, tum sedula earumdem exercitatione magnam utilitatem attulerit. Vir ergo Domini (inquit num. 34 biographus) apprime eruditus regulari norma, commissis sibi fratribus duplici praerati doctrina. Secundum namque saluberrima domini Benedicti hortamina capaciorem discipulis dominica verbis proponebat mandata; simplicioribus vero divina factis suis demonstrabat praerata: omnia tamen, quae subjectis docebat esse contraria, in suis actibus Praelatus indicabat non agenda, de thesauri sui arca proferens nova et vetera, quemadmodum doctissimus scriba, qui qualem habebat doctrinam, talem habebat et vitam. Et quia, regendas se suscepisse animas, sciebat, ad rationem reddendam se sollicitus praeparabat, auream mediocritatem in omnibus tenebat: amore potius quam timore commissos regebat. Sciens ergo, se vices Christi agere, summique abbatibus vocari praenominem, ita se omnibus studebat conformando aptare et aptando conformare, ut cerneret, eum mira caritate omnium moribus deservire. Talis erat, quam Gerardus sequebatur, Cellenses monachos moderandi ratio; qua indubie eorum in spiritu progressum plurimum promoverit. Nec tantum rara in gubernando dexteritate pollebat; verum etiam is, quibus nihil in vita hominibus invenias utilius, virtutibus praecellebat, prudentia scilicet, temperantia, fortitudine et iustitia. His accedebat, rerum terrenarum contemptus plane eximius, quodque huic comitari solet, caelestium studium prorsus mirandum.

Qui Sanctus Gisleiniani profuerit.

161 At vero, si ob iam dicta dubium sit, an Gerardus Gisleiniani corporis S. Gisleini recuperatione profuerit, dubitandum saltem non est, quin illis tum assidua ad virtutes exhortatione, tum sedula earumdem exercitatione magnam utilitatem attulerit. Vir ergo Domini (inquit num. 34 biographus) apprime eruditus regulari norma, commissis sibi fratribus duplici praerati doctrina. Secundum namque saluberrima domini Benedicti hortamina capaciorem discipulis dominica verbis proponebat mandata; simplicioribus vero divina factis suis demonstrabat praerata: omnia tamen, quae subjectis docebat esse contraria, in suis actibus Praelatus indicabat non agenda, de thesauri sui arca proferens nova et vetera, quemadmodum doctissimus scriba, qui qualem habebat doctrinam, talem habebat et vitam. Et quia, regendas se suscepisse animas, sciebat, ad rationem reddendam se sollicitus praeparabat, auream mediocritatem in omnibus tenebat: amore potius quam timore commissos regebat. Sciens ergo, se vices Christi agere, summique abbatibus vocari praenominem, ita se omnibus studebat conformando aptare et aptando conformare, ut cerneret, eum mira caritate omnium moribus deservire. Talis erat, quam Gerardus sequebatur, Cellenses monachos moderandi ratio; qua indubie eorum in spiritu progressum plurimum promoverit. Nec tantum rara in gubernando dexteritate pollebat; verum etiam is, quibus nihil in vita hominibus invenias utilius, virtutibus praecellebat, prudentia scilicet, temperantia, fortitudine et iustitia. His accedebat, rerum terrenarum contemptus plane eximius, quodque huic comitari solet, caelestium studium prorsus mirandum.

Caecae mulieris per illum sanatio.

162 Hinc fiebat, ut quotidie fere copiosum inter lacrymarum imbrem Dominicae passionis recolens memoriam Sacris operaretur, sicque divino Epulo adversus omnes terribili hostis insidias atque incursum animam muniret. At vero, cum ita totum Deo virtutis sese addiceret Sanctus, voluit divina benignitas, ut, quanti apud se meriti esset Servus suus, mundo palam fieret. Aberat haud procul a Cellensi S. Gisleini monasterio vicus, nomine Buxutum, idem verosimiliter, qui hodie Boussa vocatur, quique Gisleinopoli via medio leuce horarum distat spatio. Porro in vico illo versabatur mulier, iam pridem oculorum usu orbata. Haec, audita insigni, qua clarescebat Gerardus Cellensis abbas, vitae sanctimoniam, a Viri tam eximii meritis malo suo medelam allatum iri, spem concepit. Itaque ad Cellense S. Gisleini monasterium ducta, ibi, quo, quod sperabat, obtineat, in orationem procumbit, aquam sibi, qua Gerardus post sumptam Eucharistiam abluisset manus, porrigi postulat, statimque ut hac accepta, post imploratam praevie omnipotentis Dei virtutem sanctique Gerardi fidem, caecae humectavit pupillas faciemque abluat,

oculorum usum recuperavit. Miraculum omnes, qui aderant, mulieremque norant, agnoscunt, haecque ad Sancti pedes provoluta de accepto beneficio gratias ei summas refert, receptumque oculorum usum, audientibus omnibus, adscribit. Gerardus contra totum Deo fideique mulieris ac spei adscribendum affirmat, sicque, quod insigne erat animi demissi argumentum, occultare nititur; quod meritis ejus patratum esse prodigium, fama illico quaquaversum vulgavit. Ad spatiosorem nunc, qui se aperit, rerum a Sancto gestarum campum progredior.

ACTORE C. B.

§ XIV. Sanctus evocatur in Flandriam, comitem Arnulphum a calculi morbo sanat, tempus, quo hoc fecerit, et quid hinc a comite impetravit.

Sanctimoniam fama, qua Gerardus jam pridem inclaruerat, magis magisque, postquam, quo de actum est § precedenti, patrasset miraculum, inalescebat indies, hincque fiebat, ut, velut Sanctus, longe lateque apud summos aequae ac infimos celebraretur. Erat ea tempestate acutissimis calculi doloribus detentus Arnulphus, cognomento Magnus, Flandriae comes. Multos adeo indeque peritissimos, ut ab his curaret, adesse jubet medicos. Atque hi, incisione opus esse, nullamque absque hac medelam comiti posse offerri. Verum princeps veritus, ne vitam, dum ei servandam medelam adhibet, penitus amittat, medicorum suasioni obtemperare recusat. Hi, ut comiti addant animum, octodecim eodem morbo correptos, illo inspectante, incidunt, hincque omnes, uno duntaxat excepto, brevi curantur. Verum ille unus comitem in proposito, quo incisionem non pati statuerat, facile obfirmavit. Quam itaque prius in hominum arte sanationis spem collocarat, hanc deinde ad se reversus, jamque divina gratia meliora sapiens, unice in Deo collocat. Fama acceperat, qua sanctitatis aestimatione Gerardus gauderet, quo virtutum odore fragraret, illamque auditum nuper de illuminata caeca muliere miraculum non mediocriter auverat. Itaque Arnulphus, hujus potissimum mulieris exemplo impulsus, sese, quam hac obtinuerat, Sancti quoque meritis obtenturum medelam sperans, celerem ad Gerardum mittit nuntium, entissimamque per hunc petit, ad ipsum ut venire, ne Sanctus gravetur.

Sanctus ad Arnulphum, Flandriae comitem, calculo

E

164 Comitis postulato annuit Gerardus, in Flandriam properat, officiosissimeque, ut par erat, a principe, qui venienti occurrit, excipitur. Indicat hic cum luctu viro sancto morbi, quo affligitur, acerbissimam, rogatque, pro ipso Deum Omnipotentem ut deprecetur. Negat Vir sanctus, sese tanti apud Deum esse meriti, ut a se quidquam praesidii expectare debeat Arnulphus. Attamen hujus deinde evictus precibus, primo quidem, quid facto, opus sit, quo comes Deum sibi reddat propitium, exponit; deinde vero, omnibus, quae monet, a principe ad amussim expletis, triduanum illi sibi, quo hac victus parsimonia sese ad sacrum Christi Corpus percipiendum purificent, praescribit. Hoc porro expleto, Sanctorumque imploratis suffragiis, Vir Dei solitum inter lacrymarum imbrem Sacris operatur, cumque iam sacram Eucharistiam sumpsit, comitique illam pariter impertuit, sentit mox hic reddendi lotii appetitum, secedensque e sacro loco calculum una cum urina nullo plane negotio rejicit, pristinaeque sanitati restitutum sese, gratulatur. Haec omnia, quae tum hoc, tum praecedenti numero compendiose jam retuli, Sancti nostri biographus, quem propterea consulat, oratione longe fusiori num. 59 et quatuor sequentibus exponit. Verum nec annum, quo facta sint, adjungit, nec ullam, ex qua illum utcumque colligas, notam chronicam suppeditat. Alio igitur, ut, quo tempore S. Gerardus ad Arnulphum, Flandriae comitem, accesserit, eumque calculi doloribus exercitatum sanavit, utcumque determinem, etiam hic recurro.

laborantem vocatur, hocque illum morbo miraculose liberat.

F

165 Accesserat haud dubie jam Gerardus ad Flandriam

AUCTORE
C. B.
Accidit id
anno 957 vel
præced.

dræ comitem, quando hic illius Transmarique, No-
viomensis ac Tornacensis episcopi, suasu Gandense
S. Bavonis monasterium, jam dudum a Normannis
destructum, instaurare incepit. Quapropter, cum ex
mox dicendis id anno 957 Arnulphus fecerit, conse-
quens est, ut ad hunc vel hoc ipso anno vel etiam
paulo citius accesserit Gerardus; multo enim citius
id evenisse, idcirco non puto, quod Sanctus ex dictis
anno circiter 955 Cellense S. Gisleini monasterium
reformandum primura acceperit, huiusque et aliorum
forte nonnullorum in Lotharingia monasteriorum
reformationi triennium ut minimum, antequam ad
Arnulphum, Flandriæ comitem, vocatus accesserit,
impensisse videatur. Verosimiliter itaque vel anno 957
vel præcedenti ad Arnulphum, Flandriæ comitem,
Gerardus accesserit. Verum an tunc quoque Arnul-
phum, Flandriæ comitem, calculi doloribus reddidit
persanatum? Ita omnino apparet, si modo biographo
nostro fides sit. Etenim, uti sola sua narratione,
compendio jam exhibita, manifeste indicat, Gerar-
dus ad Arnulphum non prius accessit, quam ad eum
fuerit et monasterio Cellensi vocatus; hinc autem ad
comitem non alio sine accessu fuit, quam ut eum
calculi doloribus misere excruciatum precibus suis
sanaret. Eodem adeo circiter tempore et comitis Ar-
nulphi sanatio et Sancti ad hunc accessus evenit.

B
nec forte opi-
nioni huic
adversatur

166 Mabillonius in *Annal. Benedictinis* lib. XLIV,
num. 6, instaurazione Gandensis S. Bavonis mona-
sterii ecclesiæque una cum ejusdem Sancti reliquia-
rum in hanc translatione ad annum 959 narrata, ita
memorat: Forte per idem tempus Arnulfus comes
calculo graviter aborabat, ita ut vix ei respirare
liceret. Vocati ad eum peritissimi quique medici ac
chirurgi non aliud remedium, quam incisionem
afferi posse consueverunt. Repugnante comite, ut
peritiam artis suæ ostentarent chirurgi, sub ejus
oculis octodecim homines eodem morbo affectos
inciderunt, qui omnes præter unum brevi sanati
sunt. Idem nec sic incisioni assensit comes, ma-
luitque Dei opem in iis angustiis, exemplo beate
Agathæ, implorare per beatum Gerardum, cujus
precibus ac meritis calculo liberatus est. Vult ergo,
ut non nemini videbitur, laudatus auctor, calculo per
Gerardi preces et merita liberatum esse Arnulphum
sub annum 959; indicat enim, uti ex jam dictis
liquet, factum esse illud per id tempus, quo Arnul-
phus restauravit Gandense S. Bavonis monasterium,
inque novam hujus ecclesiæ ejusdem Sancti reliquiæ
fuerunt translatae; hæc autem ex dictis ad ann. 959
refert. Attamen cum Mabillonius dumtaxat scribat,
per id tempus, quo in novam restaurati Bavoniani
monasterii ecclesiæ translatae fuerunt dictæ reli-
quiæ, calculo liberatum fuisse Arnulphum, vocesque
per id tempus aliquot etiam annorum extensionem
pati videantur, scribere ad annum 959 absque veritatis
dispendio forte potuit is auctor, Arnulphum per id
tempus, quo translatae fuere in novam ecclesiæ
S. Bavonis reliquiæ, calculo fuisse liberatum, etiamsi
hoc et ante hanc reliquiarum translationem et ante
annum 959 acciderit.

Mabillonius;
etsi autem
certo adver-
setur Locrius,
oppositam
tamen

167 Opinioni ergo, qua tum ante reliquiarum S. Ba-
vonis in novam Gandensis monasterii ecclesiæ trans-
lationem, tum etiam ante annum 959 comitis Ar-
nulphi per Gerardum curationem statuimus, indubie
adversari non videtur Mabillonius, etiamsi interim
pro tempore, quo S. Bavonis reliquiæ in novam
Gandensem ecclesiæ fuere translatae, annum 959
perperam forte assignet, uti ex infra dicendis facile
colliges. Locrius in *Chronico Belgico* ad annum 959
sic scribit: Arnulphus comes ab acerbissimo cal-
culi dolore meritis dicti beati Gerardi miraculose
liberatur. Fertur is Arnulphus, quum medici in-
cisionem suaderent, Latine in hæc verba respon-
disse: Non sustinebo, ne dum indulgentius quæ-
ram vivere; inclementius incipiam mori; cum hæc

ergo laudatus scriptor ad annum 959 memoret, du-
bitandum non videtur, quin hoc anno Arnulphi a
calculi doloribus curationem factam velit. Adhæc
cum hanc non prius, quam cum jam Gerardi mor-
tem retulit, factam commemoret, velle videtur, Ar-
nulphum non prius, quam cum jam Gerardus vita
functus esset, calculo fuisse per hujus merita libera-
tum. Verum tam unum, quam aliud, uti ex jam dictis
patet, apertissime pugnat cum Sancti biographo; huic
autem, utut a veritate alibi subinde devio, assentien-
dum hic videtur, quod nullum omnino sibi habeat
adversantem scriptorem antiquum, nec ullo ex cap-
ite res, quam narrat, falsi queat argui. Laudat
quidem pro se Locrius Frodoardum, Remensis eccle-
siæ presbyterum, sæculi decimi scriptorem ac proin
Sancto nostro et Arnulpho, Flandriæ comiti, comæum.
Verum is scriptor nihil omnino tradit, quod suffragari
queat Locrii opinioni, qua ex dictis Arnulphi a
calculo curationem, quæ Gerardi, jam vita functi,
meritis facta fuerit, anno 959 innecit. Verba, quæ
sibi in Frodoardo favere arbitratus est Locrius, hic
transcribo. Sic habent: Arnulfus comes (Flandriæ
scilicet) Remis venit, et ecclesiæ sanctæ Mariæ
non modico argenti pondere muneravit: unde
arca, quibus sancti Calixti sanctique Nicasi ac
sanctæ Eutropiæ membra, ceterorumque Sancto-
rum quorundam pignora continentur, ornata vel
coopertæ sunt. Sed et quemdam Evangeliorum
hujus ecclesiæ librum auro argentoque decoravit:
monasterio quoque sancti Remigii dona contulit.

E
nec ex Fro-
doardo,

168 Hactenus Frodoardus, qui cum hæc ad an-
num 959 referat, sat aperte docet, comitem Flan-
driæ anno illo Remos venisse, ibique tum in S. Mariæ
ecclesiæ, tum in S. Remigii monasterium existisse
pie munificum. Verum quid hinc pro opinione sua
erueret potuit Locrius? Existimavit scilicet, Arnul-
phum tunc Remos venisse occasione seu causa sani-
tatis, quam nuper calculo per Gerardi jam vita functi
merita liberatus recuperasset. Ast id nec verbis jam
recitatis, nec alibi usquam indicat utcumque Frodoar-
dus. Locrio ergo minime suffragatur hic scriptor.
Idem etiam sit iudicium de Baronio et Surio, quos
pro se etiam laudat idem Locrius. Baronius enim,
ubi ad annum 959 Arnulphi, Flandriæ comitis, ad
civitatem Remensem accessum pianque ibidem exer-
citam liberalitatem narravit, occasionem, qua Arnul-
phus ad meliorem frugem fuerit conversus, exponit;
quamvis autem illam ab ejus per Gerardum facta
curatione repetat, hanc tamen nec occasionem nec
causam, ob quam Arnulphus Remos petitor, ulla
ratione facit, ut proinde Locrii opinioni minime ad-
stipuletur. Quod jam pertinet ad Surium, multum
profecto abest, ut pro se quidpiam ex hoc habeat
Locrius. Is enim, quod huc faciat, nihil plane præter
S. Gerardi vitam suppeditat; hæc autem, utut a
Surio interpolata, obstat non minus, quam Vita a
nobis edenda, ne Arnulphi a calculo curatio anno 959,
postque felicem Gerardi et vita excessum facta sta-
tuatur. Rem illa vel obiter perfecta manifestam effi-
ciet. Nec Surium igitur sibi faventem habet Locrius.

F
nec ex Meye-
ro,

169 Ast, inquit, secundum Marlotum in *Historia*
Remensi Arnulphus vota soluturus pie tunc existit
Remis munificus. Adhæc Meyerus, quem pro se
pariter citat Locrius, in *Annalibus Flandriæ* ad
annum 964, narrata prævie Arnulphi morte, de
principe hoc sic scribit: Lectica extremis diebus
vehebatur, cumque gravi laboraret calculo, con-
fluere tunc ad eum lucri gratia undique medici,
secari, ut consuebant, non sustinuit. Ne, dum
indulgentius, inquit, quæram vivere, (Latine enim
peritus erat) incipiam inclementius mori. Sunt, qui
morbo illo precibus divi Gerardi Broniensis, multi-
tum nominis ac sanctitatis Viri, divinitus tradant
liberatum. Calculo ergo extremis vitæ suæ diebus
laboravit Arnulphus, si Meyerus spectetur opinio.
Hinc autem consequi videtur, ut, cum secundo deca-
buisse ex morbo illo non legatur Arnulphus, serius
hic princeps, quam anno 957, calculi doloribus fu-
rit liberatus; neque enim hoc anno decrepita adeo
ætatis fuisse videtur, ut tunc, cum id fecit, calculo
laborasse,

A laborasse, lecticaque etiam vehi, necesse habuisse videatur. Respondeo, Arnulphum, utpote ex omnium consensu nonagenario majorem effectum, annoque 964 vita functum, asseri a Meyero extremis vitæ suæ diebus lectica vectum fuisse, quod jam anno 956 vel 957, quo id, cum calculo cruciaretur, accidit, septuagesimum propemodum vitæ annum attigisset. Quod porro jam ad Marlotum pertinet, ait quidem hic scriptor, Arnulphum, Flandriæ comitem, voti solvendi causa in Remensem S. Mariæ ecclesiam, sanctique Remigii monasterium exstitisse pie munificum; verum qua occasione, quæve causa hujusmodi votum Arnulphus emisit, minime edicit. Dubium ergo relinquit, an id sanitatis recuperatæ gratia præstiterit.

nec ex aliis, quos citat, scriptoribus vincit.

170 Et vero, etiamsi Arnulphum ex voto, quod calculi doloribus excruciatum emiserat, pie exstitisse Remis anno 959 munificum, diserte assereret, certum tamen propterea nondum foret, principem illum anno 959 calculi doloribus primum fuisse excruciatum, sanctique Gerardi meritis liberatum; est enim Marlotus ab Arnulphi Sanctique nostri ævo tam remotus, ut rebus, quas de illis scribit, fidem sibi certam atque indubitam conciliare neutiquam queat. Idem esto judicium de Meyero, si forte, quæ jam protuli, sufficere non videantur enervando argumento, quod ex scriptore illo secundum mox dicta peti potest contra opinionem, quæ Arnulphum, Flandriæ comitem, anno circiter 956 aut sequenti calculi doloribus per S. Gerardi, vita nondum functi, merita et preces liberatum statuit. Itaque, quidquid demum sive ex Frodoardo aut Meyero, sive ex aliis, quos Locrius allegat, scriptoribus possit argui, dubitandum non videtur, quin Arnulphus, Flandriæ comes, anno circiter 956 aut sequenti calculi doloribus per Gerardi, in vicis adhuc superstitis, merita precesque fuerit liberatus. Ut adeo rerum gestarum seriem prosequamur, dispiciamus modo, quid Gerardum inter et Arnulphum, Flandriæ comitem, post faustam hujus jam expositam a calculo curationem acciderit. Dilucide id biographus num. 64 et tribus sequentibus exponit.

Sanctus, non acceptus, quæ ei comes offert, donis, omnes

171 Arnulphus comes, sanitati pristinae jam restitutus, munificentissime Gerardo, cujus id totum meritis referebat acceptum, auri argentique dona offert quam plurima; verum hæc omnia Vir sanctus, ne contra religiosam, quam proflebatur, paupertatem ulla ratione delinquit, generosissime respuit; attamen, urgente comite, ut saltem facultatum ejus decimas acceptet, easque pro suo arbitrio dispenset, ægre tandem, ut id faciat, inflectitur; acceptas autem decimas in tres partes aequales partitur, atque harum quidem duas in monasteria pauperesque distribuit; tertiam vero cœnobio Broniensis attribuit: Tunc etenim temporis, inquit hæc num. 64 et hinc sequentibus fusius referens biographus, erat Broniensis ecclesia velut arbuscula noviter plantata, necdum ad plene radicata, quæ irrigationis postulans adjumenta, si forte cesset cultoris industria, inutilis redditur et infœcunda. In usus adeo probatos Sanctus, quas ægre admodum acceperat, decimas impendit, nihilque adeo ex his sibi retinuit. Hinc porro factum est, ut comes, insigni beati Viri probitate ac religione cum divitiarum contemptu observata, omnium ei, quas sub ditione sua habebat, abbatiarum administrationem commiserit. Sic igitur, inquit num. 66 biographus, marchio, spectata Viri Dei virtutifera probitate, magisque monastica, quæ circumquaque divulgabatur, religiositate, abbatiarum, quotquot habebat sua sub potestate, commodum duxit procuracionem sibi (S. Gerardo nimirum) commendare.

ditionis comitis eo forte sensu, qui hic exponitur,

172 Ita biographus, qui tamen his verbis forte non vult, Gerardum omnibus ditionis Arnulphi abbatibus præfectum fuisse abbatem; sed tantum superiori quadam potestate curaque fuisse donatum, qua in omnes singularem ditionis comitis abbatiarum abbatibus horumque regimen invigilaret. Quamquam enim ex iis nonnullas abbatibus etiam munere secundum dicenda Sanctus reverit, plures tamen sub eo primum sibi forte habuerunt abbatem. Iperius in Chro-

Octobris Tomus II.

nico S. Bertini cap. 23 opportune ad propositum nostrum ita scribit: Comes... (Flandriæ Arnulphus Magnus) Deo et Ecclesiæ devotus, sanctæque religioni multum affectus, huic viro sanctissimo Gerardo omnes terræ suæ abbatias hujus Ordinis (S. Benedicti) reformandas commisit, numero decem et octo, quas, abbatibus et eorum regimini superintendens, gloriosissime reformavit, et ad Regularis disciplinæ normam instauravit. Abbatiarum ergo secundum Iperium, quas Sanctus sibi commissas habuit, abbatibus et eorum regimini superintendit, id est, in abbates illos, eorumdemque regimen invigilavit, hocque est, quod biographus forte dumtaxat vult, dum Arnulphum ait omnes ditionis suæ abbatias Gerardo dedisse administrandas. Eodem forte etiam sensu intelligendi sunt scriptores supra laudati, qui Gerardum aiant pluribus in Francia et Lotharingia præfuisse cœnobis. Porro biographus post verba proxime recitata mox docet, fuisse statim a Sancto, quæ commendata sibi a comite habebat, cœnobio visitata, hæcque inter primum, quod adierit reformavitque, exstitisse Blandiniense S. Petri Gandavi cœnobium.

AUCTORE C. B.

175 Verum an hic biographo indubie in omnibus assentiendum est? Quod si forte velit, Blandiniense cœnobium e cœnobis omnibus, quæ Sancto administranda dedit Arnulphus, primum exstitisse, quod singulari cura fuerit complexus Gerardus, id equidem, uti ex dicendis patescet, nequit admitti; verum biographus forte dumtaxat vult, Blandiniense cœnobium exstitisse primum, quod Gerardus reformavit; hoc autem, uti ex dicendis pariter patescet, veritati apprime consonat. Porro, cum biographus prius memoret, abbatias ab Arnulpho datas fuisse Gerardo administrandas, quam de aliqua harum cura a Sancto gesta faciat sermonem, ex narrationis serie consequi necessario videtur, ut Gerardus etiam Gandensis S. Bavonis monasterii instauracionem, quam, eo etiam auctore atque impulsore, factam docebimus, non prius procurarit, quam cum jam omnes, quæ sub Arnulphi ditione erant, abbatias accepisset administrandas. At vero erit fortasse nonnemo, cui verosimilius videatur, Gerardo non prius ab Arnulpho omnes ditionis suæ abbatias datas fuisse administrandas, quam cum jam Bavoniam, aliæque forte etiam nonnulla monasteria restauranda curasset. Ut sit, Gerardum mox post Arnulphi a calculo curationem, priusquam ullum in Flandria cœnobium restaurandum curasset, accepisse ab hoc principe omnes, quæ sub ditione ejus erant, abbatias administrandas, vero etiam apparet non absimile, ac proin adhæreo biographo, qui id tunc factum esse, narrationis ordine videtur innuere. Et vero Sanctum cœnobii Bavoniam, si non, antequam hoc restaurandum curasset, certe brevi admodum post quam instaurari ceptum esset, administratione ab Arnulpho fuisse donatum, perspicuum fit ex iis, quæ de monasterii illius instauracione, a Sancto nostro procurata, disserere § sequenti aggredior.

abbatias administrandas accepit.

E

§ XV. Sanctus monasterium S. Bavonis restaurandum curat, hujusque factus abbas monachos in Galliis exsules Gandavum revocat.

Reverso jam exstitoque ante annos nonaginta circiter a Normannis Gandensi S. Bavonis monasterio, monachi, qui tunc inde barbaræ gentis metu aufugerant, seu potius ii, qui illis successerant accesserant, Gandavum e Galliis, cum S. Gerardus ad Arnulphum, Flandriæ comitem, primum accessit, nondum erant reversi, nec futurum videbatur, ut brevi eo reverterentur, nisi forte facta spe, fore, ut eorum, in quo habitarent, cœnobium quamprimum instauraretur. At vero hujus instauratio res erat perquam difficilis. Etenim, uti apud nos tomo præcedenti scriptor Miraculorum S. Bavonis, lib. I, num. 17 testatur, Gandensis, id est, S. Bavonis, cœnobii

S. Bavonis monasterium restauratur.

50

locus

ACCITORE
C. B.

locus pene videbatur similior deserto vacuatus cultoribus... negligebatur cultu totius venerationis, ipsa murorum reliquæ, quæ supererant combustioni, succrescentibus tribulis et densis operiebantur vepribus. *Scriptori huic consonat Lotharii, Francorum regis, diploma infra ex parte huc transcribendum. In hoc enim rex ita loquitur: Erat ergo idem locus (monasterium S. Bavonis) multis temporibus tam incursione paganorum, quam incurusione et * negligentia incolentium desertus et in solitudinem redactus et pene inhabitabilis effectus; ita ut nihil quidquam divini officii Deo inibi persolveretur.*

* al. desunt
incurusione et

hæc instauratio, quæ Transmaro a Miraculorum S. Bavonis scriptore,

173 Hæc tam Lotharius in diplomate, quam loco citato Miraculorum S. Bavonis scriptor docet de S. Bavonis monasterio a Normannorum clade nondum instaurato. Erat ergo id tunc miserrimo sane in statu, difficillimæque proinde instaurationis. Id ipsum etiam apud nos loco præcedenti in Gloria S. Bavonis Posthuma § tertio plenius explanatum invenies. At vero, ut ut monasterium illud restaurare, difficillimum existeret, res tamen tandem tentata est feliciterque ad exitum perducta. Præcipuas in hac partes scriptor jam laudatus, qui Miracula S. Bavonis sæculo undecimo calamo est complexus, Transmaro Noviomensi ac Tornacensi episcopo adscribit.

B Etenim verbis jam mox recitatis proxime hæc subdit: Mansitque inibi tam miserabilis exhaustio desolationis, usque quo defluente cum curriculis temporum statu multorum, successit post nonnullos Noviomagensi sedi Transmarus episcopus; quique, quoniam erat sanctorum locorum cultor Christianæque religionis avidissimus informator, venerabilem locum (sua quippe diocæses exstiterat) ex intimo indoluit, pristini vigoris auctoritate denudatum, instituitque omnimodis instaurandum. Et quia diuturna desolatio plurimo eguit supplemento, mandavit litteris, ut in scriptis ejus reperimus, super hoc negotio Arnulfo marchiso, ad quem idem locus ex regio pertinebat beneficio, se scilicet scalam velle erigere, per quam uterque levi volatu cælum posset conscendere. Quid multa? His litteris frequentibusque collationum exhortationibus ad ea, quæ voluit, benevolentiam marchisi inflexit, cepitque idem locus tam utrorumque adjutorio, quamque aliorum fidelium collaboratu ad pristinum redintegrari.

aliisque nonnullis adscribitur,

C 176 Scriptori huic assentiuntur Sanderus seu Chronista Bavonius, Oliverus in Ms. Chronico Gandensi et Meyerus tam in Chronicis, quam Annalibus Flandriæ. Trium horum scriptorum verba, quæ infra etiam usui hic futura sunt, describo. Sanderus in Chronico Bavoniano seu Gandavo separatim impresso, quo utor, lib. iv, cap. 5 ita memorat: Anno dccccxxxvii Arnulphus Magnus, comes Flandriæ, hortatu venerabilis viri Transmari, Noviomensis episcopi, cœnobium Gandense, tunc dirutum et deserto simile, restauravit et in melius reformavit: qui in eo virum illustrem S. Gerardum, Broniensem abbatem constituit, dicti Gandensis cœnobii vigesimum rectorem, Virum eximie virtutis, qualem omnia illa tempora postulabant. Oliverus in Ms. suo Gandensi Chronico hæc tradit: Restauratio hujus Gandensis (S. Bavonis scilicet) cœnobii, ab Arnulpho Magno, Flandrensium comite, hortatu Transmari Noviomensis seu Tornacensis episcopi facta tempore sancti Gerardi abbatis hujus cœnobii ante dicti anno Domini dccccxxxvii. Meyerus denique tum in Chronicis, tum etiam in Flandriæ Annalibus isthæc prodit memoriæ: dccccxxxvii Magnus (Arnulphus videlicet, Flandriæ comes) hortatu Transmari, episcopi Noviomagensis, Gandense cœnobium, Normannica rabie eversum, reedificavit, solitos ritus ac caeremonias instauravit, Gerardumque Cellensem, magnum virtute virum abbatem ibi constituit. Itaque non tantum secundum Miraculorum S. Bavonis scriptorem, verum etiam secundum Sanderum seu Chronistam Bavoniam, Oliverum in Ms. Gandensi Chronico et Meyerum in utroque suo Opere præcipuam partem in Gandensis S. Ba-

vonis cœnobii restauratione habuit Transmarus seu, D ut alii scribunt, Trasmarus, Noviomensis ac Tornacensis episcopus. Verum anne recte scriptores illi omnes id affirmant? Sane non dubito, quin plurimum ad Bavoniam monasterii instauracionem contulerit Transmarus.

177 Verum enim vero mirari subit, cur nullam prorsus operæ a Gerardo ad illam pariter collatæ mentionem faciant; Sanctum enim in dicta instauracione partem pariter habuisse non exiguum, certum mihi atque indubitatum apparet. Etenim Miræus Codice Piarum donationum, cap. 35 exhibet diploma supra jam laudatum, atque a Lothario, Francorum rege, regni sui anno primo, qui cum anno Christi 954 congruit, in Bavoniam monasterii favorem concessum: in hoc autem Lotharius ita loquitur: In nomine sanctæ et individua Trinitatis. Lotharius divina annuente clementia rex Francorum. Quandoquidem nos fidelium nostrorum petitionibus ac præcipue ad religionem et restaurationem sanctæ Ecclesiæ pertinentibus, assensum præbere dignum dignoscitur, notum fieri volumus omnibus fidelibus nostris, tam præsentibus quam futuris, qualiter fidelis noster Arnulphus comes, ac filius ejus Balduinus, nostram adierunt clementiam, supplicantes de quodam monasterio in vico Gandavo posito, ubi Legia et Scaldis flumina confluunt, in honore S. Petri constructo (in quo etiam S. Bavo corpore quiescit humatus, a cujus quoque tempore aliorumque religiosorum virorum, religio et regularis Ordo ibidem servatus fuisse memoratur) nostra auctoritate voluntatis suæ devotionem confirmari. Erat ergo idem locus multis temporibus, tam incurusione paganorum quam incurusione et * negligentia incolentium desertus, et in solitudinem redactus, et pene inhabitabilis effectus: ita ut nihil quidquam divini Officii Deo inibi persolveretur. Pia vero admonitione memorabilis viri Gerardi abbatis placuit eis eundem restaurare, et quemdam alumnum ejusdem Gerardi, religiosum Gidelicet virum Womarum, abbatem ordinare, atque monachos, qui Regulam S. Benedicti observarent, congregare.

magna etiam
ex parte Sancto
debet

E

* al. desunt
incurusione et

178 Itaque secundum Lotharii diploma S. Gerardus monacho hortandoque Arnulphum, Flandriæ comitem, hujusque filium Balduinum id effecit, ut hi principes destructam a Normannis Gandensæ S. Bavonis monasterii restaurarint. Dubitandum ergo nequitiam est, quin in hujus monasterii restauratione partem habuerit Sanctus non exiguum; estque proinde, cur non immerito quis miretur, nullam prorsus operæ a Gerardo ad instauracionem illam collatæ mentionem fieri a Miraculorum S. Bavonis scriptore, Sanderus seu Chronista Bavoniano, aliisque binis scriptoribus, Olivero scilicet et Meyerus, supra laudatis. Itaque, cum ex jam dictis de opera ad Bavoniam monasterii restaurationem a Gerardo collata dubitandum equidem nullatenus apparet, proximum est, ut discutiam, quo tempore hæc a Sancto, Bavoniam jam tum ex dicendis cœnobii abbate, fuerit impensa. Ante annum 956 istud non accidisse, verosimillimum apparet. Etenim cœnobii Bavoniam restaurationem, hortatore etiam seu auctore Transmaro, Noviomensi ac Tornacensi episcopo, factam esse, manifestum fit ex verbis, quæ tum ex Miraculorum S. Bavonis scriptore, tum ex Meyerus, aliisque supra laudatis auctoribus jam mox huc transcripsi. Jam vero apud Mabillonium de Re diplomatica lib. vi, pag. 368 exstat diploma, in quo Walbertus, Noviomensis ac Tornacensis episcopus, proximus Transmari decessor, anno 956, ut adhuc vivens, comparet. Transmarus ergo ante hunc annum nondum erat Noviomensis ac Tornacensis episcopus, ac proin tum, eo hortante ac suadente, facta fuisse non videtur monasterii Bavoniam restauratio; neque enim ad hanc Transmarus nondum episcopus exstimulasse videtur Arnulphum, Flandriæ comitem. Ante annum ergo 956 non accidit, ut, curante partim Gerardo, restaurari cœpisset Bavoniam cœnobium. Verum an id quoque vel ipso anno 956 vel post annum 957

non

A non evenit? id equidem mihi minus verosimile apparet.

secundum omnes scriptores Belgas, quibus favet Laudunense Chronicon,

179 Ipso enim anno 957 factum illud esse, ex unanimi scriptorum Belgarum, quos jam in medium adduxi, consensu probabilissimum apparet. Accedit Ms. S. Vincentii Laudunensis Chronicon, ex quo Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Observationibus prævis affert locum his verbis conceptum: Anno Domini dcccxcv Elias, xix abbas sancti Bavonis Gandensis cœnobii, Lauduni in cœnobio obiit, sancti Vincentii nunc appellato, iv Idus Decembris et ibidem cum monachorum merore sepelitur. Monachi vero pastore destituti et in miseria magna, utpote in extraneis constituti, nullam celebraverunt electionem; sed per diversa loca vagantes, miserabiliter fuerunt dispersi per multa annorum curricula usque ad tempus Gerardi abbatis, genere et sanctitate venerabilis viri, qui præfato monasterio sancti Bavonis per Transmarum Noviomensem vel Tornacensem episcopum et Arnulfum Magnum Flandriæ comitem anno dcccxxxvii in abbatem ordinatus est. Fuit ergo secundum Chronicon proxime laudatum, uti ex his ejus verbis liquet, S. Gerardus anno 957 monasterio Bavoniano abbas præfectus, ac proin, cum secundum Meyerum aliosque scriptores Belgas jam laudatos S. Gerardus eo ipso anno, quo monasterium Bavonianum instaurari captum est, abbas ejusdem fuerit creatus, suffragatur illis utcumque præmorsatum Chronicon, licet interim, uti apud nos tomo præcedenti in Gloria S. Bavonis posthuma § 2 probatur, ab auctore recentiore videatur concinnatum.

anno 957 inchoata, tuncque etiam

180 Ut sit, ex communi equidem scriptorum Belgarum consensu verosimillimum est, anno 957 instaurari captum esse S. Bavonis monasterium; id autem ex jam dictis partim S. Gerardi opera, qui ad ipsum illud opus, juvante Transmaro episcopo, comitem Arnulphum induxit, omni dubio procul est effectum. Dispicimus modo, quid Sanctus præterea in monasterii Bavoniani utilitatem gerere deinde perrexit. Sanderus in Gandavo suo separatim excuso lib. iv, cap. 4 ita memorat: S. Gerardo Cellensis, vir singularis exempli, idemque unicum pietatis ornamentum, Broniensis cœnobii in Hannonia (imo comitatu Namurcensi) fundator, per Transmarum episcopum Noviomensem et Arnulphum comitem Flandriæ fit abbas vigesimus Gandensis (S. Bavonis scilicet) cœnobii; quod prius restauraverat prædictus comes Arnulphus. Qui statim monachos dispersos ex Francia domum revocavit una cum corpore D. Bavonis et omnibus reliquiis. Hic est ille D. Gerardus, cujus opera ac meritis prædictus comes Arnulfus et una prælatus D. Bertini ab acerbissimo dolore calculi miraculose liberatus fuit. Fuit ergo secundum hæc Sanderi verba S. Gerardus non prius creatus monasterii Bavoniani abbas, quam cum hoc jam restauratum esset. Adhuc Sanctus, statim atque constitutus erat cœnobii illius abbas, monachos Bavonianos in Francia exsules Gandam cum S. Bavonis corpore aliisque Sanctorum reliquiis revocavit; quod probe secundum Sanderi verba proxime recitata non prius evenit, quam cum jam Bavonianum cœnobium esset instauratum.

C vel anni sequentis initio Sanctus, Bavonianus jam abbas, monachos

181 Verum hoc cum verbis, quæ jam recitatis proxime subjungit, non sat recte componitur. Etenim ea ita habent: Anno dcccxxxix S. Bavo cum aliis Sanctorum pignoribus et reliquiis de Lauduno ad monasterium de Nigella translatus (vide de hoc monasterio Operis nostri tomum præcedentem pag. 260 et seq.) ad arcem oppidi sui (Gandavi) cum septem monachis ad ecclesiam in novo castello constructam reportatur xiii Kalend. Octob., quia cœnobium Gandæ nondum plene restitutum fuerat. Secundum hæc ergo Sanderi verba nondum perfecte instauratum erat Gandense monasterium, quando Gandam e Gallia reversi sunt Bavoniani monachi; ac proin, cum eo, ut apparet, reversi non sint, nisi revocati seu ad revertendum invitati, necesse videtur, ut jam tum, cum nondum perfecte restauratum esset Bavonianum monasterium, revocati fuerint. Itaque

ne Sanderus secum ipsemet pugnare dicendus sit, verba ejus num. præcedenti recitata ita accipienda sunt, ut iis dumtaxat significatum velit, Gerardum tunc, cum jam non perfecte, sed imperfecte dumtaxat instauratum, seu potius instaurari captum esset Bavonianum monasterium, abbatem huic fuisse præfectum, monachosque Bavonianos in Galliis exsules Gandavum revocasse. Et vero Gerardum jam tum canobio S. Bavonis præfectum fuisse abbatem, ex Meyeri, Oliveri et Chronici Laudunensis verbis supra huc transcriptis, quibus credere hic malo, necessario est consequens. Quod autem ad monachos Bavonianos pertinet, hos etiam jam tum, cum instaurari dumtaxat captum esset Bavonianum monasterium, atque id quidem anno 957 vel sequentis initio, Gandam fuisse revocatos, liquet ex eo, quod huc ita, cum nondum illud ad apicem esset perductum, cum S. Bavonis aliorumque Sanctorum reliquiis dicto anno 957 aut sequentis initio e Gallia redierint, uti § sequenti ostendam.

182 Ast, inquires, exsules Bavoniani monachi non a Gerardo revocati, sed sponte sua e Francia Gandavum sunt reversi. Ita apparet ex scriptoris Miraculorum S. Bavonis verbis infra huc transcribendis. His quippe dicuntur monachi Bavoniani, Laudunum Clavatum profugi, cessantibus tandem Normannorum in Flandriam irruptionibus, metuentes alicunde, quod in terra extranea versarentur, hostilem quampiam incursionem, Gandavum quantocius, sublati secum sancti patris (Bavonis) pignoribus, maturasse reverti. Videntur adeo secundum laudatum illum scriptorem monachi Bavoniani e Francia rediisse Gandam, non Gerardi revocatione invitati, sed hostilis in terram, in qua versabantur, irruptionis metu impulsu. Respondeo, Hungaros secundum dicenda anno 957 in Franciam irrupisse, eamque sævissime devastasse; idecirco porro Bavonianos quidem monachos Gandavum forte redire festinasse, eo tamen jam antea verosimiliter fuisse invitatos. Cum enim multa alia loca fuga petere potuissent, verosimile apparet, eos præ Hungarorum Gallias devastantium metu Gandam potius quam alio idcirco se recepisse, quod, ut eo reverterentur, fuissent invitati, spe certa facta, fore, ut monasterium, quod illorum olim decessores incoluerant, a Normannis exustum, brevi restauraretur. Sic existimo, quod monachi illi Bavoniani verosimiliter tunc omnes fere Galli vel saltem peregrini existerint. Neque enim verosimile videtur, supervisse adhuc tunc aliquos ex iis, qui Bavonianum monasterium ante annos circiter nonaginta incoluerant, quique solo antiquæ habitationis amore allecti Gandam potius quam alio Hungarorum metu fugerint.

185 Verosimiliter adeo monachi Bavoniani, impellente Hungarorum metu, Lauduno Gandam potius quam alio idcirco aufugerint, quod jam ad reditum in antiquam majorum suorum sedem invitati fiduciam certam concepissent, fore, ut brevi proprium ibi nanciscerentur domicilium, in quo non ut in alieno, sed ut in proprio fundo secure habitare, et sacrum, quem secum habebant, reliquiarum thesaurum decenter possent deponere. Ast, inquires ulterius, nondum hinc habetur, fuisse illos a Gerardo Gandam evocatos. Respondeo, Gerardum ex dictis jam tum, cum instaurari captum est Bavonianum monasterium, fuisse huic abbatem ab Arnulpho, Flandriæ comite, præfectum; hinc porro vero etiam fieri simile, Gerardum mox tunc curas suas eo convertisse, ut antiqui monasterii Gandensis incolæ, seu potius horum successores cum S. Bavonis et S. Pharahildis reliquiis Gandam reverterentur. Id scilicet etiam sibi faciendum duxerit, ut sacrorum istorum pignorum presentia tum Arnulphum in pio reedificandi cœnobii Bavoniani proposito contineret, tum alios fideles ad opus celerius perficiendum animaret. Ut sit, cum equidem nullo e capite vero fiat absimile, a Gerardo Bavonianos fuisse e Francia revocatos monachos, Sanderi id a Sancto factum asserenti adhareo, et rerum a Sancto gestarum, aut in quibus saltem hic partem habuit, seriem prosequor.

AUCTORE C. B.

Bavonianos Gandam quo tamen etiam Hungarorum metu forte festinarint,

E

F e Francia revocavit.

AUCTORE
C. B.

§ XVI. Novum Bavonianum monasterium reformat, inque id SS. Bavonis et Pharahildis reliquias transfert.

Bavoniani
monachi anno
957 aut initio
sequentis

Miraculorum S. Bavonis scriptor plus semel jam laudatus, atque ex dictis præcedenti Operis nostri tomo insertus num. 17 sic scribit: Igitur post Northmannicæ infestationis repausationem optabili quandoque regione tranquillitatis quiete composita, metuentes aliquorsum alicujus incursionis inquietudinem, hi videlicet, qui Lugduno transfugerant cum sanctis reliquiis monasteriali suppellectili, utpote in extraneis constituti, Gandavum quantocius, sublatis secum sancti patris (Bavonis) pignoribus, maturabant reverti. Et quoniam eotenus, ut totus circumjacens pagus, ita et Gandensis cœnobii locus pene videbatur similior deserto vacuatus cultoribus, in novo ædificata castello ecclesia, illo ea introduxerunt custodienda. Quæ verba apertissime indicant, Gandense S. Bavonis monasterium, Gandam e Francia redeuntibus monachis, instauratum nondum perfecte fuisse. Spectato igitur præfato Miraculorum scriptore, qui Sanderus, utpote eo multis sæculis antiquior nec ab ætate Sancti nostri multum remotus, auctoritatis palmam certissime præcipit, instaurari dumtaxat ceptum fuerit, nondumque ad apicem perductum, dum Gandam e Gallia cum S. Bavonis corpore, aliisque Sanctorum reliquiis reversi sunt Bavoniani monachi. Hinc porro jam consequitur, ut id vel anno 957 vel initio sequentis verosimillime evenerit. Cum enim ex dictis anno 957 inchoata sit monasterii Bavoniani instauratio, fuerit hæc verosimillime anno 959 jam multum promota. Quapropter cum ex dictis instaurari dumtaxat ceptum esset, imo secundum laudatum Miraculorum scriptorem deserto adhuc videretur simile recipiendis Sanctorum reliquiis ineptum esset Bavonianum monasterium, quando Gandam e Francia redierunt monachi, verosimillimum apparet, hos vel anno 957 vel initio sequentis rediisse, cum scilicet nondum diu inchoata esset monasterii instauratio.

cum SS. Bavonis et Pharahildis reliquiis Gandavum

185 A vero itaque aberrant Sanderus, Meyerus et Oliverus; quorum prior verbis num. 181 recitatis monachorum e Gallia reditum anno 959; duo vero posteriores anno 940 affigunt; et Meyerus quidem in Flandria tum Annalibus, tum Chronico his verbis: DCCCLX Arnulphus cum Gerardo Cellensi, abba Gandensi, corpora divorum Bavonis et Pharahildis Lauduno Gandavum retulit; Oliverus vero istis: Reportatio corporum sanctorum Bavonis et Pharahildis de monte Lauduno ad hoc Gandense cœnobium per sanctum Gerardum abbatem supra dictum. Quibus verbis, quamvis monachorum reditus non meminerint, sat aperte lamem indicant, hos ante annum 940 Gandam non esse reversos. Liqueat id ex eo, quod tunc SS. Bavonis et Pharahildis reliquias Lauduno Gandavum relatas scribant, hæcque eo Lauduno non prius fuerint relatae, quam cum monachi exsules e Francia Gandam redirent. Monachorum itaque reditum in annum 940 differunt Meyerus simul et Oliverus, verosimiliterque proinde a veritate aberrant. Ex dictis enim eorum reditus anno 957 vel initio sequentis evenit. Quod quam appareat veritati consonum, alio insuper modo ostendo etiam ex verbis scriptoris Miraculorum S. Bavonis proxime huc transcriptis. His indicatur, monachos Bavonis tunc, cum e Francia Gandam sunt reversi, ab hostili in exteras, in quibus versabantur, Franciæ regiones incursione sibi timuisse. Jam vero, ut Pagius in Criticis ex Witichindo, Hermanno Contracto, Mariano Scoto, Regionis continuatore aliisque scriptoribus ad annum 957 probat, irrupere hoc anno in Franciam, eamque late depopulati sunt Hungari.

sunt reversi. Has e novi castelli ecclesia, in qua tantisper deposita fuerant,

186 Quapropter, cum monachi Bavoniani, uli ex jam dictis facile colliges, ante annum 957 Gandavum certe reversi non sint, id verosimiliter, Hungaris Franciam ita misere vastantibus, anno 957 aut initio sequentis fecerint; neque enim etiam id vel anno 958 jam provecto vel altero e binis sequentibus

fecisse videntur, cum tunc vel ab Hungaris, vel ab aliis inimicis monachi in Francia valde sibi, ut apparet, timere non debuerint. Dispicimus modo, quid, illis jam reversis, Gandavi deinde, Sancto vel agente vel operam suam conferente, gestum fuerit. Cum tunc multum adhuc abesset, ut monasterium ad apicem esset perductum, sacræ S. Bavonis aliorumque Sanctorum, quas secum abveherant, reliquias depositæ interim sunt, ut verbis supra recitatis docet Sanderus, in ecclesia novi castri, quod tunc, habita ratione veteris illius, in quo exstructum fuit S. Bavonis monasterium, novum appellabatur. Non dubito, quin id etiam, agente præcipue S. Gerardo, gestum fuerit. Rem ex sæpissime jam laudati scriptoris Miraculorum S. Bavonis verbis infra huc transcribendis unusquisque facile colliget. Porro, biennio circiter aut paulo amplius post monachorum reditum elapso, cœnobii Bavoniani ædificium ad eam tandem perfectionem esse perductum, ut et sacro reliquiarum thesauro intra se digne recipiendo, et commodæ monachorum habitationi aptum videretur. Statutum itaque est, ut et monachi e novi castelli ecclesia transmigrarent, et sacræ hinc, quas hi secum e Gallia abveherant, reliquias in novam Bavonianam ecclesiam magna solemnitate inferrentur. Haud parvam sane in hæc partem habuisse Gerardum, ex scriptoris meæ iterum laudati verbis, quibus transmigrationem hunc describit, manifestum evadit.

187 Ita habent: Cum sacer locus (monasterium Bavonianum) tantis talibusque indies augmentationis efferretur auspiciis, ut quisvis facile posset advertere, omnipotentissima illum dignatione Dei illustrari, præcavescentes quique tam monachorum, quamque clericorum devoti, tantillitatem angustioris oratorii (ecclesiæ novi castri) tanti patris non congruere dignitati, illuc ejus sacrosanctas reliquias statuerunt transferendas, dispositisque, quæ ad opus erant, id est * pridie Kalendas Octobris, quo ejusdem depositionis sancta celebratur vigilia, deliberaverunt efficere. Huic negotio intererat, et magna pars exstiterat Gerardus abbas. Sed quoniam falsi rumoris vulgaverat opinio, quasi isdem erga Sancti pignora aliqua intendisset fraudis molimina, inter iter agendum posito in contiguo eidem monasterio campo sancto feretro, ad propellendam sinistra rumoris infamiam, sublato pallio, cunctis, qui aderant, sigilla antiqua manu infixa monstravit integerrima. Quantum ibi lætitiæ, quantæ pii cordis amore profuse sunt lacrymæ, ex sese quilibet valet conjicere. Quis unquam sanum sapiens non gaudio et dulcedinis animum expletet affectu, cernens specialis totius provinciæ patroni membra devia peccantium incolarum meritis exiliata, placato demum Deo, propriæ ædis revisere septa? Illata itaque nuper reconditæ ecclesiæ celebri sunt, quo hodieque cœnuntur, sublimata reposito, prosequentibus cunctis laudes in honore majestatis Patris et Filii et Spiritus sancti.

188 Hactenus Miraculorum S. Bavonis scriptor, nullam iterum suppeditans notam chronicam, ex qua, quo anno solemnitas illa reliquiarum facta sit translatio, utcumque colligas. Verum hunc opportune nos docet Sanderus, lib. IV Gandavi sui separatim excusi, cap. 4 sic scribens: Anno DCCCLX aliis quibus SS. Bavonis et Pharahildis reliquiis in ecclesia prædicta novi castelli, super ripam fluminis Legiæ sita, ad instantiam et devotam supplicationem Arnulphi comitis Flandriæ, relictis tali conditione, quod clerus præfatæ ecclesiæ cum supra dictis eorum reliquiis annum peregrinationem dicto cœnobio Gandensi venerabiliter persolveret; SS. Bavonis et Pharahildis corpora cum aliis Sanctorum pignoribus a sancto Gerardo abbate Gandensi de supra dicta novi castelli ecclesia cum innumerabili multitudine populorum ad cœnobium Gandense reportantur, et cum ingenti lætitia ibidem decenter collocantur. Anno itaque 940 Sanctus memoratam solemnem reliquiarum SS. Bavonis et Pharahildis translationem peregit. Quamvis autem tunc

in novum
Bavonianum
monasterium
S. Gerardus

* forte idem

F

anno 940,
transmigran-
tibus eo etiam
monachis,
transfert,

A tunc primum, cum hæc facta fuit, monachos simul in reedificatum Gandense S. Bavonis monasterium transmigrasse, nec Miraculorum S. Bavonis scriptor, nec Sanderus edicat, id tamen non citius, uti etiam non serius; factum esse, apparet. Ita idcirco reor, quod Bavoniani monachi, per novaginta fere annorum spatium Normannorum metu sedes jam antea sæpe mutare compulsi, nullum umquam locum fuga petissent, quin ad hunc quoque SS. Bavonis et Pharahildis reliquias secum detulissent, nec has umquam aliquo transferri passi essent, quin eo quoque sese contulissent, uti apud nos in Gloria S. Bavonis posthuma ostenditur. Individi ergo longo illo annorum intervallo dictarum reliquiarum comites, utut profugi et in exteris regionibus positi, esse voluerant; unde verosimile fit, eos nec tunc, cum jam Gandavum essent reversi, ab eisdem sese sejungi passos esse, ac proin nec serius nec citius in restauratum Gandense S. Bavonis monasterium transmigrasse, quam cum in novam hujus ecclesiam SS. Bavonis et Pharahildis corpora fuerunt illata; his enim altoquin, contra ac facere antea consueverant, individi comites non amplius adhæsisset.

id ad strictio-
rem

B 189 Porro Sanderus verbis proxime recitatis indicavit, Gerardum tunc, cum SS. Bavonis et Pharahildis reliquias in restauratam S. Bavonis ecclesiam transtulit, partem ex his in novi castelli ecclesia ad Arnulphi, Flandriæ comitis, petitionem reliquisse. Verum an id veritatis certo consonet, uti etiam, quæ reliquiarum S. Bavonis pars pro novi castelli ecclesia a Gerardo fuerit Arnulpho concessa, tomo præcedenti apud nos in Gloria posthuma S. Bavonis num. 59 et seq. definitum est; quo propterea brevitate ergo curiosum lectorem remittens, ad Bavoniani monasterii reformationem progredior. Sanderus sæpissime jam laudatus lib. IV Rerum Gandavensium cap. 5 et 4 hanc anno 946 a S. Gerardo factam commemorat; ac priori quidem loco his verbis: Anno 946 cœnobium Gandense cum congratulatione fratrum a S. Gerardo abbate reformatur et in melius exaltatur; posteriori vero istis: Anno 946 cœnobium Gandense cum congregatione fratrum a sancto Gerardo abbate reedificatur, et in melius exaltatur. Et tamen ex dictis Gandense S. Bavonis monasterium jam ab anno 940 ad apicem fuerat perductum. Hinc Operis nostri tomo præcedente in Gloria S. Bavonis posthuma, recitato utroque hoc Sanderi loco, num. 64 ita recte observatur: Duplici hæc sensu accipi possunt et verisimiliter debent utroque: primo scilicet, quod ædificium erectum anno 940 sufficeret quidem capiendis paucis monachis, qui ex Galliis Gandavum adducti fuerant, non tamen alii, qui interim majore numero ad monasticam professionem se obtulerant, et idcirco illi tunc novum augmentum accesserit. Secundo, quod Gerardus abbas, omnibus tunc rite compositis, induxerit in cœnobium strictiorem disciplinam, et monachos ad præscriptum Regulæ S. Benedicti vivere docuerit.

disciplinam
revocat

C 190 Ita in Opere nostro ibidem, et quidem, ut dixi, recte; verum nescio, an recte pariter Sanderus verbis huc transcriptis Gandensis S. Bavonis monasterii reformationem a Gerardo factam anno 946 innotat. Etenim ex dicendis Gerardus anno 944 post tertiam Septembris diem Sithiense seu S. Bertini in Artesia cœnobium abbatis munere gubernandum accepit, cumque id ad pristinam disciplinam revocasset, binosque amplius annos huic operi impendisset, Gandavum demum est reversus. Sanctus ergo anno 946 jam prope clapsus in Bertiniano cœnobio adhuc versabatur, ac proin verosimile non apparet, illum hoc anno Gandense S. Bavonis monasterium ampliasse, strictioremque in id disciplinam innoxisse, nisi forte quis velit, Gerardum Sithiensi in Artesia monasterio reformando non ita fuisse detentum, quin subinde Gandavum excurrere, ibique interim, quæ ad monasterii Bavoniani ampliationem reformationemque spectarent, commode ordinare potuerit. Ut sit, Sanctus equidem in Gandense S. Bavonis monasterium strictiorem etiam

disciplinam innoxerit, sive interim id, ut tradit Sanderus, anno 946 fecerit, sive, ut mihi verosimilius apparet, non citius, quam anno 947, cujus initio, aut ex dicendis sub præced. finem e Sithiensi monasterio Gandavum est reversus.

191 Porro Sanderus, cap. 4 proxime citato ita proseguitur: Anno DCCCXCVII Transmarus episcopus ad rogatum Arnulphi comitis Flandriæ ecclesiam S. Petri in castro Ganda super Scaldim et Legiam sitam, quæ dicitur cœnobium Gandæ, privilegiavit et liberam fecit. Quod liberam fecerit, privilegioque donavit Gandensem S. Bavonis ecclesiam seu abbatiam Transmarus, Gerardi quoque opera factum reor, hincque est, cur jam recitata Sanderi verba huc transcripserim. Quamvis enim his dicatur liberum fecisse S. Bavonis monasterium Transmarus ad rogatum Arnulphi comitis Flandriæ, verosimile mihi apparet, egisse Gerardum apud Arnulphum, Flandriæ comitem, ut hic illud a Transmaro flagitaret. Idem esto iudicium de diplomate supra adhuc laudato, quod in Bavoniani monasterii favorem anno 934 Lotharius Francorum rex concessit, quodque hic ad preces Arnulphi comitis ac filii ejus Balduini sese impertisse, affirmat. Ceterum, ne rerum ad unum idemque argumentum spectantium seriem interrumpere, nonnulla etiam de Gandensi S. Bavonis monasterio, rebus infra dumtaxat tractandis temporis ordine posteriora, hic disserui, idque ipsum etiam eadem de causa circa Blandiniense S. Petri cœnobium observare statui, de quo ut secutura jam nunc tractem, rerum a Sancto gestarum ordo exigat.

accione
C. B.

liberumque a
Transmaro,
Noviomensi
episcopo effeci,
curat.

§ XVII. Quo anno monasterio Blandiniensi fuerit præfectus.

Amplissimum nobilissimumque Blandiniense cœnobium, sæculo septimo a S. Amando in monte Blandinio, a quo et nomen traxit, prope Gandam constructum, nunquam intra ipsam hanc celeberrimam urbem situm, sæculo nondum integro a Benedictini instituti monachis fuerat inhabitatum, cum adversantis fortunæ impetu penitus fere fuit excisum. Sæculi octavi initio Carolo Martello et Ragenfredo in Francia inter sese digladiantibus, factum est, ut Carolus a prælio Suessionensi, quo penitus Ragenfredum attriverat, victor regrediens Celestinum Blandiniensem abbatem, virum sanctum et innocentem, insimulatum, quod partibus Ragenfredi favisset, exulare jussisset, nec Celestini exsilio contentus, monasterii villas, ut fertur, inter suos fuerit partitus. Hinc porro accidit, ut monachi egentes ac palumbi sine pastore in diversa abierint, atque ad sæculum usque nonnum manserint dispersi; quos cum ne tunc quidem Eginhardus seu, ut alii scribunt, Einhardus, Caroli Magni notarius ac Blandiniensis abbas, in unum posset colligere, clericos eorum loco substituit, recuperatis etiam ac diplomate, quod a Ludovico Pio impetravit, firmatis iis monasterii possessionibus, quæ viginti quatuor clericis alendis sufficerent. Hi, quamvis processu temporis, annis scilicet 851 et 880, a Normannis pene eversum fuerit Blandiniense cœnobium, ibidem tamen usque ad tempus, quo Gerardus ad Arnulphum, Flandriæ comitem, accessit, eumque calculo liberavit, substitit; quid vero post de illis factum sit, dicenda aperient.

Monasterium
Blandiniense,
cujus hic da-
tur notitia,

195 Inter abbatias, quas Arnulphus, ut calculo primum prodigiose per Gerardum liberatus fuerat, Viro huic sancto administrandas dedit, biographus noster, qui tamen duas dumtaxat ex illis ac ne ipsum quidem, quo de jam egimus, Bavonianum cœnobium nominatim exprimit, diserte recenset Blandiniense, cujus notitiam jam dedi, monasterium, ab Amando præsule beato Gandavi fundatum. De Gerardo post Arnulphi Flandriæ comitis curationem, abbatiarum omnium, quæ sub Arnulphi ditone erant, administrationem jam nacto, num. 66 et sequenti ita memorat: Inprimis... adiens Blandiniense monasterium, ab Amando præsule beato Gandavi fundatum, non solum repperit omni religiositate nudatum, utpote

unum est ex
abbatiis, quas
Sanctus ad-
ministrandas
accepit:

AUCTORE C. B. utpote occupatum sæcularissimis clericorum; verum etiam infestatione perversorum ad nihilum pœne redactum; insuper et quod erat lacrymarum fonte gemendum, excubiis trium, qui ibidem (error hic latet in Annotatis observandus) quieverant, Sanctorum (Wandregisili scilicet, Ansherti et, ut per errorem putavit, Wulfranni) multo jam tempore expoliatum. Porro Athleta fortissimus Divinitatis ope præditus, nullo modo cessit laborum sudoribus; sed cum beato Joseph tunicam talarem indutus, semper sine bono suos prosperavit inceptus, et, eliminata abinde clericorum irreligiositate, licet jactarent sese ventosa nobilitate, melioratis quibusque, cœnobitarum religionem non distulit subrogare, quemadmodum duobus in locis (Bronii scilicet et Gistenopoli) paulo ante meministis eum jam actitasse.

huic tamen non anno 957, uti
 B 194 Fuit ergo, teste nostro biographo, Blandiniense cœnobiū ex abbatis, quas Gerardus ab Arnulpho administrandas accepit. Quapropter, cum illud ex dicendis tunc, cum calculo liberatus fuit Arnulphus, clericorum existerit, non autem monachorum, videri potest Iperius verbis supra recitatis abbas, quas Sanctus ab Arnulpho administrandas accepit, perperam ad solas Ordinis Benedictini abbas restringere. Verum ut forte fecit is scriptor, quod omnes abbas, administrationi Sancti commissa, vel tunc, cum huic committerentur, Benedictini instituti reipsa essent, vel aliquando saltem fuerint. Ex harum autem numero indubie existit Blandiniense cœnobiū. Hoc enim, uti ex dicendis patescet, anno 941, subrogatis in clericorum locum monachis, Benedictini instituti, cujus quondam etiam fuerat, iterum est factum. Verum num Sanctus primum dicto anno 941 cœnobiū illud administrandum accepit? Verisimile secundum dicta satis apparet, Gerardum tunc, cum primum Arnulphum, Flandriæ comitem, anno ex dictis vel 956 vel 957 calculo liberarat, omnes ab eo Flandriæ abbas, ac proin etiam Blandiniensem, eo sensu, quem supra exposui, accepisse administrandas; Sanctum autem jam ab an. 957 abbas illi præfectum fuisse abbatem, Sanderus Rerum Gandavensium lib. iv, cap. 2 aperte docet.

ex Meyero, qui S. Bavonis cœnobiū
 C 195 Etenim ibidem, suggerens abbatum Blandiniensium Catalogum, sic scribit: Gerardus Cellensis abbas xi, ejus nominis primus et primus abbas post canonicos fuit. Arnulphus Magnus (Flandriæ comes) ejus tempore hortatu Transmari, episcopi Noviomensis, Gandense cœnobiū, Normannica rabie eversum, reedificavit; solitos ritus ac ceremonias instauravit, Gerardumque Cellensem magna virtute virum abbatem ibi constituit anno 957. Ita Sanderus, volens scilicet, Gerardum Blandiniensi Gandæ cœnobiō (de hoc enim verbis recitatis agit) anno 957 ab Arnulpho præfectum fuisse abbatem; pro se autem mox laudat Meyero his verbis: Hæc eadem (de Gandensi nimirum monasterio ab Arnulpho instaurato, creatoque anno 957 Gerardo abbate) diversis in locis Meyerus repetit in sua Chronica Flandrorum comitum. Verum Meyerus, cum hæc litteris mandat, non de Blandiniensi, sed de Gandensi S. Bavonis cœnobiō facit sermonem. Ait enim dumtaxat, Arnulphum hortatu Transmari Gandense cœnobiū restaurasse, abbatemque ibidem constituisse Gerardum. Per Gandense autem cœnobiū, absque addito solitarie positum, S. Bavonis cœnobiū Meyerus intelligit. Liqueat id ex variis ejus locis. Duos dumtaxat brevitate ergo in medium adduxisse suffecerit. Ad annum 940 in Flandriæ tum Chronico, tum Annalibus enumerat monasteria, quæ existisse autumat inter monasteria, quæ ab Arnulpho per Gerardum reformata feruntur, iisque accenset Blandiniense et Gandense. Quapropter, cum sæculo decimo duo tantum Gandavi, Blandiniense scilicet et Gandense, existerint cœnobia, alterumque horum Blandiniense vocet, per aliud haud dubie, quod Gandense appellat, Bavonianum intelligit. Porro ad annum 956 idem Meyerus refert, Arnulphum, Flandriæ comitem, a Lothario Francorum rege Gandensi cœnobiō diploma impetrasse; ubi indubie iterum per Gandense cœno-

bium intelligit Bavonianum; neque enim Lotharius D ultum nisi diu post annum 956, Blandiniensi cœnobiō diploma impetrasse invenitur.

196 Meyerus ergo, dum de Gandensi cœnobiō, per Gandense cœnobiū intelligit, quod Arnulphus, Flandriæ comes, restauravit, abbasque munere Gerardo gubernandum dederit, facit sermonem, Gandense S. Bavonis cœnobiū intelligit. Et vero Sanderus lib. Rerum Gandavensium proxime citato cap. 5 per Gandense cœnobiū et ipsemet intellexit et a Meyero, ut apparet, intelligi putavit S. Bavonis cœnobiū. Etenim verbis supra adhuc recitatis agens de Gandensi S. Bavonis cœnobiō ita scribit: Anno 957 Arnulphus Magnus, comes Flandriæ, hortatu venerabilis viri Transmari, Noviomensis episcopi, cœnobiū Gandense, tunc dirutum et deserto simile, restauravit et in melius reformavit, qui in eo virum illustrem S. Gerardum Broniensem abbatem constituit. Quæ verba, cum fere eadem sint cum verbis, quibus in Flandriæ tum Chronico, tum Annalibus Gandense cœnobiū ab Arnulpho restauratum, eique Gerardum abbatem præfectum, ad annum 957 scribit Meyerus, haud dubie ex hoc auctore Sanderus deprompsit, ac proin, cum hæc verbis proxime jam recitatis Gandensi S. Bavonis cœnobiō applicet, Meyerus per ea, quæ ad dictum annum 957 de Gandensi cœnobiō memorat, de Bavoniano cœnobiō intelligendum putavit. E Ast, inquit, ea, quæ Meyerus ad annum 957 scribit, Blandiniensi cœnobiō per verba num. 195 recitata etiam applicat Sanderus. Fateor, sic habet; verum præterquam quod id ex dictis contra Meyeri mentem faciat; ibidem insuper alio ex capite hic scriptor indubie hallucinatur. Ita omnino existimo, quod Gandense cœnobiū, de quo Meyerus præmemorato anno 957 agit, instauratum hoc ipso anno ab Arnulpho, Flandriæ comite, fuisse, affirmet; id autem Blandiniensi cœnobiō minime quadret, uti jam nunc dilucide ostendo.

197 Miræus Codice Donationum piarum cap. 51 perperam intellecto, docet Sanderus; exhibet diploma, quod Arnulphus Magnus, Flandriæ comes, anno 941, uti infra probabo, in monasterii Blandiniensis favorem concessit. In hoc Arnulphus (adi dictum diploma) recenset beneficia omnia, quæ usque ad annum illum in Blandiniense cœnobiū contulit; nullum autem omnino verbum profert, quod illud sese tunc vel restaurasse, vel etiam tantum restaurare cœpisse, utcumque indicet. Adhæc Blandiniense monasterium anno 950 jacebat adhuc secundum dicenda penitus destructum. Illud ergo Arnulphus anno 941 (fecerint id postea, ex dicendis intelliges) nondum restaurarat, ac proin Sanderus, dum verba, quibus Meyerus cœnobiū Gandense anno 957 ab Arnulpho reedificatum scribit, cœnobiō Blandiniensi applicat, indubie hallucinatur. Itaque, omnibus jam perpensis, Sanderus, quæ ad annum 957 de Gandensi S. Bavonis cœnobiō scribit Meyerus, de Blandiniensi cœnobiō perperam intellexit, ac proin, cum iis tamen solis innixus, Gerardum jam ab anno 957 Blandiniensem abbatem creatum fuisse, verbis supra recitatis scribat, non est, cur id sola illius fide admittamus. Et vero Sanctum non citius, quam anno 941 cœnobiō Blandiniensi præfectum fuisse abbatem, ex iis, quæ ipsemet citato Rerum Gandensium lib. iv, cap. 2 scribit, manifestum apparet.

198 Etenim ibidem pag. 297, in Gandavo nempe, qua editione utor, separatim excuso hæc habet: Canonici dejiciuntur ab Arnulpho marchyso ac comite, et monachi in hunc locum (cœnobiū Blandiniense) sunt restituti anno dcccclxi, quibus abbas præficitur Gerardus Cellensis. Ne tamen hic lectorem suspensum, ac de ordine modoque inquirentem, quomodo canonici rursus facti sint monachi, relinquamus, paucis hinc subjiciemus, qua ratione ac quomodo id contigerit. Chronicon Blandiniense sic habet: Fælicibus studiis intentus dominus comes Arnulphus, nostræque paternitati consulens, legatos misit ad Transmarum, Noviomensem episcopum, cui indicavit, quid agere vellet in Portu Gandensi, ipsius episcopi presentiam ibi exposcens. Episcopus autem regis negotiis impeditus, misit archidiaconum

A num suum Bernaccum ipsius vice omnia acturum. Veniens enim vero archidiaconus ad portum Gandensem anno Incarnationis Dominicæ dcccxxli, rege Ludovico regnante anno sexto, octavo Kalend. Julii, reperit ibi dominum marchysum Arnulphum, comitem invictum, a quo honorifice susceptus est. Tunc vero, vocatis ad se fratribus, in Blandinio negligenter conversantibus, aiunt, blande ad illos hac oratione usum : Audivimus, fratres, hoc monasterium esse constructum a sancto Amando, et in honore Apostolorum Petri et Pauli dedicatum, ubi coadunavit monachorum gregem, et per multa exinde tempora sancti Benedicti normam servantes ibi vixerunt.

Chronico et
S. Wandregi-
sili Transla-
tionis

199 Dei autem amore locum volentes in pristinum restituere ad deificum statum, hortamur vos (non terrena dominatione, sed sincera charitate) ut, deposita veste canonicali, indumini monachali et serviatu Deo soli. Quorum plurimi, salutis suæ spernente monita, dispersi sunt passim per devia, agentes diabolo immensa gaudia. Tunc (præterea jubente glorioso comite) archidiaconus ordinavit ibi monachos, sanctam religionem amantes, ac venerabilem genere et sanctitate illis præfecit abbatem, nomine Gerardum Cellensem. Fuit ergo secundum Blandiniense Chronicon anno 941 Blandiniense

B monasterio abbas Arnulphi jussu præfectus S. Gerardus. Chronico Blandiniense consonat S. Wandregisili in montem Blandiniense Translationis Historia, quæ Abillonio, a quo sæculo quinto Benedictino, parte 1 est vulgata, auctorem habere visa est sæculo undecimo non posteriorem. Hæc in Opere nostro ad diem 22 Julii pariter existat excusa; ibi autem opportunè ad institutum nostrum num. 22 ita scribitur : Huic aptus negotio (restituendæ in monasterio Blandiniensi disciplinæ) inventus est vir vitæ laudabilis, sanctitate clarus et genere, Gerardus nomine, qui monachus proposito, abbas autem existit officio et Apostolicus merito. Huic inclytus marchysus (sic vocat Arnulphum, Flandriæ comitem) de ejusdem monasterii (Blandiniensis) ordinatione et pristina monastica conversationis restauratione conceptum in anima sua de Spiritu sancto aperiens desiderium, consilium prudentem utile, atque utiliter prudens advenit, a quo etiam perductus anno humanati Verbi nongentesimo quadragesimo primo hanc aulam (monasterium Blandiniense) apostolicam, devota monachorum cohorte comitante, ingressus est. Ubi eliminato imprimis clericorum grege, Domini scholam servitii, a beato olim Amando constitutam, restituit; et normam monasticæ regulæ, ut doctus a Domino, sapienter intendens, curavit.

Historia pro-
batur,

C 200 Fuit ergo S. Gerardus, uti his verbis docet laudata Historia, anno 941 in monasterium Blandiniense cum monachorum, ut loquitur, cohorte ab Arnulpho inductus; qua utique loquendi formula, utpote cui mox subdit, Sanctum ibi monasticam restituisse disciplinam, velle videtur, illum dicto anno 941 ab Arnulpho Blandiniense monasterio præfectum fuisse abbatem. Itaque spectata Historiæ Translationis S. Wandregisili ac præcipue quidem Chronici Blandiniensis auctoritate, certum apparet, Gerardum non citius quam anno 941 abbatis munere moderandum accepisse Blandiniense cœnobium. Sanderus jam sæpius laudatus, utut ex dictis Gerardum jam ab anno 957 monasterio Blandiniensi præfectum fuisse abbatem, opinetur, Chronici tamen Blandiniensis, ut videtur, auctoritate motus, in Gandavo suo separatim excuso pag. 297 verbis supra adhuc recitatis etiam sic scribit : Canonici dejiciuntur ab Arnulpho marchyso ac comite, et monachi in hunc locum (Blandiniense monasterium) sunt restituti anno dcccxxli, quibus abbas præficitur Gerardus Cellensis; quibus verbis aperte etiam admittit, Gerardum anno 941 creatum fuisse Blandiniensem abbatem. Verum, ut hoc cum opinione, qua Gerardum jam ab anno 957 Blandiniensem abbatem existisse autumat, conciliet, eodem Opere pag. 299 sic scribit : Fieri potest, ut Gerardus Cellensis anno 957 abbas

(Blandiniensis scilicet) constitutus fuerit, dehinc confirmatus ab Arnulpho marchyso ac comite anno dcccxxli, quo anno reparatum est religionis culmen, submotique monachi (imo canonici) Regulares ab Aynardo abbate, regnante Ludovico Pio, quondam introducti. Fuit itaque ex mente Sanderi S. Gerardus in abbatis Blandiniensis munere, quod jam ab anno 957 obtinuerat, anno 957 dumtaxat confirmatus.

AUCTOR
C. B.

201 Verum hæc ejus opinio sat solido suffulta fundamento non videtur; hanc enim dumtaxat est amplexus, quod Gerardum ad annum 957 Blandiniensem abbatem a Meyero scribi, perperam putarit, uti jam supra dictum est. Et vero, quamvis etiam Meyerus, Gerardum jam ab anno 957 Blandiniensem existisse abbatem, disertè assereret, illius tamen, utpote scriptoris ab ætate Gerardi nimium remoti, auctoritate moveri non debuit Sanderus, ut veritati illud esse indubie consonum, opinaretur. Ut sit, Chronicon Blandiniense, cui ex dictis S. Wandregisili Translationis Historia suffragatur, Gerardum tunc, cum in Blandiniense monasterium anno 941 canonicorum loco monachos induit Arnulphus comes, creatum fuisse Blandiniensem abbatem, verbis supra recitatis luculenter docet. Quapropter, cum hæc, ut mihi equidem apparet, de Blandiniensis abbatis munere, quod tunc Gerardo confirmatum fuerit, nequeant intelligi, certum habeo, Sanctum non citius quam anno 941 Blandiniensi cœnobio ab Arnulpho, Flandriæ comite, præfectum fuisse abbatem, etsi interim hoc monasterium una cum omnibus aliis ditioribus Arnulphi cœnobiis abbatissæ jam ab anno 957, cum primum calculi morbo Arnulphum miraculose liberasset, eo sensu, quem supra exposui, administrandum procurandumve secundum jam dicta accepisset.

941 abbas
fuit præfe-
ctus.

E

202 Porro monasterii Blandiniensis ad Benedictinum institutum revocatio, Sanctique ad illud abbatis munere moderandum promotio, perpensis omnibus, quæ verbis hoc § jam recitatis noster biographus, Blandiniense Chronicon et S. Wandregisili Translationis Historia commemorat, hoc modo et ordine fuisse videtur peracta. Gerardus, ut primum a calculi morbo Arnulphum Magnum, Flandriæ comitem, sanarat, mox, aut, quemadmodum apparet, brevi post omnes, quas hic sub ditone sua habebat, abbatias administrandas procurandasve anno 957 accepit, hasque inter Blandiniense, utut a canonicis teneretur, existit cœnobium; Sanctus ex demandata sibi cura in religiosos monasteriorum incolæ, ac imprimis quidem in Regulares Blandiniensis cœnobia canonicos invigilare cepit attentius; at vero hos moribus, qui religiosos viros decerent, reperit destitutos; certiorum rei fecit comitem, utque malo adhiberet medelam, verosimillime est hortatus. Verum Blandiniensis canonici e primariis regionis familiis, utpote qui, teste ad num. 67 biographo, jactarent sese ventosa nobilitate, erant prosati; hinc Arnulphus, ne forte a se primatum suorum averteret studia, nihil circa eos initio innovare est ausus.

Modus et ordo.
quo

F

205 Verum, canonicis Blandiniensibus post aliud quod temporis spatium Gerardi monitionibus, ut apparet, nihilo melioribus effectis, reque ad comitem delata, statuit hic tandem Blandiniense cœnobium ad rectam vivendi normam revocare. Hunc in finem Gerardo consilium suum aperuit, edoctusque ab hoc, quid facto opus esset, misit, qui Transnarum, Norviomensem ac Tornacensem episcopum, accerserent. Regis hic negotiis detentus archidiaconum suum, qui vices suas suppleret, ablegavit. Archidiaconus, cum primum ad comitem venit, canonicos Blandinienses, ut, posita canonicali veste, monachalem assument, efficaci oratione est hortatus, multisque ex his consilio huic non obtemperantibus, monachos Arnulphi jussu in Blandiniensi cœnobio constituit, hisque S. Gerardum, Cellensem a Cellensi S. Gislei in Hannonia cœnobio, cui abbas præfuerat, nuncupatum, præfecit. Hic modus est, hic ordo, quo tandem, uti ex scriptoribus supra laudatis verosimile apparet, monasterium Blandiniense monachi, qui

id factum sit.

AUCTORE
C. B.

qui locum prius tenerant, denuo fuere consecuti; agente scilicet, quantum equidem puto, S. Gerardo, utpote qui ex dictis non uno ex capite ac præcipue quidem ob raram vitæ sanctimoniam plurimum valebat apud comitem, a quo etiam proinde novis illis Blandiniensibus monachis abbas fuit præfectus. Quid porro deinde in Blandiniensis cœnobii favorem, abbas huic jam præfectus, Sanctus egerit, § sequenti expono.

§ XVIII. In monasterium Blandiniense varias Sanctorum reliquias transtulit, et an id reedificandum curavit.

Blandiniense monasterium, Normannis sæculo nono in Flandria cœdibus, incendiis ac vastationibus late debacchantibus, ad miserimum statum fuerat redactum, amiseratque etiam jam antea, ut dictum est, temporum injuria possessiones, ipsi quondam fidelium liberalitate collatas. Has ut ex parte saltem denuo illud seu potius monachi, in id jam restituti, acquirerent, Gerardus, jam Blandiniensis abbas, brevi, ut apparet, effecit. Miræus Codice Piarum donationum cap. 51 exhibet diploma, quod Arnulphus, Flandriæ comes, cognomento Magnus, Blandiniensibus monachis impertivit. Hoc Arnulphus Blandiniensium cœnobio restituit partem ex redditibus, quos beatus Amandus, primus loci conditor, a regibus ceterisque fidelibus impetrarat, id est, inquit lib. LXIV, num. 24 Annalium Benedictorum diploma illud contrahens Mabillonius, censum, qui percipitur ex mansionibus ad Scaldim situs, floralia prati portui adjacentis, et alia, quæ in charta Einhardi abbatis exprimentur. Quæ omnia præter multa alia, in diplomate expressa, a monachis cum suo abbate possideri ea lege vult comes, ut ibidem ad amussim Christo serviant, uti faciebant tempore S. Amandi, ad cujus etiam præscriptum ut abbatem sibi eligant, permittit. Porro, ut causam, ob quam hoc diploma hic commemorem, etiam edicam, vix dubito, quin id, agente potissimum S. Gerardo, Blandiniensibus fuerit concessum.

C 205 Etenim religiosorum veridicorumque viro- rum hortatu sese illud, quasi a gravi somno excitatum, impertuisse, Arnulphus indicat. Hinc reor, Gerardum, cum hic summæ apud comitem auctoritatis fuerit, verosimiliter castitisse unum, ac forte quidem præcipuum et religiosum illis veridicisque viris, quorum hortatu præmemoratum diploma se dedisse, Arnulphus innuit. Et vero, ut in credam propensius, facit tempus, quod dati diplomatis epocham constituit, quodque ex dicendis partim cum anno Christi 941, partim cum anno 942 congruit. Hoc enim anno et Gerardus Gandavi exstitit, et monachis in Blandiniense cœnobium canonicorum loco inductis abbas tunc primum fuerat secundum jam dicta præfectus; unde sat verosimile fit, Sanctum apud Arnulphum tunc instituisse, ut monasterio, cui abbas ab ipsomet recens erat præfectus, eam saltem possessionum, injuste quondam ei subtractarum, partem, quæ alendis monachis ibidem tunc degentibus sufficeret, restitui curaret. Sane ut vix dubitem, quin id tunc Gerardus fecerit, facit etiam sollicitudo paterna, qua Sanctus indubie entuit, quaque monachorum, quos curæ suæ tum primum acceperat demandatos, necessitatibus voluerit prospectum. Accedit, Gerardo, ut apparet, maximæ curæ fuisse, ut Blandiniense cœnobium monachorum numero auget; unde verosimile fit, de cœnobii quoque proventibus, quibus hos aleret, amplificandis fuisse sollicitum, instituisseque proinde apud Arnulphum comitem, ut quasdam saltem ex ablatis quondam monasterio possessionibus restituendas curaret, restitutionemque diplomate confirmaret.

C 206 Itaque, omnibus perpensis, verosimile sane apparet, præmemoratum diploma, instante potissimum apud Arnulphum comitem Gerardo, in monasterii Blandiniensis favorem fuisse impetratum. Neque est, cur quis opponat, divitias secundum dicta

Possessiones
Blandiniensi
cœnobio, Ge-
rardo, ut ap-
paret, agente,

nonnullas re-
stituit Arnul-
phus, Flan-
driæ comes,

restitutionem-
que diploma-
te,

minime appetiisse Gerardum. Quamvis enim id veritati indubie consonet, verosimile tamen non est, Sanctum etiam de facultatibus monasterio suo necessariis, huicque de jure debitis sollicitum non fuisse. Porro nota chronica, quam, quo de agimus, diploma præfert, partim, ut jam dixi, cum anno 941, partim cum anno 942 coincidit. Etenim in fine hunc in modum signatur: Actum Blandiniensi cœnobio, regnante Ludovico anno... vi, filio Caroli regis reclusi; hic autem per Carolum regem designatur Carolus Simplex, Francorum rex, qui Peronæ in carcere, ut Frodoardus in Chronico aliique scriptores testantur, anno 929 obiit, hincque Ludovicus, Transmarinus nempe, illius filius, quo regnante, diploma datum notatur, filius Caroli reclusi nuncupatur. Verum, inquit, cum Carolus Simplex ex dictis anno 929 obiit, qui potest regni Ludovici Transmarini annus sectus, quæ diplomatis nota est chronica, cum anno Christi 941 aut 942 componi, cum quo utroque tamen partim eam componi jam asserui? Miræus in senarium annorum numerum, quo diploma signatur, ita observat: Corruptum haud dubie est annorum numerus. Ponatur itaque annus xvi Ludovici regis, ab obitu patris Caroli Simplicis computando. Obiit is anno dccccxxx Peronæ in carcere (ut Flodoardus in Chronico testatur) ideoque hic Reclusus dicitur.

E 207 Ita Miræus, quod scilicet regni Ludovici Transmarini epocham ad anno 929, quo Carolus Simplex, pater ejus obiit, repeti existimavit, sicque annus Ludovici Transmarini sextus deducat ad annum 953 aut seq., quorum altero diploma certissime nequit esse datum. Verum epocha illa non ab hoc anno, sed ab anno 956, quo Ludovicus, ex Anglia a Franciæ proceribus revocatus, Francorum rex primum coronatus est, repetitur. Communis hæc est hodie cruditorum opinio, quæ etiam a pluribus scriptoribus, hosque inter a Mabillonio lib. vi de Re diplomatica pag. 568 et seq. validis rationum momentis probatur. In hac porro cum ab anno 956 usque ad annum 942 anni sex excurrant, annus regni Ludovici Transmarini sextus, quo præmemoratum diploma signatur, cum anno Christi, ut supra asserui, 941 aut certe 942 congruit; tam uno autem quam altero ex binis hisce annis datum esse potest diploma. Porro cum ex dictis Gerardus anno 941 monasterio Blandiniensi primum præfectus sit abbas, eodemque anno aut sequenti præfatum diploma ab Arnulpho impetravit, liquet hinc jam Sancto, ut primum monasterii Blandiniensis abbas factus est, nihil magis cordi fuisse, quam ut illud non tantum ad strictiorem Regulæ Benedictinæ disciplinam revocaretur, verum etiam ut congruis donaretur redditibus. Hoc scilicet etiam curabat sollicitus providusque Pater, ut, qui ibidem monasticam amplecterentur vitam, nulla rerum temporalium cura distracti liberius possent Deo vacare. Quæri insuper hic jam potest, an Sanctus Blandiniense monasterium, quod a Normannis ad modum fere Bavoniæ monasterii, non tamen, uti ex dicendis patet, quantum ad omnia ædificia, fuerat eversum, reedificandum curavit. Id anno 941 reedificatum nondum fuisse, ex jam supra dictis liquet.

F 208 Verum Meyerus in Flandriæ tum Chronicis, tum Annalibus ad annum 944 sic scribit: Tertio Nonas Septembris corpora divorum Wandregisili, Ansberti et Vulfranni ex Bononia, maritima Morinorum urbe, Gandavum in cœnobium Blandiniense a Magno (Arnulpho, Flandriæ comite) translata, submotique monachi (imo canonici) Regulares ab Aynardo abba, regnante Ludovico Pio, introducti. Levatum ex ruinis restitutumque monasterium, decimisque ac possessionibus adeo locupletatum, ut non abs re Arnulphus sit reparator vocitatus Blandinii. Quibus verbis, ut apparet, indicat, Blandiniense monasterium anno 944 fuisse reedificatum. Verum is scriptor verbis jam recitatis etiam docet, anno illo monachos canonicos ibidem primum fuisse substitutos, quod certissime a vero alienum est, uti liquet ex jam dictis atque insuper ex Arnulphi, Flandriæ

quod anno
941 vel 942
datum est,
firmat.

illud, quod
anno 944.

A Flandriæ comitis, diplomate, jam mox memorato. In hoc enim, quod ex dictis anno 941 aut certe non serius, quam anno 942 fuit emissum, religiosos Blandiniensis cœnobii incolas monachorum nomine plus semel Arnulphus distinguit, ut adeo jam ab anno 941 aut certe anno 942 monachi canonicis ibidem essent indubie substituti. Cum ergo Meyerus in tempore, quo hoc factum sit, assignando hallucinatus sit, mirum non est, si ab anno quoque, quo Blandiniense cœnobium reedificatum sit, forte aberraret. Et vero cum ab anno, quo id acciderit, reipsa aberrasse, indubitatum mihi apparet.

imo etiam
anno 930

209 Etenim Miræus in *Diplomatibus Belgicis* cap. 23 exhibet diploma, a Ludovico Transmarino in Blandiniensis monasterii favorem anno 930 concessum; in hoc autem Ludovicus ita loquitur: Notum esse volumus omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, præsentibus scilicet et futuris, quoniam nostræ dignitatis adiens presentiam Arnulphus comes et marchio nobilissimus nosterque consanguineus clarissimus nobis retulit dolendo, quoddam cœnobium a beatissimo Amando præsule, sub Regulari monachorum norma, nobiliter secus castrum Gandavum super Scaldi fluentia olim constructum fuisse, quod antiquitus vocabatur Blandinus, nunc vero vocitatur... monasterium penitus modo...

B destructum. Hæc, uti etiam ex subsequentibus diplomatis verbis liquet, de Blandiniensi cœnobio ad annum 930 Ludovicus; illud ergo hoc anno jacebat adhuc penitus destructum, ac proin anno 944, imo etiam anno 930, reedificatum nondum fuerat. Attamen, cum ex dictis anno 941 in Blandiniense monasterium monachi fuerint inducti, erit fortasse nonnemo, cui illud anno 944, imo etiam anno 930, reedificatum nondum fuisse, parum verosimile appareat. Verum respondeo, Blandiniense monasterium a Normannis non ita penitus fuisse destructum, quin aliqua ex eo adhuc superessent ædificia, monachorum habitationi idonea. Liquet id ex eo, quod, uti ex jam dictis facile colliges, a canonicis, cum monachi eo fuere inducti, inhabitaretur, nec antea invenitur fuisse reedificatum.

reedificatum
nondum erat,

210 Ex eo ergo, quod monachi anno 941 in Blandiniense monasterium fuerint inducti, consequens non est, ut hoc fuerit vel anno illo, vel citius, aut certe ante annum 944 aut 930 reedificatum. Nec est, cur quis etiam in medium adducat verba ex S. Wandregisili Translationis Historia, num. 199 huc transcripta. His enim non de Blandiniensis monasterii reedificatione, quæ anno 941 vel a Gerardo, vel, hoc saltem hortante, facta sit, sed de ejusdem quantum ad disciplinam reformatione, a Sancto sedulo tunc procurata, dumtaxat agitur, uti vel ex sola dictorum verborum lectione fiet perspicuum. Et vero in ipsamet Translationis S. Wandregisili Historia (vide hanc apud nos tom. V Julii monasterii Blandiniensis reedificatio non narratur, nisi post relatam, quæ anno 944 mense Septembri accidit, S. Wandregisili translationem. Spectato adeo ordine, quo res in ipsamet laudata Historia narrantur, Blandiniense monasterium anno 944 reedificatum nondum fuit. Verum an id brevi post annum 944, seu potius brevi post annum 930, per Arnulphum Magnum, Flandriæ comitem, hortante forsitan Gerardo, reedificatum non fuit? Sacrum istud ædificium a fundamentis per Arnulphum, qui ad annum usque 964 vitam produxit, fuisse reedificatum, certum omnino est atque indubitatum. Constat id scilicet ex Arnulphi secundi seu junioris, Flandriæ comitis, diplomate, quod Supplementi ad diplomata Miræi parti secundæ, cap. 19 exstat insertum.

certissime
Arnulphus,
Flandriæ
comes, a
S. Gerardo

211 In hoc enim, quod Lotharii Francorum regis anno 19, qui partim cum anno Christi 972 congruit, datum notatur, Arnulphus junior, Arnulphi senioris seu Magni ex Balduino filio nepos, ait, sese, quæ ibidem exprimit, dare monasterio, seu, ut loquitur, ad monasterium vocabulo Blandinum in primordiis ab apostolice patre sanctissimo pontifice Amando constructum, atque in honore principis Apostolorum, beatissimi Petri, et doctoris gentium Pauli

Octobris Tomus II.

consecratum, processu vero temporis ab avo meo Arnulfo excellentiori a fundamentis exstructum ædificio, ut intentionem patet oculis, in quo dominus abbas Womarus non modico Regularium collegii monachorum industrius pastor præesse videtur. Dubitandum ergo non est, quin ab Arnulpho Magno, junioris Arnulphi avo, Blandiniense cœnobium a fundamentis fuerit reedificatum. At vero an id, hortante etiam S. Gerardo, fuit effectum? Res pendet a tempore, quo Arnulphus Magnus sacro illi ædificio manum applicuit. Quod si enim id ante annum 936 non fecit, verosimiliter ad illud a S. Gerardo, utpote qui tunc ex dicendis Blandiniensis cœnobii præfectura sese jam abdicasset, non fuerit exstimulatus; at contra si opus ante annum illum, aut certe ante annum 935 fuerit aggressus, verosimillime ad id a Sancto, utpote tunc ex dicendis Blandiniensi adhuc abbate, fuerit excitatus. Ut ergo hic quidpiam definitur, in tempus, quo Arnulphus Blandiniense cœnobium reedificaverit, inquiri. In Sigeberto Miræi ad annum 960, quo jam obierat Gerardus, in Additionibus hæc leguntur: Hoc anno ab Arnulfo, marchiso Flandrensi, Blandiniense cœnobium in majori elegantia est constructum; quod opus mense Maio est inceptum. Sanderus in suo Gandavo separatim excuso pag. 501, id ipsum factum statuit anno 939, cum Womarus, qui Gerardo in Blandiniensi cœnobii præfecturam proxime successit, aliquot jam annis hanc adivesset. Gerardus enim, uti infra probabo, vel anno 934 vel seq. præfectura illa sponte cessit, sui loco Womarum substituit.

AUCTORE
C. B.

212 Verum Sigebertus et Sanderus, utpote ab Arnulphi Magni ætate remotiores, auctoritatis utique longe minoris sunt, quam plus semel jam laudata S. Wandregisili translationis Historia, ab auctore, qui sæculo XI posterior non sit, conscripta; hæc autem apud nos tom. quinto cit. Julii num. 32 et seq. de Arnulpho Magno, Flandriæ comite, sic habet: Igitur divæ memoriæ Arnulphus atque marchisus clientissimus immensam, quam erga memoratum locum (monasterium nempe Blandiniense) et præfectorum corpora Sanctorum (Ansberti nimirum et Wandregisili) habuit devotionem in mente, demonstravit in opere. Destructa vero basilica (Blandiniensis) sancti Petri, ad quam tantorum delata sunt patrocinia Sanctorum, quia tam habitationi monachorum, quam frequentiae promiscui sexus pro parvitate sui erat incongrua, funditus in quadam majori elegantia reedificavit, perfectamque opibus ditavit; villas quoque et prædia quamplurima, atque alia utensilia, ecclesiasticis congrua ministeriis, in auro et argento plena contulit animi devotione; insuper ipsorum corpora Sanctorum honorificentissime inclusit auro et argento. Post autem succedenti tempore transtulit ad eundem locum corpora sanctorum Gudwali et Bertulfi, confessoris Christi, de Bononia civitate; quibus ex verbis consequens est, ut Arnulphus ante annum 936 aut etiam forte ante annum 935 monasterium Blandiniense reedificavit. Illis quippe apertissime indicatur, prius hoc fecisse Arnulphum, quam SS. Gudwali et Bertulfi corpora Bononia seu potius Bolonia ad Blandiniense cœnobium transtulisse: hæc autem translatio sub finem vel anni 934 vel 935 facta est, uti infra dilucide probabo. Jam vero, cum ex dictis monasterium Blandiniense nondum etiam anno 930 reedificasset Arnulphus, consequens est, ut illud hunc annum inter et annum 936 aut etiam annum 935 omni dubio procul reedificavit. Quapropter, cum S. Gerardus tunc adhuc ex dicendis monasterio Blandiniensi abbas præfuerit, Arnulphum verosimillime pro ea, qua apud hunc valebat, auctoritate ad sacrum illud ædificium instaurandum exstimularit.

verosimillime
ad id impulsus,
inter annum 930 et
936 instauravit.

215 Porro Sanctus etiam ad Blandiniensis monasterii reformationem, atque id quidem, uti ex jam dictis facile colliges, antequam ad ejusdem reedificationem induxerit Arnulphum, strenuissime, etiam cum vitæ suæ periculo, laboravit, ut biographus num. 67 et binis segg. docet. Nec vero hic fructu caruit

ingue illud,
cum nondum
instauratum
esset.

AUCTORE
C. B.

caruit opera a sancto Viro tam diligenter impensa. Docet id apud nos tom. V Julii Historia: Translationis S. Wandregisili scriptor num. 22 per verba partim huc jam transcripta sic scribens: Ubi (in monasterio Blandiniensi S. Gerardus).... Dominici scholam servitii.... restituit; et normam monasticæ Regulæ, ut doctus a Domino, sapienter intendens, curavit. Quamplures vero tanti exemplo Magistri excitati, cœperunt voto monasticæ disciplinæ hic confluere, cervicem cordis edomare. Jugum Domini suave suscipere. Et contigit in brevi, ut hoc Dominici ovilis cœnobium numero et merito dilatatum, nobilissimis per omnia non ignobilis probaretur cœnobiis. Sanctus ergo, uti ex his scriptoris laudati verbis intelligitur, in reformando Blandiniensi monasterio plurimum profecit, atque id quidem temporis spatio non admodum longo, quamvis interim illud, ut Iperius in Chronico Bertiniano cap. 24 indicare videtur, brevi temporis spatio non ita perfecte reformatum fuerit, quin adhuc Gerardi præsentia operaque egerit. Quid porro, invecia jam in Blandiniense cœnobium strictiori Benedictini instituti disciplina, a Sancto nostro, quod huc etiam pertinet, atque id quidem, antequam illud instauratum esset, factum sit præterea, nunc expono.

B
per S. Gerardum corpora SS. Wandregisili et Ansberti anno 944.

214 Corpora SS. Wandregisili et Ansberti, irumpentibus sæculo nono ac decimo frequenter in Galliam Normannis, e Fontanellensi S. Petri ecclesia, mutatis sæpe sedibus, Boloniam tandem, uti in Opere nostro ad 22 Julii Commentarii ad Vitam S. Wandregisili prævii num. 55 et seq. exponitur, fuerant translata. Arnulphus Magnus, Flandriæ comes, cui ab anno 955 Bolonia parebat, id audierat; volens autem Blandiniense cœnobium, quod jam reditibus auverat, sacris etiam Sanctorum locupletare reliquiis, animum adiecit, ut eo e Boloniensi civitate duorum illorum Sanctorum corpora transferret. Comes itaque hujus rei gratia, assumpto secum S. Gerardo, Boloniam versus iter arripit, sacraque illa pignora a Wicfredo, Boloniensi seu Taruaniensi episcopo, utut invito, seseque opponentibus nonnullis, acquirit, hisque etiam S. Vulmari, abbatis Siliciacensis, reliquias adjungi impetrat S. Gerardus. Qui hæc facta sint, uti et qua ratione sacer ille reliquiarum thesaurus ab Arnulpho per Gerardum Gandavum sit translatus, quantaque confluentis undequaque populi letitia in Blandiniense cœnobium invecit, docet apud nos a num. 24 usque ad 47 plus semel jam laudata translationis S. Wandregisili Historia. Ad hanc adeo brevitatis studio curiosum lectorem remitto; quem tamen adhuc duo hic monitum velim; ac primum quidem est, præfatas sacras ezuvias anno 944 mense Augusto e civitate Boloniensi Gandavum esse advectas, quamquam ad Blandiniense monasterium, ut in Historia mox iterum laudata num. 46 dicitur, non ante tertium mensis Septembris ejusdem anni diem advenerint; alterum vero, id, quod in hac insuper de corpore S. Wlfranni cum duobus aliis SS. Wandregisili et Ansberti corporibus Gandavum pariter translato asseritur, a veritate esse alienum, prout solide a nobis ad diem 20 Martii pag. 161 demonstratur. Hæc sunt, quæ de SS. Wandregisili et Ansberti corporibus, ab Arnulpho per Gerardum ad Blandiniense cœnobium, cum hoc nondum instauratum esset, translatis, commemorare visum est.

C
cum vero jam restauratum esset, SS. Gudwali et Bertulphi translatis:

215 Proximum nunc est, ut de SS. Gudwali aut, ut alii scribunt, Gudwali aut etiam Gudwali episcopi et Bertulphi abbatis corporibus, ab Arnulpho per Gerardum ad Blandiniense monasterium, cum jam hoc instauratum esset, pariter translatis nunc agam. De S. Bertulpho abbate actum est apud nos ad diem quintam Februarii; de S. Gudwalo vero ad diem 6 Junii. Ac Henschenius quidem Vitam S. Gudwali, quam ibidem dat, a Blandiniensi sæculi duodecimi monacho anonymo scriptam putat; Bollandus vero Vitam S. Bertulphi, quam ad dictam quintam Februarii diem typis vulgat, circa annum 1075 a monacho item Blandiniensi anonymo litteris mandatum statuit. Porro tam in Vita S. Gudwali, quam in Vita S. Bertulphi refertur, amborum horum San-

ctorum corpora Gandavum ab Arnulpho per Gerardum uno eodemque tempore fuisse translata; verum in hac ex Harlebeca corpus S. Bertulphi, cui S. Gudwali corpus, aliorumque Sanctorum reliquiæ junctæ fuerint, Gandavum translatum memoratur; in illa vero corpus S. Gudwali Monasteriolo, Gallicæ Monstrueil, ab Arnulpho, Flandriæ comite, qui hoc Picardiæ oppidum aliquandiu obtinuit, per Gerardum Gandavum translatum una cum S. Bertulphi reliquiis asseritur, nulla facta Harlebecæ mentione, quod ibi forte S. Gudwali corpus non diu substitit, utpote eo forsitan Monasteriolo dumtaxat allatum, ut inde propediem una cum corpore S. Bertulphi Gandavum transferretur. Ceterum utraque laudata Vita eam, qua de hic agimus, translationem tertio Decembris die colloca; annum vero neutra definit: anno tamen 934 aut seq. facta videtur, uti ostendam, cum prævii, ut, quam Gerardus in illa partem habuerit, pateat, utriusque Vitæ verba huc spectantia descripsero.

216 Vita S. Gudwali scriptor apud nos ad sextam Junii rem his verbis num. 31 commemorat: Unde (e monasterio Blandiniensi) accersito venerando Gerardo abbate, ecclesiastica religionis et monastici ordinis industria præpollente, cum auctoritate episcopi ejusdem (Tornacensis) dioceseos, hujusmodi officium (transferendi corpus Gudwali Arnulphus Flandriæ comes) injunxit, ad quod affectum suum magna Dei gratia incitavit: venerabilis vero Abba vota gratiarum Deo persolvens, fidele negotium fideliter suscepit, fideliter peregit; et suscepto cum fide et tremore magno pretiosi corporis thesauro, cum gazis membrorum nulli pretio conferendis egregii confessoris Domini Bertulphi, magna clericorum et monachorum comitante cohorte, in monasterium detulit beatorum Petri et Pauli Apostolorum, quod situm est in monte claro, Blandinium nomine nuncupatum. Convenit autem populus utriusque sexus innumerabilis, manibus applaudens, et in voce exultationis Deum benedicens; qui geminas has duarum gemmarum margaritas de inestimabili pietatis suæ thesauro destinavit, et in ornamentum ecclesiæ suæ cum tanto decore collocavit. Quod actum constat in Nonas Decembris, Lothario quidem rege in sceptro Francorum jus regium agente, Domino autem et Salvatore nostro Jesu Christo, angelorum totiusque mundi monarchiam cum Patre et Spiritu sancto moderante. Hæc, quæ ad Gerardum pertinent, Vita S. Gudwali; accipe nunc etiam, quæ ad illum in Vita S. Bertulphi spectant.

217 Hæc num. 55 sic memorat: Ea tempestate (cum scilicet de sacro S. Bertulphi corpore Gandam transferendo cogitaretur) in monasterio Blandinio Gerardus merito et officio abbas degebat, cujus consilii gloriosus marchio (Arnulphus, Flandriæ comes) libenter utebatur. Qui cum titulos nobilitatis nobiliter etiam ornaret moribus probitatis, cunctis pene Galliæ cœnobiis et præesse et prodesse dignus inventus est. Quo acito, prædictus marchio de transferendis Sancti (Bertulphi abbatis) reliquiis, communicatis cum eo consiliis, pertractat. Tum utrique visum est, ut memorati Sancti pignora Blandinium transferrentur. Placuit etiam ea optimatibus sententia, ut tanti confessoris pignori Blandiniensis ecclesia ditaretur. Cumque tam ecclesiasticis quam politicis ordinibus ita esset deliberatum, sanctissimi confessoris Bertulphi membra levantur, transferenda eo, quo jam diximus, non sine magna tum præcedentium, tum subsequentium gratulatione. Nec solus hic Sanctus tunc transferri voluit, sed in consortium translationis ejus ossa B. Gudwali adjuncta sunt; atque etiam membrum unum B. Audomari cum dente ipsius, reliquiæ quoque sanctissimi Bertini in augmentum gloriæ ejus. O quam lætum populis, undecumque concurrentibus, in illa die spectaculum fuit, cum ante sanctissimas reliquias hinc ecclesiastica pompa cum crucibus et lampadibus, inde aulicus marchionis procederet senatus cum

quæ posterior translato, cujus hic ex Vita S. Gudwali

E

et ex Vita S. Bertulphi

F

A cum fascibus. Et licet ex utraque parte impensus honor minor esset, quam pro Sancti meritis, omnem tamen gloriam principum adaequavit.

datur notitia.

218 Facta est autem translatio hæc tertio Nonas Decembris, cum Adventum Domini Ecclesia pro more celebrat, cum etiam in adventu Sancti Christum sibi advenisse exultavit, præsertim cum in Sanctis et Electis Christum habitare, nemo ambigat. Erat præcipue idoneus hujus translationis minister una cum religioso grege monachorum abbas, quem diximus, Gerardus, cujus prudenti dispositioni gloriosus marchio credidit, quidquid in translatione illa agendum videretur. Qui in monasterium Blandiniense, cui ipse tunc præfuit, sacrosanctos artus transtulit, ac in Orientali abside cum magna psallentium melodia reposuit. Hæc sunt, quæ in Vita S. Bertulphi circa hujus et S. Guduwali translationem debent ad S. Gerardum referri. Ex illis porro et ex verbis et Vita S. Guduwali, supra hæc pariter transcriptis, quisque, quantum opinor, facile jam intelligit, quam in dicta translatione Sanctus noster partem habuerit. Restat ergo, ut in annum, quo duorum illorum Sanctorum, Guduwali scilicet et Bertulphi corpora Gandavum fuerint translata, nunc inquiram. Id actum constat, ut his verbis supra adhuc recitatis tradit Vita S. Guduwali, in Nonas Decembris, Lothario quidem rege in sceptris Francorum jus regium agente. Lotharius, Caroli Simplicis ex Ludovico Transmarino filio nepos, Francorum regnum pridie Idus Novembris anno 934, uti inter eruditos convenit, capessivit. Citius adeo, quam hoc anno illa, qua de agimus, SS. Guduwali et Bertulphi translatio peracta non fuit. Ast an etiam serius non evenit?

anno 934 aut sequenti a Gerardo fuit peracta.

219 Meyerus illam ad annum 939 refert; sed sic manifestissime hallucinatur. Fuit enim, ut ambo SS. Guduwali et Bertulphi biographi verbis proxime recitatis testantur, tertio Decembris die horum Sanctorum, qua de hic sermone facimus, peracta translatio. Quapropter, cum Gerardus, fatente ipsomet Meyero, anno 939, 5 Octobris die obierit, qui potuit 5 Decembris die translationis, anno 939, ut ex dictis vult Meyerus, peractæ, curam gerere præcipuam, ut tamen gessisse eum, ambo SS. Guduwali et Bertulphi biographi verbis proxime hæc transcriptis pariter testantur? Bollandus noster ad quintam Februarii in Commentario ad Vitam S. Bertulphi prævio de translatione illa num. 8 sic scribit: Si, ut ejusmodi fieri translationes solent, die Dominica ad celebriorem exciendum populorum concursum peracta est, oportet an. cmlv contigisse, quo dies in Decembris in Dominicam incidit. Sane, cum translatio, de qua hic quæstio est, facta sit ex dictis, cum jam Lotharius, qui anno 934 regnare incepit, Francici regni habenas teneret, sat verosimile apparet, contigisse illam anno 933, quo dies Decembris tertia, ut computanti patebit, in Dominicam incidit. Verum, quando translatio contigit, Gerardus Blandiniensi cœnobio adhuc præerat, ut S. Bertulphi biographus his verbis supra adhuc recitatis disertè testatur: Qui (sanctus Gerardus) in monasterium Blandiniense, cui ipse tunc præfuit, sacrosanctos (SS. Guduwali et Bertulphi) artus transtulit ac in Orientali abside cum magna psallentium melodia reposuit. Gerardus ergo SS. Guduwali et Bertulphi corpora anno 933 non transtulerit, nisi ad hunc usque annum, et quidem fere elapsam, cœnobii Blandiniensis gesserit præfecturam. Quapropter, cum dubium sit ex dictendis, Sanctusne jam tum ab anno 934, an a sequenti tantum cœnobii Blandiniensis, substituto sibi Womaro, præfecturam abdicavit, dubium quoque est, annone 934, an sequenti SS. Guduwali et Bertulphi corpora transtulerit. Hanc adeo translationem, cum nihil suppetat, quo et annum definitum assignem, vel anno 934 vel 933 peractam, sub disjunctione statuo, et rebus a Sancto in Blandiniensi cœnobio gestis finem impono.

§ XIX. Sithiense seu S. Bertini monasterium abbatis munere gubernandum accipit, hocque ad primævam disciplinam revocato, Gandam revertitur.

AUCTORE C. B.

Nobilissimum S. Bertini seu Sithiense Audomaniense in Artesia cœnobium Gerardi ætate, quemadmodum et plura alia, a primæva Benedictini instituti disciplina multum desciverat, quod partim ex monachorum id occupantium ac temporum perturbatissimorum vitio, partim ex rectorum seu abbatum secularium, a quibus diu occupatum fuerat, incuria et culpa evenerat. Jam, inquit ad annum 944 in Annalibus Benedictinis lib. XLV, num. 71 Mabillonius, quadraginta minimum anni erant, ex quo hæc (Sithiensis) abbatia ejus (Arnulphi Magni, Flandriæ comitis) patri Balduino, Adololfo fratri, atque ipsi Arnulfo, laicis hominibus, tradita fuerat, et sic ex rectorum incuria vel potius defectu a pristina religione defecerat. At vero Arnulphus Magnus, Flandriæ comes, cui Gerardus, Blandiniensi cœnobio ad pristinum Benedictinæ Regulæ institutum revocato, suam ad reformanda monasteria industriam jam probarat, Sithiensis monasterii, quo collapsam ibi religionem redintegrandam curet, præfecturam abdicat, illudque Sancto pro arbitrio gubernandum reformandumque committit. Ut autem, inquit num. 70 biographus, brevitati serviamus, et plura omittentes, pauca recolamus, quam strenue etiam beati Bertini cœnobio aliquamdiu præfuerit, reticemus, quamque saporosos disciplinæ Regularis inibi protulerit fructus. Sanctus ergo, teste biographo, aliquamdiu Bertiniano cœnobio abbas præfuit, illudque, uti etiam innuere videtur, ad strictiorem disciplinam revocavit. Verum quo anno primum dicto monasterio, ut id reformaret, abbas fuit præfectus? Id iterum non docet biographus; dubitandum tamen non apparet, quin id anno 944 contigerit.

Sancto Bertiniano monasterium reformandum datur.

221 Iperius, Bertiniani cœnobii sæculo XIV abbas, in Chronico S. Bertini cap. 25 refert duo miracula, quorum alterum in Athala, ipsiusmet comitis Arnulphi uxore; alterum in Wallero, Rodulphi Sithiensis prætoris filio, S. Bertini meritis patraturum fuerit, ac dein ita memorat: Tunc vero specialiter Arnulfus comes et abbas noster, visis miraculis prænaratis, quæ Deus, ipso præsentè, per merita beati patris nostri Bertini dignatus est operari, compunctus corde intrinsecus atque dolens, hic (in monasterio Sithiensi seu S. Bertini) religionem monasticam, dudum a beato Bertino constructam et fortiter observatam, et nunc quadraginta annis vel circiter, patris sui et fratris atque sui incuria prorsus abolitam, ut pristinam religionem exstrueret, et locum istum antiqua sanctitate nobilitaret, sanctum Gerardum hunc, de quo sermo nunc habitus est, qui quasi solus religionis destructionem in his partibus observabat, ad se vocavit, et ut hic ordinem reduceret rogans, hanc abbatiam et monachorum regimen ei concessit anno Domini cmlxiii. Ac iterum infra, paucis dumtaxat interpositis, cap. 24 in eandem fere scribit sententiam. Verba etiam hæc transcribo.

Iperius id anno 944 factum

222 Sic habent: Cujus (sancti Gerardi) fama virtutum undequaque diffusa ad aures Flandriæ comitis Arnulphi Magni tunc abbatis nostri pervenit; qui comes inelytus, viso miraculo, quod, eo præsentè, in uxore propria sua Deus per merita beati Bertini dignatus est operari, itemque miraculo de filio prætoris hujus (Sithiensis scilicet) villæ, consideransque, hunc locum, in quo semper religio ab eodem patre constructa vigerat, jam patris sui fratrisque atque sui, utpote laicorum, incuria totaliter a sancta religione destituta*, compunctus corde vehementer indoluit, et, accersito domno sancto Gerardo, ipsum rogat et deprecatur, ut religionem hic abolitam reparare velit; quod dum beatus Gerardus annueret, comes abbatiam in manibus ejus resignavit, et eum a Witfrido, Morino-

scribit, eique assentiendum videtur.

* destitutum

AUCTORE
C. B.

rum episcopo consecrari fecit in abbatem anno Domini nongentesimo quadragesimo quarto. Sanctus ergo secundum laudatum Iperium anno 944 monasterium Sithiensi abbatis munere gubernandum reformandumque ab Arnulpho Magno, Flandriæ comite, accepit; Iperio autem assentitur Mabillonius supra laudatus, idque ipsum etiam faciunt Meyerus, Sanderus alique scriptores, qui de re illa tractarunt, unanimi consensu omnes, ut dubitandum non videatur, quin reipsa etiam anno illo acciderit, ut Arnulphus Magnus, Flandriæ comes, Gerardum Sithiensi cœnobio, ut hoc ille ad strictiorem disciplinam revocaret, abbatem præficeret.

Ut abbatia ista Arnulphus sese abdicarit,

225 Verum Iperius verbis huc jam transcriptis innuere etiam videtur, Arnulphum absque prævia Gerardi opera admonitione fuisse inflexum, ut Bertiniani cœnobii præfecturam abdicaret, sibi que Virum, monasticæ vitæ gnarum, a quo id ad primævum Benedictini instituti revocaretur rigorem, abbatem subrogaret; id autem parum verosimile apparet. Gerardus enim jam ab anno 957, quo omnes, ut secundum dicta apparet, ditionis Arnulphi abbas, ac proin etiam Sithiensem, administrandas accepit, in monachorum Sithiensium mores vivendique normam verosimiliter invigilarat, collapsamque proinde apud illos esse disciplinam monasticam, diu jam observarat, cum Arnulphus anno ex dictis 944 Sithiensis abbatæ, cui, utut laicus, pro pravo sæculi decimo more abbas præerat, regimen deposuit Gerardoque transcriptis. Hinc porro et ex singulari, qua Sanctus tenebatur, disciplinam monasticam restituendi cura verosimilimum sane sit, primo quidem, diu etiam ante annum 944 instituisse eum apud Arnulphum, Flandriæ comitem, ut hic abbatia Sithiensi, utpote, quod abbate monacho careret, a primævo instituto digressa, sese abdicaret, virumque monasticæ vitæ legibus imbutum abbatem ei præficeret; deinde vero principem piis tandem Gerardi, qui plurimum ex dictis apud eum valebat, aliorumque forte religiosorum virorum monitis impulsus, anno 944 abbatia illa sese abdicasse, abbatemque ei, qui collapsam ibi religionem restitueret, præfecisse Gerardum.

absque Gerardi opera, ut apparet, factum non est.

224 Itaque inficiari quidem nolim, Arnulphum, Flandriæ comitem, ut abbatia Sithiensi sese abdicaret, hancque ad strictiorem disciplinam revocandam curaret, binis miraculis, altero in Athala, uxore sua, altero in Waltero, prætoris Sithiensis filio, patratiss fuisse pernotum; attamen id his solis factum non reor: quam merito autem ita existimem, intelles etiam vel ex eo, quod miracula illa, uti ipsemet Iperius cap. 25 citato testatur, jam ab anno 958 fuissent patrata, nec tamen ante annum 944 sese abbatia Sithiensi abdicarit Arnulphus; quod argumento esse videtur, principem hunc id non fecisse, nisi cum jam miraculis, quæ in S. Bertini ecclesia præsens viderat, accessissent alia incitamenta, quæ pia Gerardi aliorumque religiosorum virorum monita verosimiliter fuerint. Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. XLIV, num. 71 autumat, partim memoratis S. Bertini miraculis, partim S. Gerardi instinctu factum esse, ut Arnulphus, abdicata Sithiensi abbatia, pristinum splendorem sacro huic loco reddendum curarit. Mabillonio, uti ex jam dictis liquet, propense assentior, nec dubito, quin idem mecum facturi sint omnes, qui, quæ jam disputata sunt, utcumque expenderit. Ut adeo Arnulphus Sithiensi abbatia se abdicarit, disciplinamque ibi monasticam restituendam curarit, non absque Gerardi opera factum est. Dispicimus modo, qui hic, Sithiensis jam constitutus abbas, ad reformandum hoc monasterium, operam etiam conferente Arnulpho, laborarit.

Sanctus illam ad primævum Benedictini instituti disciplinam,

225 Iperius in laudato S. Bertini Chronico cap. 24 verbis supra recitatis proxime hæc subdit: Hoc facto (Gerardo nempe in Sithiensem abbatem per Wifridum, seu, ut alii scribunt, Wicfridum, Morinorum episcopum, consecrato) Arnulfus et abbas Gerardus super ordinis reformatione cum monachis tractare cœperunt, ut eos ad consensum boni consilii possent inclinare, et alios quidem, sed paucos, invenerunt bonis monitis acquiescere,

quosdam etiam pusillanimes, quos abbas dulciter attrahens, eis religiosissimos viros e diversis mundi partibus huc advocatos adjunxit, qui eos instruerent in via Dei; plures autem induratos a benevolis segregans, seorsum per cameras distinxit, ne bonos suis maliloquis a sancto proposito retraherent, nec cessavit eis viam salutis ostendere, si forte audiant et acquiescant: sed cum induratos animos eorum flectere non valeret, nilque proficeret, abbas Gerardus, secundum beati Benedicti Regulam, utens ferro abscessionis, invocato brachio seculari, eos sic induratos nec converti volentes per vim comitis de monasterio expulit, ne morbida ovis pium gregem contaminaret. Concurrit populus quasi ad spectaculum, eratque videre dolorem in exitu monachorum, qui *, multitudine populi concomitante, ad Longonessum, villam hujus monasterii; et ibidem aliquantisper comes eos immorari fecit.

226 Tunc comes pluries eos rogavit et induci fecit, ut ad bonum revertantur propositum, promittens eis omnia laute necessaria, solum ut religionem teneant, quam Deo reverant; sed cum nihil omnino proficeret, eos de terra sua ejiciens mare in Angliam transire coegit. Hæc hæc Iperius, quæ Annalium Benedictinorum lib. XLIV, num. 71 nitidius elegantiusque compendio exhibet Mabillonius, uti etiam illa, quæ, restituta jam in Sithiensi seu Bertiniano cœnobio antiqua disciplina, gessisse Gerardum, idem Iperius cap. proxime citato docet his verbis: Gerardus abbas noster, vir sanctissimus, hac (Sithiensi seu Bertiniana) abbatia quoad religionem bene disposita, ad Blandiniensem, in qua reformanda multum laboraverat, et adhuc sua personali præsentia multum indigebat, redire deliberans, videns se personaliter utrobique non posse vacare, in hoc monasterio regularis vitæ regimen loco sui commisit venerabili viro Agilioni, monacho quondam sancti Apri Toletani *, juncto sibi Womaro Blandiniensi, non tamen sub nomine abbas; nam et beatus Agilo inter abbates nostros non nominatur: et sic domnus sanctus Gerardus ad Blandinum rediit, postquam hic monasterium rexerat annis tribus. Sanctus ergo, restituta ad S. Bertinum disciplina monastica, Gandavum, teste Iperio, est reversus, ut Blandiniensis cœnobii, quam inchoarat, reformationem ad apicem perduceret. Verum quo anno Gerardus eo e Sithiensi abbatia est reversus? Anno ex dictis 944 Sithiense seu S. Bertini monasterium abbas munere gubernandum primo accepit.

227 Quapropter, cum id, teste per verba proxime huc transcripta Iperio, triennio jam recessisset, cum ad Blandiniense est reversus, consequens est, ut illuc vel anno 946 vel seq. redierit. Et anno quidem 947 fere elapso, si anni completi; anno vero 946 aut initio seq. id fecerit, si anni dumtaxat incompleti debeant intelligi per annos tres, quibus Gerardus, antequam Gandavum reverteretur, cœnobium Bertinianum, testante Iperio, gubernavit. At vero anni dumtaxat incompleti intelligendi videntur. Etenim cum Sanctus ex dictis anno 944, mense Septembri sacras SS. Wandregisili et Ansberti reliquias Bononia Gandavum delatas in Blandiniensi monasterio deposuerit, sat certum videtur, eum ante anni 944 mensem Septembrem Bertiniani cœnobii regimen non incepisse. Quapropter, si per annos tres, quibus Gerardus, antequam e Sithiensi cœnobio ad Blandiniense reverteretur, Sithiensem abbatiam rexit, intelligendi essent anni integri seu completi, necessario foret consequens, ut Sanctus non citius, quam post Septembrem anni 947 e Sithiensi monasterio ad Blandiniense sit reversus. At vero hoc admitti posse, nullatenus videtur. Etenim, uti ipsemet Iperius verbis jam recitatis testatur, Gerardus e Sithiensi cœnobio Blandiniense repetens, Agilioni, monacho Tullensi, cui Womarum Blandiniensem monachum adjunxit socium, monachorum Sithiensium regimen commisit, visisque deinde erepto Agilone, Widonem ejusdem Sithiensis cœnobii ipso anno 947 instituit abbatem.

Adhæc

* qui redundat

operam conferente Arnulpho, revocavit, hocque facto,

B

* i. Tullensis seu Tullani

anno 946 fere elapso, F

A Adhuc Widonem, uti ex dicendis patescet, eodem etiam anno 947, cum huc suo muneri non satisfecerit, exauctoravit. Quod si ergo anni tres, quibus Gerardus, antequam e Sithiensi cœnobio Gandam reverteretur, Sithiense cœnobium secundum Iperium gubernavit, pro annis integris ac completis accipiendi sint, sicque Sanctus non citius, quam post inchoatum anni 947 Septembrem Gandam statuatur reversus, fuerit intra trium circiter mensium spatium Agilo quidem Sithiensis cœnobii cura a Gerardo honoratus, vitæque defunctus; Wido vero abbas Sithiensis creatus, hocque etiam officio exauctoratus.

aut initio sequentis Gandavum revertitur,

228 Verum id sane parum admodum verosimile videtur. Ut enim cetera recitata testatur Iperius, S. Gerardi nepos; at vero cui, quæso, verosimile appareat, S. Gerardum adeo fuisse præcipitem, ut Widonem, nepotem suum, brevi dumtaxat unius sorte alterius mensis spatio abbatem Sithiensi monasterio præfectum, liberioris vitæ causa statim exauctoraret, nec eum prævie, salutarî adhibita per aliquot saltem menses admonitionum medela, emendare atque ad officium adducere tentari? Debent itaque, ne, quod parum credibile apparet, adstruendum sit, anni tres, quibus secundum Iperium Gerardus, antequam e Sithiensi monasterio Blandiniense repeteret, Sithiense cœnobium recit, accipi pro annis dumtaxat incompletis, sicque Gerardus anno 946 aut initio sequentis ad Blandiniense cœnobium status reversus.

Ita quippe anni saltem unius habebitur spatium, quo fuerint peracta, quæ alioquin secundum dicta trium dumtaxat mensium intervallo facta fuissent. Quod si porro quis forte pro parum etiam verosimili habeat, fuisse ea, quæ jam memorata sunt, unius dumtaxat anni spatio peracta; respondeo, ut uti id forte sit, esse nihilominus necessum omnino, ut Gerardus anno 946 aut initio sequentis Gandavum statuatur reversus; atque id quidem præcipue idcirco, quod Wido ob dicenda anno 947 abbas Sithiensis munere a Gerardo indubie fuerit exauctoratus, cum eodem dumtaxat anno ad id fuisset promotus.

Agilone Sithienses commisit, hocque vita functo, Sithiensem abbatem

229 Rem dilucide probabo, cum quæ ad Agilonem pertinent, plenus narro. Huic ex jam dictis Gerardus, cum Blandinium repeteret, regendum dedit Sithiense cœnobium, quamvis interim eum, ut Iperius verbis supra huc transcriptis testatur, abbatem non creavit. At vero vir ille injuncto sibi a Gerardo munere diu nequivit perfungi. Ad id enim anno dumtaxat 946 aut initio sequentis fuit admotus, uti ex jam dictis facile colligit; vita autem jam functum fuisse anno 947, docet Iperius in Bertiniano Chronico tum cap. 24 plus semel jam citato, tum etiam cap. 23; ac priori quidem loco his verbis: Dominus abbas Gerardus hoc monasterio (Sithiensi scilicet) et Blandiniensi reformatis, sanctoque Agilone defuncto, nepotem suum Widonem hic abbatem instituens anno cmlxvii ipse penes comitem Arnulfum mansit; posteriori vero istis: Wido hujus loci abbas decimus quintus (imo vigesimus quintus) nepos domni beati Gerardi juvenis ab eo regulariter educatus, defuncto beato Agilone hujus (Sithiensis scilicet) monasterii sub beato Gerardo gubernatore seu rectore, fuit hic a beato Gerardo abbas institutus promotione Flandrensis comitis Arnulfi anno Domini cmlxvii. Agilo ergo, cui monasterii Sithiensis regimen Gerardus commiserat, secundum Iperium jam anno 947 e vivis ecesserat. Nec tantum hoc verbis jam recitatis nos docet is auctor; verum etiam

Widonem, Gerardi nepotem, fuisse a Sancto abbatem eo ipso anno S. Bertini seu Sithiensi monasterio præfectum. Atque id quidem, impellente aut etiam imperante Arnulpho, Flandriæ comite, factum videtur. Ita sane verba ex posteriori Iperii loco mox huc transcripta, quibus Wido promotione Arnulphi abbas factus dicitur, recte intelliguntur.

230 Adhuc Gerardus tanta sanguinis æstimatione haud fuit, ut solo illius intuitu Widonem, nepotem suum, adhuc ex dicendis juvenem nec monasterio apte prudenterque gubernando parem, Sithiensi monasterio abbatem sponte sua præfecisset, quæ videri. Liqueat

id ex ratione, qua deinde cum illo ipsomet Widone, nepote suo, noscitur egisse. Hic, Sithiensi abbatæ abbas jam præfectus, juvenili levitate, utpote reipsa adhuc juvenis, genio indulsit, delicias voluptatumque sectatus est, nec muneri, cui admotus erat, satisfecit. Gerardus, re comperita, Widonem, nepotem suum, nulla prorsus sanguinis ratione habita, exauctoravit, vitæque tandem passus est, ut eum Arnulphus Gandensi S. Bavonis monasterio abbatem præficeret. Docet hæc nos iterum Iperius, verbis, ultimo huc transcriptis, proxime hæc subdens: Qui (Wido, Gerardi nepos) promotus in abbatem, a beato Gerardo aliquid elongatus, juventutis suæ gaudia nimium sectabatur; quam ob rem fuit hic a beato Gerardo depositus, vitæque comes a beato Gerardo obtinere potuit, ut eum permitteret ad alium locum promoveri, sed finaliter insistente comite, translatus est ad abbatiam S. Bavonis Gandensis; Womaro vero Blandiniensi monacho fuit hujus loci regimen ad tempus a B. Gerardo commissum anno Domini cml. Rexit autem Wido monasterium (Sithiense scilicet) annis vix tribus. Folcuinus Levita, monachus Sithiensis, S. Gerardo et Widoni, uti ex verbis illius mox huc transcribendis patescet, fere æqualis, Widonis exauctorationem, ab Iperio assertam, diserte etiam, nulla tamen Gerardi mentione facta, apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum rerum Gallicarum pag. 216 memoriæ prodit.

231 Verum in anno, quo id factum sit, invicem dissonant. Iperius enim verbis jam recitatis ait, Widonem annis vix tribus, id est, triennio circiter Sithiensi monasterio præfuisse abbatem. Quapropter cum Wido ex dictis anno 947 monasterii illius regimini primus fuerit admotus, consequens est, ut secundum Iperium anno 930 fuerit exauctoratus; quod etiam confirmatur ex eo, quod is auctor verbis ultimo recitatis etiam sat aperte indicet, monasterii Sithiensis regimen fuisse tunc, cum Wido exauctoratus fuit, a Gerardo ad tempus Womaro, Blandiniensi monacho, commissum; hoc autem anno 930 factum esse, diserte affirmet. Itaque dubitandum non apparet, quin Iperius Widonis exauctorationem anno 930 innectat. At vero Folcuinus Levita supra laudatus illam non cum anno 930, sed cum anno 947 conjungit. Utri porro auctori hic assentiendum sit, mox dicam, cum Folcuini verba descripsero. Hæc apud Bouquetum loco citato sic habent: Anno dcccclxvii... abbas (Sithiensis scilicet) Wido, quia nimis vanæ juventutis gaudia sectabatur, apud comitem (Flandriæ Arnulphum) incusatus, abbatia est fraudatus, et sancti Bavonis monasterio abbas est destinatus. Womarus autem regimen monasticum sub regulari regebat districtione, quo tempore ego ipse hæc scribens Folcuinus a patre Folcuino supra jam memorato et matre Thiedala de regno Hlotharii dicto, huc (ad monasterium Sithiense) adductus anno Incarnationis felicissimæ Domini nostri Jesu Christi dcccclxviii, die festivitatis elevationis sancti Bertini, quæ succedit omnium Sanctorum festivitati, sancto Bertino oblatum, monachus (pro dolor!) facie tenus sum effectus.

232 Hæc Folcuinus, cui quidem ego quantum ad annum 947, cui Widonis exauctorationem assigno, libentius assentiar, quam Iperio, qui illam ex dictis anno 930 innectit. Folcuinus enim, uti ex verbis ejus huc jam transcriptis liquet, medio circiter sæculo decimo in Sithiensi cœnobio monachum induit, fuitque proinde Widoni synchronus ac prope æqualis, ut res ad hunc spectantes melius, quam Iperius, utpote sæculi decimi quarti dumtaxat scriptor, potuerit habere perspectas. Attamen erit fortasse non nemo, cui dubitandum appareat, an absque ulla prorsus errandi formidine Widonis exauctoratio anno 947 sola Folcuini fide queat innecti. Etenim tum hic, tum Iperius (vide utriusque verba supra huc transcripta) causam, ob quam Wido exauctoratus fuerit, æisdem fere verbis exponit. Unde verosimile fit, Folcuinum præluxisse Iperio. Hinc porro cum nihilominus hic, contra ac facit Folcuinus, Widonis exauctorationem

AUCTORE C. B.

E

imo etiam anno, ut ex Folcuini verbis huc transcriptis

F

statuitur, 947 in ordinem redigit,

AUCTORE
C. B.

exauctorationem anno 930 affigat, oriri forsitan potest suspicio eum, ut id faceret, graviori aliqua, quam sit Folcuini auctoritas, ratione fuisse impulsam. Ita potest argui, ut, an absque ullo prorsus erroris periculo Widonis exauctoratio cum anno 947 queat conjungi, revocetur in dubium. Verum cum non alia, qua Iperius moveri poterit, gravior assignari posse videatur quam Folcuini auctoritas, ob hanc ego solam Widonis exauctorationem anno 947 indubitanter innecto.

Womaro regendos ad tempus committit Sithienses, eisque deinde

255 Sed hæc jam de anno, quo Widonem exauctoravit Gerardus, disputasse sufficiat. Quæ Sanctus deinde, utut absens, in Sithiensis monasterii utilitatem præsterit, pergo exponere. Tunc Sanctus, cum Widonem exauctoravit, ac proin anno, uti ex dictis indubitatum est, 947, Womaro, Blandiniensi tunc monacho ac postea abbati, Sithiense cœnobium gubernandum ad tempus commisit. Hunc scilicet probatæ virtutis virum ad id muneris elegit sollicitus providusque Pater, ut is, quem ipse in Sithiense cœnobium invezerat, disciplinæ monasticæ vigorem conservaret. Ac primum quidem id fuit, quod Sanctus, utut absens, post Widonis exauctorationem in cœnobii Sithiensis utilitatem gessit. At vero hujus deinde abbatem anno 950 instituit Hildebrandum, virum plane insignem, ut adeo ex Folcuini calculis triennio circiter, ex Iperii vero computo ne anno quidem integro Sithiense cœnobium, cum id accidit, jam rexisset Womarus; utri autem horum auctorum assentiri hic præstet, liquet ex dictis. Quæ Iperius circa Hildebrandi promotionem suppeditat, describo: Hildebrandus, inquit, hujus loci (cœnobii Bertiniani) abbas vigesimus sextus, nepos comitis Flandriæ Arnulphi Magni, cujus interventu fuit hic a beato Gerardo institutus abbas, et a Witfredo, Morinorum episcopo, consecratus anno Domini cml. Vir ad omne bonum promptissimus, hoc monasterium sic rexit et provexit, ut omnibus per circuitum suo tempore foret exemplum.

abbates, Hildebrandum anno 950 et Regenoldum anno 954, præficientis curat.

254 Talem tantumque virum Gerardus instituit Sithiensis monasterii abbatem; quamquam autem id non sponte, sed ex Arnulphi voluntate fecisse videatur, id ei tamen ex parte saltem attribuendum videtur, quod, cum Gerardi consiliis Arnulphus plurimum detulerit, verosimile sit, hunc illud, Sancto vel propense assentiente vel forte etiam suadente, fecisse. Nec tum tantum monasterio Sithiensi Gerardus profuit; verum etiam tum, cum laudatus Hildebrandus, postquam Sithiensem abbatiam quadriennio rexisset, ad S. Vedasti monasterium reformandum ab Arnulpho anno 954 fuit adhibitus. Tunc enim Sanctus, cum Hildebrandus Atrebatense simul et Sithiense monasterium commode regere non potuisset, posteriori huic, suadente id etiam Arnulpho, abbatem præfecit Regenoldum, Sithiensem monachum. Id quippe etiam Iperius cap. 26, parte II disertè testatur his verbis: Postquam dominus Hildebrandus hanc ecclesiam (Sithiensem seu Bertinianam) rexerat annis quatuor, ab avunculo suo, comite Arnulfo prædicto destinatus est reparare sancti Vedasti monasterium, dolentibus et reclamantibus fratribus nostris, ne tam pius pater ab eis auferretur. Quo perveniens inunctum sibi officium excellentè implevit: et quia utrobique simul et commode non potuit intendere, consilio comitis per beatum Gerardum hic subrogatus fuit abbas dominus Regenoldus hujus loci (cœnobii Sithiensis scilicet) monachus anno Domini cmliv. Ceterum, cum nihil reperiam præterea, quod a Sancto in Sithiensi monasterii commodum gestum sit, ad alia progredior.

§ XX. De aliis ditionis Arnulphi, Flandriæ comitis, monasteriis, quæ a Gerardo feruntur fuisse reformata.

Biographus noster, secundum quem num. 66 Arnulphus Magnus, Flandriæ comes, omnes ditionis suæ abbatias Gerardo administrandas dedit, n. 70 de Gerardo sic scribit: Ne penitus taciturni silen-

tio suppressimus relata nobis a majoribus, decem et octo cœnobiorum traditur existisse procurator vigilantissimus, Domino complente, quæ suis promiserat fidelibus hoc et hoc relinquentibus centies tantum in tempore hoc cum persecutionibus. Decem ergo et octo cœnobia, si quod biographi nostri ætate ferebatur, veritati congruat, Gerardus administravit. Verum an hæc omnia et in Arnulphi, Flandriæ comitis, ditione sita erant, et an omnia a Gerardo fuere reformata seu ad strictiorem disciplinam revocata? Et unum et alterum affirmat Iperius, verbis supra adhuc recitatis cap. 24 sic scribens: Comes vero (Flandriæ, Arnulphus Magnus) Deo et Ecclesiæ devotus, sanctæque religioni multum affectus, huic viro sanctissimo Gerardo omnes terræ suæ abbatias hujus (Benedictini) Ordinis reformandas commisit, numero decem et octo, quas, abbatibus et eorum regimini superintendens, gloriosissime reformavit, et ad regularis disciplinæ normam instauravit. Iperio hic assentitur, seu potius ejus exemplo cœnobio octodecim, quæ Sanctum administrasse scribit biographus, a Gerardo simul et reformata, et omnia in Arnulphi, Flandriæ comitis, ditione sita fuisse, Meyerus affirmat.

256 Nec hoc tantum hic scriptor facit, verum etiam maxima ex parte cœnobio illa enumerat, in Flandriæ tum Chronicis, tum Annalibus ad annum 940 de Arnulpho Magno, Flandriæ comite, sic scribens: Fertur per Gerardum Cellensem xviii suo in principatu Benedictina reformasse cœnobio, quorum de numero fuisse existimo Blandiniense, Gandense, Tornacense, Martianense, Hasnoniense, Ronnacense, Atrebatense, Turholtense, Woromholtense, divi Richarii, divi Bertini, divi Audomari, divi Sylvini, divi Vulmari, divi Amandi, divæ Berthæ divique Amati Duacensis. Ita laudatus Meyerus: verum, inquit post factam ex Meyero eandem cœnobiorum enumerationem ad annum 945 Locrius, decimum octavum non habeo. Et sane Meyeri enumeratio septemdecim tantum monasteria nominatim expressa exhibet. Verum quid tum? Meyerus omnia sese enumerare, non affirmat. At vero, quod majoris momenti est, dubitandum apparet, tum an monasteria illa omnia Gerardus reformavit, tum etiam an ea, quæ hic reipsa in Arnulphi Flandri principatu reformavit, octodecim numero existierint. Quamvis enim Iperius verbis supra recitatis disertè tradat, abbatias, quas Gerardus in Arnulphi Flandriæ comitis ditione administrandas accepit, numero fuisse decem et octo, hasque omnes a Sancto fuisse reformatas, singularum tamen nomen non prodit, ut adeo Meyerus, cui Iperius præluceat, pleraque ex monasteriis, quæ nominat, eo solo fundamento a Gerardo reformata asseveret, quod ad Arnulphi Flandri principatum spectarint, quodque ex dictis biographus quidem aperte doceat, Gerardum omnes ditionis Arnulphi abbatias accepisse procurandas seu administrandas; Iperius vero memoriæ prodit, octodecim a Sancto, quæ in Arnulphi principatu sitæ essent, abbatias fuisse reformatas.

257 Verum Iperius, utpote ex dictis sæculi tantum decimi quarti scriptor, ac proin ab ætate Gerardi remotior, certum atque indubitatum, quæ et quot ditionis Arnulphi monasteria Sanctus reformavit, sola fide sua neutiquam facit, nec ullum monumentum antiquum, ex quo id didicerit, allegat. Sibi quidem prælucentem habuit biographum nostrum; verum hic, quod tradit Iperius, docere non videtur. Quamvis enim num. 66 scribat, Gerardo Arnulphum omnes ditionis suæ abbatias dedisse administrandas, has tamen vel numero fuisse octodecim, vel omnes a Sancto fuisse reformatas, non prodit. Adhæc quamvis etiam num. 70 expresse edicat, Gerardum fuisse monasteriorum octodecim procuratorem, hæc tamen omnia in Arnulphi Flandriæ principatu sita fuisse, minime indicat. Itaque, cum nihil etiam aliunde sat certi occurrat, quo, quot et quæ Gerardus in Arnulphi comitis principatu monasteria reformavit, definiti utcumque queat, dubitandum sane apparet, tum an illa omnia, quæ verbis suora

D Monasteria octodecim, quæ Gerardus fertur administrasse, in Arnulphi Flandri principatu

E collocant, et a Sancto omnia reformata, scribunt Iperius et Meyerus.

F

Ast an omnia, quæ Meyerus enumerat, reformavit, est dubium.

A supra recitatis recenset Meyerus, ditionis Arnulphi cœnobio Gerardus reformavit, tum etiam an ea, quæ hic reipsa ibidem reformavit, octodecim numero exstiterint. Et vero, ut dilucidius patescat, quam sit dubium, an omnia a Meyero enumerata monasteria Gerardus reformavit, de singulis lubet pauca nominatim nunc disserere.

Sanctum enim
Marchianen-
se,

258 Molanus ad hunc diem in Natalibus Sancto-
rum Belgii ita memorat: Ille (Arnulphus Magnus,
Flandriæ comes) sancti Viri (Gerardi nempe) pro-
bitate et religione cognita, omnium abbatiarum,
quæ ejus ditione continebantur, procurationem ei
commissit. Laboravit autem potissimum (Gerardus
videlicet) in monasteriis sancti Bertini, Bavonis,
Petri in Blandinio et beatae Rictrudis. Gerardus
ergo, ut Molanus his verbis velle videtur, in quatuor
hæc monasteriis, Bertiniano scilicet seu Sithiensi,
Blandiniensi, Bavoniano et S. Rictrudis seu Mar-
chianensi, reformandis, plurimum laboravit. Et
sane Sanctum in tribus prioribus reformandis qua-
dam operam posuisse, fit ex jam disputatis omnino
indubiatum. Verum multum abest, ut id quoque de
S. Rictrudis seu Marchianensi cœnobio æque habeat
comptum. Nullum enim scriptorem monumentum
sat antiquum reperire quivi, in quo reformati
a Gerardo Marchianensis cœnobii mentio expressa

B occurrat. De hoc nihilominus Ordinis Benedictini
cœnobio, quod ad Scarpum fluvium situm est, tribus-
que distat Duaco leucis, Galliæ Christianæ auctæ
Scriptores tom. III, col. 594 hæc produnt: In hoc,
uti in omnibus fere Flandriæ monasteriis plurimum
intepuerat ordo domesticus circa medium seculum
x, ad quem reformandum Arnulfus comes
B. Gerardum Broniensis abbatem invitavit. Ita
illi: verum nullum pro se laudant scriptorem anti-
quum, nec puto, id illos hausisse ex auctore seu fonte,
qui Meyero vel Iperio fuerit antiquior. Itaque, Mar-
chianense cœnobium reformasse Sanctum, pro certo
negit haberi; verosimile tamen idcirco apparet, quod
Arnulphus Magnus, Flandriæ comes, non pauca diti-
onibus suæ, cujus etiam erat Marchianense, mona-
steria per Gerardum reformanda curavit, uti apud
omnes in confesso est, nec merito potest vocari in du-
bium.

Elnonense,
Rotnacense

259 Idem de tribus adhuc aliis cœnobiis, a Meyero
supra enumeratis, Elnonensi scilicet, Rotnacensi seu
Ronnacensi et S. Amati dicendum videtur. Ac de
Elnonensi quidem, quod etiam S. Amandi cœnobium
vocatur, quodque tribus circiter ab urbe Tornaco
leucis ad fluvium Elnonem situm est, Galliæ Chri-
stianæ auctæ scriptores tom. III col. 258 hæc me-
morant: Præfuit autem (monasterio Elnonensi)

C Rotgerus ad annum saltem secundum Ludovici
Transmarini, hoc est, cxxxvii ex Mabillonio, qui
merito falsi redarguit, Rotgero mortuo, abbatiam
vacasse viginti amplius annis. Quin etiam fortasse
nullatenus vacavit, sed statim ad illam informan-
dam Gerardus Broniensis accitus est. Et certe
Amandinum cœnobium inter illa decem et octo
(a Meyero scilicet aliisque recentioribus) recensetur,
quæ pius Pater, Arnulfo comite volente, ad melio-
rem statum revocavit; ejusque postea consilio
necon abbatum Hildebrandi et Berneri, ac im-
primis Fulberti Camerac. et Radulfi Noviomensis
episcoporum Leudricus abbas constitutus est: de
Rotnacensi vero, quod in urbe cognomini, ultra
Scaldim duobus cum medio ab Aldenarda, et quatuor
a Gerardimonte milliariibus sita, quondam stetit
exstructum, tom. V, col. 29 ista: Dirutum est a
Normannis anno circiter 880; sed ipsum Arnul-
fus, Flandriæ comes, Balduini Calvi filius, in pri-
stinum statum reduxit sub medium seculi sequen-
tis. Ita laudati scriptores, qui si vera memorent,
dubitandum non videtur, quin duo dicta monasteria
reformavit Gerardus. Verum cum nullum pro se
laudant monumentum antiquum, Sanctum id fecisse,
verosimile quidem ob dicta num. præced.; non tamen
certum existimo.

240 Quod jam pertinet ad S. Amati cœnobium,
fuerat hoc a S. Rictrude, Adalbaldi, nobilis Franci,

uore, hujusque filio S. Mauronto Broyli, quod ho-
die Flandriæ Occidentalis oppidum, Flandriæ Mer-
gem, Gallice Merville, Latine Mauronti Villa nun-
cupatur, monasterium sæculo septimo exstructum.
At vero hujus monachi, irrumpentibus sæculo ix
frequenter in Flandriam Normannis, Duacum una
cum corpore S. Amati, quod sub sua habebant cu-
stodia, sese receperunt, obtentaque deinde Duaci
stabiliter manendi facultate, Benedictini Ordinis
cœnobio, quod ibidem tunc condidere, nomen fecit
S. Amatus, quod in illud Sancti hujus fuisse corpus
translatum. Fuit porro deinde idem cœnobium sæ-
culo xi in canonicorum secularium sub nomine item
S. Amati collegium conversum. Adi Supplementum
ad Diplomata Miræi, hujusque scriptoris de Colle-
giis canonicorum Tractatum cap. 30. Itaque cum
ex dictis Broylenses monachi, sæculo ix in Flan-
driam frequenter irrumpentibus Normannis, Be-
dictini Ordinis Duaci exstruxerint S. Amati
cœnobium, inque id sæculo xi dumtaxat introducti
fuerint seculares canonici, verosimile fit, illud adhuc
sæculo x occupasse Benedictinos monachos. Quapro-
pter hos a Gerardo tunc fuisse reformatos, etiam
verosimile apparet; certum tamen idcirco id non est,
quod nullius antiqui monumenti auctoritate inni-
tatur.

AUCTORE
C. B.
et S. Amati
reformasse,
verosimile
dumtaxat
apparet;

E 241 Et sic quidem quatuor jam habemus cœnobio,
quæ reformatis a Gerardo Meyerus accenset, quæque
an a Sancto reipsa reformata fuerint, dubitandum
apparet. Progredior nunc ad sex alia, Tornacense
scilicet S. Martini, Atrebatense S. Vedasti, Thorol-
tense, Wormholtense, S. Audomari et Alciacense.
Verosimilius apparet, sex hæc monasteria a Gerardo
reformata non fuisse. Galliæ Christianæ auctæ scri-
ptores tom. III, col. 272 de Tornacensi S. Martini
cœnobio hæc tradunt: Benedictinum S. Martini
monasterium, situm in colle extra portam urbis
Tornaci Meridianam, parentem agnoscit S. Eli-
gium, episcopum Tornacensem, anno dclii, quo
monachos sub Regula beati Columbani, inquit
Cointius, in ecclesia sancti Martini jam ante bien-
nium a se exstructa collocavit. Sub annum 880
devastatur a Normannis, tuncque profugi monachi,
delatis secum veteribus documentis et chartis, ad
Ferrariense monasterium se contulerunt; nec inde
reversos esse, usquam apparet, imo contrarium
probe infertur ex alto silentio. Scimus quidem, de
renovando hoc monasterio cogitatum ab Arnulfo
comite, imo iis accenseri, quæ Gerardus, Bronien-
sis abbas reformavit; at pense constat, id nimis
arduum suo caruisse effectu, suisque in ruderibus
jacuisse monasterium, præter ecclesiolam S. Mar-
tini, usque ad annum 1092 *, quo Ratbodus, epi-
scopus Noviomensis ac Tornacensis, locum hunc
Odoni, viro doctrina præstantissimo cum aliquot
sociis seculi fugam meditantis ac secessum querenti
apparavit.

E
eum autem
Tornacense

F
* al. 1091

242 Hactenus memorati scriptores, qui, ut dictis
suis fidem faciant, duodecimum deinde Spicilegii
Acheriani tomum laudant. Cum itaque, quæ ad
propositum nostrum de Tornacensi S. Martini cœ-
nobio scribunt, veritati, ut apparet, congruant, ve-
rosimillimum, imo vix non certum est atque indu-
bitatum, monasterium illud a Sancto nostro non
fuisse reformatum. Atque eadem ratione fere etiam
certum apparet, Atrebatense S. Vedasti cœnobium
a Gerardo pariter non fuisse reformatum. Etenim
Iperius cap. 26, parte II verbis supra adhuc recitatis
sic scribit: Postquam dominus Hildebrandus hanc
ecclesiam rexerat annis quatuor, ab avunculo suo
comite Arnulfo prædicto destinatus est reparare
sancti Vedasti monasterium, dolentibus et recla-
mantibus fratribus nostris, ne tam pius pater ab
eis auferretur. Quo perveniens, injunctum sibi
officium excellenter implevit, et quia utrobique
simul et commode non potuit intendere, consilio
comitis per beatum Gerardum hic (in monasterio
Sithiensi) subrogatus fuit abbas dominus Regenol-
dus, hujus loci monachus, anno Domini cmliv.
Atrebatense ergo S. Vedasti cœnobium, non Gerar-
dus,

S. Martini,
Atrebatense

ADDORE
C. B.

duc, sed Hildebrandus, Arnulphi Magni, Flandriæ comitis, nepos reparavit, seu potius reformavit. Quamquam enim Iperius, Hildebrandum id non reformasse, sed tantum reparasse, scribat, per verbum tamen reparare idem, quod per verbum reformare significatum velle videtur.

S. Vedasti,

245 Sic existimo, quod Vedastinum Chronicon apud Loerium ad annum 934 diserte tradat, Atrebatense S. Vedasti cœnobium ad virtutes, quæ monachismum primis ornabant temporibus, revocare conatum fuisse Hildebrandum. En verba: Hildebrandus, Arnulphi, Flandriæ comitis, nepos, antea abbas Bertinicus, sub annum restitutæ salutis et gratiæ dccccliv ab avunculo gubernationi (monasterii Vedastini) fuit admotus, vir, ut scribunt Bertiniani, ad omne bonum promptissimus, eaque causa præfectus Vedastinis, ut religiosos ad eas revocaret virtutes, quæ monachismum primis ornabant temporibus. Quod octo circiter annis, nescitur, an votis respondente successu, fecit; tum, ut voluit quidam, hoc monasterio exactus; tum, ut iidem Bertiniani testantur, ab Arnulpho Vetulo revocatus, ut rursus eorum præset cœnobio. Hildebrandus ergo, Arnulphi, Flandriæ comitis, nepos, tum secundum Iperium, tum etiam secundum Chronicon Vedastinum accepit reformandum Atrebatense S. Vedasti cœnobium. Atque id quidem anno 934

B

evenit, ut adeo verosimile non sit, monasterii hujus reformationem Gerardo esse attribuendam, utpote quæ ab his, qui eam Sancto attribuunt, eidem circiter anno 934 assignanda putetur. Itaque Gerardi quidem consilio factum puto, ut Hildebrandus, jubente seu curante Arnulpho, monasterium Atrebatense reformandum acceperit, Sanctum tamen id per se reformasse, tacentibus omnibus, imo fere reclamantibus documentis antiquis, non facile in animum induzere.

Thoroltense,
Wormholtense,

244 Eadem fere de Thoroltensi et Wormholtensi cœnobiis sedet sententia. De Thoroltensi cœnobia Miræus in suo de Canonico Collegio Tractatu cap. 82 sic scribit: Torholtum sive Torhautum antiquissimum est Flandriæ oppidum, seu municipium emporii olim fama celeberrimum, quarto lapide a Brugis Flandrorum situm. Fuit hoc in oppido insigne atque opulentum olim Benedictinorum monasterium; ex quo Dominium seu Domlinum religiosissimum presbyterum circa annum 650 (imo, ut ex Operis nostri tom. præced. in S. Bavone intelliges, circa annum 634) Gandavum ad sanctum Bavonem paulo ante obitum venisse lego; ac nonnullis deinde interjectis: Hodie Torholti nullum superest monasterii vestigium, seu municipium emporii olim constat excisum. Est autem Torholti tunc insigne canonicorum, in D. Petri basilica, collegium a Roberto Frisio Flandriæ comite anno mxxxiii institutum, ut Meyerus et Marchantius testantur. Ita loco citato Miræus, qui cum pro causa, ob quam nullum amplius Thorolti supersit monasterii Benedictini, quondam adeo celebris, vestigium, aliam non offerat, quam illatum ei a Normannis excidium, consequens videtur, ut dictum monasterium post cladem, a Normannis sæculo ix acceptam, instauratum numquam fuerit, ac proin ut sæculo x, utpote jam tunc destitutum incolis, reformatum seu ad sanctiores mores revocatum, a Gerardo verosimilius non fuerit. Quod jam pertinet ad Wormholtense cœnobium, fuit id pariter sæculo ix, ut omnia fere alia Flandriæ monasteria, a Normannis eversum, nec unquam deinde, uti ex Miræo de cœnobiis Belgicorum Originibus facile colliges, fuit instauratum, ac proin nec a Gerardo videtur fuisse reformatum, seu ad primævam monasticæ regulæ disciplinam revocatum. Ad etiam Galliarum Christianæ auctæ scriptores tom. V, col. 525 et 552, remque, quantum opinor, pro fere indubitata habebis.

S. Audomari

245 Nec aliud dicendum videtur de S. Audomari cœnobia, quod Meyerus per verba supra recitata cœnobiis a Gerardo reformatis pariter accenset. Galliarum Christianæ auctæ scriptores tom. III, col. 483, primo qui vetus, ac non diu admodum post novum conditum fuerit Sithiense cœnobium, exponunt, mox-

que subjungunt: Verum et præter has duas basilicas, alteram in vicino colle sub patrocinio B. Mariæ Audomarus episcopus ad suam ipsius et monachorum sepulturam extruxerat anno dclxviii, quam circiter annum dclx abbati Bertino dedit; in eaque postmodum instituti sunt monachi ad quadraginta, quos Fridogisus abbas secularis in seculares canonicos sæculo ix convertit, ipsaque tandem basilica in cathedralem Audomaropolis ecclesiam erecta est. Ecclesiam illam, a S. Audomaro conditam, in qua quadraginta monachi faere, appellatam fuisse autumo S. Audomari cœnobium, aliudque quam hoc non intelligi per S. Audomari cœnobium, quod Meyerus cœnobiis a Gerardo reformatis accenset. Verum an hoc revera a Sancto reformationem accepit? Fuit illud Audomaropolitanum S. Audomari cœnobium, ut verbis recitatis docent laudati scriptores, in canonicorum secularium collegium sæculo ix conversum. Hinc porro certum vix non atque indubitatum sit, istud a Gerardo, utpote qui sæculo x dumtaxat cœnobia reformavit, non fuisse reformatum, nisi forte, quod tamen minus verosimile apparet, quisquam etiam velit, ipsosmet seculares in Arnulphi Flandri ditioribus canonicos ad strictiorem fuisse a Gerardo vivendi normam revocatos. Progredior nunc ad Alciacense S. Sylvini cœnobium.

246 Hoc Ordinis S. Benedicti asceterium non longe ab Hesdino, Artesiæ oppido, ad Toenæ fluvii ripam, qui in Quantium illabitur, est situm. Eandem, quam reliqua fere omnia Franciæ et Flandriæ monasteria, sæculo ix a Normannis solo æquatum, cladem accepit. Verum an deinde sæculo x instauratum, atque a Gerardo ad primævam rigidamque Benedictini instituti disciplinam non fuit revocatum? Bollandus noster ad 17 Februarii diem in Commentario ad Vitam S. Silvini episcopi prævio num. 50 sic scribit: Rollone, Normannorum duce, fidem Christianam complexo, pax Gallicis Belgicisque ecclesiis ac monasteriis fuit. Quæ dein usque ad annum mxxx Alciaci fortuna exiterit, haud omnino nobis exploratum. Jacobus Meierus lib. II Annal. Flandr. ad annum dcccxl inter monasteria Benedictina, quæ S. Gerardus abbas in Arnulphi Flandri principatu reformavit, etiam S. Silvini fuisse, existimat. Haud satis id nobis probatur. Suspiciamur potius illum pro sanctimonialibus, que locum antea tenerant, planeque erant dissipatæ, clericos, ut alibi, collocatos primum, dein monachos iis subrogatos, donec anno tandem mxxii Heribertus abbas Bertinianus Alciaci abbatem constituit. Alciaci autem abbatem anno 1072 demum fuisse constitutum ab Heriberto, Bertiniano abbate, docet in Chronico Iperius, abbas et ipse Bertinianus.

247 Galliarum Christianæ auctæ scriptores a Bollandus hic non multum abudunt. Etenim tom. X, col. 1398 de Alciacensi S. Silvini cœnobia sic scribunt: Primum quidem (postquam scilicet a Normannis fuisse eversum) instauratum fuisse a Gerardo, Broniensi abbate, suadente et adjuvante Arnulfo comite, qui etiam sancti Silvini corpus ad sancti Bertini monasterium transtulerit, testatur Meyerus in Annalibus ad annum circiter 930; at nulla ubivis tum abbatum, tum ipsiusmet monasterii fit mentio ad annum 1072. Certius itaque ab hoc anno sumenda hujus loci restitutio ab Ingeranno Hesdiniensi comite facta, qua tamen superiorem aliam innuere videtur comitis epitaphium: « Hic jacet » Ingerannus comes, qui hanc ecclesiam Alciacensem ab exercitu Wermondi et Isambardi dirutam restauravit anno Verbi incarnati mxxxii. » Ita sat recte quidem, an Gerardus Alciacense cœnobium instauravit, dubitare se innuunt Galliarum Christianæ auctæ laudati scriptores. At vero quod aiunt, innui videri per Ingeranni comitis epitaphium aliam Alciacensis cœnobia instauratorem, quæ instauratorem, ab Ingeranno facta, fuerit anterior, quæque, ut satis indicant, Alciacense cœnobium a clade, per Normannos accepta, erexit, id utique mihi a vero alienum videtur. Etenim Wermondus et Isambardus, a quorum exercitu Alciacensis ecclesia diruta fuisse, in Ingeranni

et Alciacense,

E

F

quod ad annum usque 1072, uti hic.

A Ingeranni epitaphio innuitur, sæculo IX floruerunt, tuncque, irruptione cum Normannorum exercitu in Galliam seu Franciam facta, varias clades ediderunt, monasteriaque destruxerunt. Isambardus, seu, ut alii scribunt, Isembardus nepos fuit Ludovici tertii, Francorum regis, a Ludovico, Francorum item rege, procreati. Is ab avunculo rege e regno pulsus, ad Wermundum, seu, ut alii scribunt, Gnormundum, aut etiam Guormundum, Normannorum regem, confugit, hujusque deinde ope nullas ac graves Francorum regno clades intulit.

suffragane
Alberici
Chronico.

248 Apud Bouquetum tom. IX scriptorum a pag. 57 usque ad 67 exstat Chronicon, quod sub nomine Alberici Trium Fontium monachi circumfertur; in hoc ista, quæ Guidoni Catalaunensi chronographo attribuitur, pag. 58 litteris mandata invenio: Isembardus juvenis egregie probitatis atque militiæ, nepos ejus, (Ludovicus III scilicet Francorum regis) fuit occasio, per quam (Ludovicus III Francorum rex) ante meridiem ætatis suæ et magnificentiæ vitæ esse subire coactus occasum. Hic enim cum per adulatorem iniqua consilia regis avunculi, quam non meruerat, incurrisset offensam, non jure, sed per injuriam regno pulsus, et ad regem Gnormundum, cum adhuc erat paganus, fugere compulsus, tam arcto familiaritatis et amicitiae vinculo colligatus est ei, quod quædam dilectionem ad ultionem de avunculo repossendam cum innumerabilibus armatorum millibus, conjunctisque sibi Normannis et Danis adhuc gentilibus, depopulatus Angliam, transfretavit in Franciam, et devastavit adjacentem mari Britannico regionem; ibique cum multis aliis Centulum vicum, regium et antiquum ac nobile monasterium S. Richarii concremavit. Quo comperto, rex Franciæ magnanimus Ludovicus cum arripotenti virtute Francorum haud segniter occurrit impiis et concurrat, magnam eorum multitudinem abrasit, cæteros fugere compulsi. In quo conflictu, quia rotando fulmineos ictus graviter est afflictus per nimium laborem, vigorem perdidit et incidit in languorem, quo quasi fractus in novitate a vita est præruptus, et regnavit Carlomanus frater ejus.

probat, in
ruinis jacuit,
non reformas-
se, verosimi-
lius videtur,

249 Ludovicus III, Francorum rex, qui anno 879 Ludovico Balbo patri in regnum successerat, anno 881 cum Normannis, in Franciam irrupentibus, dimicavit, annoque sequenti e vivis excessit, ut Pagius in Criticis ad annum 882, num. 16 e variis scriptoribus antiquis, quorum testimonia in medium adducit, dilucide probat. Cum ergo, ut verbis jam recitatis testatur Alberici Chronicon, Isambardus et Gnormundus tunc, cum Ludovicus III, Francorum rex, Francis imperaret, in Franciam irruerint, id utique illi vel anno 879 vel altero e binis sequentibus aut forte etiam singulis tribus fecerint. Quapropter, cum in Ingeranni epitaphio supra laudato de alio Isambardo alioque Gnormundo, quam de Gnormundo et Isambardo, in Alberici Chronico memoratis, sermo esse non videatur, necesse est, ut in eodem laudato epitaphio per instaurationem, qua ab Ingeranno erectum dicitur Alciacense cœnobium, alia non designetur instauratione, quam quæ proxime post cladem Normannicam facta sit, ac proin ut simul non indicetur aliqua, quæ instauratione, ab Ingeranno facta, fuerit superior. Jam vero cum ex his jam dictis monasterium illud a clade, quam sæculo IX a Normannis accepit, anno 1072 instauratum primum fuerit, consequens est, ut sæculo X, utpote tunc adhuc in ruinis jacens, a Gerardo reformatum seu ad exactam ex Benedictino instituto vivendi normam revocatum verosimiliter non fuerit. Itaque verosimiliter apparet, omnia sex jam postremo memorata cœnobio, Tornacense scilicet S. Martini, Atrebatense S. Vedasti, Thorollense, Wormholtense, S. Audomari et Alciacense, a Gerardo non fuisse reformata.

idemque forte
de S. Berta,

250 Porro idem forte dici etiam debet de quatuor reliquis, S. Richarii scilicet, S. Bertæ, S. Vulmari et Hasnoniensi cœnobis, quorum pariter reformationem Gerardo Meyerus attribuit. Res patet ex iis, quæ de his singulis jam nunc dicturus sum. A Octobris Tomus II.

S. Bertæ et S. Vulmari cœnobis incipio. S. Bertæ cœnobium, sic dictum, quod a Berta, nobili matrona, Sanctorum honores promerita, fuerit exstructum, alio etiam nomine vocatur Blangiacense, quod in Blanziacense seu Blangiacense agri Taruanensis haud procul ab Hesdino secus fluvium Toenam pago sit positum. De hoc monasterio Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. X, col. 1389 hæc memorant: Normannorum tempestate monasterio in favillis reducto, sanctimoniales errabundæ cum patrone suæ (S. Bertæ) reliquiis in Germaniam profugerunt, in parthenone Herasteno humanissime hospitio exceptæ a Rotrude loci abbatissa; Blangiacusque parthenon a paucis inhabitatus est ad seculum XI, quo post reportatum a duobus clericis Blangiacum sanctæ Bertæ corpus, ab Hersende nobili juxta ac pia femina restaurato monasterio, Benedictini monachi illic instituti, restitutaque prædia, quæ ab invasoribus occupata fuerant. Cum ergo post Blangiacensium monialium secessum, qui Normannorum tempestate ac proin sæculo IX vel initio X contigit, Blangiacense cœnobium ad seculum usque XI occuparint clerici, consequens videtur, ut id sæculo X a S. Gerardo reformatum non fuerit, nisi forte quis velit, ipsosmet clericos, qui illud tunc occupabant, ad sanctiorem vitæ normam fuisse revocatos; quod forte, cum Sanctus ex dictis omnes ditionis Arnulphi, Flandriæ comitis, abbas accepit administrandas, vero non nemini videbitur sat simile.

AUCTORE
C. B.

251 Monasterium S. Vulmari, quod a conditore suo sic vocatur, tribus ab urbe Boloniensi miliaribus Gallicanis situm est in villa, quæ recentioribus Salmerium dicitur, Silviaco primitus nuncupato. Galliæ Christianæ auctæ scriptores etiam tom. proxime citato col. 1395 de illo S. Vulmari seu Silviacensi monasterio hæc produunt memoriæ: Vulmari curis procerumque opibus ditatum Silviacense monasterium circiter annos trecentos sanctitatis laude floruerat, quum emergentibus Normannis, Hernequino sive Alfonso Boloniensi comite, Balduini Flandrensis nepote, capta Boloniensis civitas, ne-catiq; vel in fugam acti monachi vacuum deinceps clericis locum permisere. Hugone Francicum regnum auspiciente, lux serenior Vulmarensibus affluisit, pristinasque sedes recuperarunt monachi. Hugo Capetus, de quo hic sermo est, anno 987, uti inter eruditos convenit, regnare in Francia est auspiciatus, ac proin, cum tunc primum monachi, qui Normannorum tempestate, id est, sæculo IX vel initio sequentis Silviacense seu S. Vulmari cœnobium fuga sua clericis vacuum permiserant, pristinas sedes recuperarint, in monasterio illo tunc, cum Gerardus sæculo X varia in Arnulphi Flandri principatu cœnobio reformavit, monachi verosimiliter nondum fuerint, atque adeo etiam monasterium illud non reformavit, nisi forte quis velit, tunc etiam clericos, qui illud adhuc occupabant, fuisse a Sancto ad strictiorem sanctioremque vivendi normam revocatos.

S. Vulmari.

S. Richarii et
Hasnoniensi
cœnobis est
dicendum:

252 Quod jam pertinet ad S. Richarii et Hasnoniense cœnobium, de priori quidem, quod Centulense primitus dictum fuit, quodque quatuor aut quinque miliaribus ab Abbatis-Villa Boream versus distat, nihil omnino occurrit, ex quo id a Gerardo reformatum fuisse, appareat, ut a Sancto reformatum non fuisse, verosimiliter forsitan sit: de posteriori vero seu Hasnoniensi Benedictini Ordinis cœnobio, quod ad dexteram Scarpi ripam, Marcianas inter et S. Amandi oppidum, tertio a Valencis lapide situm est, Galliæ Christianæ auctæ scriptores t. III, col. 400 hæc produunt: Normanni locum hunc (anno 880) devastarunt. Narrat autem Locrius in melius reformatum medio circiter Seculo X, cura præsertim Arnulfi comitis; idque Vita B. Gerardi, Broniensis abbatis, edita seculo v Bened. pag. 249 adscribit eidem Gerardo; sed vel hoc pium opus ad effectum usque non est perductum, vel diu non constitit. Ad effectum non fuisse perductum, autumo vix non certum. Etenim illud cœnobium, postquam anno ex dictis 880 a Normannis fuisse eversum, pro monachis et sanctimonialibus, quos antea aluerat,

52 paucos

AUCTORE
C. B.

paucos (ita tom. cit., col. 599 laudati Galliae Christianae auctores scriptores) aluit canonicos seu clericos seculares, donec Balduinus VI. Montensis illud instauravit, annuente Philippo Francorum rege, anno MLXV monachis ibidem restitutis, ut liquet ex ipsorum chartis.

Sanctus tamen in iis, quae reformavit,

255 Cum itaque hoc cenobium post acceptam a Normannis cladem ad annum usque 1069 paucos dumtaxat clericos aluerit, verosimile apparet, nec illud a Gerardo fuisse reformatum, nisi forte ab eo illi clerici ad sanctiorem vivendi normam fuerint revocati. Itaque, omnibus aequa lance expensis, paucissima sane sunt, imo, si Bavonianum, Blandiniense et Sithiense exceperis, vix ullum in iis, quae ad Arnulphum Magnum, Flandriae comitem, pertinere, ditionibus reperire est monasterium, quod certe atque indubie a Gerardo fuerit reformatum, quamvis interim plurimum curam atque administrationem habuisse Sanctum, imo etiam reformationem tentasse, verosimilimum sit. Et vero plura a Sancto nostro in Arnulphi ditionibus reformatam fuisse cenobia, biographus nusquam edicit. Hinc ego existimo quidem, Gerardum in omnium abbatiarum, quae sub Arnulphi Flandri principatu erant, utilitatem ac commodum, idque sive a clericis sive a monachis tenerentur, invigilasse; paucas tamen eum invenisse, quae reformationi, quam meditabatur, forent idoneae.

B

At vero, quamvis verosimiliter tot, quot Meyerus memorat, in Arnulphi Flandri principatu cenobia non reformati Sanctus, impigerime tamen, ut plures seu monachos seu clericos caelestis patriae amore inflammaret, laboravit, nec fructu, apud monachos saltem, caruit ejus labor, si biographo nostro fides sit.

uberrimos fructus praeduxit.

254 Etenim num. 71 de Gerardo sic scribit: Tantus... fervor ad colligendas Deo animas accendebat illum, ut sic sollicitudinem gereret monasteriorum, quatenus per habitacula discursando singulorum, ad amorem patriae caelestis excitaret corda audientium. In qua desudans felici exercitatione, multorum benevolentiam alliciebat familiaritati suae. E diversis quippe locorum partibus confluebat ad eum aedificationis gratia Ordo monachicus, tanti Viri pudicos et imitabiles actus sitientes imitari totis virium conatibus. Videres quasi ex diversis alvearibus apes ad hanc florigeram arborem convolare, ut inde favis arentibus nectar melliflui roris possent instillare. Quos ille benigno gratantique animo suscipiens, et monasticae edulio normae affluenter reficiens, de discipulis idoneos preceptores, de perfectioribus perfectissimos reddebat doctores. Discedebant alii moribus et religione instructi, accedebant alii nihilominus instruendi. Indesinenter enim quasi miro odore virtutum fragrabat, et Scripturarum fontem aperiens arentia mentium prata rigabat. Sic divini pigmentum verbi, cuius vitali redolebat suavitate, fratrum intrinsecus languentium indigentiae curabat communicare, quod trahendo masticantes saporifera ruminatio ab omni vitiorum convalescerent infirmitate, atque gustando mererentur considerare, quam suavis est Dominus sperantibus in se. Ita Sanctus in monasteriorum, quae curae suae habebat demandata, utilitatem laborabat assidue, simulque e labore suo fructus referebat uberrimos.

§ XXI. Broniense monasterium a Dionysianis monachis redimit, redemptum Leodiensi ecclesiae tradit, pluribusque Gandavo et aliunde allatis Sanctorum reliquiis ditat.

Broniense cenobium a Dionysianis monachis,

Quamquam Gerardus Blandiniensis, aliorumque ex dictis monasteriorum commodum tum spirituale, tum etiam temporale sedulo procuraret, hac tamen cura non ita detinebatur, quin etiam de Broniensi; quod condiderat fundarique, cenobio cogitaret. Hoc asceterium, etsi intra Lotharingiae seu Lothariani regni fines situm esset, Francorum regum

ditioni tum, cum Gerardo floruit, erat subjectum. Adhaec id Sanctus, cum monachum in Francico S. Dionysii monasterio indueret, Dionysianis monachis tradiderat, seu dominio eorum regimineque subjecerat. Hinc, ortis Francos inter et Lotharios seu Lotharingos bellis, horum illud, utpote et Francicae ditionis, et ad Francos homines spectans, vexationi direptionique erat expositum, nec quidquam a Francis, utpote ab his nimis remotum, praesidium poterat accipere. Sanctus adeo pro affectu plane paterno, quo monasterium illud complectebatur, malo huic statuit occurrere. Quamvis ex donis, quae Arnulphus Magnus, Flandriae comes, a calculi morbo per Sancti merita sanatus, ei obtulerat, pauca dumtaxat, ut dictum est, accepisset, nihilque ex his sibi retinisset, non paucas tamen, quas deinde ab Arnulpho pariter acceperat, facultates possidebat. His suum Broniense cenobium a Dionysianorum, quos hujus rei gratia adit, monachorum dominio redimit, ut sic illud, utpote non amplius a Francis hominibus possidendum, a Lotharianorum seu Lotharingorum vexationibus praestet immune. Quod ut eo consequatur certius, idem insuper asceterium Leodiensi S. Lamberti ecclesiae tradit, Leodiensiumque episcopi Faraberti commendat tutelae.

256 Biographus num. 75 sic scribit: Tali ac tanta inquietudinis (belli Francos inter et Lotharingos) procella tunc temporis agitabatur respublica, quam post pusillum pietate inlita divini respectus consolidavit anchora. Hac igitur necessitate coactus divae memoriae dominus abbas Gerardus, Catulliacam (sic ob causam in Annotatis dandam Dionysianum appellat monasterium) beati Dionysii adivit percitus abbatiam, Broniensem redimens ab ibidem Deo famulantibus ex ea, quam sibi rogam erogaverat comes Arnulfus. Verebatur siquidem non mediocri sollicitudine, qui exterminio succumberet sub tot malorum turbine, praesertim cum remota a finibus Merovingiae, (ita Franciam nominat) ad quam pertinebat illo in tempore, in medullis sita est Lotharingia, quam absque dilatione beati Lamberti contradens majori ecclesiae, utpote interjacentem Leodiensi parochiae, domini Faraberti commendavit tutelae tunc pontificis ex Prumiensi abbate: quibus sane perquam aperte praecipua, quae jam dixi, docet: S. Gerardum scilicet Broniense, quod condiderat, cenobium et a Dionysianis monachis redemisse et Leodiensi S. Lamberti ecclesiae tradidisse. Quamvis autem annum iterum, quo id factum sit, non signet, ea tamen, ex quibus illi latiori saltem modo utcumque definire queas, hic suppedilat. Ex iis enim, quae verbis jam recitatis memoriae prodit, consequens est, ut id Sanctus anno 947 aut alio e sex sequentibus fecerit. Gerardus quippe, quemadmodum aperte indicat, Broniense cenobium mox tunc, cum id a monachorum Dionysianorum dominio redemit, Leodiensi ecclesiae dedit, simulque Faraberti tutelae commisit; Farabertus autem ab anno 947 ad annum usque 955 Leodiensem ecclesiam moderatus est, quemadmodum Egidius, Aurex-Vallis monachus, in suis ad Anselmum Additionibus tom. I, cap. 44 docet.

257 Atque hoc quidem indubitatum videtur. Quamquam enim laudatus Egidius in iis, quae litteris mandat, a veritate saepissime deprehendatur devius, Faraberti tamen ad sedem Leodiensem promotionem praefato anno 947; obitum vero anno 955 rectissime innecit. Etenim duo hac in re sibi habet suffragantia Chronica, Leodiense scilicet et Lobense; quorum primum quidem, a Labbeo tom. I Novae Mss. librorum Bibliothecae typis vulgatum, pag. 556 sic scribit: DCCCXLVII. Obiit Ubogo episcopus, succedit Farabertus; ac deinde paucis interpositis: DCCCCLIII. Farabertus episcopus obiit, Ratherius succedit: alterum vero; quod t. III Anecdotorum apud Martenium exstat insertum, quodque hic scriptor in Admonitione praevia summae fidei esse, declarat, col. 443 ita memorat: DCCCXLVII. Obiit Hugo episcopus, succedit Farabertus. DCCCCLII. Farabertus episcopus obiit et Ratherius succedit. Itaque dubitandum non

ut biographus tradit, redimit, Leodiensique episcopo commendat.

E

F

atque id quidem indubie anno 947 vel aliquo e sex sequentibus;

A non est, quin Farabertus ab anno 947 ad annum usque 955 Leodiensi ecclesiae praesuerit, ac proin, cum Gerardus, ut biographus verbis supra recitatis luculenter insinuat, Broniense monasterium tunc, cum ecclesiae Leodiensi praesesset Farabertus, a Dionysianis monachis redemerit, Farabertusque commendavit, dubitandum pariter non est, quin id Sanctus vel anno 947, vel aliquo e sex sequentibus egerit. Verum, inquit, an rei hujus a Gerardo gesta tempus propius etiam definiti non potest?

verosimilius vero, ut ex memoratis a biographo belli

258 Biographus verbis supra huc transcriptis proxime haec praemittit: Hoc eodem tempore (ita loquitur, postquam de Sithiensis canobii praefectura Sancto commissa fecit sermonem) orta est non parvae perturbatio guerrae inter summates Austriae ac Neustriae, quae, peccatis exigentibus, adeo excaudit usquequaque, ut non modo periclitarentur negotia reipublicae, sed et minimum reverentiae praestabatur sanctae Dei Ecclesiae. Unde vero sit ortum ejusmodi discidium, si vis scire ad liquidum, Chronographia pandat priorem. Fiebant ergo strages virorum, viduitates mulierum, orbitates parentum, incendia urbium, captivitates plebium, infractiones atriorum, desolationes ecclesiarum.

Villarum praedas quis comparet atque ruinas? Quis creberrimas hinc inde cabilicatas?

B Quisve cruorivomas possit perstringere pugnas? Sanctus ergo Broniense canobium, a Dionysianis monachis redemptum, Faraberti Leodiensis episcopi tutelae tunc, cum bellum, quod brevi pax exceperit, Neustrasios inter et Austrasios seu Lotharingos flagraret. Quod si adeo inveniri queat tempus, quo bellum hujusmodi, Leodiensem ecclesiam moderante Faraberto, Neustrasios inter et Austrasios exarsit, tempus simul, quo Gerardus Broniense canobium redemerit ac Faraberti tutelae commiserit, habebitur compertum.

pacisque hoc brevi secuta adjunctis

259 Frodoardus in Chronico ad annum 950 sic scribit: Rex (Francia) Ludovicus (Transmarinus) ad Othonem (Magnum) regem (Germaniae et Lotharingiae) proficiscitur trans Mosellam, consilium quaerens et auxilium ab eo de pace fienda inter se et Hugonem: qui promittit, se missurum ei ducem Conradum cum Lothariensibus ad id exsequendum. Qui dux, veniens cum episcopis quibusdam et comitibus, locutus est cum Hugone (sermo hic est de Hugone Magno, Roberti Francorum regis filio) de paciscenda pace: quodque apud ipsum invenit, Ludowico regi renuntiavit. Sique ad Othonem redit, dimissis apud Ludovicum quibusdam comitibus, qui voluntatem regis Hugoni significent. Haec rex Ludovicus et Hugo princeps super Maternam fluvium pacem facturi cum suis deveniunt. Et residentes isti ex parte fluvii, illi ex altera, legatos sibi invicem mittunt; et mediantibus atque sequestris Conrado duce, Hugone Nigro, Adhelberone quoque ac Fulberto episcopis, Hugo ad regem venit, et suis efficitur; pacaturque cum Arnulfo comite et Ragenoldo atque Artaldo archiepiscopo; reddens ei turrim Laudini. De hac pace, anno 950, uti hic docet Frodoardus, inter Ludovicum Transmarinum et Hugonem Magnum pactam, refert Frodoardus, eruentum praecessit bellum, in quo Lotharingi seu Austrasii jussu Othonis Magni, Lotharingiae et Germaniae regis, a Ludovici Transmarini partibus steterant, annoque 948 et sequenti contra Neustrasios regi huic rebelles arma tulerant, ut Frodoardus in Chronico docet.

probatur, anno 948 vel seq. fecit;

260 Ut sit, pax, cujus meminit biographus, exceperit seu secuta est bellum, quod tunc, cum Farabertus Leodiensem moderaretur ecclesiam, ac proin anno ex dictis 947 aut aliquo e sex sequentibus Neustrasios inter et Austrasios gestum fuit, ut biographi verba supra huc transcripta consideranti manifestum evadent. Quapropter, cum scriptores antiqui belli alte-

rius, quam a Frodoardo memorati, quod tunc Neustrasios inter et Austrasios exarsit, mentionem non faciant, verosimiliter nec de alia belli turba, nec de alia pace hanc subsecuta, quam de qua per verba recitata Frodoardus, biographus noster facit sermonem. Jam vero cum Gerardus tunc, cum bellum a biographo memoratum gereretur, seu cum republica (vide biographi verba num. 256 recitata) ea agitaretur inquietudinis procella, quam post pusillum pietate inlota divini respectus consolidavit anchora, id est, quam brevi post pax exceperit, cum, inquam, Gerardus tunc monasterium Broniense, a monachorum Dionysianorum dominio redemerit ac Faraberti Leodiensis episcopi tutelae commiserit, consequens est, ut id Sanctus verosimilius vel anno 948 vel sequenti fecerit; tunc quippe et bellum ex dictis a biographo memoratum Neustrasios inter et Austrasios gestum fuit, hocque brevi post, anno scilicet 950, optata pax exceperit. Atque ita ex modo disputatis certum est quidem, Gerardum Broniense, quod exstruxerat fundaratque, canobium anno 947 vel alio e sex sequentibus a monachis Dionysianis redemisse simulque Faraberti Leodiensis episcopi tutelae commississe; verosimilius vero, id eum etiam vel anno 948 vel sequenti fecisse. Discutiamus modo, quibus Gerardus Sanctorum reliquiis, aliunde, quam e S. Dionysii canobio acquisitis, Broniense canobium ditavit.

261 A reliquiis, quas e S. Bavonis canobio accepit, duco initium. Dominus Gerardus Souris plus semel jam laudatus in reliquiarum, quibus Bronium ditavit S. Gerardus, Catalogo sic habet: Ex corpore S. Bavonis confessoris, et ex pallio, cui fuit involutus. Sacri ergo reliquiarum thesauri, quem Gerardi cura Bronium possidet, partem constituit corporis S. Bavonis portio; atque hanc quidem e Bavoniano canobio accepisse Gerardum, idcirco autumo, quod hic et canobium illud abbas rezerit, et eo corpus S. Bavonis transtulerit, particula etiam ex hoc postea Arnulpho magno, Flandriae comiti, concessa, uti apud nos tom. praeced. in Gloria S. Bavonis Posthuma num. 58 et binis sequentibus probatum invenies. Verum, inquit, quo anno circiter Sanctus acceptus e S. Bavonis corpore reliquiis Bronium ditavit? Id certe ante annum 940 factum, non reor. Hoc enim anno S. Bavonis corpus, quod ex dictis a triennio circiter Gandam e Gallis fuerat resectum, in restauratum S. Bavonis monasterium anno 940 primo fuit translatum. Adhuc sacrum illud pignus, cum id accidit, erat adhuc iisdem sigillis et integris et illaesis munitum, quibus olim fuerat, cum a nonaginta circiter annis Normannorum metu in Gallias deferretur, ac proin, cum, his illaesis, secundum ea, quae in Gloria S. Bavonis Posthuma loco proxime citato dicta sunt, particulae corporis S. Bavonis et theca, cui hoc erat inclusum, desumi nequiverint, ex ea certe portionem, qua Bronium ditaret, Gerardus ante annum 940 non accepit: quo vero definito anno id postea fecerit, pro certo nequeo edicere; fecisse tamen etiam id Sanctum non diu post annum 947, idcirco existimo, quod eo circiter tempore abbatia Bavoniana sese abdicavit, uti infra docebo.

262 Expono nunc, quas Sanctus e Blandiniensi canobio ad Broniense pariter transtulerit sacras Sanctorum exuvias. Biographus noster num. 70 sic scribit: Cum quanto vero laetitia et exultationis gratia sanctorum superius memoratorum Wandregisili, Ansberti atque Vulftranni (error hic cubat jam notatus) corpora (sanctus Gerardus) transtulerit, ab urbe Bononia revehens ad propria, angustare refugit nostrae narrationis angustia, praesertim cum hactenus tota idipsum protesletur Flandrensium provincia. Sed nec ab hisce reliquiis ecclesia Broniensis experts habetur et immunis. Nam praeter cetera a Gandavo istuc delatum ejusdem beati abbatis Wandregisili brachium, nec non et, quod est praecipuum, inestimabilia pignora primatis Apostolorum. Gerardus ergo, teste biographo, praeter cetera sacra Sanctorum pignora, quae Bronium detulit, sacrum eo S. Wandregisili brachium una cum S. Petri Apostolorum principis reliquiis

AUCTORE C. B.

E idem porro canobium reliquiis S. Bavonis, non ante annum 940 acceptis,

F

variusque item sacris e Blandiniensi canobio, Petri scilicet, Wandregisili,

AUCTORE
C. B.

reliquiis Gandavo transtulit. Nec Sanctus sacrum tantum S. Wandregisili brachium, verum etiam nonnullas alias e sacro ejus corpore particulas Gandavo Bronium detulit. Etenim Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag. 126 et seq. reliquiis in monasterio Broniensi asservatis Brachium S. Wandregisili abbatis primi et Fontanellensis fundatoris, a beato Gerardo delatum ex monasterio S. Petri Blandiniensi, accensens, subdit: Item ejusdem (Sancti nempe Wandregisili) magnam partem capitis, simul cum uno dente et duobus manuum digitis ac nonnullis ejus capillis. Item de ejus planeta, qua Missæ sacrificium Deo Patri offerebat, vestimentis, sindone et sepulchro. Rayssio assentitur in reliquiarum Broniensium Catalogo plus semel jam laudatus Gerardus Souris, Broniensi Prior, in suo reliquiarum Broniensium Catalogo. Verum nec hic, nec ille, quod etiam in Sancti nostri biographo desideratur, annum notat, quo res gesta sit.

Leonis Papæ,
Vulmari, Crispini et Crispiniani

265 Hanc tamen nec ante annum 944, nec verosimiliter etiam post annum 954 aut 955 gestam esse, infra ostendam, cum adhuc nonnulla de sacris, quæ Sanctus e Blandiniensi cœnobio ad Broniense detulit, lipsanis in medium attulero. Sacræ illæ exuvia non paucæ numero fuerunt. Plerasque recenset sæpissime jam laudatus dominus Gerardus Souris in suo Broniensium reliquiarum Catalogo, in quo post sacrum jam memoratum S. Wandregisili brachium primo loco occurrit os genu S. Leonis Papæ secundi, quod per S. Martinum Papam prædicto sancto Wandregisilo datum fuerat, ac deinde per Sanctum Gerardum e monasterio Blandiniensi Bronium delatum. Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag. 127 reliquiis a Gerardo Bronium e Blandiniensi cœnobio delatis etiam accensens os genu S. Leonis Papæ; sed hunc secundum non nominat. Et vero id recte facit: Leonis enim Papæ primi, non autem secundi, utpote qui S. Wandregisilo supervixit, dari hinc potuit os genu per S. Martinum. Porro inter reliquias a Gerardo Bronium allatas dominus Souris etiam numerat partem corporis S. Wlmari abbatis. Verum, unde hanc Sanctus eo attulerit, non edicit. E Blandiniensi tamen cœnobio attulisse, verosimillimum apparet. Sic existimo, quod inter sacra pignora, a Gerardo Blandinium delata, fuerit etiam ex dictis corporis S. Vulmari portio. Hinc etiam puto, reliquiis SS. Crispini et Crispiniani, quas etiam dominus Souris Broniensibus reliquiis annumerat, e Blandiniensi cœnobio ad Broniense a Gerardo fuisse delatas.

aliorumque
Sanctorum
reliquiis, quibus tamen

264 Hæ quippe apud nos tom. V Julii pag. 297 in Translationis S. Wandregisili Historia num. 50 sacris accensentur exuvia, quas Sanctus Blandiniense cœnobium transtulit. In hac porro pag. cit. reliquiarum omnium, quas Sanctus præter sacra SS. Wandregisili, Ansberti et Vulmari lipsana Blandiniense cœnobium detulerit, elenchus suppediatur; in hoc autem præter jam memoratas sanctorum Petri, Leonis Papæ, Vulmari, Crispini ac Crispiniani reliquias nullæ insuper enumerantur aliæ, quæ in Catalogo, quem ad calcem compendiosæ Vitæ S. Gerardi adjecit dominus Souris, pariter occurrunt. Has adeo omnes a Gerardo Bronium e Blandiniensi cœnobio verosimillime fuisse delatas, existimo. Ob ea tamen, quæ Commentarii hujus § 6 dicta sunt, excipe, quas ex dictis Broniensibus possident, S. Leodegarii reliquias, utut interim et in Broniensi Catalogo et in præfato elencho memoratas. Idem etiam statue circa aliarum Sanctorum reliquias, quæ, quamquam simul et in hoc elencho et in Broniensi reliquiarum Catalogo occurrant, idcirco tamen e Blandiniensi cœnobio Bronium delatæ non videntur, quod, ut aliunde potius eo credantur allatæ, ratio gravior efficiat. Hinc ligni sanctissimæ Crucis portio, quam Bronium possidet, accenseri nequit sacris lipsanis, quæ eo Gerardus detulit e Blandiniensi cœnobio. Quamquam enim et in memorato Elencho et in Broniensium reliquiarum Sourisii Catalogo recenseatur ligni sanctissimæ Crucis portio; illam tamen, quam Bronium possidet, Gerardus eo e Blandiniensi cœnobio certissime non tulit. Eam quippe Bronium non obtinuit, nisi binis circiter post Gerardi ætatem sæculis, uti ex jam dicendis patescet. Rayssius in Hierogazophylacio Belgii pag. 124 et seq. sic scribit: Adservat (Broniense monasterium) et debito cultu venerandum exhibet eximiam Salvatoris nostri Crucis portionem, per Manassem heroem primo Jerosolymis allatam, et ejusdem testamento Broniensi ecclesie legatam, quæ, miraculis plurimis exhibitis, hunc locum fecit illustriorem.

diniensi cœnobio certissime non tulit. Eam quippe Bronium non obtinuit, nisi binis circiter post Gerardi ætatem sæculis, uti ex jam dicendis patescet. Rayssius in Hierogazophylacio Belgii pag. 124 et seq. sic scribit: Adservat (Broniense monasterium) et debito cultu venerandum exhibet eximiam Salvatoris nostri Crucis portionem, per Manassem heroem primo Jerosolymis allatam, et ejusdem testamento Broniensi ecclesie legatam, quæ, miraculis plurimis exhibitis, hunc locum fecit illustriorem.

263 Manassis ergo, hic a Rayssio memorati, donatione, non autem Gerardi opera eam, quam possidet, sanctissimæ Crucis partem Broniense cœnobium obtinuit. Ne vero id sola fors an Rayssii fide credere detrectes, in suppletilli nostra litteraria existat manu scriptus, qui ✠ Ms. 160 signatur et e Ms. Broniensi acceptus notatur, de sancta Cruce Tractatus, in tres libros divisus, atque a monacho Broniensi anonymo sæc. XII prope elapso aut initio sequentis concinnatus, uti ex iis, quæ ipsemet hic auctor lib. II, cap. 5 initio scribit, recte consequitur; in hoc autem Tractatu narratur Manasses, Hiergenensis seu Hirgenensis toparcha, anno 1166 ac proin binis post S. Gerardi obitum sæculis eximiam sanctissimæ Crucis portionem Broniensi monasterio legavit. Recte adeo Rayssius, quam modo servat Bronium, sanctissimæ Crucis partem Manassis donatione scribit obtentam, quamvis interim eam Antiochia potius, quam Jerosolymis eo asseruisset allatam, uti ex jam dictis pronum est colligere. Collige hinc jam pretiosissimæ Crucis portioem nostri Crucis partem notabilem, quæ multis miraculis Broniense cœnobium illustravit, perperam a Sourisio reliquiis Gerardi pietate et studio Broniensi cœnobio acquisitis accenseri. Porro si quis ulteriorem forte velit Manassis memorati notitiam, hunc ego ad Miræum in Notitia ecclesiarum Belgii cap. 80, uti etiam ad Tyrium lib. XII, cap. 1 remitto, et in tempus, quo Sanctus memoratas reliquias, e Blandiniensi cœnobio acceptas, Bronium detulerit, inquiri.

266 Gerardus ex dictis SS. Wandregisili, Ansberti et aliorum Sanctorum reliquiis anno 944 Gandavum et civitate Boloniensi primum transtulit. Quapropter, cum sacra SS. Petri et Wandregisili pignora, quibus Broniense cœnobium locupletavit, Ganda illuc transtulerit, consequi videtur, ut id certe ante annum 944 non fecerit; neque enim Bronium Gandavo ante annum 944 transferre potuit dictorum Sanctorum reliquias, quæ Gandavum nunquam ante annum illum fuerant allatæ. Verum, sciscitabitur etiam forte non nemo, an ipso anno 944, quo Gandam ex dictis reliquiis fuisse translata, Bronium etiam eas, quibus hoc cœnobium ditavit, Gerardus transtulerit? Respondendo, id pro certo asseverari non posse; satis enim apparere credibile, non prius id fecisse Sanctum, quam cum jam, Blandiniensi, Bavoniano et Bertiniano cœnobis ad primævam Benedictini instituti disciplinam revocatis, impensioem iterum, quod, aliquandiu cœnobiorum illorum ac forte etiam aliquot aliorum reformatione distractum, facere non potuerat, Broniensis cœnobii curam gerere incepit. Ut sit, Sanctum equidem nec ante annum 944 ob jam dicta, nec post annum 954 aut 955 memorata sacra SS. Petri et Wandregisili pignora Bronium e Blandiniensi cœnobio transtulisse, idcirco reor, quod, quemadmodum infra probabo, Sanctus altero et binis hisce annis abbatia Blandiniensi sese abdicavit, verosimileque existimem, sacras sanctorum Petri et Wandregisili reliquias, quas Gerardus Bronium e Blandiniensi cœnobio detulit, fuisse il-

ligni sanctissimæ Crucis portio accenseri nequit,

E

anno 944 vel hunc annum inter

F

et annum 936
desumptis,
ditavit :

A luc abs illo, Blandiniensi adhuc abbate, translatas. 267 Quod jam pertinet ad alia aliorum Sanctorum ipsana, quæ Gerardus quoque secundum jam dicta e Blandiniensi cœnobio Bronium detulit, dubitandum non apparet, quin hæc quoque eo tempore, quod inter annum 944 et annum 936 intercedit medium istuc detulerit. Hæ enim reliquiæ, utpote Gandavum tantum cum corpore S. Wandregisili delata, ante annum 944 in Blandiniensi monasterio nondum erant, hocque anno dumtaxat ad Blandiniense cœnobium fuere translata, ut hinc etiam eas citius Bronium Gerardus transferre ex dictis nequerit; serius vero quam anno 936 eum etiam id non fecisse, idcirco reor, quod tunc certe Blandiniensi cœnobio abbas non amplius præfuerit, ac proin nec sacrum reliquiarum Blandiniensium thesaurum in potestate sua haberit. Itaque non solum SS. Petri et Wandregisili reliquiæ, verum etiam omnes prorsus aliæ, quas Gerardus e Blandiniensi cœnobio acceptas Bronium detulit, eo a Sancto vel anno 944 vel hunc annum inter et 936 fuere delatæ. Nec Sanctus sacra Sanctorum ipsana, quibus præterquam reliquis, quas, ut dictum est superius, e Dionysiano monasterio acquisivit, Broniense cœnobium ditavit, e Gandensibus dumtaxat Bavoniano et Blandiniensi cœnobiis accepit; verum etiam his multa alia, aliunde acquisita, præter jam supra memorata duorum Innocentium corpora e Chimacensi cœnobio obtenta, adjunxit.

quibus etiam
S. Landelini

B 268 Fisenus in ecclesiæ Leodiensis Historia, lib. vi, pag. 212, mentione facta operæ, quam Sanctus Blandiniensi, Bertinianoque cœnobiis impendit, mox ita de Gerardo prosequitur: Neque suum interim Bronium ulla ratione desererebat. Non contentus nobili illo sanctitatis deposito, quod e S. Dionysii monasterio advexisse commemoravimus; alias præterea Sanctorum reliquias studiosè conquirebat, quos et cœnobiis sui præsidet, et pro venia peccatorum suorum obtinenda (sic ipse loquebatur) patronos apud æternum Judicem haberet. Crispinium aliquando forte venerat, uti venerationi est S. Landelini corpus. Portionis aliquis hinc tollendæ cupiditas inessit. Quem enim alium potiori jure patronos optaret? Vicinam nimirum Bronio Alnam, et Lobium olim condiderat. Sed mortales primum repugnare visi sunt. Cum denique consensissent, ventumque esset ad sacrum conditorium, ternis oclusum sigillis; ea refringere, religioni duxerunt. Sustulit difficultatem Deus. Reseratum est repente ferculum: atque cum admiratione, simul et animi voluptate incredibiliter deprompsit, quod ardentè optarat Gerardus, et Bronium attulit. Rem ita habuisse, testatur schedula ipsius S. Gerardi manu exarata; quæ Bronii servatur in hunc diem.

C Ita Fisenus, et recte quidem, ut apparet: attamen hæc ad annum 924 perperam refert. Hoc enim anno Gerardus, uti ex supra disputatis liquet, in Sandionysiano monasterio adhuc versabatur, nec verosimile est, Sanctum tunc ulla Sanctorum reliquias Bronium detulisse. Ad hæc Sanctus, uti verbis supra recitatis ipsemet Fisenus indicat, Blandiniensi et Bertiniani cœnobiis curam tum gerebat, cum S. Landelini reliquias Broniensi suo cœnobio impetravit. Quapropter, cum ex dictis Sanctus ante annum 944 Bertiniano cœnobio abbas non fuerit præfectus, nullamque certe ante annum 937 ejusdem asceterii curam gesserit, necessario est consequens, ut non ante hunc annum, ac proin serius quam anno 924 S. Landelini reliquias Broniensi suo monasterio impetravit.

e Crispiniensi
Hannoniæ
cœnobio ob-
tentum bra-
chium,

269 Verum, inquit, quo anno has Sanctus impetravit? Respondeo, nihil omnino suppetere, quo annum definitum exhibeam; mihi tamen id post annum 946, quo vel initio sequentis abbatia Bertiniana sese abdicavit Gerardus, factum videri. Sic apparet, quod post annum illum Sanctus Broniense monasterium, quod aliquamdiu aliorum cœnobiolorum administratione distractus nonnihil remissius forte curarat, impensis iterum videtur curasse. Porro Fisenus non tantum a vero anno, quo S. Landelini reliquias Broniensi monasterio impetravit Gerar-

us, aberrat; verum etiam, quam corporis S. Landelini partem obtinuerit Sanctus, non edicit. At vero id opportune nos docet Rayssius in Hieroglyphico Religio pag. 126 sacris Sanctorum reliquiis, quas Broniense cœnobium possidet, accensens brachium S. Landelini, pretiosissimi confessoris ac fundatoris Crispiniensis, allatum ex Crispinio Bronium per S. Gerardum. Idem etiam facit supra laudatus dominus Gerardus Souris in suo reliquiarum, quas Bronium S. Gerardi pietate et studio possidet, Catalogo ante adhuc citato sic scribens: Brachium (possidet Broniense cœnobium) S. Landelini abbatis et confessoris, quod S. Gerardus ex Crispiniensi Hannoniæ abbatia detulit. Hæc sunt, quæ de S. Landelini reliquiis per Gerardum Broniensi monasterio impetratis commemoranda inveni.

E 270 Ceterum præter Sanctorum reliquias, jam hic et Commentarii hujus prævii § 4 et 6 memoratas, quas Gerardus aliunde, quam e Blandiniensi cœnobio Bronium detulit, alias insuper aliunde pariter acquisivit. Cœnobium est nomine Malonia, ad Sabim supra Namurcum situm, quod S. Bertuinus episcopus, qui 11 Novembris colitur, sæculo VII extruxit, vitæque deinde functus in tumultu locum est adeptus. Sancti hujus e cœnobio illo articulum pedis Broniensi suo monasterio obtinuit. Liqueat id ex binis reliquiarum Broniensium Catalogis, sæpissime jam citatis, quorum alterum Rayssius in Hieroglyphico, alterum ad calcem Vitæ S. Gerardi Sourisii suppeditat. Quod pertinet ad tempus, quo res facta sit, nihil de eo certius, quam quod jam num. præcedenti de S. Landelino loquens indicavi, commemorandum habeo; ne autem omnibus, quas Gerardus aliunde, quam e Blandiniensi cœnobio Bronium detulit, Sanctorum recensendis reliquiis lectori forte creem fastidium, pro his ad Sourisii Catalogum remitto, unice adhuc monuisse contentus, eas omnes Sanctorum reliquias, quæ in hoc, nec tamen in supra dicto Historiæ translationis S. Wandregisili reliquiarum Elencho memorantur, verosimillime ex alio loco, licet hic in obscuro sit, quam e Blandiniensi cœnobio Bronium a Gerardo fuisse translatas, nisi forte ratio gravior contrarium suadeat. Hinc, licet reliquiarum S. Amelbergæ in præmemorato Elencho mentio non fiat, fiat autem in Sourisii Catalogo, debent hæc reliquiis, a S. Gerardo e Blandiniensi cœnobio Bronium allatis, idcirco accenseri, quod sacrum S. Amelbergæ corpus Gerardi ætate in Blandiniensi cœnobio fuisse asservatum, aliunde habeatur compertum. Sed hæc de reliquiis a S. Gerardo Broniensi suo asceterio acquisitis disputasse sufficiat; ad alia nunc Sancti gesta commentanda progredior.

AUCTORE
C. B.

aliasque alio-
rum Sancto-
rum aliunde
etiam acqui-
sitas reliquias
adjunxit.

E

F

§ XXII. Monasterii Fontanellensis instaurationem tentat, et monasterii Blandiniensis præfectura sese abdicat.

Anno Christi 648 non longe a dextra fluminis Sequanæ ripa, sex leucis infra Rotomagum, una autem ferme leuca supra Caldebecum S. Waudregisili, de cujus reliquiis Gandam a Gerardo translatis superius est actum, insigne extruxit cœnobium, quod Fontanellense fuit vocatum, quodque et opibus et monachorum numero jam dudum maxime floruerat, cum sæculo IX in omnia maritima Galliarum loca ferro et igne Normannorum sævities cœpi grassari. At vero tunc, quam pleræque, imo omnia alia, haud procul a mari sita, sortem subiere monasteria, Fontanellense etiam subivit. Etenim post trinam, ut Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. undecimo, col. 138 docent, tributo Normannis soluto redemptionem succubuit, et monachi cum sacris Wandregisili et Ansberti exuvii loco cedere circa annum 836 sunt coacti. Tum vero monasterium incolis vacuum, injecto igne, etiam exusserunt Normanni, uti apud Acherium tom. III Spicilegii is scriptor, qui Appendicem ad Fontanellense Chronicon concinnavit, memoriæ prodit his verbis: Truculentus barbarorum

Fontanellen-
sis monasterii
instaurationem

AUCTORE
C. B.

rum (*Normannorum scilicet*) exercitus aquis egressus hunc ad locum (*monasterium Fontanellense*) accessit, vacuumque hominibus et omnibus nudatum rebusprehensens, injecto igne, cuncta illius aedificia cum ipso sanctuario concremavit, subvertit et recessit.

irrito conatu
tentat :

272 Porro jam annis fere centum, utpote anno 856 circiter eversum, in ruinis jacuerat Fontanellense caenobium, quando tandem, saeculo x media sui parte propemodum elapso, S. Gerardus ad illud instaurandum animum adiecit. Normanniae tum ducis titulo praeerat Richardus, Rollonis primi Christiani Normannorum ducis ex Willelmo seu Guilielmo, cognomento Longa-Spata, nepos, princeps pius juxta ac religiosus, qui jam plura caenobia, a Normannis olim destructa, instaurarat, patris sui exemplum hac in re imitatus. Hinc verosimillime Vir sanctus spem concepit, fore, ut, si corporis S. Wandregisili restitutionem, monasterio Fontanellensi faciendam, principi offerret, restitui hic curaret terras, quae ad dictum caenobium olim spectarant, sicque hoc a fundamentis posset reaedificari, penitusque instaurari. Itaque, simul aegre ferens, sub ruinis adhuc, ubi nulla alia instaurarentur monasteria, sepultum manere Fontanellense, cujus sancti patroni in potestate sua sacras haberet caecivas, ad Bellovacense territorium cum his nec non quibusdam comitibus sese confert, ibique, sacro thesauro relicto, Rotomagum usque properat, comiti seu duci Richardo corporis S. Wandregisili restitutionem, Fontanellensi caenobio faciendam, offert, si, quas hoc olim terras possederat, faciat restitui. At vero is, ad quos haec armorum sorte erant devoluta, restitutionem facere minime paratis, nullum ex longo, quod susceperat, itinere fructum retulit, Gandanque, unde venerat, absque ullo operae pretio redire fuit compulsus.

ex Appendicis
ad Fontanel-
lense Chroni-
con, qui res

273 Qui res tota gesta sit, dilucide exponit apud Acherium antiquioris editionis tom. III supra ad huc laudata ad Fontanellense Chronicon Appendix. Verba idcirco huc transcribo. Sic habent : Hujus itaque (Richardus I, Normanniae ducis seu comitis, in cujus ditone erat Fontanella) cum jam fama potentiae longe lateque pervolaret, Nortmannorumque tellus alta pace exultaret, Gandensis caenobii abbas, Girardus nomine, sumpto sancti Wandregisili pretioso corpore, usque in pagum Bellovacensem venire maturavit, atque in villam, quae Reveriscors dicitur, ad hospitandum divertit, quod Theodorico, nobili et valde potenti, per ejusdem praedii majorem mandare curavit; quia, licet injuste, illius possessionis dominabatur tunc temporis, quae pridem fuerat de ditone Fontanellensis caenobii. Quod ubi superbus ille et arrogans comperit, legatum baculo, quem forte tenebat, percussit, et cum ingenti injuria e conspectu suo exire coegit. Rediit ergo ille, qui nuntiaverat; abbas Girardo cum gravi dolore intimavit, quae pertulerat : quibus auditis, fit ingens omnium gemitus, confestimque coram lectica Sancti prosternuntur, atque inter fluentes lacrymas et amara cordis suspiria adversus Sanctum praedictus Abbas multa probrose inculcando * flebiliter conqueritur.

* i. e. coram
Sancto pro-
brum et illa-
tum repetendo
a Sancto ge-
sta sit,

274 Sed inter haec, decedente sole, noctis silentium advenit. Theodorico vero dormituro se in lectulo composuit; cui drepente terribilis persona sub habitu monachilli apparuit, eumque pro contumelia, quam sibi hesternum intulerat, vehementer redarguens, pastorali baculo, quem ferebat, graviter percussit; qui statim, somno interrupto, experrectus graviter ingemuit, seque a quodam cano abbate caesum, altis et perturbatis vocibus clamavit : deinde subita internorum correptus tortura, secessum naturae petiit, ubi foeda egestionem omnia profundens viscera, vitam miserabiliter abruptit : ut viventibus liquido daretur animadverti, cujus meriti apud Deum sanctus pater Wandregisilus fuerit, qui sic viventem inimicum et atrocis injuriae reum mortis supplicio condemnare poterit. Qui deinde, participatio cum suis consilio, omnem cum sanctis pignoris comitatum ad custodiam

dereliquit; sicque ascensu equis, Rotomagum ad urbem cum paucis properavit; admissusque, Richardo comiti causas adventus sui diligenter et opportune intimavit, seque in prompta S. Wandregisili corpus habere retulit, quod suo restitueret loco, si terrae sibi redderentur, quas chartarum posset approbare privilegis : at ille suorum usus consilio principum, chartas exhiberi praecepit, et coram omnibus recitatas exponi.

275 Quo facto, murmur et contradictio fieri cepit ab omnibus, qui se dicebant nequaquam posse carere propriis honoribus, quas sibi armis et sanguine praedecessorum suorum pepererat bellicosa virtus, sive quos sibi ipsi diuturno acquisierant servitio multisque sudoribus. Sic igitur, facta difficultate rei, quam praedictus abbas quaerebat Girardus, nulla deinceps potuit pollicitatione retineri, sed ad suos illico per emensum iter remeavit, atque S. Wandregisilium, consumpto nequidquam tanto labore, ad locum, unde eum extulerat, festinus revexit; ubi apud Deum et homines in magna gloria et honore nunc usque requiescit. Haec Appendix memoratae auctor, qui saeculo xi floruit, quique proinde fidem hic meretur, utpote centum annis vix remotus a re, quam narrat, quamque adeo vel ex monumentis tunc adhuc exstantibus, vel etiam ex testibus oculatis, aut certe ex iis, qui illam e testibus oculatis audierant, probe potuit habere perspectam. Porro ex summo labore, quo, ut refert, Gerardus Fontanellae instauracionem obtinere tentavit, nec tamen obtinuit, manifestum fit, quam fuerit sollicitus, ut destructa a Normannis monasteria instaurarentur; hinc autem verosimile fit, sollicitum adeo monasteriorum Parentem plura etiam Arnulphi Flandri principatus monasteria, quae instaurasse aut reformasse fertur, nec tamen ex dictis restauravit reformavitque, restaurare saltem, utut irrito conatu, tentasse.

auctore pro-
ponitur.
* quos

276 At vero dum ita Sanctus in variis monasteriis instaurandis, reformandisque, aut saltem in eorum instauracione reformatione tentanda strenuam operam ponit, Blandiniensis caenobii cura sese exonerare, consultum existimat. Hoc scilicet sacrum asceterium, quod ex dictis anno 946 et initio sequentis nondum ita perfecte reformatum erat, quin Gerardo adhuc rectore indigeret, ad eum jam statum Sancti cura erat perductum, ut jam ab alio rectore, modo hic pius esset ac prudens, absque rigidioris disciplinae discrimine facile posset administrari. Womarus, Blandiniensis monachus, triennio fere, quo ex dictis Sithiense caenobium rexeerat, abbatis muneri aptum sese jam probarat. In hunc adeo Sanctus ab humeris suis monasterii Blandiniensis curam conjicit. Womarus, inquit in Gandavo suo separatim excuso, lib. iv, cap. 2 Sanderus, abbas (Blandiniensis scilicet caenobii) duodecimis, resignante abbatiam Gerardo Cellensi, ordinatur abbas anno cmlm ab episcopo Folberto Cameraci. Atque haec omnia latius patent ex ipsius Gerardi Vita, quam descripsimus, in qua et habetur, Womarum hunc benedictionem Rodulphi episcopi accepisse. Itaque non videtur locus ille consentire nobis, qui dicimus, Cameraci fuisse ordinatum ab episcopo Folberto. S. Gerardi Vita, quam hic memorat Sanderus, diversa haud dubie non est a Sancti Vita, quam is scripsit in Hagiologio Flandriae a pag. 94 usque ad paginam 105 exhibet.

Blandiniensi
caenobio, ab-
dicato hujus
regimine,
Womarum.

277 Haec porro Vita in Opere Sanderi laudato pag. 102 sic habet : Beatus itaque Gerardus, cum octo annis Blandinio praefuisset, anno cmlv resignavit, instituens Womarum eidem monasterio abbatem, qui perinde, comite Arnulpho, benedictionem suscepit Rodolphi Noviomensis episcopi, cumque recte cuncta curasset Gerardus, moratus est aliquamdiu apud dictum comitem consolationis gratia. Itaque ex Sanderi opinione, cum abbatia Blandiniensi sese abdicavit Gerardus, eum sui loco abbatem praefecit Womarum, fuit hic a Fulberto, Cameracensi episcopo, non autem a Rodolpho Noviomensi episcopo, abbas ordinatus. Verum an sic recte existimat Sanderus? Sane, ut mihi persuasum habeam,

qui non a Ro-
dulpho, No-
viomensi epi-
scopo,

A beam, Womarum a Rodolpho Noviomensi episcopo ordinatum fuisse abbatem, efficere neutiquam potest S. Gerardi Vita, a Sanderō in suo Flandriæ Hagiologio producta. Etenim in hac verbis jam mox recitatis etiam innuitur, Gerardum annis dumtaxat octo Blandiniensi cœnobio præfuisse abbatem; hoc autem, uti quisque ex jam dictis et porro dicendis facile intelliget, a vero certissime est devium. Adhæc in Vita Sancti, a nobis edenda, nulla prorsus Womari ad Blandiniensis cœnobii præfecturam promoti, abbatisve vel a Rodolpho vel a Fulberto ordinati mentio occurrit, ut nesciam, unde hæc in S. Gerardi Vita, quam Sanderus laudat, fuerit deprompta. Hinc fit, ut illa, quam producit Sanderus, S. Gerardi Vita videatur ex Vita, a biographo nostro scripta, utpote quam sæpe ad verbum exprimit, variis admixtis interpolationibus, a scriptore recentiori esse concinnata, ac proin prorsus inepta, quæ Womari per Rodolphum Noviomensem episcopum ordinationem certam mihi faciat atque indubitam.

sed a Fulberto Cameracensi abbas ordinatus fuisse videtur,

278 Et vero Womari ordinationem Rodolpho Noviomensi episcopo non posse attribui, concludendum videtur ex anno, quo hæc et reipsa, et secundum ipsamet S. Gerardi Vitam, a Sanderō in Hagiologio productam, fuit peracta. Secundum hanc enim (vide verba proxime recitata) anno 934 est facta, reque ipsa vel cum hoc anno vel cum seq. aut certe cum anno 936 debet conjungi, uti ex dicendis patescet. Jam vero de Rodolpho Noviomensi episcopo Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. IX, col. 991 et seq. sic scribunt: Obiisse creditur v Idus Januarii anno cmlj, id est, cmlj; nam diximus tom. III col. 238, Leudricum ejus potissimum cura et consilio constitutum fuisse anno cmlu abbatem S. Amandi in Pabula. Forte sedebat adhuc anno cmlm. Adhæc Fulcarius, proximus Rodulphi in episcopatum Noviomensem successor, anno 934, ut Frodoardus in Chronico docet, Remis consecratus est episcopus, cum prius post mortem Rodulphi cum Frodoardo, quem Mabillonius Annalium Benedictinorum tom. III, pag. 511 alium non esse a Frodoardo, Remensis Historiæ scriptore, existimat, de Noviomensi episcopatu aliquandiu contendisset. Rodulfus adeo, Noviomensis episcopus, ad annum usque 934 vitam produxisse non videtur, ac proin ei Womari ordinatio, utpote ex dictis vel anno 934, vel 935 aut certe sequenti absque omni dubio peracta, attribui posse, non videtur. Itaque, cum quidem Womarum vel a Rodolpho vel a Fulberto ordinatus fuisse Blandiniensis abbas videatur, Sanderi opinioni, qua Womarum non a Rodolpho Noviomensi episcopo, sed a Fulberto Cameracensi ordinatum Blandiniensem abbatem statuit, assentiendum esse, existimo.

C Verum an idem quoque censendum est de ejusdem scriptoris opinione, qua factam a Gerardo Blandiniensi cœnobii resignationem, dictique Womari ad eandem præfecturam promotionem anno 935 innectit? Id equidem mihi non apparet.

sui loco, idque, quidquid contra

279 Etenim SS. Guduwali et Bertulphi translatio, Commentarii hujus prævii § 18 memorata, certe non citius quam anno 934, tertio Decembris die evenit, quemadmodum ex iis, quæ ibidem disputata sunt, uniusquisque facile colliget. Quapropter, cum hanc secundum ea, quæ ibidem etiam dicta sunt, Gerardus tunc peregerit, cum adhuc Blandiniensis cœnobii præfecturam gereret, hac indubie ante annum 934, ad tertiam usque Decembris diem jam protractum, sese non abdicavit. Verum, inquit, in Supplemento ad diplomata Miræi parte II, pag. 941 existat diploma, quo Arnulphus II, Flandriæ comes, beneficia abbatiæ Blandiniensi ab avo suo Arnulpho concessa commemorat atque amplificat; illud autem in fine hisce signatur notis chronicis: Actum publice in cœnobio Blandinio n Kal. Febr. Indict. xv. anno xviii regi inelyti regis (Francorum scilicet) Lotharii, et regiminis domni abbatis (Blandiniensis nimirum) Womari xx. Jam vero annus decimus nonus regni Lotharii Francorum regis, quo dictum diploma datum notatur, partim cum anno 972, partim cum sequenti conjungitur; quapropter, cum Wo-

marus, Blandiniensis abbas, si non ante annum 934, ad tertiam usque Decembris diem jam protractum, ad abbatiæ Blandiniensis præfecturam fuerit promotus, anno 972 et seq. 2 Kalendas Februarii vigesimum regiminis sui annum nondum egerit, necesse est, ut hoc ille jam ab anno 935 gessisse statuatur. Ita ex præfato diplomate potest argui contra opinionem, qua Blandiniensis cœnobii præfecturæ resignationem, Womaro per Gerardum factam, ante annum 934 non accidisse, arbitramur.

280 Verum respondeo, objectum Arnulphi II, Flandriæ comitis, diploma in chronicis, quas exhibet, notis esse corruptum. Annus enim regni Lotharii, Francorum regis, decimus nonus, Indictione 15 notatus, quo datum signatur, annum Christi 972 designat. Fuit adeo præfatum diploma, utpote quod etiam 2 Kalendas Februarii datum notatur, 31 Januarii die anno 972, spectatis, quas præfert, notis chronicis, emissum. Jam vero, cum Lotharius Francorum rex pridie Idus Novembris anno 934, ut jam supra dictum est, regnare inceperit, nequit cum anno Christi, ad 31 dumtaxat Januarii protracto, annus regni Lotharii decimus nonus, quo etiam ex dictis diploma signatur, ullatenus componi, ut facile deprehendet, quicumque annorum computum inerit. Hinc porro consequitur, ut, quod nobis objicitur, Arnulphi Junioris diploma in chronicis, quas exhibet, notis certissime sit corruptum, ac proin ut ex eo nihil habeatur, quod sat valide militet contra opinionem, qua Gerardum non ante annum 934 abbatiæ Blandiniensem abdicasse, suique loco abbatem illi præfecisse Womarum, statuimus. Adhæc, ut etiam diploma diplomati opponam, Miræus Codice Donationum Piarum cap. 55 exhibet diploma, quo Wiemannus, novi castri Gandensis ab imperatoribus Germanicis structi comes, monasterio Blandiniensi dat villam Theslam; illud autem his in fine munitur notis chronicis: Actum publice in monasterio Blandinio, Kalendis Novembris, anno Verbi Incarnati mccccxii. Indictione v. Lotharii regis (Francorum scilicet) anno xiv. Domini Womari abbatis (Blandiniensis nempe) viii; ubi annus Christi 962 ad primam usque Novembris diem protractus conjungitur cum anno octavo regiminis a Womaro initi. Hinc porro, ut computanti patebit, jam consequitur, ut illud non prius Womarum inierit quam cum jam annus 934 ad primum usque Novembris diem esset protractus.

281 Itaque, si opinioni nostræ obsit laudatum Arnulphi Junioris diploma, facit ei aliud, quod jam proxime memoravi, a Wiemannō comite emissum, Attamen, cum et hoc, utpote annum Christi 962 cum anno regni Lotharii, Francorum regis, decimo quarto perperam connectens, in notis chronicis, quibus signatur, pariter sit corruptum, illud utique nostram de tempore initi a Womaro regiminis opinionem non magis firmat, quam eam infirmit memoratum Arnulphi Junioris, Flandriæ comitis, diploma. Itaque, missis diplomatibus, tam quæ favent, quam quæ adversantur opinioni, quæ initum a Womaro Blandiniensis cœnobii regimen cum anno 934 aut altero posteriori componit, illam ego Vita S. Guduwali, utpote ab auctore ex dictis valde antiquo fideque digno conscripta, unice innixus, absque ulla, quemadmodum jam supra feci, tergiversatione amplector; futurum autem puto, ut mihi etiam hic propense assentiantur, quicumque, quæ supra ex Vita S. Guduwali protulimus, attento animo perpenderit. Atque ita jam habemus, Gerardum non citius quam anno 934 Womarum in abbatiæ Blandiniensi sibi substituisse abbatem. Verum, inquit, an id etiam Sanctus serius non fecit? Sane, ut mihi equidem apparet, nihil impedit, quo minus etiam id ille vel anno 933 vel sequentis initio fecisse credatur. Neque enim ob jam dicta hic moror vel Sanderum, qui rem citius collocat, vel, quod etiam Sanderō hic consentit, Arnulphi Junioris Flandriæ comitis diploma plus semel jam memoratum. Et vero cum ex dictis SS. Guduwali et Bertulphi translationem ante annum forte 933 Gerardus non fecerit, hicque tunc, cum illam fecit, Blandiniensis cœnobii præfecturam adherit,

AUCTOR
C. B.

ex Arnulphi II, Flandriæ comitis, diplomate possit argui.

E

F

F

AUCTORE
C. B.
nec serius,
quam anno
936 præfuit;
cum autem id

nuerit, consequens est, ut hac forte annum 935 sese non abdicarit.

282 Nec tantum ad annum usque 933, verum etiam ad sequentis usque initium Blandiniensi cœnobio forte adhuc abbas præfuit Gerardus. Cum enim ex dictis SS. Bertulphi et Gudwali corpora sub anni 933 finem Bologna Gandam forte transtulerit, tuncque, cum hoc fecit, Blandiniensis abbas adhuc fuerit, nihil sane obstare videtur, quo minus etiam dicti anni 936 initio Blandiniense cœnobium adhuc gubernasse, credatur; ultra annum tamen 936 Blandiniensem ejus præfecturam protrahere, nefas videtur. Etenim Womarus a Fulberto Cameracensi episcopo, quemadmodum secundum jam dicta apparet, Blandiniensis abbas fuit ordinatus; hinc autem est consequens, ut id non serius quam anno 936 evenerit; ultra hunc enim annum vitam non produxisse Fulbertum, in Chronico diserte affirmat Frodoardus. Itaque, omnibus jam expensis, Gerardus vel anno 934 vel 933, aut certe non serius quam anno 936 abbatiam Blandiniensem abdicasse, suique loco Womarum substituisse, videtur. Porro, cum hoc fecit, jam dudum etiam, ut apparet, abbatia Bavoniana regimine sese abdicarat. Etenim Folcuinus supra adhuc laudatus, Bertiniensis monachus auctor cœvus, apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum in Sithiensi Chartario pag. 216 scribit in hæc verba supra adhuc recitata:

B Anno cmlxvii abbas Wido, quia nimis vanæ juventutis gaudia sectabatur, apud comitem (Flandriæ scilicet, Arnulphum cognomento Magnum) incusatus, abbatia (Sithiensis nimirum) est fraudatus, et sancti Bavonis monasterio abbas est destinatus.

285 Iperius Folcuino fere consentit, in Chronico Sithiensi cap. 23 per verba, quæ supra pariter adhuc recitavi, sic scribens: Qui (Wido) promotus in (Sithiensem) abbatem, juventutis suæ gaudia nimium sectabatur: quam ob rem fuit hinc a B. Gerardo depositus, vixque comes (Flandriæ videlicet) Arnulphus obtinere potuit, ut eum permitteret ad alium locum promoveri; sed finaliter, insistente comite, translatus est ad abbatiam S. Bavonis Gandensis; ubi sane tam Folcuinus, quam Iperius indicare videtur, Widonem eo ipso anno, quo ob ineptam administrationem præfectura Sithiensis cœnobii a Gerardo fuit dejectus, aut certe brevi post Bavonianum abbatem munere accepisse gubernandum. Tunc scilicet Arnulphus, Flandriæ comes ex singulari plane, quo Gerardum complectebatur, affectu Widonem Sancti nepotem, ne hic ex sua a Sithiensi præfectura eauctoratione nimium affligeretur, Bavoniano cœnobio præfici voluerit, simulque, ut fieri id permetteret, Gerardum, ut ut ægre, induxerit, spe facta, fore, ut Wido sub ipsiusmet

C Gerardii patris sui, Gandæ existentis, oculis commissam sibi abbatiam aptius prudentiusque gubernaret. Jam vero cum Wido ex dictis abbatia Sithiensis regimine anno 947 fuerit a Gerardo dejectus, consequens est, ut illum tunc Sanctus, aut certe non diu admodum post Bavoniano cœnobio præfecerit abbatem, ac proin ut tunc, cum Womarum sui loco in Blandiniensi abbatia anno ex dictis vel 934 vel 933 aut certe sequenti abbatem constituit, dicti Bavoniani cœnobii regimine jam dudum sese abdicasset, quomodo, ut apparet, superiorem quandam adhuc in cœnobium illud, quemadmodum et in plura alia, potestatem sibi servavit. Porro quid deinde, cum hoc ad Gerardum non spectet, de Widone factum sit, qui et quandiu hic Bavonianum cœnobium rezerit, et qui tandem ad Blandiniensem etiam præfecturam fuerit promotus, silentio prætereo, et pro his omnibus curiosum lectorem ad Sanderum, et ad Gallia Christiana auctæ scriptores in abbatibus Blandiniensibus et Bavonianis remittens, rerum ad Sanctum spectantium seriem prosequor.

§ XXIII. Monasteria, quibus adhuc præest, D ultimo visitat, Bronium se recipit, ibique ultimum diem claudit.

Gerardus, jam abdicato Blandiniensis cœnobii regimine, nonnullis adhuc aliis cœnobiis, ut apparet, abbas præerat. Etenim ex dictis Blandiniensi abbatia certe non serius quam anno 936 sese abdicavit; pluribus autem cœnobiis adhuc abbas præerat, quando divinitus, imminere sibi vocationis seu mortis suæ diem, qui ex dicebatur anno 939 evenit, quique proinde Gerardus, cum anno 936 aut forte biennio circiter citius abbatia Blandiniensis sese abdicaret, imminens nondum erat; quemadmodum hinc, si in rigore loqui velimus, concludendum videtur. Ut sit, Gerardus equidem, cum jam vocationis suæ dies immineret, plura adhuc moderabatur cœnobio. Sacro itaque, inquit de Gerardo num. 77 biographus, doctus spiramine prænoscenti imminere diem vocationis suæ, quo videlicet et rationem redderet villicationis commissæ; necessarium duxit et utile, cœnobio fratrum revisere degentium suo sub regimine, seque deinceps exuere tot curarum onerosa gravedine, atque idoneum procuratorem sui vice unicuique cœnobiorum substitueret. Sanctus ergo, cum jam non multum amplius a die obitus sui abesset, plura adhuc, uti his jam recitatis verbis innuit biographus, moderabatur cœnobio, atque id quidem, ut apparet, abbatibus officio.

283 Quamvis enim Sanctus omnibus et singulis quibus adhuc præest, sese abdicat, octodecim cœnobiis, quæ a biographo procurasse dicitur, proprii abbatibus munere verosimiliter ex dictis non præfuerit, nihil tamen obstat, quo minus nonnulla ex his abbatibus credatur gubernasse officio. Et quidem secundum jam dicta dubitari nulla ratione potest, quin hoc nomine Blandiniense, Cellense, Sithiense, Bavonianum et Mosonense gubernarit. Ad hæc biographus per cœnobio, quæ Sanctum, morti jam vicinum, verbis supra recitatis visitatis scribit, verosimiliter ea duntaxat intellexit, quibus tunc adhuc Gerardus abbas præerat officio. Sic existimo, quod aperte edicat, Sanctum singulis cœnobiis, quæ tunc visitavit, idoneum sui loco præfuisse procuratorem seu abbatem; neque enim singulis, quæ visitavit, cœnobiis abbatem sui loco potuisset præficeri, si vel uni ex his ipsamet abbas amplius non præfuisset. Itaque Sanctus, spectato biographo nostro, pluribus adhuc cœnobiis, cum jam sibi mortis dies immineret, abbas præerat, officio. Verum quæ qualiave illa fuerit cœnobio, et quo circiter anno illorum sese regimine Gerardus abdicavit? Fuerunt ex

F iis, ut mihi equidem dubitandum non apparet, Cellense S. Gisleini, et verosimiliter etiam Elnonense S. Amandi, Rotnacense et Marchianense. Ast sive hæc sive alia fuerint ista monasteria, Sanctus omnibus, quo mortem, quam sibi propinquam, divinitus didicerat, magis preparatus expectaret, sese abdicare, uniceque deinde Deo ac saluti suæ vacare, consultum existimavit, huncque in finem cœnobio omnia, sub se adhuc constituta, quo singulis sui loco idoneum præficeret abbatem, visitavit, ut ex biographi verbis num. præced. recitatis facili negotio colliges.

286 Nec tantum Sanctus in illa cœnobiis, quibus adhuc præerat, visitatione singulis idoneum præfecit abbatem; verum etiam aliter iisdem non parum profuit. Id biographus num. 79 his verbis declarat: Singula filiorum cœnobio perlustrabat paterna sollicitudine; quos et super monastica commonefaciens religione, ubertimque imbuens divina eruditione, multifaria exhortabatur eos disputatione, ut adversus jacula tergiversantis satanæ servantes unitatem pacis et concordia, quasi armati agoniste semper starent in acie. Gerardus ergo in hac visitatione, qua monasteria sub moderamine suo adhuc constituta visitavit, enixe etiam religiosos illorum incolas ad pacem et concordiam est hortatus. Norat scilicet, plurimum interesse, ut hæc, utpote firmissimum charitatis vinculum, studiose ac sedulo a religiosis hominibus servetur. Nec tantum providus

Sanctus, imminente jam obitus sui die, cœnobiis,

E

quibus adhuc præest, sese abdicat,

F

Bonium se recipit,

A *providus sollicitusque Pater ad pacem animorumque concordiam adhortatus tunc est monasteriorum, quæ visitavit, religiosos incolas; verum etiam omnia recte composuit, quæ ad bonum illorum faustumque regimen possent conducere. Ita omnium, quos curæ suæ commendatos habebat, salutem curabat perquam sollicitè; cum autem omnia, quæ eo pertinere arbitrabatur, sedulo curasset, mox ad suum Broniense cœnobium, ut ibi dies suos quiete sancteque finiret, est reversus. Omnibus igitur, inquit mox, narrata ultima, quam Gerardus fecit, monasteriorum visitatione, num. 79 biographus, rite compositis, cumque pastoribus Pastori summo ovidus commendatis, Beatus pauper spiritu, cunctis, quæ rexerat, ditioribus postpositis, ad dilectam paupertatem gaudenter remeant monasterii Broniensis.*

ibique brevis post extremum diem claudit. Quod tertia,

287 *Hinc jam collige, verosimiliter ultimam illam, qua de hic agimus, monasteriorum visitationem paucis dumtaxat mensibus ante Gerardi obitum evenisse. Evenit enim proxime ante Gerardi ad Bronienses suos regressum; Sanctus autem tunc, cum Bronii obiit, non diu admodum, uti ex duobus ultimis biographi numeris colligendum videtur, ad Bronienses suos fuerat reversus, ut adeo nec diu ante Sancti obitum, ac proin paucis dumtaxat ante hunc mensibus monasteriorum jam memoratam visitationem fecerit. Porro Gerardus, Bronium jam reversus, nihil habuit antiquius, quam ut, quod in aliis monasteriis jam fecerat, in Broniensis quoque, quæ ad felix hujus regimen spectarent, recte componeret; quo facto, fractis tandem proœtiori ætate virtibus, migravit ad Dominum. Docet hæc num. 80 biographus, uti etiam annum et diem, quo Sanctus vitam hanc mortalem cum immortalis commutavit. Verba, quibus hoc postremum docet, partim stylo soluto, partim ligato innexa, hæc sunt:*

Deposito fragilis tandem velamine carnis
Christi lucillum Jesu transmigrat in aulam,
Prænitet Octobris quando lux tertia mensis
Anno ab Incarnatione Domini DCCCCLXIX, Indictione II,
concurrente v, Epacta xx, Feria II. Sanctus ergo
anno 939, tertio Octobris die excessit e vivis: quæ quidem dies anno illo in diem Lunæ incidit, ut Feria secunda obiisse Gerardum, recte scribat biographus. Nec tantum tertiam Octobris diem, qua Sanctum obiisse, docet, recte cum die Lunæ, verum etiam annum 939, quem Sancto emortualem ponit, recte cum Indictione secunda, ut computanti patebit, cum concurrente seu Epacta solari quinta et Epacta, lunari scilicet, vigesima conjungit, uti ex iis, quæ Josephus Scaliger lib. VII de Emendatione temporum pag. 776 et tribus seqq. docet, quisque, ut opinor, facile intelligit.

non autem, ut Mabillonius

C 288 *Verum, ut ut omnes hæc notæ chronicæ cum anno 939, cum quo eas composuit biographus, optime congruant, tertique Octobris dies anno 939 in diem Lunæ inciderit, sunt tamen, qui contendunt, Gerardum nec tertia Octobris die, nec anno 939 e vivis esse sublatum. Ac primo quidem, quod ad tertiam, qua Sanctus obiit, Octobris diem pertinet, vult Mabillonius non hac, sed quinta Octobris die Sanctum excessisse e vivis. Etenim in suis ad S. Gerardi Vitam Observationibus prævis num. 9 sic scribit: Hujus (sancti Gerardi) obitum omnes cum primario Epitaphio, hic ad Vitæ calcem edito, (quod marmoreo sepulchro incisum narrat Molanus) tertio Nonas Octobris statuunt. Adhæc Annalium Benedictinorum lib. XLVI, num. 18 in eadem sententiam hæc de Gerardo ad annum 939 litteris mandat: Post hæc animam efflavit Gerardus hoc anno, et quidem tertio Nonas Octobris, ut notat ejus Epitaphium Vitæ subjectum, adeoque Feria quarta, non secunda, uti habet sequens ibi additamentum. Fult ergo Mabillonius, Gerardum tertio Nonas, id est, quinto Octobris die, ac proin feria quarta seu die Mercurii, non secunda, seu die Lunæ obiisse; idcirco autem scriptor ille hoc vult, quod diem illum ab omnibus, atque ab ipsomet primario Gerardi Epitaphio, Vitæ subjecto, Sancto nostro emortualem statui existimet. At vero mirum est, quantum hic hallucin-*

Octobris Tomus II.

netur Mabillonius. Etenim nec scriptores omnes, nec ipsummet primarium S. Gerardi Epitaphium, quod ad calcem Vitæ subjungit biographus, quintam Octobris Sancto statuit emortualem.

AUCTORE C. B.

289 *Meyerus in Flandriæ tum Annalibus, tum Chronico ad annum 939 sic scribit: Eodem anno (939 scilicet) tertio die Octobris singularis vir exempli, idemque unicum pietatis ornamentum Gerardus Cellensis, sanctus appellatus Gerardus, diem clausit. Meyerus assentitur Fisenus, in ecclesiæ Leodiensis Historia pag. 221 ita memorans: Singula rursus cœnobia (Gerardus nimirum) sibi proposuit lustranda. Quibus omnibus rite compositis, et pastoribus una cum ovibus summo Pastori commendatis, beatus Vir, pauper spiritu, ditioribus monasteriis, quæ gubernaverat, derelictis, ad amicam Broniensis monasterii paupertatem se recepit. Ubi animo sancte composito, carissimis sodalibus bene precatus, v. Nonas Octobres, id est, tertio Octobris die, obdormivit in Domino. Ita Fisenus, qui sibi et Meyerus plures etiam alios scriptores quantum ad tertiam Octobris diem, quam Gerardo emortualem statuunt, habet assentientes, quos, ne rei passim sat notæ probandæ nimium immerer, prætermittit. Quod jam ad primarium, quod Gerardi Vitæ subjicitur, quodque, ut ait Mabillonius, Sancti obitum tertio Nonas Octobris, id est, die mensis hujus quinta statuit, Epitaphium pertinet, per hoc haud dubie scriptor ille aliud non intelligit, quam sex versiculos supra ex parte jam recitatos, quibus Gerardi Vita a biographo clauditur; neque enim Vitæ Sancti aliud quidquam, quod epitaphii locum queat habere, subjectum invenio. Adhæc Mabillonius verbis mox supra adhuc recitatis sic habet: Post hæc animam efflavit Gerardus hoc anno, et quidem tertio Nonas Octobris, ut notat ejus Epitaphium Vitæ subjectum, adeoque feria quarta, non secunda, uti habet sequens ibidem additamentum. Additamentum, quod hic memorat Mabillonius, clausula est supra huc transcripta, qua indicatur, quo anno, qua Indictione, qua Concurrente seu Epacta solari, qua Epacta lunari, ac tandem qua feria Gerardus obiit; illa autem clausula præfatis sex versiculis proxime subjungitur, ut hos adeo Mabillonius intelligat per Sancti Epitaphium, quod, ut ait, Gerardi obitum tertio Nonas Octobris statuit.*

ex scriptoribus

E

290 *Verum versiculi illi Gerardi obitum non tertio Nonas Octobris, id est, quinta mensis hujus die, sed quinto Nonas Octobris, id est, tertia mensis hujus die statuunt. Etenim duo ultimi ex dictis versiculis supra huc jam transcripti de Gerardo sic habent:*

et ex Sancti epitaphio perperam contentum, quinta Octobris die,

Christi lucillum Jesu transmigrat in aulam,

F Prænitet Octobris quando lux tertia mensis; ubi sane Gerardus non tertio, sed quinto Nonas Octobris, id est, non quinta, sed tertia mensis hujus die obiisse, apertissime declaratur. Itaque nec Epitaphium, quod laudat Mabillonius, Gerardi obitum tertio Nonas Octobris, id est, quinta mensis hujus die, statuit, ut adeo is scriptor, qui nihilominus ex dictis diem illum tum a præfato Epitaphio, tum ab omnibus scriptoribus Gerardo statui emortualem affirmat, certissime hallucinetur, ac proin ut Gerardum quinta Octobris die obiisse, perperam contendat. Porro Mabillonius non minus etiam hallucinatur, dum verbis supra recitatis ait, Gerardi epitaphium, quod laudat, marmoreo Sancti sepulchro incisum narrari a Molano. Etenim hic auctor in Natalibus Sanctorum Belgii ad 5 Octobris diem, biographi nostri versiculis, qui ex dictis primarium Gerardi a Mabillonio laudatum epitaphium constituunt, ex parte transcriptis, ita dumtaxat mox memorat: Annus depositionis marmoreo ejus (sancti Gerardi) sepulchro inscriptus est nongentesimus quinquagesimus octavus; quibus verbis sane non designat biographi versiculos proxime a se transcriptos, seu illud, quod Mabillonius laudat, Gerardi epitaphium, sed aliud longe diversum, num. 209 huc transcribendum, in quo Sanctus anno 938 obiisse, perperam statuitur, uti patet ex iis, quæ mox dicam, cum

AUCTORE
C. B.

de duobus epitaphiis, quæ Sanderus in Gandavo suo separatim excuso lib. IV, cap. 2 in abbatibus Blandiniensibus exhibet, sanctoque Gerardo affingit, fecero sermonem.

anno, ut binis epitaphiis, quæ Gerardo abjudicantur,

291 Lubet ambo illa epitaphia huc transcribere. Primum his versiculis concipitur :

Præteriens hic siste gradum, lege flebile mortis
Carmen, inæquali claudicat ecce pedo.
Petri naviculam fragor ingens impulit, ipsum
Excitans Nautam dira procella rapit.
Gandavum Patrem, personam Gallia claram
Perdidit, Ecclesie magna columna ruit.
Ardens et lucens simul est extincta lucerna,
Occubuit Pastor optimus inter oves.
Abbas e medio Gerardus tollitur; orba
Patre suo Petri flebilis aula manet.
Ut docet, et Paulus docet, omnibus omnia factus
Entuit multis millibus unus homo.
Quid moror? Octavo Septembris transiit Idus,
Sol novus occasum, sole ruente, petit.

Alterum vero istis :

Quod caro sit fenum, flos feni gloria carnis,
Pagina sancta docet, et Pater iste probat.
Ut fenum viruit cum tempore veris in herba,
Et quasi flos feni floruit ejus honor.
Aruit hoc fenum, flos ejus decidit. Abbas
Gerardus viruit, floruit, aret, obit.
Septembri quintas sol cum declinat ad umbras,
Spiritus e carnis carcere liber abit.

Talia sunt bina epitaphia, quæ Sancto nostro ex dictis affingit Sanderus. Verum S. Gerardus, uti ex jam disputatis liquet, omni dubio procul tertia Octobris die mortalem hanc vitam cum immortalitate commutavit; Gerardus autem, cui bina illa epitaphia concinnata sunt, secundum horum quidem primum octavo Idus Septembris, id est, sexta mensis hujus die; secundum alterum vero quinta ejusdem mensis die, Septembri quintas sol cum declinat ad umbras, excessit e vivis.

alioque, quod Sancti certo est, recitatis,

292 Hinc fit, ut neutrum ex dictis Epitaphiis Gerardi nostri epitaphium esse, autem; quod etiam eadem de causa in suis ad Gerardi Vitam Observationibus prævisis num. 9 censet Mabillonius. Verum hic scriptor aliud insuper ibidem suppeditat Epitaphium, quod Gerardi nostri certo est, quodque sic habet :
Clarus ab Austrasia generosa stirpe Gerardus
Sanctus in hoc humili condidit ossa loco.
Gaudeat omnis plebs tali defensa Patrono,
Atque suo plaudat Bronia terra duci.

Obiit anno cmlviii, sublevatus in feretrum mcxxxii. Legitur hoc epitaphium, ut laudatus Mabillonius etiam monet, Bronii in S. Gerardi tumulo seu mausoleo, quod ibidem adhuc superest. Rayssius in Hieroglyphylacio Belgico pag. 123 de Gerardo scribit in hunc modum : Obiit anno Christi, ut refert Sigebertus, cmlx. Marmorei tamen sepulcri ejus inscriptio, quam vidimus in cryptis monasterii ecclesie, notat annum cmlviii. Quinto Nonas Octobris. Sepulcri marmorei inscriptio, quam hic memorat Rayssius, diversa verosimillime non est a Sancti epitaphio proxime huc jam transcripto, aut certo a clausula prosaica, quatuor illius versiculis subjecta, a qua tamen hæc voces, Quinto Nonas Octobris, absunt apud Mabillonium. Nescio, an hic illas, quod ex dictis tertio Nonas Octobris Sanctum obiisse velit, studio omiserit. Ut sit, Rayssio, sese inscriptionem, quæ pro die S. Gerardi emortuali quintum Nonas Octobris Notaret, Bronii vidisse, asserenti fidem adhibeo, et cum jam supra de die, quo Sanctus migravit ad Dominum, satis superque actum sit, discussio nunc, annusne 958, quem notat huc jam transcriptum Sancti epitaphium, an vero annus 959, quem ex dictis biographus noster signat, Gerardo emortualis debeat constitui.

probatur, 959 evenit.

295 Baronius in Annalibus Ecclesiasticis, Miræus in Fastis Belgicis alique scriptores non pauci anno 958 S. Gerardi obitum innectunt, ducti verosimillime Inscriptione marmoreo Sancti sepulcro Bronii incisa, quæ, ut jam ex Mabillonio et Rayssio docui, Gerardum anno 958 obiisse, statuit. Verum,

Mabillonius alique scriptores recentiores bene multi nihil illa Inscriptione moti cum anno 959 Sancti obitum conjungunt. Et vero hoc, ut mihi equidem apparet, non immerito faciunt. Posteriorem enim hunc annum biographus noster in Clausula supra huc transcripta, qua lucubrationem suam terminat, Gerardo ex dictis emortualem statuit; is autem hic potiore fidem quam præfata inscriptio idecirco mereatur, quod ex dictis anno circiter 1058 ac proin sæculo nondum integro a Gerardi ætate elapso lucubrationem suam adornarit; Inscriptio autem non ante annum 1151, quo ex dicendis sacrum Gerardi corpus elevatum fuit, ac proin non ante bina fere sæcula a Sancti obitu elapsa tumulo ejus seu mausoleo fuerit apposta, uti liquet ex eo, quod non tantum (adi num. præced.) annum Gerardo emortualem, verum etiam annum, quo Sancti corpus de terra elevatum est, signet. Adhuc nescio, an, Inscriptionem illam tunc tantum, quando Gerardi corpus elevatum fuit, tumulo ejus fuisse appositam, colligi etiam non debeat ex ipsis quatuor, quibus partim constat, versiculis num. præced. pariter huc transcriptis. Itaque ob jam dicta Gerardum non anno 958; sed 959 obiisse, cum biographo nostro statuo; quod ut faciam, partim etiam moveor ex eo, quod cum anno 959, quem is scriptor in lucubrationis suæ Clausula supra huc transcripta Sancto emortualem statuit, aliæ omnes notæ chronice, quas in ea pariter suppeditat, Indictio scilicet secunda, Concurrens quinta, Epacta vigesima ac Feria secunda, optime ex dictis congruant.

§ XXIV. Corpus Sancti elevatum, hujusque in honorem abbatia Broniensis favore affecta.

Jacuerat jam ab anno 959 sacrum S. Gerardi corpus uno amplius seculum in terra reconditum, quando tandem ab Alexandro, Leodiensium episcopo, anno 1151, Innocentio II, summo Pontifice, mandante, e tumulo fuit levatum : quæ elevatio olim ex summi Pontificis imperio vel etiam dumtaxat consensu facta, canonizationis loco habebatur, uti pronum est colligere ex iis, quæ Benedictus XIV in suo de Servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonizatione lib. I cap. 6 et seq. disserit. Nullum invenio auctorem vel monumentum antiquum, ex quo certo rescias, qua ratione quæ occasione sacrum S. Gerardi corpus de terra tunc levari contigerit. Ut tamen sit, id ego hac occasione verosimillime factum, reor : Innocentius II, summus Pontifex, antea Gregorius Cardinalis S. Angeli, Anacletus antipapa Romæ omnia turbante, fugere compulsus, anno 1150 venit in Galliam, indeque anno sequenti, Quadragesimæ tempore, ad Lotharium II, quem postea imperatorem coronavit, Germaniæ et Lotharingæ regem se contulit, conventui seu synodo Leodii habendæ interfuturus. Eo tum (adi Pagium in Criticis ad annum 1151) frequentes cum Lothario tam Lotharingæ quam Germaniæ et Franciæ episcopi ac abbates advenerant. Quid plura? Hos inter Ebroinus, qui tunc, ut Fiscus in ecclesie Leodiensis Floribus pag. 446 in Broniensium abbatum Catalogo docet, Broniensis monasterio abbas præerat, verosimillime etiam exstiterit, hæcque occasione usus fuerit, ut S. Gerardi canonizationem a Pontifice flagitaret.

295 Ita existimo, quod certe Bernardus, Hildesheimensis episcopus, qui Leodium pariter tunc venerat, ea opportunitate ab Innocentio summo Pontifice S. Godehardi Hildesheimensis episcopi, anno 1058 vita functi, canonizationem flagitari, ut translationis et miraculorum hujus Sancti scriptor anonymus apud nos tom. I Maji pag. 322, num. 8 disertè tradit. Verba ejus huc facientia, uti et nonnulla alia, quod quadam, quæ jam dicta sunt, probent, describo. Sic habent : In Leodicensem civitatem curia indicta est, ubi Innocentius Papa cum Romana Ecclesia, et magna parte Galliarum cum Lothario rege et fere universis episcopis Theotonice regionis conveniunt,

Alexander, Leodiensis episcopus, S. Gerardi corpus occasionem,

quo exemplo, a S. Godehardi canonizatione petito,

A venerunt; ut de violentia Romanæ Ecclesiæ per Petrum Leonis (*Anacletum antipapam*) perpetrata, qui tum temporis Papatum sibi violenter usurpavit, pertractarent; et qualiter illud idolum, in templo Domini positum, destruerent, elaborarent. Factum igitur est, ut ad Dominicam LETARE HIERUSALEM (*Dominicam scilicet quartam Quadragesimæ, quæ anno 1151 in 29 Martii incidit*) ad prædictam civitatem multi Catholici viri, tam cum Apostolico, quam cum rege convenirent, et de communi statu Ecclesiæ pertractarent. Inter quos præses noster Bernardus (*Hildesheimensis episcopus*) cum majoribus nostræ assistens, videns opportunitatem ultro sibi oblatam, ipsum Apostolicum cum omni curia Romana aggreditur, Vitæque Patris nostri (*S. Godehardi nempe, Hildesheimensis olim episcopi*) coram ipsis recitatur, et ut per eum in Ecclesia Dei canonizetur, devotissime preces funduntur.

hic exponitur,
ex Innocentii
II Papæ man-
dato,

296 Occasione itaque conventus seu synodi, Innocentio II præsentem, Leodii celebratæ, cui et ipsemet interfuit, usus est Bernardus, Hildesheimensis episcopus, ut S. Godehardi, Hildesheimensis olim episcopi, canonizationem a summo Pontifice impetraret. Hinc porro, ut jam innui, verosimillimum mihi fit, Ebroinum Bronniensem abbatem, utpote qui etiam Leodiensi illi synodo ex dictis verosimillimum interfuerit, occasione illa Gerardi canonizationem vel sponte sua, vel Bernardi, Hildesheimensis episcopi, exemplo impulsus, a summo Pontifice, Innocentio II, flagitasse, huncque deinde Alexandro, Leodiensi episcopo, ut sacrum S. Gerardi corpus de terra levaret, dedisse in mandatis. Ebroinus, inquit in Leodiensi ecclesiæ Floribus pag. 446 Fisenus, ut S. Gerardi corpus ad venerationem et terra educeretur, anno MXXXI obtinuit. At vero quæri hic jam potest, an Pontifex tunc, cum Leodii adhuc existeret, et terra ad venerationem S. Gerardi corpus jussisset educi. Fisenus mox iterum laudatus in ecclesiæ Leodiensis Historia lib. x, num. 5 sic scribit: Cum Leodii Pontifex (*Innocentius scilicet II*) ageret, Alexandro episcopo imperarat, S. Gerardi Bronniensis sacrum corpus terra educeret, quod promeritis vita sanctissime acta multisque post mortem prodigiis honores religiosius mortales rependerent, atque uberius (si Numini videretur) ab illo beneficia referrent. Eam esse Dei voluntatem, non infrequenter e celo nuntiati fuerat. Paruit Alexander ingenti religiosoque ordinum omnium concursu. Vult ergo Fisenus, Innocentium summum Pontificem jam tum, cum Leodii adhuc versaretur, Alexandro Leodiensi episcopo dedisse in mandatis, ut sacrum S. Gerardi corpus e terra ad fidelium venerationem educeret.

quod hic, cum
Leodii esset,
dedisse non
videtur,

297 Verum id Pontificem non tunc, sed postea tantum, cum eodem anno 1151, mense Octobri Remis celebravit concilium, dedisse in mandatis, verosimilius idcirco reor, quod etiam petiit S. Godehardi canonizationi assentiri, cum Leodii adhuc esset, noluerit, sed rem distulerit in tempus, quo Remis concilium, quod in proximum S. Lucæ festum seu octavam decimam Octobris diem indixerat, a Germania, Lotharinga, Franciæ aliarumque regionum episcopis celebraretur, quemadmodum Translationis et Miraculorum S. Godehardi scriptor anonymus supra laudatus discrete testatur, verbis, num. 295 huc transcriptis, proxime hæc num. 9 subdens: Sed cum consuetudo sit Romanæ Ecclesiæ, in generali concilio Sanctos Dei canonizare, quod tunc temporis in Remensem civitatem in festo S. Lucæ indictum fuerat, accepto consilio, petitionem ecclesiæ nostræ (*Hildesheimensis de S. Godehardi canonizatione*) usque in prædictum locum (*Innocentius II, summus Pontifex*) distulit, ibique definiturum certissime, promisit. Stetit porro Pontifex promissis, inque Remensi concilio omnia, quæ ad Godehardi canonizationem spectarent, fideliter præstitit, uti idem Historiæ translationis S. Godehardi scriptor num. 10 pariter testatur. Cum ergo, uti ex jam dictis liquet, Innocentius tunc, cum Leodii adhuc ageret, petiit S. Godehardi canonizationi assentiri

noluerit, verosimillimum hinc jam fit, eum etiam tunc Alexandro Leodiensi episcopo, ut S. Gerardi corpus e terra levaret, in mandatis non dedisse. Quapropter, cum eundem ex dicendis S. Gerardi corpus anno 1151 e terra ab Alexandro Leodiensi episcopo ex summi Pontificis mandato fuerit levatum, fieri id Innocentius in concilio Remensi sub mensis Octobris finem verosimillime imperarit; tunc quippe etiam, uti laudatus Translationis S. Godehardi scriptor num. 10 iterum docet, ad ecclesiam Hildesheimensem de S. Godehardi canonizatione litteras transmisit.

AUCTORE
C. B.

298 Fuerint itaque, ut merito suspicandi ansam num. 10 etiam præbet laudatus Historiæ translationis S. Godehardi scriptor, S. Gerardi vita sanctissime acta miraculaque post obitum patrata in concilio Remensi Patribus verosimiliter proposita, hique quidem, illis auditis probatisque, sacrum S. Gerardi corpus e terra ad fidelium venerationem educendum judicari; Pontifex vero Alexandro, Leodiensi episcopo, ut id faceret, imperarit. Quod autem hic aio de S. Gerardi miraculis, quæ in concilio verosimiliter fuerint proposita, ne, quæso, ita accipias, quasi indubitatum habeam, a Gerardo post obitum miracula ante præfatum Remense concilium fuisse patrata, hoc enim, utul a Fisenus verbis supra recitatis absque ulla dubitandi particula propositum, indubitatum idcirco non puto, quod miraculorum, quæ Gerardo post obitum tunc patravit, in monumentis antiquis mentionem haud inveniam; verosimile tamen idcirco reor, quod alioquin sacri ejus corporis e terra elevationem jussurus fuisse Pontifex, non videatur. Porro cum ex dictis Innocentius verosimillimum sub finem dumtaxat mensis Octobris Alexandro, Leodiensi episcopo, ut Sancti corpus e terra levaret, in mandatis dederit, fuerit verosimillimum ea solemnitas vel mense Novembri vel Decembri proxime sequenti peracta. Sic existimo, quod ob jam dicta verosimillimum non ante concilium Remense, anno 1151, mense Octobri ad finem inclinante, celebratum; indubie autem ipso anno 1151, quo hoc concilium celebratum est, summi Pontificis jussu fuerit peracta, uti nunc, quemadmodum me facturum, supra spondendi, probare aggredior.

mense Novem-
bri vel Decem-
bri anno

299 Apud Martene Collectionis veterum scriptorum tom. I, col. 707 et quinque seq. exstat Charta, quam etiam Miræus Codice Piarum donationum, cap. 85, alique monumentorum antiquorum collectores saltem ex parte exhibent, ab Alexandro, Leodiensi episcopo, anno 1151 emissa, uti in ipsiusmet Chartæ fine expresse signatur; hujus autem tum initio, tum

uti ex Charta
ab Alexandro
tunc emissa,

contextu apertissime indicatur, sacrum S. Gerardi corpus eo ipso die, quo Charta illa emissa fuit, e terra, atque id quidem summi Pontificis jussu, fuisse levatum. Verba, quibus id in contextu fit, num. 506 huc transcripta invenies; quibus autem id fit initio, hæc sunt: In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Amen. Omnibus matris Ecclesiæ filiis et benevolis pax perennis. Amen. Accenso in terris super candelabrum caritatis igniculo, multi renuntiaverunt et suis et sæculo, quorum de numero Deus sanctissimi et venerabilis patris nostri Gerardi nobis argumento multiplici declaravit gratiam. Cujus ego Alexander Dei gratia Leodiensis episcopus, licet indignus, divina revelatione et præceptis salutaribus monitus, necnon et mandatis domini Papæ Innocentii, qui et Gregorius fuit, delegatus hac die recolo sacrosancti corporis attolentiam. Notum sit igitur omnibus tam futuris quam præsentibus, quod, cum super hoc affuissemus Bronii, plures ibi nobiliores affuerunt, inter quos maxime Godefridus Namurci comes illustris, ad honorem Dei sanctique sui militis Gerardi festinus accessit. catervatimque affinis et remotis plebibus, nobisque tantæ solemnitati reverenter, ut decebat, assistentibus, rite celebratis omnibus, venerabilis Godefridus memoratus comes, devotione ductus et monitu divinitus, in mea præsentia et assistentium Dei confessori Gerardo suisque cultoribus hanc professus est devotus venerationis expositionem, et pro se suisque posteris, ne ultra transgre-

F

derentur

AUCTOR
C. B.

eruitur, 1152
de terra le-
vit, tuncque
in Sancti ho-
norem Gode-
fridus, qui
etiam rei
adfuit,

derentur fide-jussoriam, et sacramenti dignioris obligavit cautionem.

500 Alexander itaque, uti ex his jam recitatis verbis liquet, sacrum S. Gerardi corpus e terra ad fidelium venerationem eduxit eo ipso die ac proin etiam anno, quo Chartam præfatam in monasterii Broniensis favorem emisit. Quapropter, cum hanc ex dicendis anno 1151 emisit, hoc ipso etiam anno Sancti corpus e terra levari, die interim, quo id fecerit, idcirco manente ignoto, quod pariter ignotus sit dies, quo præmemoratam Chartam Alexander dederit. Nec tantum ex hac annum discimus, quo S. Gerardi elevatio ab Alexandro, Leodiensi episcopo, facta sit, verum etiam tunc Bronii, quo hic illius rei gratia se contulerat, solemnitati plurimos una cum infinita promiscui vulgi multitudine viros nobiles, quorum princeps erat Godefridus, illustris Namurci comes, interfuisse; adhuc hunc principem, qui etiam Florestensem Ordinis Præmonstratensis abbatiam fundavit, monasterio Broniensi ex singulari, qua in S. Gerardum ferebatur, veneratione tunc benefecisse. Erat scilicet Godefridus monasterii Broniensis advocatus seu defensor, eique proinde, ut sequitur ex iis, quæ Cangius in mediæ et infimæ Latinitatis Glossario ad vocabulum Advocati docet, Broniensium monachorum jura, bona et facultates tueri, ex officio incumbere. Porro olim ecclesiarum monasteriorumque advocati (vide laudatum Cangium ad vocabulum Advocatia) duplicis erant generis. Alii quippe erant honorarii, quibus nulli redditus, nulla pensatio assignaretur; alii autem, quibus, ut tutelam ecclesiis monasteriisque præstarent, non modica bonorum ecclesiasticorum pars attribueretur. Prioris generis advocati seu defensoris nomine tutelam præstitisse Broniensi monasterio videtur Godefridus. Ut sit, certe in S. Gerardi honorem, cum Sancti hujus fuit peracta elevatio, professus est seu declaravit, se nullam de jure habere exactionem vel respectio- nem seu advocacionem in fundis S. Gerardi, id est, nullum sibi jus competere, ut titulo tutelæ, quam Broniensi monasterio præstabat, quidquam ex hujus fundis seu prædiis exigeret, aut redditus seu præstationem annuam flagitaret.

Namurcensis
comes, abba-
tiam Bronien-
sem ab omni
exactionis
jure,

501 Docet hæc omnia, ut jam innui, Charta supra plus semel jam laudata, quam et suo et comitis sigillo signatam emisit Alexander, Leodiensis episcopus, indicans etiam eadem et quid juris comiti in Broniensium prædia libere concedatur, et hæc se sub tutela sua suscipere. Ut adeo insigne venerationis erga S. Gerardum monumentum studiosus lector habeat in promptu, lubet cetera, quæ ex Charta illa, supra jam partim recitata, supersunt, etiam huc transcribere. Itaque post verba jam recitata proxime hæc sequuntur: Cognovit igitur (Godefridus scilicet, Namurcensis comes) et professus est liberam et absolutam fundi (Broniensis nempe) et fundatoris (sancti Gerardi) possessionem, in qua nullam de jure habet vel unquam habuit exactionem, nulliusque homini de tenore sive prædio aut rei familiaris respectio- nem, nec in abbacia jam fata de fundo aliquam affectat advocacionem, (id est, pensationem seu præstationem, sibi veluti advocato seu defensori solvendam) sed ex mandato regali, si vocatus fuerit ab abbate, pro solo suæ interventionis ad Deum commercio sibi debere defensionem. Præterea fugitivum ecclesiæ (Broniensis videlicet) servum aut ancillam contumacem et contradicentem nulla libertate Villæ-comitis poterit retinere, sed captivo suo fugienti ad ecclesiam regressum prosperum et quietem debet indulgere, ab ecclesia (Broniensi) sibi que pertinentibus nihil debet violenter extorquere, nec aliquam exactionem exigere, nec in placito aut in judicio villarum et locorum ecclesiæ, qualecumque sit commissum, debet residere.

quod in hujus
possessiones
habet, dicta
Charta libe-
ram declarat,

502 Quod si vocatus fuerit ab abbate, nullam sui consilii sive defensoriæ potestatis retributionem debet habere. De servis nihilominus et ancillis ecclesiæ commorantibus a remotis in hominum et feodum quempiam non poterit investire, nec a sua

manu et defensione, quam debet eis ex mandato imperatoris, in secundam manum possunt transire, sed servos et ancillas et bona ecclesiæ in statu digniori debet pacifice custodire. Decretum est etiam a nobis et a comite, quatenus omnis servus et ancilla capitagiarum per annum et diem Bronium et S. Laurentium commorantes, ab anteriori domini sui exactione et mortimano, sicut ceteri ejusdem comitis burgenses in Namurco penitus absolvantur, et tam in matrimonii, quam in quibuslibet occasionibus, non nisi ab abbate Broniensi amplius coerceantur. Verum etiam si quis in potestate alicui debitum debere sub testibus, majori et scabinis publice cognoverit, et persolvere rennuit, abbas debitoris in domo vel ubicumque de suis cattallis invenerit, pignus accipere poterit, et creditori delibere: quod si debitor adeo contumax invaluerit, quod pignus suum violenter retinuerit, aut surripuerit; si comes ab abbate vocatus fuerit, debet cohibere rebellionem.

503 Annectit et annuit idem comes in memore suo Malingniæ extra nemus, quod est ecclesiæ, et sanctissimi patris Gerardi exiit, super rivum de Laudonia, quinque focos quotidie sine aliqua exactione et tributaria emptione, et singulis annis tres fagos in eodem nemore, quas elegerit inhabitantes ecclesiam ad suos reparandos; homines de ditione ecclesiæ comes in expeditionem et stationem suam sive girationem sine abbatis licentia nullo modo poterit exercere, et quot et quos voluerit, si sibi placuerit, ab hujusmodi poterit abbas remove et retinere. Placuit insuper et visum est comiti memorato in præsentia nostra ecclesiæ Broniensi hanc indulgentiam et auctoritatem liberius erogare, ut servos et ancillas comitis, eodem inconsulto, ad conversionem cum sua facultate tam ad vitam, quam mortem possit suscipere, necnon et feodatos comitis et nobiles quoslibet, et etiam de familia et familiarum licet in ecclesia cum feodis suis Deo militare.

eidemque sese
et munificum

504 Item quod duæ partes ad obsequium comitis cedunt; aut si minime convertuntur, licet eis similiter ibidem et allodia integra quælibet Deo in elemosynam resignare. Venatores suos seu canes eorum, accipitres suos et quoslibet officiales, clientes forestarios, ab impetratione missis, pannum gallinarum et quarumlibet exactionum, quas numquam in antea Bronium solvit et S. Laurentius, placuit ei omnimode excludere, et ab exigentia tributi venditionis et emptionis ab omni terra sua plenius absolvere infra tenorem ecclesiæ, in villis, agris, silvis, pascuis, pratis, aquis, aquarumve decursibus, non turres, non propugnacula, domos defensorias aut alterius compositionis, vites, stagna, molendina et cetera quælibet, quæ possunt fabrefieri et excogitari absque concessione et respectu ecclesiæ sibi non vindicabit, nec in villis ecclesiæ violenter aliquando se locabit, nec in ecclesia, nec in rebus ecclesiæ sibi aliquid usurpabit, cum nihil in his de jure habeat sine concessione et assensu ecclesiæ; sed pro solo et reverendo imperatoris imperio et orationum ecclesiæ privilegio defensor et coadjutor stabit.

E

et benevolam
præbet,

505 Nos vero non sine ipsius comitis consilio dignum duximus, ecclesiæ libertatem, sui tenoris potestatem subnotare, in qua nullus sibi participium vindicabit, et tam nostro quam comitis sigillo, ne aliqua deinceps adversi suscitetur calumnia, confirmare. Hæc sunt igitur, quæ legitime et integerrime possidet ecclesia, in quibus abbas ejusdem et executores sui omnia jura sua judiciariasque potestates in villa Broniensi et in sancto Laurentio et in parte, quam habet in Libinas, in Lanis, in Montinis, in Sen deserta, in Soseys, in Wasin, in Merinderech, in parte, quam habet in Hermenton, in Bohordes, in Bohoreles, in Mansionile, in Halleias, in Romereias, in Mannisia, libere et potestative exerceant.

Alexander
vero, qua
monasterii
Broniensis

506 In his locis et vicis præscriptis possidet ecclesia bannum et justitiam, impetum et burinam,

ictus

possessiones ab exactionibus sint immunes,

A ictus et sanguinem, rupturam et pigrum regium, fora, telonea, vicecomitatum, præter in Sen deserta, qui tenetur ab abbate dumtaxat in eadem villa in feodo, nagaria, rectum et non rectum, vectigalia, et quicquid pertinere ad iudicatum, integritatem reipublicæ et incolumitatem, campestris et silvestris sua, si vellet incidere, vendere, in villas statuere, aut in agriculturam, pasnagia et quascumque proventiones contractas a memoribus accipere sine participio advocacionis licebit, et mortimanus suas et ob matrimonia infra terminos integra et extra terminos suos, et cambas bannaes et molendina suis mansionariis bannaia, foragia, et ceteras quascumque proventiones, quæ possunt obvenire in exactione et jure sæculari tam libere possidet, sicut fundator ipsius loci nobili prosapia exortus beatus Gerardus, cujus corpus hodie in mausoleo recondimus, ante conversionem suam possederat a solo Deo et prædecessoribus; nec sit, qui præsumat injicere manus in servos et ancillas, et facultates ecclesiæ, vel in homines cohabitantes in omni ipsius possessione; vicecomitatum et ceteras obsecutrices dignitates abbas cum voluerit, erogare poterit, nec est de omnibus mansionariis ecclesiæ, qui possit refutare.

et quid in his juris comiti libere concedatur, declarat,

B 507 Ad memoriam hujus observationis et majorum posterorum comitis circa ecclesias et homines ejusdem diligentiam, tenet comes advocacionem de Romereis et de unoquoque quartario terræ, quæ extra manum ecclesiæ tenetur a mansionariis incolis, in Bronio et in S. Laurentio, in Maysons, in Libinas, in Laniis, in Montignio, in Waslin, in Soseis, in Merenderech, in Hermenton, dozinum unum avenæ. Si quis autem stationis contemptor extiterit, ab abbate primum coercatur; quæ si neglexerit, a comite juri pariturus in abbatis curiam adducatur, et de banno et lege iudicata per scabinos tertia pars comiti concedatur. Etiam lex et iudicium omnibus ad querimoniam abbatis adductis per comitem reservatur. Licet igitur soli ecclesiæ tractare pacifice de omnibus prædictis negotiis absque calumnia alicujus sævi tyranni. Nec sit, qui contradicat huic nostræ celebri consultationi, alioquin si quis posterorum huic obvia verit nostræ liberæ confirmationi, et vim intulerit liberæ traditioni, in extremo examine, cum Christus iudex assederit, incurrat sententiam perpetuæ damnationis, nisi reveratur ad exhibitionem condignæ satisfactionis.

easdemque in tutelam suam suscipit.

C 508 Considerata denique comitis devotione et sancta traditione, quod nostrum est bonis assentire, et operari bonum ad omnes, maxime autem ad domesticum Dei, decrevimus libertatem ecclesiæ sub nostro munimine suscitare. Contra cujus authenticum sit ei a nobis in solemnibus processione sua contumaces et invasores quoscumque, tam nobiles quam ignobiles, suæ rei familiaris et publicæ anathemati plenius innodare, et maledictos, si penitent, nostra freti auctoritate in perpetuum Christo et sibi reconciliari. Præterea facultates ecclesiæ, homines et pecora, nemora et cetera hujusmodi sub nostra protectione et tuitione, quasi nostra propria et S. Lamberti suscipimus observanda. Insuper ubicumque facultates ecclesiæ minus rationabiliter moleste detinentur, absque alterius successoris nostri requisitione, liceat locum ei interdiceret, et post restitutionem invasoris similiter debannire, et quempiam excommunicatum non in suo et proprio capite simili modo, et cuiuspiam advocacionis homines de casa Dei cum sua substantia et portione integra ad conversionem suscipere et inhumare; pro commisso comitis ad generale interdictum ecclesiam Broniensem non censemus cessare, utpote quæ ad comitem tenetur nihilominus spectare.

Notæ chronice conjunctæ cum anno, quo Charta data notatur:

509 Ut hæc igitur, quæ prælibavimus, authentica vigeant et valeant in æternum, tam nostra quam comitis Godefridi Namurcensis impressione sigilli fecimus confirmari et chartam Incarnationis Dominicæ compoto cum subscriptione nobilium

virorum, clericorum et laicorum, qui rei celebratæ testes affuerunt, approbari. *Sequuntur hic testium nomina, hosque inter etiam Manasses, cujus jam ante meminimus, ultimo loco comparat, ac deinde hæc subditur clausula: Actum Bronii feliciter anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo trigesimo primo, Indictione nona, Concurrente iii. Epacta xx, imperante Lothario, anno regni ejus sexto, episcopatus nostri iii. Duret in sæculorum sæcula. Amen. Ubi, ut vides, variæ occurrunt notæ chronice. Verum an omnes cum anno Christi 1151. quo Charta data notatur, ad amissim congruunt? Alexander, ut Egidius, Aureæ-Vallis monachus, in suis ad Anselmum Additionibus tom. II docet, octavo decimo Martii die, anno 1129 ad Leodiensem cathedram fuit evectus, ac proin, cum Charta jam memorata anno Christi 1151 signetur emissa, verosimillimeque ex dictis altero et binis postremis anni mensibus fuerit concessa, tertio episcopatus Alexandri anno recte notatur. Adhæc recte etiam, ut computanti patebit, Indictionem nonam et Concurrentem seu Epactam solarem tertiam exhibet. Nec est etiam, cur in Clausula huc jam transcripta annus regni seu imperii Lotharii sextus cum anno Christi 1151 perperam conjungi dicatur.*

510 Quamvis enim Lotharius, uti chronographi Hildesheimensis aliorumque historicorum fide constat, anno dumtaxat 1155 imperator ab Innocentio II, Romano Pontifice, coronatus fuerit, Germaniæ tamen et Lotharingiæ regnum jam ab anno 1125 erat adeptus; imperatoris autem titulo, postquam ab Ottone Magno ad Germanos translatus fuerat imperium, subinde etiam decorati fuerunt Germaniæ reges, etiamsi a summo Pontifice imperii corona redimitti nondum fuissent. Itaque memorata Clausula annum imperii Lotharii sextum cum anno Christi 1151 perperam conjungi, pro certo etiam asseverari non potest. Verum aliud de Epacta lunari xx, quæ per illam cum anno Christi 1151 etiam conjungitur, esto iudicium. Etenim, ut computanti patebit, hoc anno Epacta lunaris non 20, sed 1 numeratur. Est ergo Alexandri, Leodiensis episcopi, Charta huc jam transcripta, in chronicis, quas præfert, notis corrupta. Attamen cum ex dictis secundum unam dumtaxat notam hoc vitio laboret, id forte ex describentium oscitantia incuriave est factum; aut si hoc displiceat, potest etiam id vitii in notarii, qui Chartam primitus conscripsit, quique forsitan annos Christi cum omnibus, quas exhibet, notis chronicis componere, minus recte calluerit, imperitiam conjici. Quod cum ita sit, Chartam, ut in una nota chronica corruptam, pro genuina habeo.

ACCTORE C. B.

E in una ex his error cubat, nec propterea tamen Charta rejicienda est.

§ XXV. Puteus in ecclesia Broniensi ægris prodigiose salutaris, Sancti corpus ibi hactenus servatum, et aliquot ejusdem miracula.

Rayssius in Hierogazophylacio Belgico pag. 123 ita memorat: Visitur (in ecclesia Broniensi) ante chori ingressum puteus satis profundus, e quo hausta aqua, et ab ægris epota, juxta promissionem S. Gerardo ab Apostolis Petro et Paulo factam, pristinam illis sanitatem restituit. Supremæ autem putei crepidini hos duos versiculos per grym insculptos legimus:

Concurrant ægri, sani, bibuli, sitibundi.
Præstabo cunctis dulce refrigerium.

Rayssio consonat Bucelinus, morbosque, quos aqua per Rayssium memorata sanat, insuper adjungit, in Benedictino, quod contexit, Menologio sic scribens: Visitur etiamnum Bronii, ubi Vir sanctus quiescit, puteus aereo peribolo a terra adsurgens, ante ipsum chori ingressum; e quo hausta aqua, et ab ægris epota, juxta promissionem sancto Gerardo a Principibus Apostolorum factam, ægri prodigiose sanantur, potu illo præcipue contra febres et morbum regium sive auriginem valente, et

Aqua Bronii ægris prodigiose salutaris:

F

AUCTORE
C. B.

et aeternitate multiplicium miraculorum probatissimo. Ita laudatus Bucelinus, pro iis omnibus, quae hic affirmat, Broniensia non citans monumenta. Haec ego diversa esse non puto a supra memorato de sancta Cruce Tractatu, qui apud nos Ms. exstat, quique saeculo XII prope elapso aut initio seq. a monacho Broniensis anonymo, ut dictum est, concinnatus videtur.

hanc scriptor
Broniensis
anonymus
Gerardo di-
vinitus

512 Ut sit, certe ego Broniensia, quae aquae a Rayssio et Bucelino commemoratae meminerint, monumenta, praefato anonymi Tractatu antiquiora non novi. Hoc autem opportune ad institutum nostrum lib. 1, cap. 2, quod propterea integrum huc transcribo, de S. Gerardo sic habet: Fuit Vir illustris utraque, morum scilicet et ingenuitatis, gratia praecellens, nomine Gerardus, qui, cum accinctus militia in balteo, in Lomacensi dominaretur territorio, Bronium villam suam venit. Ingressus est autem basilicam, Missam auditurus. Cum vero presbyterum morosius expectaret, somno depressus est. Cui dormienti Principes Apostolorum astiterunt, factique sunt ei collaterales, duxeruntque illum in gyrum dicentes: Aedifica Deo et nobis ecclesiam, et renuncia militiae saeculari, Deo militaturus. Abrenuntiatio duplex est, generalis et particularis. Generalis est omnium, scilicet abrenuntiare diabolo et pompis ejus et operibus ejus. Particularis est perfectorum, scilicet abrenuntiare rebus mundi, ut Confessores fecerunt, et vitae temporali quandoque in casu, ut Martyres, Apostoli, itaque sancto Viro narrationem suam promissionibus confirmaverunt, dixeruntque: Dabimus tibi aquam de petra multis profuturam. Bene incipiunt, qui aquam promittunt. Cum suscipis amicum ad comestum, aquam infundis manibus et potui. Aqua lavat maculas et sitim sedat. O donum Dei per virgam Moysi excussum de silice!

promissam
concessamque
fuisse, memo-
rie prodit,

513 Adhuc usque hodie multis facit salutis condimentum. Et puteus altus est, et ne parum videretur ei a duobus tam praecipuis principibus aquae donum, addiderunt: Dabimus tibi pignora dilectissimi filii Eugenii martyris, Toletanorum archiepiscopi, collega Dionysii Areopagita. Ita quidem de praesenti, sed tibi et loco de futuro majus insigne dabimus. Accipies inestimabilem thesaurum tibi tuorumque fidei reservatum, pretiosum, electum superaurum et topazion. Juvenis eis annuens et applaudens, et velut operi insiliens per promissa provocatus, a somno evigilans animadvertit, quae viderat. Verum quasi gluten ferventissimum inhaerens animo, visaque est ei mora difficilis aedificandi, quo promissa consequatur. Balteum militiae et malitiae deposuit, domum Apostolis in terris et sibi fundans in caelis, in monachum se transiit, aquam invenit, sanctum Eugenium obtinuit; sicque lit, ut de perceptione praesentium munerum firma sit expectatio futurorum. Securus igitur et semper pio crescens desiderio expectavit Homo Dei, et antequam poneretur ad patres suos, in extremis positus, hoc idem suis, ordine et fine testamentario, conclusit et mandavit expectandum. Ita hactenus laudatus monachus Broniensis anonymus, volens S. Gerardo in visione caelesti ab Apostolorum Principibus, Petro et Paulo, tria fuisse promissa, aquam scilicet multis profuturam, sacrum S. Eugenii martyris corpus, et thesaurum inestimabilem, Sancto ejusque monachorum fidei reservatum. Per hunc thesaurum aliud indubie non inteligit, quam sacram, a Broniensibus postea obtentam, qua de jam supra actum est, sanctissimae Crucis portionem. Liqueat id ex iis, quae subsequentibus deinde laudati Tractatus capitulis memoriae prodit. Vult porro, postremum quidem hoc munus, ab Apostolorum Principibus Gerardo promissum, non ab ipso, quod ex dictis veritati indubie consonat, sed a monachis, ejus in Broniensis cenobio successoribus, fuisse obtentum; contra vero aquam et S. Eugenii corpus, duo priora, quae Apostolorum Principes promiserint, munera, ab ipsomet Sancto fuisse obtenta.

514 Gerardum Broniensis suo monasterio sacrum S. Eugenii martyris corpus, id est, notabilem hujus partem obinuisse, supra docuimus. Adhaec sacram, quam modo Bronium possidet, sanctissimae Crucis portionem ab ipsomet Sancto acquisitam non esse, ex iis, quae num. 263 disputata sunt, certum apparet. At vero hanc, uti et aquam multis profuturam, qua indubie putei a Rayssio et Bucelino memorati aqua designatur, Gerardo in visione, qua ei Apostolorum Principes apparuerint, fuisse promissam, admodum est incertum. Etenim caelestis visio, qua aqua illa et sanctissimae Crucis portio Gerardo fuerit promissa, eadem haud dubie est cum caelesti visione, qua Apostolorum Principes Gerardo apparuisse, sacrum S. Eugenii martyris corpus promissum, atque ut Bronensem reaedificaret ecclesiam, praecipisse, biographus num. 8 et 9 literis prodit; hic autem ibidem nec de aqua multis profutura, nec de sacra sanctissimae Crucis portione, quae Gerardo in visione illa ab Apostolorum Principibus fuerit promissa, ullo verbo mentionem facit, uti ex verbis ejus vel obiter perceptis illico perspicies. Quapropter, cum biographus noster, utpote ex dictis saeculi XI scriptor, praememorato monacho Broniensis anonymo, qui ex dictis saeculo XII prope elapso, aut initio sequentis dumtaxat floruit, certissime sit antiquior, verendum sane est, ne extra veritatis limites vagentur, quae tum de sacra sanctissimae Crucis portione, tum etiam de aqua multis profutura, quae Gerardo ab Apostolorum principibus fuerit promissa, verbis supra huc transcriptis commemorat.

515 Merito itaque dubitandum est, tum an sacra sanctissimae Crucis portio, tum etiam an aqua putei, qui in ecclesia Broniensis, teste Rayssio et Bucelino, ante chori ingressum cernitur, S. Gerardo ab Apostolorum Principibus, Petro et Paulo, fuerit promissa. Ut porro hac de re magis adhuc dubitandum autem, facit etiam, quod scriptorum ac monumentorum omnium, laudato monacho Broniensis anonymo antiquiorum, silentium ad biographi nostri silentium accedit. Hinc porro etiam dubium efficitur, an praememorata aquam ipsomet S. Gerardus, in visis adhuc superstes, ab Apostolorum principibus acceperit, seu potius an haec jam a Sancti aetate agris salutaris Bronii audierit. Verum, inquit, si aqua illa Sancto neque ab Apostolorum Principibus promissa aut concessa, neque jam a Sancti aetate agris salutaris Bronii audierit, qui tandem factum est, ut secutis deinde temporibus sanandis morbis apta fuerit putata? Respondeo, id ortum esse posse ex eo, quod, cum forte puteus, a Rayssio et Bucelino memoratus S. Gerardi nomine (solet quippe in nonnullis locis Sanctorum nomine aqua benedicti) fuisse benedictus, aqua ex hoc, cum fide viva speque firma ab agris potata, pristinae hinc sanitati reddidisset, agris prodigiose salutaris, fama id vulgante, passim audierit. Hinc porro etiam factum esse potest, ut aquam illam Gerardo in visione, qua ei S. Eugenii corpus ad Apostolorum Principibus promissum fuisse, scribit biographus, pariter ab his promissum, reque ipsa etiam fuisse concessam, creditum paulatim fuerit a nonnullis, qui, quam in aqua agris sanandi vim observabant, idcirco illi inesse, quod divinitus esset Gerardo concessa, facile libenterque inducebant in animum.

516 Ut sit, quamvis equidem ex jam dictis dubium sit admodum, an memorata aqua Gerardo divinitus fuerit concessa, non est tamen, cur quis neget, eam agris salutarem esse, si ab his cum firma in S. Gerardi merita fiducia hauriatur. Et vero, etiamsi ex dictis aquam, quae agris salutaris sit, a Gerardo divinitus fuisse acceptam, ex saepissime jam laudato monacho Broniensis anonymo certum esse haut possit, attamen cum hic secundum jam dicta saeculo XII fere elapso aut certe sequentis initio floruerit, aquaeque nihilominus, quae Bronii agris salutaris sit, meminerit, indubitatum fere ex illo sit, opinionem, qua Broniensis puteus, a Rayssio et Bucelino memoratus, agris existimatur salutaris, a saeculo XII jam invaluisse. Quapropter, cum opinio illa

Verum hoc,
utpote quod
Sancti bio-
graphus, scri-
ptor anti-
quior, non
memorat,

E

admodum est
incertum;

F

nec propterea
tamen aquae
Broniensis
virtus debet
negari,

A illa adeo sit antiqua, non est sane, cur quis merito vocet in dubium, an præmemorata aqua, si cum firma in S. Gerardum sumatur fiducia, medelam ægro nata sit afferre. Itaque aquæ illius virtuti nihil detraho, sed tantum an a Sancto divinitus, ut fertur, fuerit obtenta, voco in dubium. Porro ægris sæpe saluti fuit non tantum Broniensis aqua, verum etiam vel facta vel tantum promissa peregrinatio ad Sancti sepulcrum seu sacrum corpus, quod, ut Raysius in Hierogazophylacio Belgico alique testantur, Bronii in argenteo feretro industrie elaborato honorifice servatur. Solebat adhuc sæculo xvii, ut dominus Sourisius, supra sæpissime laudatus, in S. Gerardi, quod concinnavit, Vita Compendio sub finem testatur, S. Gerardi sepulcrum seu sacrum corpus a peregrinis, ut a febrilibus et aurigine seu malo icterico sanarentur, undique Bronium confluentibus, quotidie visitari; plerique autem ex his, ut ibidem etiam addit, sanitati, postquam sacrosancto Corpore Dominico se recessissent, simulque ex præfata aqua bibissent, penitus restituti revertebantur.

uti nec peregrinationis ad Sanctum vel factæ vel promissæ. Hac quippe via Simon Anseau,

517 Nec tantum illi ægri, qui reipsa Sancti sepulcrum visitaverunt atque ex aqua, nomini ejus sacra, hauserunt, sanitatem frequenter sunt adepti; verum etiam, ut idem Sourisius ibidem pariter testatur, non pauci alii, qui cum Sancti sepulcrum se visituros, dumtaxat vovissent, illico, quæ vexabantur, morbos depelli senserunt. Ut porro laudatus Sourisius dictis suis fidem conciliet, nonnulla adjungit miracula, quæ in ægris, vel promissa dumtaxat vel etiam facta ad S. Gerardi sepulcrum seu corpus peregrinatione, sanitati pristinae mox restituti, fuere patrata. Hæc, quod fide digna appareant, e lingua Gallica, qua scripta sunt, versa in Latinam hic pariter lubet subjungere. Primum sic habet: Anno Salutis nostræ mdcii, die xxvi Augusti Simon Anseau pharmacopola Thuniensis seu Tudiensis, annos tunc natus triginta duos, cum integro trium mensium spatio tertiana, quartana et quotidiana febris laborasset, ceræ instar factus erat flavus. Cum interim omnia tentasset remedium genera, virisque in arte medica expertissimis, domino Ghoisson et domino Ghanart, usus fuisset, tandem ab his absque ulla vitæ spe derelictus, vovit Deo et S. Gerardo, sese hujus sanctas Bronii visitaturum reliquias, eademque hora sanitati pristinae fuit restitutus, ita ut tertia post die, quæ erat Augusti xxix, ipsemet Thunio (ditiensis hoc est Leodiensis oppidum ad Sabim situm) ad S. Gerardi, septem circiter inde leucis dissitum, absque alicujus opera venerit. Quod dictus Simon cum matre sua, dicta Agnete Haverlant, coram Priore binisque aliis loci Religiosis tunc testatus est. Idem testimonium postea adhuc præfatus Simon, ejusque mater et uxor Thunii in domo sua coram Broniensi Priore Gerardo Souris, ejusque socio Joanne Clerici, item coram domino Petro du Bois presbytero, ejusque patre domino Georgio du Bois, cive et scabino Bellomontensi iterarunt. Et omne, quod supra, dictus Anseau die xxv Augusti, anno mdcxviii coram curia Thuniensi testatus adhuc est, subque solemnii juramento affirmavit secundum instrumentum, quod ea de re confectum est, signatum: Jacobus Playoul prædictæ curiæ greffarius.

Franciscus de Prez Thuniensis civis,

518 Tertia Septembris die anno mdcxi Franciscus de Prez Thunii oriundus, hujusque loci civis, annos tunc natus viginti novem, cum trium hebdomadarum spatio febris continua et acuta maxime laborasset, omniaque, quibus se sanaret, quævisset remedia, nec tamen ullum, quod ei mederi posset, invenisset, consilio prædicti Simonis Anseau, olim meritis S. Gerardi sanitatem consecuti, vovit, sese Bronium, quo Sanctum in visat, iturum, moxque liberatus febris, plenæque sanitati fuit restitutus: quod dictus Franciscus visitans sanctas reliquias die xvi Septembris anno mdcxi coram Priore jam nominato et aliquot Religiosis declaravit ac professus est, in testem adducens præfatum Anseau. Ac deinde adhuc totum vigesima quinta Augusti, anno mdcxviii coram præfata Thuniensis

* an forte anno mdcxi?

curia solemnii juramento confirmavit secundum instrumentum ea de re confectum et signatum: Jacobus Playoul greffarius.

AUCTORE C. B.

519 Mense Februario, anno mdcii dominus Natalis Mathieu natus in Methet, ejusdemque loci sacellanus, cum, tunc viginti annorum ætatem habens, in civitate Montensi litteris humanioribus daret operam, aurigine per totum corpus fuit correptus, cumque duorum mensium spatio aut circiter ex malo illo pessime fuisset affectus, nec ullum ex medicina retulisset solamen, ad parentes suos adductus est, et ab his Bronium, ut ibi et sacrosancto Eucharistia epulo se reficeret, et preces suas dirigeret ad S. Gerardum, quo hic ei intercessione sua et meritis in extrema necessitate vellet succurrere. Vota precesque ejus exaudita quamprimum fuere; ab hoc enim tempore melius habere se, sentiens, intra unum alterumve diem sanitati omnino fuit redditus. Quod dictus dominus Natalis scripto manu sua signato attestat est; et postea ipse, ejusque mater, Maria Buseau sub fide sua vigesima secunda Augusti anno mdcxviii coram domino præfati Metheti Baillivo, notario imperiali, testati sunt. Omnia secundum instrumentum, ea super re confectum, die et anno, quo supra; signatum: Petrus Douilliet notarius.

dominus Natalis Mathieu sacellanus,

520 Quinta decima circiter Junii die anno mdcx puer octennis, ex Rebecque prope Angiam natus, nomine Joannes, filius Joannis du Ray et Martine de Heue, post longum gravemque morbum ab omnibus tandem medicis, nullam amplius ejus sanandi spem habentibus, fuit relictus, mansitque dictus puer octo dierum spatio elinguis suique impositus, ita ut diu noctuque nihil aliud, quam suprema ejus hora expectaretur. Nihilominus parentes ejus, a Deo, ut credunt, incitati, filii sui nomine, qui ad mortis extrema videbatur deductus, Bronium ad S. Gerardum voverunt peregrinationem, illicoque, quasi e somno fuisset excitatus, ad se rediit, cibum et potum petiit, et simul atque peregrinatio (quod non diu, postquam fuisset promissa, evenit) fuit peracta, præmemoratus puer sanitati omnimodæ fuit restitutus, nunquam adhuc vivit sanus et vegetus, artem lignariam quotidie exercens. Paucis, postquam sanitatem adeptus esset, diebus pater ejus et mater, una cum scriba seu notario (ita hic vocem Gallicam clero interpretandam reor) Rebecquano, appellato Joanne Rogerie, ad Priorem Broniensem scripto miserunt de miraculo illo testimonium, signo suo manuali munitum; ac deinde dictus Joannes du Ray, pater dicti juvenis, verum esse omne, quod supra dictum est, coram curia Rebecquana testatus est, uti liquet ex testimonio et instrumento Rebecquani magistratus dato decima Septembris die mdcxviii. Signato

puer octennis ex Rebecque prope Angiam natus, E

Sebastianus Anthoine. Joannes du Ray.

Guilielmus Marsille

H. de Moitoimon greffarius.

521 Mense Maio anno mdcxvii puella nobilis, nomine Gertrudis, filia domini de Fumal, decem tunc annis aut circiter nata, cum trium hebdomadarum spatio aurigine, per totum corpus diffusa, gravissime fuisset afflicta, simili voto ejus nomine a parentibus nuncupato, pristino mox coloris et sanitati fuit restituta; Broniique S. Gerardi reliquias vigesima tertia dicti mensis Maii die apprimè sana invisit: quod tunc ipsa una cum comite sua coram dicti loci Priore fuit testata. Atque ita jam habes omnia miracula e lingua Gallica in Latinam a me conversa, quæ Gerardi intercessione et meritis sæculo decimo septimo, quo ipsemet floruit, patrata narrat dominus Sourisius, mox etiam subjungens: Plura similia miracula Sancti hujus meritis nostro tempore fuere patrata, quorum relationem, ne nimium simus prolixi, in hoc præsentis Compendio omittimus, asseverantes, fore, ut illa una cum iis, quæ quotidie evenire, pie credimus, postea etiam in lucem emittamus, modo ii, qui vel solatio affecti, vel sanitati restituti fuerint, authenticum rei testimonium nobis dare voluerint: Hæc ille: præter

puella nobilis decennis, multique alii ægri sanitati fuere restituti.

AUCTORE
C. B.

præter quæ et jam supra memorata cum nihil amplius, quod ad gloriam Sancti posthumam, resque gestas pertineat, notatu dignum inveniam, Commentario huic finem impono.

VITA

Auctore anonymo, verosimiliter monacho Broniensi,

Ex editione Mabillonii *Sec. v, Benedict. parte 1, a pag. 252 ad pag. 276.*

PROLOGUS.

Quæ auctorem a scribendo deterreat, ratione, a b

Domino patri amantissimo et pastori vigilantissimo domno Gontero a, abbatiæ Broniensi prælato, quidam professionis monasticæ, nullus autem religione, una sibi cum commisso grege perennis pascua vitæ. Jubet paternitas vestra b, mi pater dilectissime, immo filiorum vestrorum melliflua compellimur petitione, ut de domni Abbatis vita et virtutibus seu conversatione quemdam quasi nucleum satagamus quomodolibet enucleare: quatenus hac spiritali refectione interiorum hominem vulneratum, valeatis communiter refocillare. Verum, quæ et qualia nos absterreat ab hujusmodi cœptis, pandendum videtur: advertite paucis. Extollenda quippe tanti Viri præcellentia, calami nostri balbutiens imperitia, æmulum nihilominus obtrectans socordia, prioris etiam scriptoris oratio grammaticæ quidem composita; non tamen idiotis minusque capâcibus satis perspicua c.

c
ob quam nihilominus scribat.

2 Hæc autem omnia posthabemus jussioni vestræ; et licet tantæ impares simus sarcinæ, decrevimus tamen cum detrimento quoque nostri pudoris obtemperare. Nostram etenim pusillanimitatem ille confortat, cujus veridicentia salubriter clamat: Vires, inquit, quas imperitia denegat, caritas fraterna ministrat. Hoc in sermone confidens præsumo inchoare, certus certissime, quod auctoritas jussionis vestræ excusabit culpas imperitiæ nostræ. Pro vestra ergo benevolentia in me supervacua, quæso, resecat, hiantia supplete, commode dicta alacriter suscipite, nostrumque munusculum paternæ gratiæ provehite: ita enim et vobis constabit ratio nostri operis, si, quæ elicimus ex Viri Dei gestis, comprobentur subtili judicio sapientis. Vale vir Dei, et memento mei: valeant benivoli, respiciant æmuli.

C

ANNOTATA.

a *Fisenus in ecclesie Leodiensis Floribus (adi Commentarii prævii num. 8) pag. 446 abbatum Broniensium exhibet Catalogum, in quo post S. Gerardum Heribertus, anno 998 vita functus, deinde Guinebaldus, ac tertio loco comparet Gonterus.*

b *Hinc consequi videtur, scriptorem hunc fuisse Broniensem monachum. Adi Com. prævii num. 15.*

c *Hinc liquet, S. Gerardi Vitam litteris etiam mandasse scriptorem, qui antiquior sit, quam Vita, quam edimus, auctor, huicque insuper illum præluxisse.*

CAPUT I.

Illustres Sancti natales, pietas in juventute, militia apud Berengarium comitem, caelestis visio, rara in exsequendo, quod hæc in mandatis accepit, promptitudo, legatio in Franciam, vita monastica suscepta.

Sanctus claros sortitus est natales,

Vir itaque Domini domnus abbas Gerardus, gerendis Domini mandatis mirabiliter aptus, immo sacri principatus hierarchia caelesti per omnia dignus, siculi veridicorum relatione comperimus.

ingenuis atque orthodoxis parentibus apud Stablecellas Lomacensis territorii vicum exstitit oriundus. Claris quidem natalibus enituit, splendidior vero morum probitate refulsit. Pater ejus Stantius, ex prosapia Haganonis, Austrasiorum ducis, pro-satus a; mater autem Plictrudis nuncupata, domni Stephani, Tungrorum episcopi b, soror traditur exstitisse germana.

D

a
b

4 Huic ab ineunte pueritia Divinitatis concessit clementia, ætate videlicet sensuque proficere, et tam Deo quam hominibus complacere. Qui quoniam juvenculus esset corpore, juvenum tamen obscenas confabulationes dedignabatur attendere: quin potius honorum assuescens interesse conventibus, iniquorum evitabat summopere cæsus; et quem in corpore juvenus exornabat splendida, mentis canities condecoraverat sancta. Domus Dei ardentius frequentabat limina, ecclesiastici dogmatis sitiens epotare lumina: cujus salutaria ibidem percipiens pro captu monita, licet laicali esset circumdatus toga, tenaciori ruminabat memoria. Præmeditabatur adhuc teneriori pectore, quæ meruit postea devotus implere.

pietatisque studio ab ineunte ætate sese addidit.

Horrens amplecti luxus et ludicra sæcli, Emeruit templum fieri Spiraminis almi.

E

5 Ea tempestate comes Berengarius c Namucensi castro præsidebat, cujus stirpis posteritas ibidem hactenus perstat. Cui hic Athleta Dei officio militari commissus adhaerebat, primumque gradum amicitiae ejus quam familiariter obtinebat. Is ejus ad arbitrium comitatus negotia disponebat, sibi quæ præ ceteris difficiliora et secretiora committebat: quia (quod perrarum est) et militia valebat, et consulto prudentiori pollebat. Erat namque perspicax in consilio, fidelis in commisso, verax in sermone, facundissimus ore, lætissimus facie, serenissimus mente, dulcissimus colloquutione, mansuetissimus conversatione, justus in judicio, strenuus in auxilio: invictissima quoque muniebatur armatura; fidei scilicet galea, justitiæ lorica, verbi Domini framea, æquitatis impenetrabili parma. His vallatus inexpugnabiliter, spirituales nequitias debellabat infatigabiliter: hunc occultabat paludamentum cum Sebastiano, sed monachum demonstrabat frugalitas cum militante Martino.

Militiam apud comitem Berengarium sequens, raris animi corporisque

c

6 Multa illi circa commilitones benignitas, mira caritas, multa patientia atque humilitas. Proinde eum acsi patrem reverendo venerabantur, acsi dominum venerando reverebantur. Thesaurizabat igitur in cælo, ubi nec tinea demolitur, nec ærugo. Nudos tegebant, egentes alebant, laborantibus assistebat, pusillanimes refovebat, pupillos tuebatur, viduis adminiculabatur, oppressis patrocinabatur, F miseris opitulabatur.

dotibus est ei percarus, virtutesque christianas sedulo interea excolit.

Pacis amator erat, litem rixasque fugabat,

Ceu vir apostolicus est omnibus omnia factus. Enimvero ex tanti Viri contubernio comes non modico tripudiabat gaudio, multoties expertus evidenti indicio, Domini Jesu manum esse cum illo: quippe cui, opitulante Deo, procedebant cuncta pro voto. Unde vix valens ejus absentiam ferre, a sui præsentia rarius sustinebat abesse. Qui cum una diebus (ut est consuetudinis nobilium) cum suis procederet venatum, hunc etiam, de quo agimus, Sanctum utile duxit educere secum.

7 Post gratum ergo venationis laborem, et sol jam in centro poli posebat prandii panem; comes et sui quærentes refectionem, regredi maturant suam ad mansionem. Ipse vero Dei amicus præponens spiritualia corporalibus, contiguam petiit ecclesiam Bronii sitam impransus, quæ cum quibusdam prædiis adjacentibus ditioni suæ obvenerat a progenitoribus. Amplitudine siquidem prædiorum clarebat d, utpote qui suorum virtute majorum non degenerabat. Hoc autem oratoriolum jussu Pippini principis accepimus fundatum, et a domno Lamberto, Tungrensi præsule e, dedicatum, ut quoniam in vicinia saltus Marlignæ f erat positum, ubi princeps ipse solebat sæpenumero habere venationis exercitium, audire commodius posset divinum

dum autem quodam die post venationem cum comite obitam Sacrum audire meditatur,

d

e

f

A divinum ibidem officium. In quo etiam jucundum perhibetur accidisse aliquando miraculum, ex uno videlicet, quod sacer Antistes inunxerat saxum, per aliquantum temporis affluenter emanasse oleum.

*in ecclesia
somo obruitur,
corpore S. Eugeni
a se obtinendum,
caelesti visione
intelligit;
* i. e. visione*

g

h

8 Igitur Vir Domini sacerdotem mandans accersiri, ad tractanda scilicet Mysteria Christi; interim, ceu decebat servum Domini, orando incumbit divinæ contemplationi: et dum diutius præstolatur sacerdotis adventum, sopor divinitus irruit super eum, ut, quod materiali ædificio construxit postmodum, Divinitas sibi ostenderet in spiritu oratorii locum et modum. Vidit igitur in oromate * columnas Ecclesiæ, Petrum scilicet et Paulum, sibi assistere g, quorum alter primus in apostolico agmine manum manui ejus visus est innectere, eumque per ecclesiam et atrium familiariter circumducere. Viro Dei requirente quid sibi vellet in hujusmodi deambulatione, cepit eum commovere de oratorii constructione, eumque edocens locum sibi delegisse, filiolumque suum martyrem Eugenium h cooperatorem secum constituisse: Loci, inquit, hujus decrevi fore patronus, postque Deum custos procuratorque benignus. At ille exhilaratus tanta promissione, qualiter res effectum posset habere, ardebat prænoscere. Quonam modo, inquit, pastor egregie, sancti martyris sperem potiri corpore? Sub hæc jucundiori facie refert Apostolus: Numquid Deo quidquam impossibile? Deo mihi que committe.

*qua etiam
Broniensem
ecclesiam re-
aedificavit ju-
letur;*

B 9 Hanc ergo basilicam a fundamento dirue, ampliorem atque elegantiorum ne pigritis reddere, et juxta quod nunc ostenditur tibi, instantius singula comple. Præmonstrabat quippe illi et quantitatem oratorii, et quomodo quæque ibi oporteret artificari. Jamque sacerdos accersitus advenerat, et ex more compositis Missam celebrare volebat, nec tamen sonitu sui tactu excitare eum audebat, sed potius, ut ultroneus expergisceretur, silens sustinebat. Expleta tandem visione apostolica, beatus Vir a dilecta solvitur somnolentia, et submurmurante presbytero super diutina expectatione, ita percipit eum amabili voce:

Obscuro, serve Dei, super hoc absiste moveri, Proficuum valde mihi somnum sic subisse: Condignas nequeo grates persolvere Christo, Cujus mira brevi pausans miracula vidi.

*jusso Sanctus
obtemperat
inque reedifi-
cata ecclesia
clericos ad
tempus con-
stituit:*

i

k

l

m

n

o

10 Ceterum si quis obloquendum hoc autumat phantasticum, procul dubio condemnat eum in vita domni Benedicti simile huic gestum, qui discipulis dormientibus cunctas ædificandi cujusdam cænobii officinas i designavit k: quibus etiam super eodem invigilando hæsitantibus, ut ex revelatione didicerant, complere mandavit. Sic quoque beatus Ambrosius, Mediolanensis episcopus, sacris assistens altaribus, apud Turonos Magni Martini exsequis legitur interfuisse sollempnibus l. Vir vero Domini Gerardus jussionis apostolicæ executor promptissime, postquam fine tenus injunctum peregerat opus, ad eandem basilicam devotissimum contulit munus ex copiosis prædiorum suorum redditibus m, quod interim sufficeret ibidem Deo servientibus. Adhibuit quoque illic pro tempore clericorum religionem n, per datam sibi sapientiam instituens eos vivere secundum canonicum morem o.

*de corpore
autem Eugeni
acquirendo
sollicitus,
a Berengario
legatus Parisios
mittitur;*

Talis religio præcessit tempore primo, Donec, dante Deo, monachorum inducitur ordo, Rebus et officio longe præclarior illo.

11 Constructo igitur Vir sanctus oratorio, atque ibidem, ut dictum est, constituto clericorum officio, de divinitus sibi promisso cepit plurimum cogitare thesauro, qualiter videlicet potiri posset beati Eugenii martyris et episcopi corpore sacrosancto. Circa quod dum crebro ejus versatur intentio, superius memorato comiti Berengario quibusdam ex causis incidit occasio (sic nimirum divina disponebat promissio) ut in Franciam dirigeret legationem inclito cuidam comiti, nomine Roberto, quem postea Francorum nobilitas scep-

Octoberis Tomus II.

trifero sublimavit solio p. Ad se autem adscito Dei Athleta, solus soli revelat consilii sui secreta; et ut illuc usque sua proferat missatica, colloquutione commendat amica. Nec mora, Vir Domini cum suis tramitem inivit, paucisque diebus evolutis, Parisius venit; et jam inclinata die, cum tardior hora longius prohiberet procedere, nonnullis suorum indicit congrua sibi ad hospitandum diverticula perquirere. Ipse vero cum paucis veneranda Christi martyrum Dionysii sociorumque ejus adiens limina, Deo devota orationum offert libamina, sibi que Sanctorum exoptanda implorat afflore patrocinia. Contigit autem, superna sic providente clementia, ut ipsa eadem hora vespertinam synaxim monachorum decantaret cætera: quorum dulcisonis modulationibus dum Vir ecclesiasticus auscultaret attentius, ventum est ad eum supplicationis locum, ubi consuevit chorus fratrum speciatim interpellare suffragia Sanctorum.

AUCTORE
ANONYMO.
P

12 Aliquantis ergo nominatim recitatis, subjuncta est etiam commemoratio Eugenii desideratissimi martyris. Quæ vox ut pervenit ad aures Christi Athleta, non mediocriter cepit animo vacillare, utrumnam arbitraretur, eum forsitan esse, cujus nomen ante didicerat in oromate.

*ibique illud
esse in S. Dionysii
monasterio, ex
hujus monachis
addiscit;*

Et cepit secum tacitus deposcere Christum, Ut se suspensum celeraret reddere certum.

E

Interea loci completis vespertinalibus hymnis, semotim abductos quosdam fratrum de primis secretim alloquitur istiusmodi verbis. Obsecro, inquit, domini et patres dilectissimi, ut meæ pusillitati intimare dignemini, quisnam fuerit hic martyr, cujus nomen Eugenii modo audivi inter ceteras recitari? At illi intuentes simplicitatem et innocentiam Viri, responsum hujusmodi unanimiter referunt illi. Nonne, inquit, nostis, pater venerande, hunc episcopum fuisse urbis Toletanæ q? Nonne et iste fuit patroni nostri, domni videlicet Dionysii, auditor et collega ad erogandum gentibus verbi Dei semina, qui etiam diris tormentorum suppliciiis spiritum reddidit sui sanguinis imbre perfusus.

q

15 Quibus auditis, Vir venerandus mentis suæ gaudia dissimulare nequit ulterius, illisque suum adaperiens desiderium, propensius rogat, ne cui pandant mortalium. O, inquit, patres amantissimi Deoque devotissimi, si vestra complaceret dulcissimæ dilectioni, ut reliquias hujus Sancti conferretis meæ tantillitati, condignum talione, credite mihi, sine dilatione rependerem caritati. Qui super hoc stupore percussus, Quo pacto, inquit Vir Dei, quod postulas potest impleri? Vix enim omnia quis referat miracula, quæ multis in hac Gallica præstiterit provincia, unde omnes ut angelum sic diligunt Eugenium. Crede nostræ fraternitati, rem difficillimam postulasti. Quibus Vir Dei: Nolite, inquit, patres, nolite, quæso, sic loqui, et fidenciam hujus rei tam cito tollere mihi? numquid invalida manus Domini? numquid est quidquam difficile sibi? ibi divina est voluntas, ibi nulla profecto difficultas: ubi nulla difficultas, necessario consequitur possibilitas. Videntes ergo tantam in responsis ejus prudentiam, hujusmodi verbis illi suam prorsus aperient benevolentiam. Eia Vir Domini, perpaucis, si placet, audi, accipe consilium, si vis attingere votum. Si enim cor tuum compungeret amor divinus, ut hoc in loco fieri peroptares monachus; forsitan tuo satisfaceret desiderio Deus, ut, quod tantopere poscis, consequi posses beati martyris corpus: hæc nostri consilii summa; tu vero, quid te oporteat facere, pensa.

*Petit adeo ab
his sacrum
pignus, fitque
ei, si ibi fiat
monachus,
voto potiundis
spes.*

F

Post hos sermones abscedunt ad sua fratres,

Sanctus ad hospitium deducitur ante paratum.

14 Igitur consolatoria, quæ sibi fratres suggererunt verba, meditatione creberrima revolvens nocte sub ipsa secum, flebilis secum protrahendo suspiria, tandem adversum se prorupit in hujus quærimoniæ lamenta. Quid, inquit, agimus anima? cur adeo diligimus inania? qui mundana juvat gloria? quid humana proderit pompa? nonne frivola hæc

*Illic vitam
statuit am-
plecti mona-
sticam,*

AUCTORE
ANONYMO.

hæc et transitoria? nonne recedunt, ceu fumus et umbra? Quid sub ambiguo teneris suspensa? mundus transit ejusque concupiscentia. Queramus, quæso, permanentia, spernamus transitoria. Numquidnum perdonat sermo Evangelicus, Nisi quis renuntiet iis, quæ possidet, non potest Christi esse discipulus? Renuntiemus ergo, renuntiemus omnibus, ut Christo valeamus inhærere liberius. Hæc et his similia dum deflendo conqueritur Dei Athleta, diem representans polum purpurat aurora, quæ compellit eum repetere cœpti itineris interstitia.

reduzque e
legatione, pe-
tit et impetrat
a Berengario
facultatem
ex sequendi
propositi;

15 Rebus autem ex sententia succedentibus, non multo post ad eum, cujus missum obierat, comitem est regressus: qui cum commissa seriatim retulisset internuntia, jamjamque contemplanter mente cælestia, sic desiderii sui interserit affamina. Oro, inquit, virorum illustrissime, quem Dominus Jesus principali sublimavit honore, ut benignam petitioni meæ aures digneris accommodare. Diutius sub te sæcularem sustinui militiam: jam nunc exigit tempus, ut aliter vivere incipiam. Insignitus ergo habitu monachali deinceps habitare elegi in domo Dei mei, ut expeditus ab omni cura forensi militare valeam Domino soli. Noli, quæso, meo refragari proposito, quatenus, si quid boni cœnobialiter egero, particeps fieri merearis, aspice Christo. Inde comes lacrymis singultim fatur obortus: Numquid, ait, amicorum amicissime, unanimum amicum vis deserere? Quid dilectioni tuæ displicuit in me? eheu incumbam super te, quiescebam in tuæ unanimi tranquillitate: sed, ut conjicio, et Evangelica eruditur auctoritate, gladius Domini querit nos ab invicem separare. Quæ nisi a Deo crederem esse, quisnam te vel centimanus gigas a complexu meo posset divellere? Nunc vero, quandoquidem hæc tibi divinitus inspirata, ne temere videar asperrari precamina, voluntas Domini tua et petitio tua.

Dulcia fraternis tunc imprimis oscula labris, Edidit et talem mæsto de corpore vocem: Mostræ pars animæ, nostri memor esto valeque, Atque gemens valde regementem solvit abire.

quod etiam
deinde post
salutaria
quædam mo-
nita

16 Vir vero Domini inde movens gressum, prospere tramite tendit ad Tungrensem episcopum, nomine Stephanum; ut, quia pastor suus erat post Pastorem summum r, ab eo acciperet de hac relicentiam et consilium. Plurimum quippe credebat profere sibi, si cum benedictione episcopali hostia viva Deo mereretur offerri: a quo susceptus cum debita sibi reverentia, seu pro mutæ cognitionis convenientia, seu pro sua, quam optime noverat, sanctimonia, inter cetera, quæ mutuo habuerunt ædificationis colloquia, humiliter insinuat ei, cujus rei advenisset gratia. At Præsul venerandus, ut erat in Scripturis eruditissimus et verbis eloquentissimus, præmonere eum cœpit compluribus exhortationum disputationibus. Fili, inquit, dilectissime, quem diligo præcordialiter amore, non deero devotioni tuæ: sed est tibi cavendum summopere, ne præsumas humero tuo onus imponere, quod deponas postmodum, velis, nolis, cum dedecore. Propositum sane, quod habes in mente, vehementer laudabile: verum perfectioribus etiam viris est formidabile. Numquid clam te sunt versutiæ milleformis satanæ? Quod vix prævalet clericus divinæ Scripturæ clypeo munitus, qualiter implebit laicus tali munimine nudus? Ad hæc Christi Tirunculus paucis refert sermonibus: Id ipsum, ait, mi pater, mecum reputavi frequentius, neque meis viribus confido ulla tenus: sed Domino potius committens animam et corpus, gloriolam mundi sperno cum suis oblectationibus.

approbante
Stephano,
Tungrensi
episcopo Pa-
risius regre-
ditur, mona-
chumque in
S. Dionysii

17 Dominus denuo episcopus: Quoniam quidem, inquit, Fili carissime, in hac intentione video te fixum et immobilem esse, ne videar dissuadere, quod oporteret me magis persuadere, si quid vovisti Domino, redde. Melius enim non vovere, quam votum non reddere. Et absolvens eum criminibus cunctis, signaculo consignat summæ Trinitatis, datoque osculo pacis, effundit etiam

super eum hanc imprecationem benedictionis. D
Jesu summa salus hominum qui respicis actus, monasterio
Cui nihil occultitur, cui pectora nostra loquuntur, induit.
Ad bona, posco, tuum benedicens dirige ser-
vum:

Ut tua jussa colat, et te super omnia quærat,
Quatinus æternæ comprehendat præmia palmæ.
Tanto igitur Vir Dei ditatus viatico a domno pontifice, dilabitur cum spirituali gaudio, et Parisius rediens cum festinantia, atque beati Dionysii beata revisens limina, probatus in omni patientia, humilitate et pœnitentia, sicut edocet salutifera patris Benedicti Regula, barbæ seu capitis casarie deposita, monachicum tandem obtinuit schema, traditis videlicet ad eundem locum, quæ sui juris erant in Lothariensi provincia s.

ANNOTATA.

a Pro Stablicellensis vici, territorii Lomacensis, Stantii seu, ut alii scribunt, Stantionis et Haganonis notitia ad Commentarii prævii num. 14 et tres seqq.

b Quo anno Stephanus, Leodiensis episcopus, obiit, et an certo cum Plictrude, S. Gerardi matre, consanguinitatis vinculo fuerit conjunctus, in Commentario prævio, ac primum quidem num. 41 et seq.; alterum vero § 2 est discussum.

c De Berengario primo, Lomacensi seu Namurcensi, aut, ut ab aliis scribitur, Namucensi comite, de quo in Commentario prævio a num. 25 usque ad num. 29 nonnulla disputata sunt, sermo hic est. Comes ille anno 908, imo etiam anno 952 in vivis adhuc erat superstes, ut ex iis, quæ Commentarii prævii num. 25 et 156 dicta sunt, manifestum efficitur.

d Et tamen tunc, imo etiam postea, cum Gerardus anno 918 Broniensis ecclesiæ prædia aliquot donavit, erat adhuc Santius, ejus pater, in vivis superstes. Ut difficultatem hanc solutam invenias, ad Commentarium prævium num. 53.

e S. Lambertus, quem hic indubie designat biographus, ab anno circiter 670 ad annum usque, ut probabiliter est 709, Tungrensem seu Leodiensem ecclesiam moderatus est, uti apud nos ad quartam decimam Septembris diem in Commentario ad sancti hujus episcopi Vitam prævio ostenditur. Hinc porro jam consequitur, ut Pipinus, cujus jussu, quod memorat biographus, oratoriolum fuit castrum, fuerit et tribus Pipini passim celebrari solitis ille, quem Heristallium nuncupant; hic quippe sæculo septimo, et initio sequentis floruit, anno 714 e vivis creptus.

f Marliga, ut Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus observat, seu Marliga, silva Bronjo contigua, perstat etiam nunc, vulgo Marlaigne, non longe a Namuco Sabim inter ac Mosam posita.

g Quid de visione hæc, S. Gerardo divinitus oblata, statuendum arbitret, num. 52 Commentarii prævii exposui. At vero an in illa S. Gerardo promissa quoque fuerit sanctissimæ Crucis portio, et aqua, quæ agris putatur salutaris, num. 514 et seq. discussum invenies.

h Eugenius martyr, cujus corpus ab Apostolorum principibus Gerardo fuisse in visione promissum, indicat biographus, nec Dionysii Areopagitæ discipulus, nec Toletanus archiepiscopus hoc Vitæ loco vocatur, et tamen Eugenius martyr, cujus corpus seu potius notabilem hujus partem a Dionysianis monachis obtinuit Gerardus, ab his infra pro Dionysii Areopagitæ discipulo et pro Toletano archiepiscopo Gerardo obtruditur. An recte, Commentarii prævii § 3 defini.

i Officinæ in monasteriis, ut Cangius in Glossario ad hanc vocem docet, dicuntur ædicula, in quibus asservantur, quæ ad viclus aut alios usus monachorum spectant: si hic recte scriberet biographus, generaliori loquendi modo dicendum esset, officinas in monasteriis esse omnia diversa loca, quæ monachorum usibus deservunt.

k S. Benedicti abbatis, Ordinis sui fundatoris Vita, quam S. Gregorius Magnus Papa toto suo secundo

A cundo *Dialogorum libro est complexus, Operi nostro ad 21 Martii exstat inserta: in hac autem num. 22 de S. Benedicto ita memoratur: Alio quoque tempore a quodam fideli viro fuerat rogatus, ut in ejus prædio juxta Taracinensem urbem, missis discipulis suis, construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis fratribus patrem constituit, et quis ei secundus esset, ordinavit: quibus euntibus spondit, dicens: Ite, et die illo ego venio, et ostendo vobis, in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitem, vel, quæque sunt necessaria, ædificare debeatis. Qui benedictione percepta, illico perrexerunt, et constitutum diem magnopere prætolantes, paraverunt omnia, quæ his, qui cum tanto Patre venire potuissent, videbantur esse necessaria. Nocte vero eadem, qua promissus illucescebat dies, eidem servo Dei, quem illic patrem constituerat, atque ejus præposito, Vir Domini in somnis apparuit, et loca singula, ubi quid edificare debuissent, subtiliter designavit. Cumque utrique a somno surgerent, sibi invicem, quid viderant, retulerunt: non tamen visioni illi omnimodo fidem dantes, Virum Dei, sicut se venire promiserat, expectabant. Cumque Vir Dei constituto die minime venisset, ad eum cum morore reversi sunt, dicentes: Expectavimus, pater, ut venires, sicut promiseras, et nobis ostenderes, ubi quid edificare deberemus, et non venisti. Quibus ipse ait: Quare, fratres, quare ista dicitis? Numquid, sicut promisi, non veni? Cui cum ipsi dicerent, Quando venisti? Respondit, numquid utrisque vobis dormientibus non apparui, et loca singula designavi? Ite, et sicut per visionem vidistis, omne habitaculum monasterii ita construite. Qui hæc audientes, vehementer admirati, ad prædictum prædium sunt reversi, et cuncta habitacula, sicut ex revelatione didicerant, construxerunt. Hanc duorum S. Benedicti discipulorum visionem seu potius oblatam his in somno sancti patris sui apparitionem indubie hic designat biographus, ut consideranti patebit.*

I S. Ambrosius, Mediolanensis archiepiscopus, die Dominico, ut Gregorius Turonensis lib. 1 de Miraculis S. Martini cap. 3 refert, publice in ecclesia obdormivit, et transactis fere duarum aut trium horarum spatiis, a suis, ut lectionem legi juberet, excitatus, dixit, obiisse S. Martinum, et se ejus funeri obsequium præbuisse, Adhæc Gregorius post pauca inducit S. Ambrosium in laudem S. Martini ita exclamantem: O beatum virum, in cujus transitu Sanctorum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumque caelestium virtutum occurrit exercitus; diabolus præsumptione confunditur, Ecclesia virtute roboratur, sacerdotes revelatione glorificantur! Quem Michael adsumsit cum angelis, Maria suscepit cum Virginum choris, paradisi retinet lætum cum Sanctis. Hæc et plura alia, tanquam verba Ambrosii referens, ibidem habet Gregorius. Verum, inquit ad 29 Septembris in suo de S. Michael et omnibus angelis Commentario Historico num. 556 et 557 Stillingus noster, tota hæc relatio ab aliquibus proficitia habetur, quod existiment, S. Ambrosium obiisse ante S. Martinum, ut credit Baronius, alique non pauci eum secuti. Hinc aliqui voluerunt, dictam visionem non obtigisse S. Ambrosio Mediolanensi, Ecclesie doctori, sed S. Ambrosio, qui illo tempore Mediolani Santonum in Gallia episcopatum gerebat, ut observavimus ad xxviii Augusti, quo de S. Ambrosio Santonensi egimus. Revera fieri potuit, ut, quod contigerat S. Ambrosio in Gallia antistiti, per traditionem corruptam a Turonensi transferretur ad celebriorem in Italia Ambrosium. At necdum inveni tam certo probatum, superfuisse S. Martinum post S. Ambrosium, ut S. Gregorium certi erroris arguendum existimen. Poterit ad xi Novembris aut ad vii Decembris res illa prolixius examinari, quam congruat huic loco. Ita recte Stillingus. Verumne ergo, an falsum sit, quod hic de S. Ambrosio, Me-

diolanensi episcopo, legi asserit biographus, ad 11 Novembris aut ad 7 Decembris diem discutendum relinquo.

m Quod supra ad litteram d dictum est, hic repetitum puta.

n Gerardus jam tum Bronii, cum hoc fecit, cœnobium extraxerat. Videsis Commentarii prævii § 7.

o Hinc sat validum formatur argumentum pro opinione, quæ monasterium Bronense a Gerardo nondum monacho statuit constructum. Adi Commentarii prævii num. 95 et seq.

p Robertus, a biographo hic memoratus, Roberti, cognomento Fortis, filius, et Odonis Francorum regis frater, primo quidem Parisiensis comes existit; ast deinde, anno nempe 922 Remis apud S. Remigium ab episcopis et primatibus regni fuit etiam Francorum rex contra Carolum Simplicem constitutus: regnum autem haud diu tenuit. Fuit enim anno 925, illum inter et Carolum Simplicem commissa prope Suesionas pugna, lanceis confossus. Adi Frodoardum in Chronico ad annum 922 et seq.

q Eugenium, cujus reliquias a Dionysianis accepit Gerardus, verosimillime non fuisse Toletanum archiepiscopum, nec Dionysii Areopagite discipulum, in Commentario prævio § 6 docui.

r Ante erectum scilicet a Pio IV, summo Pontifice, Namurci episcopatum Bronense monasterium Tungrensi seu Leodiensi episcopo in spiritualibus suberat.

s Gerardus hac donatione etiam Bronense monasterium Dionysianis monachis subiecit, cum illud postea ab his, ut securitati ejus consuleret, redimere debuerit, uti in Commentario prævio dictum est.

CAPUT II.

Vita in monasterio sancte acta, promotio ad Ordines sacros et ad ipsum sacerdotium, reditus in patriam cum S. Eugenio corpore aliisque Sanctorum reliquiis, variaque hujus adjuncta.

Nolens ergo torpescere (otiositas nempe inimica est animæ) suppliciter cœpit exposcere, ut sibi liceret litteras addiscere. Super quo fratribus admodum admirantibus, quod Vir jam dudum barbatus a applicari vellet ulterius studiis litterarum puerilibus; dum id diatim expeteret importunius, uni eorum traditur erudiendus. Ut vero plus mireris humilitatem et sollertiam ejus, litteratim percurrit prima elementa, ceu quinquennis puerulus; sicque suum minime relaxans propositum, in paucitate dierum memoriae totum commendat Psalterium. Nec mirum; nulla namque ad discendum mora, ubi Spiritus sancti doctrix est gratia. Subinde sacri Codices sibi apponuntur, divino dogmate ubertim debriatur, ut quemadmodum apes florilega pratorum pervolat ampla, ut sibi dulcifluo componat nectare mella; sic et iste sedulus Dei Assecla doctorum recitans scripta, divini favos eloquii ab eorum melliflua excipiebat doctrina, atque sagaciter sacra pectori condebat mandata. Nec interim ad obediendum Regule aliquo marcebat tepore, sed in cunctis, quæ videbatur agere, eandem magistram gaudebat habere.

19 Quod Prior b et fratres sub silentio contempnantes, et qualis quantusve foret, intelligentes, ne lucerna lateret sub modii umbra, quærentes, idoneum censent promoveri ad sacros Ordines. Per quos paullatim permotus, ut in præsentiarum nostræ narrationis explicat textus, attingere etiam meruit honorem presbyteratus, utpote quem totius probitatis adornaverat decus. Qui licet reclamans maluerit obsistere, indignum se vociferans multimoda excusatione; convictus tamen a fratribus vel Priore, jussis eorum compulsus est acquiescere, ne videretur obediendum deserere, quæ ceterarum comes virtutum assolet esse. Anno igitur conversionis

ACTORE
ANONYMO.

Sanctus jam
monachus
litteras addi-
scit, Regulam
interea accu-
rate obser-
vans;

a

ad sacerdo-
tium nono sui
ad monaste-
rium accessus
anno promo-
vetur.

b

AUCTORE
ANONYMO.

sionis ejus secundo Parisius ordinatur acolythus ab episcopo ejusdem urbis Theodulfo; a quo etiam hypodiaconus consecratur subsequente tertio; sub ejus vero successore Fulrado ascendit gradum diaconi quarto. Anno autem nono sublimatus virtutum fastigio, sublimatur et sacerdotio ab ipsius Fulradi successore Adelhelmo c.

c

Tale charisma tuis, bone Christe, fidelibus addis,

Qui mentem stolidi prudentem reddere nosti. Ecce rudis Laicus divino dogmate doctus, Sacris Ordinibus reperitur magnificatus.

atque ob insignes virtutes amori est omnibus.

20 Florebat tum temporis eodem in cœnobio religiosa monachorum congregatio, quorum vitam suspirare cœlestia, virtutum plurima probebant testimonia. Inter quos ordine novissimus advenerat, sed fieri primus omni bonitate studebat: seniores honore præveniebat, juniore amore fovebat, corpus inedia macerabat, crebrior in oratione pernoctabat, cunctis se inferiorem credebatur, in omnibus se sicut Dei ministrum exhibebat, religionis normam tenebat, a rectitudine regulari exorbitare pavebat; quod habitu prætendebat, moribus et vita servabat. In vestibus vilitas, in victu erat parcitas. Promptus ad obedientiam, patiens ad injuriam, corpus curabat humiliare in terris, quatinus anima exaltari mereretur in cœlis. Quam humilitatem erga prælatos exhibuit, quantum benignitatem apud omnes tenuit, quis verbo depromere, quis calamo potest comprehendere? His et ejusmodi floribus virtutum adornatus, tam pusillis quam majoribus habebatur ex animo carus. Unum exiit inter fratres commune decretum, ut nihil præcipuum absque ejus consilio fieret intra claustrum.

B

Dari sibi postulat S. Eugenii corpus;

21 Perpendens itaque, petitionis suæ opportunum tempus adesse, quo videlicet præfati martyris venerabilem glebam speraret impetrare; congregata cœnobarum congregatione, cepit eos sibi conciliare hac dulcissima locutione. O, inquit, patres et domini, divinæ religionis cultores eximii, qui quasi senatores cœli commanetis infra curiam terrestris paradisi, quasnam gratiarum actiones rependere possim vestræ in Christo unanimitati, quæ * me peccatorem et naufragum sub procellosi fluctibus mundi dignanter excepistis vestri tranquillo portu cœnobii? Nulla mihi profecto ad hæc possibilitas, nulla prorsus suppetit facultas. Verumtamen, quod minus potest humana fragilitas, supplere affatim valet largilua Divinitas. Quorsum autem nostræ orationis tendat prælocutio, paucis advertat, peto, vestræ unanimi dulcissima dilectio. Mihi adhuc in sæculari habitu constituto, curisque forensibus plurimum occupato, divina in somnis (vivit Dominus) apparuit visio, quæ sub principis Apostolorum honore, filiolique sui martyris Eugenii nomine in meæ possessionis paupertate oratorium me monuit accelerare d. Quod auxiliante Deo consummans tempore parvo, clericorum illic deservientium delegavi officio, prout valui, usibus eorum procurato victus vestitusque stipendio e. Et quoniam super hoc martyre talia mihi innotuerunt oracula, annuat eum filietati meæ, suppliciter precor, vestræ paternitatis munificentia, præsertim cum vestra singularis ecclesia tot Sanctorum contineat luminaria, unde sufficienter tota illuminetur Francia: quantenus locelli illius pauperula tanto thesauro locupletetur basilica, et vobis ob hoc repensetur supernæ benedictionis gratia et beatæ perennitatis gloria.

* an qua?

C

d

e

postulato annuunt monachi, atque dona adjungunt.

22 His contra unanimes exponunt talia fratres. Divino namque allamine tacti, quod petebat Vir Dei, nequibant inficiari. O Eugeni, clarissima martyrum gemma, quisnam digne tua valeat attollere præconia?

Gallia nonne tuis virtutibus enitet omnis?

Nemo tuum petit auxilium, quin impetret ipsum:

Nam cunctis nosti languoribus ipse mederi.

Deinde ad Virum Dei: Magna quidem, inquit,

efflagitas pater dilectissime, et qua cuivis præter te abnegari possent justissime. Sed quia, veluti refers, voluntatis est Dominicæ, et optime meruit tuæ inter nos imitabilis conversatio vitæ; cum omni benevolentia et alacritate assentimur devotissimæ supplicationi tuæ. Nostra etenim cuncta sunt et oportet esse cunctis communia, magis autem cum fraternitate sua, cujus cunctas facultates nostra possidet ecclesia. Quocirca et hunc, quem exposcis, voluntarii damus, et de reliquis Sanctorum reliquias non negamus. Quo audito, Vir Dei, cujus fuerit mentis seu animi, quisque nostrum affectione simili potest secum reputando metiri. Sed quid verborum prolixiorum agimus cursum? Tandem salutifera desideratissimi martyris expositur urna, obrizo pretiosiora illius continens membra, quæ honorifice, ut par est, aurificio fabrefacta Viro Dei contraditur ad sua, ut diutius desideraverat, asportanda.

23 Ceterum numquid a nobis veritati adstantia monachorum tunc ibi officialium expostulatis nomina, dum ipsius martyris veridica viritum eos designet translationis pagina? Non solum autem hujus Sancti corpus abinde f, sed et multorum pignora Sanctorum dignoscitur advenisse, quæ fidei repositione sibi collegerat undecumque g. Quid quoque (quod vix videtur incredulis credibile) de uno referretur Innocente cum coætaneis successio h, quasi tenerimo flore, sub Herode crudelissimo rege, quem certissime istuc advectum, hoc eodem procuratore, continet certissime sanctuarium Broniensis basilicæ? Si cui autem ingerit ambiguitatem, Lietaldum percontetur abbatem, hujus Viri Dei in cœnobio Mosomensi successorem i, qui cum eo præsens ad clandestinam tot reliquiarum compositionem demirari solebat, Broniensis locelli angustiis tam mirabilem contineri sanctitatem. Fratres ergo facientes vale, cum suis dimittunt in pace: unde profectus clanculum, ob metum scilicet indigenarum, ne forte præcipere sibi tantum subripi thesaurum, prospero cursu pervenit ad municipium, in pago Lomacensi situm, quod appellatur Cuvinium k. Hic autem debebant duo monachi ex monasterio sancti Germani, ad quem tunc pertinebat fundus ejusdem municipii, unanimiter excubantes cura pervigili in excubiis sancti abbatis Venantii. Quorum expertæ fidei commendans pignora Sancti, utpote qui jam dudum sibi fuerant familiaritate conjuncti, non incongruum duxit adire presentiam domni Stephani antistitis prælibati l, ut quoniam tantum advehebat margaritam suæ diocesi, probabilem audire sententiam super hujuscemodi.

Gerardus patriam repeti, obtentumque sacrum thesaurum Cuvinii ad tempus deponit.

k

l

F

Sic decorare suos consuevit Christus alumnos.

Hic spretis opibus ejus mandata secutus,

Unde nitet patria, cum merce repatriat ista.

24 Viro Dei indidem digresso, beati martyris corpusculo ibidem relicto, quid ad laudem nominis sui dignatus sit Dominus per eum operari, incongruum videtur silentio tegi. Unus siquidem ex præscriptis fratribus plus solito in potandum quadam nocte dimissus, nocturnas ad laudes redidit tardiusculus, potu utique evictus, nimioque sopore gravatus. Cui sanctus assistens Venantius, vultu severiore corripuit eum et verbis, et verbere: Quid, inquit, nunc stertis, impudens monache? Cur debitos Deo hymnos tricaritis persolvere? Quid tu sopore deprimeris, Weremberte m? hoc quippe vocabatur nomine. Ecce frater tuus de somnolentia tua conqueritur Ermarus, ad vigiliarum excubias jam dudum expergefactus. Et si te non nostra adeo sollicitat reverentia, cur saltem tibi commissa almi martyris Eugenii non permovet presentia? num ignoras ejus merita? numquid non fulgent inter lucida * Sanctorum agmina, sicut sol inter minora siderum astra? Surge, inquam, surge quantocius, et quod debueras maturius, matura supplere vel tardius. Quæ correptio eo tenus eum correxit, ut ne ad modicum quidem post hæc ab obsequela martyris, nisi humanitatis gratia, uspiam secesserit.

fitque ibi tunc per S. Venantium prodigiosa monachi correptio.

m

* at. fulgida

A secesserit, quoad usque ejus fidelis creditor depositum fidele reposcit. Ne quis autem incredulorum hoc æstimet forsitan fictum, hoc illius, qui pertulit, constat relatu relatum.

Tungrensi, episcopus honorifice excipit jubet martyris Eugenii corpus,

25 Dum autem Vir Domini domino retulisset antistiti de adventu et nomine martyris egregii, continuo ille, ut erat jucundioris animi subtiliorisque ingenii, alludens sacro ejus nomini, verba deprompsit hujusmodi.

Impetret Eugenius nobis, precor, euge beatus, Quod Dominus digno dignatur dicere servo, Quando reddidit ei cælestis gaudia regni.

Post hæc pias manus attollens et oculos ad cælum dirigens, benedixit Deum in hæc verba gratias agens.

Laus et honor decus atque decor tibi Christe redemptor,

Qui famulis bonus immeritis bona multa re- pendis.

Quasnam multiplices tibi possim reddere gra- tes.

Qui partes nostras hoc tanto munere dotas?

Martyr hic eximius nostra ad confinia missus, Credo equidem cunctis apportat dona salutis.

* inquit

Et conversus ad Virum Dei. Quid, inquis, * recra- stinas, dilectissime fili?

B Rumpere moras omnes et nequaquam obsecro cesses ⁊,

n

Donec perficias, quod toto corde peroptas.

Ecce a nobis exit edictum per omnem viciniam finium vestrorum, ut utriusque sexus agmen conglobatum certatim properent ejus in occursum, quatenus magnum Eugenium cum magno euge in- troducant in tabernaculum a Deo sibi præparatum per tuæ devotionis obsequium.

hocque a Gerardo, ingenti populi multitudine comitante, Cuvini Bronium versus portatur,

26 Cujus benigna responsione Vir Dei vehe- menter confortatus; et episcopali auctoritate ad- modum corroboratus, citatim Cuvinium est re- gressus, repetitum desideratissimi martyris pignus, quod inde exportans, iter invadit, ac Bronium ver- sus directo tramite tendit. Quisnam, rogo, referat de multitudine plebeia, quos ad se pertrahebat jam nota martyris fama hac illucque volitans, stare loco nescia.

Multos urgebat, multos properare monebat : Procurvus fossor venit, et defessus arator, Cernere bubulcus desiderat, atque subulcus, Servus et ingenuus permixtum convolat illic.

Quis enim transeuntis opinionem martyris audivit, et domi indevotes desesque resedit?

Vix capiunt patuli populorum gaudia campi, Munera comportant, devota voce saluant,

Oscula perspicuo figunt impressa metallo,

C

Dulciter hymnidicas plebs omnis concinit odas.

Tollunt voces ad sidera, laudant Dei magnalia. Videres iter istud confici sine labore, cum magna animorum alacritate, cum jucunda lætantium jubi- latione; putares, cælum arridere suavissima aeris serenitate.

ac deinde ab Adelhelmo archidiacono, qui cum clero processerat obviam,

o

27 Quo comperto, Adelhelmus tunc temporis archidiaconus, vir morum nobilitate prudentissi- mus, (hæc siquidem agebantur sub archidiacono ejus) secum sumtis clericorum ordinibus, crucis vexilla, Sanctorumque patrocinia competenter præferentibus, non modico etiam agmine collecto promiscui sexus, ex cœnobio sancti Foillani o raptim procedit obvius. Ut autem contigua beati martyris emicuit libitina, ter ad terram cum suis prosternitur humillimus Archilevita. Prostrati tun- dunt sua quisque pectora, tundentes commissa fatentur peccamina, fatentes lacrymosa fundunt suspiria, fundentes congrua poscunt remedia, pos- centes poenitentialia Deo vovent libamina; et com- punctus spirituali gaudio, Omnes, inquit archi- diaconus, omnimodas agamus gratias Deo: visitavit enim nos oriens ex alto; et qui tenebroso sorde- bamus vitiorum nubilo, illustravit nos gratuito tanti patroni lumine claro. Quanto vero effluerit exultatio conveniente in unum utroque populo, quisnam scriptorum valeat concludere scripto?

Præ nimia nempe lætitia multorum oculi mædabant dulci lacryma.

28 Quis namque tam ferinæ mentis, quis tam petrini pectoris, qui sub hoc spectaculo foret ex- pers devotæ compunctionis? Salubri sarcina gau- dent succedere, gaudent contingere, gaudent con- vehere, gaudent munerari, gaudent venerari; psallebant alacres, resonabant undique voces, omnes excelsa voce KYRIE ELEISON conclamant; GLORIA IN EXCELSIS DEO decantabant, TE DEUM LAU- DAMUS personabant. Nil inibi nisi laus Domini poterat reperiri, ætheris arx reboat concentu, terra resultat, juga montium, concava vallium, densitas nemorum reddunt per echo canticum. Illuxitne, putas, umquam lux lætior usquam? Tali igitur cum júbilo tantoque cum tripudio archile- vitæ humero advehitur tum Bronio, quem decen- ter inthronizantes in oratorium Principis Aposto- lorum, a Deo destinatum videlicet locum, denuo donariis oblationum honestant in præsentiarum, sese pollicentes in posterum libentissime frequen- tatos ejus patrocinium. Fit autem tam jucunda translatio sub beati martyris Agapiti festo, quod est die mensis Augusti octavo-decimo p. Et ut omni anno recolatur cultu celeberrimo, conclama- tum est totius cleri populique decreto.

AUCTORE ANONYMO.

summa unde- quaque con- currentium exultatione in Bronniense ecclesiam in- fertur.

p

E

At, dum mar- tyris fama inclarescit, frequentatur, donisque ditatur Bronniensis ecclesia:

29. His ita completis, cum jucunditate ad sua quisque regrediuntur cum pacis tranquillitate. Quisquis ergo fide non ficta hujus Sancti expetit suffragia, absque dilationis mora experitur prom- tissima, præsertim cum ab ejus devectionis die lætissima certissime tota profiteatur vicinia, multa sibi insolita provenisse subsidia. Et quemadmo- dum quondam in Francia beneficis exstitit per plurima singulorum prodigia, uti refert miraculosa gestorum ejus pagina; ita etiam nunc munificus in Lotharingia præstat crebriora virtutum beneficia. Igitur longe lateque fama martyris percrebre- scente, et virtutum ejus insignia notificante, cœpitad ejus memoriam unde, quasi apes ad al- vearia, plebs plurima confluere, deferentes quis- que pro posse munera oblationum cum magna devotione. Fit occursum et concursus e longinquo et proximo, ubertim votiva congeruntur dona piissimo martyri Eugenio, tribulatis semper invo- cando, semper succurrere prompto.

Advenit multi admissa ob crimina mæsti?

Sed precibus Sancti redeunt ad propria læti.

30 Quod impatienter intuens humani generis inimicus, qui paradiscolum ab æternis extrusit sedibus, per quorundam circumstantium corda (si fas est dici) clericorum diffundit invidiæ virus, adeo ut obfuscare pertentarent modis omni- bus tam honorificos beati martyris cultus. Pro nefas! Præfatum ergo adeunt pontificem, Fossis q tunc forte morantem, querulisque sermonibus apud eum evomunt conceptum malivolentiæ putorem. Numquid, inquit, Pastor vigilantissime, auctoritatis et voluntatis est vestræ, ut adventitius quispiam Sanctus sub episcopatus vestri ditone venerationis cultum accipiat, incerta rei veritate? Ecce nuper advectus e Francorum finibus, Bronii colitur, nescio, qui martyr Eugenius, cui in cereis aliisque oblationibus tanta veneratio exhibetur ab omnibus, ac si credatur ex Apostolis unus. Ubi- nam textus martyrii ejus? ubinam scriptura con- tinens ejus gesta? Vestram profecto prudentiam oportet summopere perscrutari et investigare, si sit a Deo, an non, Eugenius iste. Hæc et his similia pellaciter suggerentes episcopo, adversus marty- rem concitare conantur omnimodo; nunc a nobis dominus episcopus quantisper conveniendus. Audi, inquam, episcope, ego auctor hujus pagellæ tibi tacita loquor in aure. Oportet, te sollertius præca- vere et diligentius observare, ne quis invidorum malesuado sermone animum tuum valeat inescare.

Hinc nonnul- li, quos id male habet, Eugenii cul- tum impedire conantur.

f

q

31 Cur invidiam placare putas, virtute relicta? putredo os suum invidia ⁊, ceu Salomonis indicant verba. Ethnicus quoque in proverbiiis:

Invidus alterius macrescit rebus opimis.

Vapulabis,

AUCTORE
ANONYMO.
Verum, dum
speciosis ho-
rum rationi-
bus obsequi
meditatur
episcopus,
subito ilium

s

* i. e. mentis
inops

Vapulabis, crede mihi, vapulabis durissime, si credideris æmolorum fallaciæ. Noli, quæso, noli acquiescere, ne posterius te pœniteat sera pœnitidine. Quid plura? sicut Apostolica vocis clamitat tuba, «Corrumpunt bonos mores colloquia mala;» dum plus justo auscultat pontifex malivolorum mendacia, penitus excidit a memoria, quæ sibi fuerat antea de adventu martyris lætitia. Hujus ergo veneni attaminatus pastula, Leodium versus arripit itinera, adnullare desiderans magnifici martyris obsequia. Quem in villa, quam dicunt Malloina s; ibi quippe erat mansio sibi parata, pede non clauda digna consequitur pœna. Ut enim eo loci perventum, nec quidquam suspicatur sinistram, repente pervasit eum tantus dolor ilium, ut formidaret, se protinus exhalare spiritum. Torquebatur itaque gravissimo cruciamine, et ne ad momentum quidem poterat quiescere; unde quasi menceps* dentibus stridere, manus contorquere, crura brachiaque huc illuc disjectare. Ab ejus vero facie, quam modo rubescere, modo pallescere, modo videres nigrescere, quanta laboraret ægritudine, posses agnoscere, et tandem ad cor reversus commissum agnoscit reatum, hisque querimoniis cœpit objurgare seipsum.

Ah Stephane infelix, quæ te sententia vertit!
Ah minima fidei de martyre cur dubitasti!

B
dolore corri-
pitur, Eugeni-
ique patro-
cino, ad quod
confugit,

52 Merito nunc cæderis, merito hæc pateris, merito jam moreris. Cur invidorum acquievisti mordacibus verbis? cur oblitus es magnum euge Eugeni martyris? Sic se incusabat, sic se gemebundus agebat. Circumstantes vero capellani lacrymarum imbre perfusi, cupientes eum consolari, singultim ajunt illi: Desine nosque tuis incendere teque querelis, pater amatissime, quin potius super hæc incommoditate aliquod remedium præmeditando perquire. At ipse: Obsecro te, inquit ad quemdam sibi fidelem, frater amatissime, si salus mea tibi est cura, et me sospitem ulterius vis invenire, juxta longitudinem corporis mei, latitudinemque binas accelerans candelas compone, et pro meæ sanitatis recuperatione beato martyri Eugenio depropera pervehere, cui præcordialiter me profiteor in ea culpa peccasse. Quod si meritis ejus discrimen mortis evasero, veraciter spondeo, polliceor et voveo, beneficii accepti non immemor ero. Qui jubentis satagens parere præceptis, prout posebat vehementis causa doloris, Bronium, ut ita dicatur, pervolat ascenso alipede pernix; ingrediensque oratorium Sancti candelas gerit, genens præsentare martyri gestit, præsentatas accendere quærit, accensas ante mausoleum ejus in modum crucis singultando componit. Res equidem mira visu dictaque notanda. Denique finem lucendi prendente lucerna, ægotantem episcopum e vestigio revisit sospitas expectata.

C
sanitati resti-
tutus curat,
ut Sanctum
ilium

55 Qui pristina incolunitatis statu revigoratus, et beneficentiæ salutifluis martyris neutiquam ingratus, gratum illi decrevit rependere munus, quod quidem memoriale suum cunctis repræsenteret diebus. Evocans etenim æditum Broniensis ecclesiæ, si bene recolimus, Anselmum nomine, cum martyris passione t Leodii coram se commendat adesse, ut in generali synodo, quæ futura erat proxima sessione, corroboraretur episcopali auctoritate. Quod cum ille gratanti animo complexset, et in plenaria synodo passionis series recitata fuisset, cunctisque, qui aderant, complacuisse; communi consilio totius cleri decernitur, ut et martyr digna cum veneratione colatur, et ejus Passio rata acceptabilisque in ecclesia deinceps recitetur. Et proloquens episcopus tamquam testis idoneus, quæ sibi obtigerant, immo quæ fuerat passus, propalare non erubuit omnibus.

festo anno
colendum sy-
nodus decer-
nat.

54 Subjungens quoque, Ecce, inquit, fratres carissimi, audivit dilectio fraternitatis vestræ, quanti qualisve sit meriti Sanctus iste, et quam sit terribile iram ejus incurrere, quamque saluberrimum et optabile gratiam ejus acquirere: et quoniam prono verberare castigans castigavit me, morti

tamen gratia sua non tradidit me; concedens certe D videtur et honorabile, ut cum assensu vestro et stipulatione honoremus eum aliquanto munere: quatenus apud clementiam pietatis divinæ pro nostris excessibus dignetur intercedere. Cujus sententiam omnibus unanimiter approbantibus, hæc consequenter dominus prosequitur episcopus. Decreto, inquit, pontificali confirmatur, et hæc sancta synodus adjudicans fieri adstipulatur, ut per totam, in qua quiescit, decaniam sollempnitas ejus, acsi Dominica, observetur, et ecclesia Broniensis ab omni obsonio, episcopis Leodiensibus debito, ulterius immunis habeatur: et ut omni tempore ratum inconcussumque permaneat, successorumque meorum nullus infringere vel infirmare audeat, quid acciderit mihi contra eum ignoranter calcitranti, requirens audiat, audiens pertimescat, pertimescens præcaveat, præcavens hoc illibatam custodiat. Talis ergo decreti prima procuratio conservandi jure perpetuo commissa perhibetur fratri Flodino*, tunc temporis inde decano.

* Ms. Ghis.
Elodino

ANNOTATA.

a Hinc partim eruitur, quo circiter tempore Sanctus natus sit. Ad Commentarium prævium num. 25. E

b Robertus I, Franciæ et Burgundiæ dux, nec non Parisiensis comes, cujus jam in Annotatis, cap. præcedenti subjunctis, memini, ab anno circiter 898 ad annum usque 925, quo in pugna Suessionica fuit occisus, Dionysianæ abbatiæ, ut Gallie Christianæ auctæ scriptores tom. VII, col. 560 et seqq. docent, abbas sæcularis existit, binique deinde adhuc alii abbates sæculares eandem abbatiam usque ad annum ut minimum 960 tenuerunt. Cum ergo, ut in Commentario prævio docui, Gerardus verosimiliter ab anno 919 ad annum usque 928 in abbatia Dionysiana fuerit versatus, toto illo tempore, quo ibidem egit, abbatem sæcularem habuit dicta S. Dionysii abbatia. At vero, ut Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus observat, decanus appellari solebat, qui in abbatibus sub abbatibus sæcularibus spirituum curam gerebat; præpositus vero, qui rebus temporalibus providebat, ut tunc in abbatibus hujusmodi nemo fuerit, qui Prioris titulum haberet, ac proin ut biographus, si recte notet Mabillonius, perperam hic indicet, in abbatia Dionysiana, cum in ea versaretur Gerardus, aliquem fuisse, qui Prioris titulo gauderet.

c Ex hoc biographi loco simulque ex anno 919, quo ex dictis in Commentario prævio Gerardus in Dionysiano cœnobio monachum verosimiliter induit, facile eruitur annus, quo verosimiliter acolythus, quo subdiaconus, quo diaconus et quo sacerdos fuerit ordinatus. Ad pro hac re Commentarii prævii num. 46. et num. 42 pro quacumque notitia temporis, quo sedem Parisiensem Theodulfus et Futradus, hic memorati, occuparunt.

d De cælesti hac Sancti visione consule Commentarii prævii num. 51 et 52.

e Ad iterum Commentarii prævii num. 52 et quatuor seqq.

f Non integrum S. Eugeni corpus, sed brachium tantum sinistrum cum aliquot aliis minoribus corporis particulis S. Gerardo a Dionysianis fuisse concessum, § 7 Commentarii prævii edocui.

g Egidius Aureæ-Vallis monachus in suis ad Anselmum de Gestis Pontificum Leodiensium Additionibus lib. 1, cap. 40, uti ex toto, quem hic scriptor ibidem exhibet, verborum contextu colligendum videtur, reliquias S. Eugeni a Gerardo e Dionysiano monasterio Bronium delatis addidit etiam et S. Leodegarii Augustodunensis episcopi reliquias, una cum lapide, super quem S. Dionysius Sacrum in carcere celebravit, ab eodem ex dicto Dionysiano cœnobio Bronium pariter deportatas. Rectene, an male, ita faciat Egidius, Commentarii prævii § 6 docui.

h Pro corpore unius Innocentis, quod hic a Sancto Bronium e Dionysiano monasterio delatum memorat biographus,

A *biographus, ad Commentarii prævii num. 80 et quatuor seqq.*

i *An quid ex hoc loco pro determinanda biographi ætate possit erui, ex Commentarii prævii num. 9 facile colliges; an autem Gerardus, uti etiam hic innuitur, Mosonensis abbas unquam fuerit, ejusdem Commentarii num. 147 et seq. discutitur.*

k *Quæ de Cuviniensi municipio, ad quod hic S. Gerardus cum sociis monachis divertisse dicitur, uti etiam de S. Venantio abbate hic memorato Mabillonii sit opinio, simulque quid de hac sentiendum sit, num. 30 et binis seqq. Commentarii prævii exposui.*

l *Stephanus, Leodiensis episcopus, jam dudum tunc, cum Gerardus cum S. Eugenio reliquis e Dionysiano cenobio Bronium est reversus, e vivis erat ereptus, debetque proinde hic Stephano Richarius substitui. Ad Commentarii prævii num. 41, 42 et 35.*

m *Erat hic alter e duobus monachis, ad quos Gerardus Cuvini divertit. Videsis Commentarii prævii num. 49.*

n *Inepte sane biographus hos versiculos, episcopo affectos, narrationi suæ immiscet, quod etiam de omnibus fere aliis versiculis, quibus etiam frequenter alibi orationis solutæ seriem interrumpit, est dicendum.*

B o *Pro monasterii hujus notitia ad Commentarii prævii num. 34.*

p *Nequit hinc annus erui, quo facta sit, quæ hic memoratur, translatio. Ad iterum Commentarii prævii num. 34 et seqq.*

q *Locihujus notitiam Commentarii prævii num. 34 suppeditat.*

r *Corrige Putredo ossium invidia. Ita enim habetur Proverbia 14, v. 50.*

s *Mallonia villa, inquit in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus Mabillonius, nunc abbatia titulo donata, vulgo Maloigne, Sibi abjacet duabus supra Namucum leucis.*

t *Quæ qualisque verosimillime fuerit hæc S. Eugenio Passio, ex num. 66 et binis seqq. Commentarii prævii intelliges.*

CAPUT III.

Bronii monachos clericis substituit, a Gisleberto, Lotharingie duce, divinitus monito, ad reformandum Cellense S. Gisleini monasterium evocatur, monachos in hoc clericorum loco constituit, sacrum S. Gisleini corpus Gislelianis recuperat, visumque cæcæ mulieri restituit.

C

In Broniensi cenobio monachos clericis substituit.

Vir vero Domini Gerardus de bonis ad meliora contendens, et Broniense sanctuarium in cunctis provehere volens, clericorum, quam ibi prius locaverat, eliminavit conversationem, monastici Ordinis substituens religionem. Quibus cum aliquamdiu strenuissimi pastoris prioratu præfuisset, et confluentis illuc populi inquietudinem ferre non posset, neque ab episcopo, ad cuius diocesim pertinebat, missionem impetrare speraret; Prioribus electis, cum quibus onera sua partiret, secundum quod domini Benedicti discretionis Regula jubet, remotiori cellulæ juxta ecclesiam se singulariter confert, quatenus ibidem divinæ contemplationi peculiariter vacare valeret.

Qualiter hic vixit, quisnam depromere possit? Hostia fit moriens, nec non et victima vivens, Victima viva Deo, revera mortua mundo.

Gislebertus, Lotharingie dux, qui, ut biographus nonnullis

a

56 Hoc in tempore dux Gislebertus a tenebat ducamen Lotharingie, vir quidem magni honoris et potentie, si tamen illud vaticinium Psalmistæ, « Homo cum in honore esset, non intellexit b, » sapisset intelligere. Erat nempe gener Henrici e opinatissimi regis, in matrimonium habens soro-

rem Ottonis d famosissimi imperatoris. Et quoniam obtulit se tantorum mentio virorum, patris scilicet ac filii, nostræ narrationis schedulæ (licet ab incæpto videamur digressionem facere) operæ pretium est summam de eis pauca perstringere, quatinus qui vel quales fuere, quia quosdam novimus eodem nuncupatos nomine, absque ambiguitatis scrupulo sapere volentes valeant agnoscere. Iste, inquam, Henricus non minus prudentia quam fortitudine redimus *, quemadmodum in Chronico e legimus, cujusdam Ottonis potentissimi Saxonum ducis exstitit filius, qui regale sceptrum sortitus, utpote omni exercitio militari instructissimus, complures *, quas edicere novimus, strenuissime imperavit nationibus.

57 Verum ut de multis, quæ prudenter fortiterque gessit, sileamus, magnum quiddam ac præclarum, unde beavit totam, quam regebat, Austriæ monarchiam, ad medium proferamus, quale profecto prædecessorum suorum fecisse describitur nullus, nec ipse quidem, qui totum pæne subegerat orbem, Carolus Magnus. Obtinuit namque lanceam Magni Constantini, Helenæ reginæ procul dubio filii, inventricis, ut legitur et creditur, salutiferi ligni, instar crucis insignitam clavis, mirabile dictu, affixis Dominico Corpori. Quam prudentissime vero meruerit eam indipsici, et quanto observationis cultu sategerit venerari, luculenta oratio omnino cujusdam indicat chronographi f, quam ædificationis gratia curavimus interserere huic nostræ descriptioni. Henricus rex, ut erat Deum timens et amator religionis ecclesiasticæ, audito Rodulfum g regem Burgundionum tam inæstimabile donum habere cæleste, quod et Rodulfus ipse summo amicitiarum dono acceperat a Samsone quodam comite, nuntiis directis, tentavit si præmiis aliquibus id posset acquirere, sibi que adversus visibiles et invisibiles hostes arma invictissima triumphumque perpetuum præparare. Quod cum rex Rodulfus, se numquam hoc acturum, ediceret, modis omnibus rex Henricus, quia mollire eum non potuit muneribus, magnopere curavit eum pulsare minarum terroribus.

58 Omne quippe ejus regnum cæde atque incendiis promisit se depopulaturum. Quia vero, quod petebatur, erat munus, quo terrena cælestibus, utraque pacificans, conjunxerat Deus; Rodulfi regis cor tandem emollivit, justoque regi justa juste petenti tantum munus attribuit h. Quanto autem amore Henricus rex hoc inæstimabile donum dilexerit, in hoc evidentissime patefecit, quod non solum auri argentique muneribus Rodulfum honoravit, verum etiam Suevorum provinciam non minimam partem donavit. Deus autem inspector cordis ac retributor bonæ voluntatis, quanta mercede ob hanc rem æterno in seculo pium regem Henricum donaverit, quibusdam indicis hoc etiam in tempore manifestavit, dum contra se insurgentes hoc victorioso præsentate signo semper hostes terruit atque fugavit. Tali igitur occasione, immo favente Dei voluntate, sanctam rex Henricus romphæam i meruit obtinere, quam filio, unde in præsentiarum nobis est sermo, decedens dereliquit cum hereditario regno, non minori veneratione observandam ab eo, sicuti multæ pandunt victoriæ, quas per eam perpetravit orando.

59 Qualis vero quantusque fuerit hic insignissimus Otto, idem chronographus intimat nobis hic maximo in laudem ejus præconio. Iste, inquit, iste est Otto principum excellentissimus, cujus potentia mundi partes aquilonaris et occidua reguntur, sapientia pacificantur, religione lætantur, justique judicii severitate terrentur. Quid hac laude excellentius? quid hoc testimonio evidentius? Fuit et huic frater Henricus k, patri quidem æquivocus, sed longe distans moribus. Instinctu enim reprobiorum fratri rebellavit infidus. Et ut mentio fiat quantalacumque de altero fratre ejus duce atque archiepiscopo Brunone l, cujus nimirum memoria est in benedictione, quisnam queat condigna relatione

ACTORE ANONYMO.

b

c

d

* an eximius e

* compluribus

in Henrico Aucupis.

E

f

g

Germanie regis,

h

F

i

hujusque filii, Ottonis imperatoris, laudem

k

l

AUCTORE
ANONYMO.

tione virtutes ejus equiparare? Sub cujus procuratore sagacissima radicitus amputante improborum spurca vitulina, tamquam arbor fractifera relloruit Lotharingia pacis et justitiae abundantia, asseverans ejus tutamine revexisse aurea quondam tempuscula. Cujus rei indicio est Raginerus comes Hainoensium haud ignotus, cognomento Longicollis *m*, qui quia tyrannice suis importunabatur comprovincialibus, et noluit respicere, semel et secundo commonitus, nunc usque exsulat in ignotis regionibus, procurante industria ambidextra archipraesulis hujus.

praemissis,
narrat, in
Rhenointerit,

40 Verum ne prolixior oratio lectori pariat fastidium, deinceps redeundum ad narrandi propositum. Sufficiens enim videtur nostratibus notum, qualiter is Otto constantissimus virorum, ante victoriferum prostratus labarum orando, trans Rheni alycum fratris Henrici et praescripti ducis Gisleberti ac potentissimi comitis Everardi copiosum parva manu effugaverit equitatum, nondum suis militibus transvectis eis Rhenum. Nihil minus etiam illud notissimum, qualiter idem Gislebertus et ipse Francigena Everardus, reparatis multorum copiis militum, et vastata circumquaque provincia Saxonum, multis cum manibus repatriare cupientes pervenerunt flumen ad ipsum; ibique cum suis interierint per paucissimum Ottonis exercitum, ipso in Alsatiae partibus praestolante rei exitum, immo divinum implorante subsidium: et ut chronographi verba ponantur, Everardus gladiis occiditur, Gislebertus Rheni undis submergitur: quas quoniam exsorbere praeter multitudinem non potuit, anima recedente, defecit *n*. Sicque completur vaticinium Psalmographi, qui dicit: « Homo cum » in honore esset, non intellexit *o*. » Ob ambitionem quippe regni circa eos istud obvenit.

a S. Gislano,
in somnis sibi
apparente,

41 Haec ergo succinctim intersita, nemini videantur superflua; magis autem non incongruenter addita, non enim cunctis exstant cognita. Jam nunc accingamur disserere coepa. Eidem igitur duci Gisleberto, dum adhuc consisteret in honore suo, Christi confessor Gislenuus, qui requiescit in Hainoensi territorio, per visum apparuit *p* intempesta noctis conticinio; eum querimonis precamina intermiscendo adorsus est hujusmodi sermocinio.

Dormis, an vigilas? nimium mundalia curas,

Gisleberte, meam complens attende loquelam.

Da mihi, dux, unum soplex efflagito scutum,

Quo praemunitus expugnem fortiter ictus,

Quos inferre mihi non desistant inimici.

Qui heros Gislebertus ita respondit jocularundus: Ad quid tibi bellicus, Sancte Dei, clypeus? sacro divinae protectionis semper et ubique muniris, ideoque nostris non indiges armis.

monetur, ut
Gerardo gubernandum
tradat

42 Sanctus ad haec inuit, dubioque obscura resolvit. Ne forte ambiguus tenearis ambigui perplexis ambagibus verbi, contumelias nequeo diutius perpeti quibus me in dies afficiunt Ursidongi-cel-lenses Clerici. In meo siquidem cenobio *g*, quod Christus contulit mihi Argolico *r*, nulla omnino exercetur religio. Omnes, quae sua sunt, quaerunt, quae autem ad Deum pertinent, nihili pendunt. Corporis mei glebam vehunt et revehunt per partem, ut per fidelium munificentiam mendicitatis suae expleant inedia. Non desinunt lacessere, non me sinunt quiescere. Summam dico tibi: nusquam reverentia nostri. Et quoniam penes te versatur procuratio Lotharingiae, obsecro, poseo, precor pro Christi nomine, ne procrastines idoneum pastorem mihi perquirere, sub cujus tuto moderamine pauxillum pause possim percipere. Quod quo pacto queas percipere, mentem nostram nunc accipe. Est vicus in pago Lomacensi, cujus vocabulum est Bronii *s*, in quo quidam Gerardus degit vere famulus Domini, theoreticam ducens vitam in angusto conclavi juxta vestibulum monasterii. Hunc igitur mihi assume, cenobiique mei curam sibi committe, quia nemo mihi videtur ad negotium tale oportunior in hac regione.

45 His ita finitis, evanuit ejus ocellis. Ut autem

ejus querimoniae causas explicemus, oratorium D habebat et hodie habet beatus Gislenuus in mansioni, qui a quibusdam Cella, a quibusdam vero dicitur Ursidungus: quo in loco in famulitium ejusdem Sancti aliquot deputati mansitabant clericali, Regularis disciplinae prorsus ignari: et non, ut hodie sunt canonici, sed erant sicut matricularii *t*, qui partim rei familiaris coacti necessitate, partim morbo laborantes philargyria, sacrosancta almi confessoris membra, scapulari superposita libitinae, consueverant per plateas vicusque cantando, quin potius mendicando circumferre *u*. Quibus ab haec praesumptione non respicientibus, sed magis perperam agentibus, justissima indignatione commotus inultum manere non pertulit iste beatus. Se quidem passus est subripi a furibus, ut ita dicatur, fidelibus, qui quodammodo aegri pendebant tam grande Sancti dedecus, et ut fateamur verius, qui plus suis aggaudebant quam commodis alterius. Quo comperito Ursidungi-Cellesses paramonarii *x* sero recognoscens offensam reatus proprii, quanto maerore confecti sint, importunum videtur enarrare, et supervacaneum percontari.

44 Gislebertus itaque non immemor visionis ostensa, accessit ad se Cameracensi episcopo Tiedone *y* atque Raginero *z* Hainoensi comite, quidquid acceperat in eadem visione, ex amussim studuit ambobus notificare, eoque eos consulente, quid fieri oporteret super hac re. Nihil aliud, inquit, audeamus decernere, quam quod asseris te caelitus accepisse, praesertim cum vir iste venerabilis vitae toti innotuerit provinciae probitatis opinione. Ast ille: Abeuntes, inquit, ad Virum Dei celerrime cum virga pastoralis curae, invitum aut sponte regimen ecclesiae compelletis eum suscipere. Qui quam vox iter dictum arripuit, ad locum praescriptum deveniunt: ubi Dei Famulum requirentes, in praesignato secretiori tuguriolo latitantem reperiunt, reperientes congruae salutationis verba praemittunt, praemissis mutua dilectionis oscula figunt *aa*. Cui cum exposuissent causas itineris, et quoniam a Deo fieret legatio talis; ille, ut erat columbinae simplicitatis, istiusmodi responsum reddidit illis.

dux autem, ut
Gislano ob-
temperet,
mittit, qui
Gerardum
accersant.*y z**aa*

43 Quomodo, inquit, facere possum, patres dilectissimi, quod suggeris meae modicitati? numquid ego, qui abdicavi frivola mundi, cuncta Dei amore saecularia contemsi, iterato repetam, quod omisi? Vos ipsi, quae, discernentes diligentius intuemini, utrumnam tale quid expediat mihi. Quidnam admonet de talibus doctor gentium Paulus? Nemo, ait, militans Deo implicat se negotiis saecularibus *bb*. Recedite, quae, recedite, sinite me peccata mea plangere, indignum fore me, pronuntio suscipere, quod quaeritis. Non sum idoneus quibuspiam praesae, qui nec mihi, nec cuiquam queo prodesse. Vires mihi non suppetunt, sanctitatis opera desunt: regulam innocentis vitae nequaquam me tenere, cognosco, ideo ecclesiasticae rectitudinis gubernaculum accipere diffido. Adversus apologiam hujusmodi subjungere viri dicentes haec: Obsecramus te, Pater benignissime, per dilectionem Dei, ut nobiscum digneris venire, et te sustentis ecclesiae regimen suscipere. Num Memoriae excidit, quod idem doctor gentium dicit: « Omnis anima sublimioribus subdita sit *cc*? »

Hic initio unus
suscipere de-
tractat.*F bb*

46 Nonne recolis et illud Janitoris caeli, Sive regi quasi praecellenti, sive etiam duci *dd*? Non, ut religionis cultum omittas, quaerimus, neque ut lenocinantis mundi repetas luxus, dummodo hanc egrediaris cavernam, qua teneris circumsaepus, quatenus speculum fias fratribus opis tuae perquam indigentibus. Fortis enim praediator Dei non debet occultari spelio claustrali, sed potius ingredi campum certaminis et congregari. Non tua tantum sufficiat tibi, sed et prospicias fratrum salutem, cum prodesse possis compluribus tam gratia exhortationis, quam exemplo religiositatis. Nonne mandat et Dominus; « Luceat lux vestra coram hominibus *ee*? » et, « Nemo lucernam accendit et in » abscondito

egregue tan-
dem, ratione
non una evi-
ctus, *dd**ee*

A » abscondito ponit *ff.* » Sed quid multis opus est verbis? certissime pro hac inobedientia rationem te redditurum noveris in die tremendi examinis, nisi nostræ petitioni acquieveris, maxime cum sit divinæ voluntatis, et perurgeat jussio Cunctipotentis. Tunc Senior lacrymis evictus fatur obortis.

ad Cellense monasterium abit,

47 Decreveram quidem singularis degere, meaque commissa lugendo diluere: sed, ut video, nolens volensque propositi rigorem compellor abrumper. Divinis refragari mandatis non audeo, ducis edictum, vestramque precem asperrari non debeo, prout novi et valeo, fratrum necessitati subvenire delibero. Vobiscum ergo ire non differam, quod jubetis incipiam. Potens est Deus perficere, quod mihi minus possibile. Quo audito, venerabiles legatarii congratulamine magno gavisus, baculum pastorem impingunt protinus illi, animi ejus agrimoniam delinquentis affamine tali.

gg Eia, inquit, Pastor strenuissime, agalma *gg* commissum matura inviser, summique Pastoris fisis juvenamine, lupinos rictus satage sagaciter abigere, ne forte (quod absit) erroneæ dispareant oviculae. Secumque istinc abducentes debito cum honore, non tamen sine irremediabili luctu Broniensis ecclesiæ, festina cum celeritate Ursidungum contendunt remanere, et facta sibi ecclesiastica donatione, totius scilicet suppellectilis abbatiæ, secundum scita auctoritatis canonicae, abbatem eum illic gaudet auctoritate.

B

ibique monachos clericis substituit, ablatumque S. Gislehni corpus,

48 Qui clericorum ibi degentium conversatione non bona diligentius investigata, commodum duxit ab ea exturbare basilica libertatem habentes sua quisque exercere negotia, subinde Deo digna subrogans cœnobitarum examina. Modica vero temporis transcurra intercapedine, per se perscrutatus almi confessoris, pro dolor! glebam abesse (sublatam quippe fuerat, seu liquet superiori relatione) procellosa animi tempestate, cœpit nimis consternari et fluctuare, omnino ignorans, quid acitaret super dispendio tam inestimabilis margaritæ. Proinde suorum quosdam fidelium ad se evocans, et cujus infortunii angore angetur, indicans, quaquaversum exploratores eos dirigit, et ut id fideliter explorando investigent et investigando explorent, edicens indicit. Quibus incassum circumcirca discursantibus, nihilque serium exinde renuntiantibus, tandem divinitus, utpote profuturus, incidit cogitatus, quatenus hac causa tenderet Melbodium *hh* versus: quod tum propter actat proficisci, jamque ingrederetur fores oratorii, ab introeuntibus cœpit subaudiri crebrior tinnitus ejusdam tintinnabuli, ignorantibus cunctis, quid protenderet *re*, ipso etiam (ni fallimur) Dei Famulo.

hh

** i. e. portenderet divinitus, ubi id lateat absconditum, edoctus,*

49 Devotissime vero præmissa oratione, Dominique, ut Sanctum suum dignaretur manifestare, flebiliter interpellata benignitate, conversus ad indigenas loci illius vel ecclesiæ, percontando sciscitabatur ab eis cum omni mansuetudine, aliquantulum hac de re, quamvis parum, conscirent significare. Quibus dejerantibus persancte, sese penitus ignorare, magis autem vehementer stomachantibus ob crimen suspicionis injectæ. Vir Dei cum magna animi tranquillitate, Nolite, inquit, filioli, nolite istud molestius ferre: potens est nempe nobis dignatio Christi hoc revelare. Enimvero necesse est, adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium. Nocte igitur insecuta Viro Dei in oratorio pernoctanti, summamque Deitatem super hujusmodi obnixius inquietanti, repente sibi ipsius stolati candida effigies enituit Sancti, satisfaciens importunæ ejus supplicationi, demulcentisque eum sermone hoc dulci: Cur, inquit, dulcis Amice Dei, tantum sumis fatigium ob gratiam mei? Accipe nunc certissimum de hoc, quod quæritas, indicium.

Gislehianis recuperat, illudque Malbodio,

50 Ecce super lacunaris tabulatum, quod imminet super caput tuum, ubi scilicet heri advenientes demirati sunt tinnire tintinnabulum, indecenter repositum meum laet corpusculum. Volo autem, te tuosque posteros nosse, absque Dei voluntate

Octobris Tomus II.

haud quaquam hoc accidisse. Hæc ubi deprompsit, cæli fastigia scandit. Qua visione Vir Dei oppido exhilaratus, competentes reddit Deo grates, ne videretur ingratus. Ut vero prima poli stellas aurora fugavit, ægrisque mortalibus curas operosa revexit, idem ipse cum suis laquear templi exemplo conscendit, conscendens quærit, quarens invenit, inveniens præ gaudio mœret, mœrens suos in lacrymis ciet; sicque sacros artus inde deponit, depositos in sindone munda componit, compositis, Deo laudes hymnicas pangit, pangendo lætus iter invadit.

AUCTOR ANONYMO.

51 Talia cernenti quis sensus Melbodiensi? Clerus cum popello confusus conticescit, et Viri Dei vultum non ferens præ rubore latibula quærit. Quisnam fuit ex omnibus, qui linguam moveret, buccam aperiret, mutire auderet? O quam congruit hic illud Davidicum: « Omnis iniquitas » oppilabit os suum *ii.* » Jam hujus rei fama velox apud multos percubuerat, finitimumque vulgus unde conglomerabat. Qui certatim illo confluentes clamitabant pariter omnes: Salve Sancte Dei, cineres salvete recepti. Omnimodas individuae Trinitati gratiasque referimus tuæ almitati, corporis tui invasores prodidisti, versipelles et subdolos confundisti, tuarum merita virtutum amplificasti. Quod genus est monstri Sanctos hoc tempore tolli? Ubine illi, qui tantum commisere flagitii? ubinam gentium sumus? cum scorpionibus revera habitamus. Hæc et nonnulla his similia proloquentes et ad invicem colludentes, ob inventionem Sancti gaudentes et alacres venerabili farcinæ applaudebant euntes.

finitimo undecumque summa lætitia confluenti populo,

ii

E

52 Procebat ergo canora clericorum cum monachis caterva, habentium in manibus crucem et vexilla: subsequebantur vero non parva utriusque sexus agmina, nihilominus jubilantium Domino in lætitia. Itaque cum maximo cleri plebisque tripudio per perspicacissimam Viri industriam, de quo nobis sermo, almus confessor in suo decenter relocator oratorio: ubi deputatis cœnobitarum excubiis, tempore continuo persolvitur Jesu Domino (qui laus est Angelorum) laus et jubilatio, ejusque confessori emerito venerabilis laudatio et laudabilis veneratio. Qualiter autem sacrilegos examinando discussit antistes Cameracensis, quibusve (ut par erat) lege synodali convictos excruciaverit modis, non est nostræ narrationis, ut remur, exponere vobis, præsertim dum id dilucidant ipsius gesta *kk*, si serio sapere vultis.

ad Cellense monasterium refert.

kk

53 Ceterum ne dux Gislebertus, cujus mentionem prætitulavimus, a nobis abscedat illaudatus et inglorius, circa ejusdem Sancti locum existit satis humanus et valde munificus, quedam scilicet prædia subtrahens sibi militibus, quæ non pauca expenderat beneficii gratia militibus, inibique contradens jure perpetuo cum militaturis Christo militibus. Qua de re unum est, quod moneo repetens, tibi dico Ursidungi-Cellensis monache, qui ducis Gisleberti largissima victias stipe, considerans diligenter attende, ne quando ejus animæ inveniatis immemor esse, sed potius incogitabilem benignissimi Jesu pietatem pulses importunissima prece, quatenus aurea perpetuæ contingat præmia vitæ. Et ne forte desperando mussites, rebellasse eum adversus dominum suum principem Romanum; mortis dirissimum, pro dolor: recepit commercium, et Dominus Jesus non bis vindicat in idipsum. Nunc redeamus ad propositum. Venerabilis igitur abbas Gerardus pastorem (ut dictum est) curam indeptus, qualem se exhibuerit in omnibus, nullo modo noster obtusus prævalet describere stilus.

Biographi ad monachos Cellenses parvanesis.

F

54 Ne tamen inceptæ succumbamus materiæ, peritioribus quibusque videamur ludibrio esse, atque juxta illud lectionis Evangelicæ incipiant nobis illudere, Hic homo, dicentes, cœpit ædificare, et non potuit consummare *ll*; istius, de quo agimus, Sancti suffragium insigne imploramus instanti prece, ut sancti Spiritus gratiæ, cui Spiritus

Summa pietate dexterateque

ll

AUCTORE
ANONYMO.
* nonne Spiritu?
* an gratuita?

Cellense monasterium gubernat Gerardus.

ritus * dedicavit calibatam mentis suae, quem et nos totiens offendimus spurcamine, efficacissima intercessione utinam satagat nos reconciliare: quatenus hebentudini nostrae quid debeat elicere, gravita * pietate dignetur suppeditare. Vir ergo Domini apprime eruditus regulari norma, commissis sibi fratribus duplici praeerat doctrina.

55 Secundum namque saluberrima domni Benedicti hortamina capaciore discipulis dominica verbis proponebat mandata; simplicioribus vero divina factis suis demonstrabat praecepta: omnia tamen, quae subjectis docebat esse contraria, in suis actibus Praelatus indicabat non agenda, de thesauri sui arca proferens nova et vetera, quemadmodum doctissimus scriba, qui qualem habebat doctrinam, talem habebat et vitam. Et quia, regendas se suscepisse animas, sciebat, ad rationem reddendam se sollicitus praeparabat, auream mediocritatem in omnibus tenebat: amore potius quam timore commissos regebat. Sciens ergo, se vices Christi agere, summique abbatis vocari praenomine, ita se omnibus studebat conformando aptare et aptando conformare, ut certeres, eum mira caritate omnium moribus deservire. Ut vero compendiosius innotescat probitas ejus, excellentioribus pollebat virtutibus, quibus in vita hominis nil censetur utilius, prudentia videlicet insignitus, temperantia redimitus, fortitudine roboratus, iustitia locupletatus. Proinde illud Anicii *mm* congruentissime sibi possumus assignare: Viri sacri corpus virtutes edificare.

mm
dumque aliquando ejus meritis mulier caeca, aqua, qua Sanctus

56 Ad cumulum autem tantae perfectionis ardentius Missarum insistebat sollemniis, celebrans quotidie memoriam passionis salutiferae: ut, qui mortuus erat terrenis voluptatibus, vivebat vero divitiis spiritualibus, semper dominico corpori incorporatus, antiqui hostis cunctos et debellaret incursus. Dum ergo una dierum ex consuetudine sacrum celebraret mysterium, et Dominus Jesus jam jamque vellet supponere candelabro candentis lychni cereum, ut omnibus luceret basilicam ingredientibus domum, quaedam interfuit mulierum de vico Cellae contiguo, quem dicunt Buxutum *nn*, quae jam dudum extinctis orbibus oculorum deplangebatur privatum lumine vultum. Quam cum assistentes interrogarent, quid istic sustineret, cujus rei causa advenisset: Divinam, inquit, praestolor clementiam, et hujus viri Dei Abbatis munificentiam, et ut fiat in te fons aquae salientis in vitam aeternam, quatenus mihi misellae digneris illam concedere aquam, qua manus diluet servus Christi Gerardus post perceptam Eucharistiam.

nn
manus laevam, epota, visum subito recuperat,

57 Quam cum fideliter, ut petierat, impetrasset, et omnipotentiam Dei fidemque sancti Viri flebiliter implorasset, maxima cum devotione pitissando sorbillavit, atque faciem exinde abluens, extinctas etiam ocellorum pupillas liniendo humectavit, et humectando linivit. Quid multa? eadem nimirum hora, o mira res et jucunda! ab ejus faciecula nox exulat atra, et emicat lux peregrina, et clarissime intuetur intuentes se, Viri Dei vestigiis provolvitur cum gratiarum actione: quam ille, ut erat clementioris animi, clementer excipiens erexit, atque hujusmodi blanda voce corripiens inquit: Desiste, quaeso, filia, desiste cultum tantae venerationis mihi impendere, et ne velis exiguitati meae donum Dei imprudenter adscribere.

nn
mulieris fidei miraculum unico adscribit.

58 Per fidei enim tuae meritum et devotae spei additamentum virtus Sacramentorum reparavit tuorum lumen oculorum. Vade, filia, vade in pace, Dominoque soli grates repende. Sic mulier, expulsa caecitatis incommoditate, quae prius se indolueraat advenisse altero manipulante, nunc beati Viri meritis et intercessio ne absque alterius adminiculo tripudiat repedare. Cujus famosa jucunditas miraculi longe lateque percerebuit ad laudem Dei, venerationemque Servi ejus multorum corda excitavit: et ne cui incredulorum videatur incredibile, quomodo, inquam, poterat non posse,

qui semper erat unicus Omnipotentis corpore * D

O lux vera, Deus, cunctorum Conditor unicus, * corpori
Saecula per cuncta tua fit promissio vera.

Vos, inquit, sancti, vos estis lumina mundi,
Nec valet in tenebris abscondi lux probitatis.

Ecce nunc Siloicum renovasti collyrium *oo*, quo quondam oculasti native oculis captum, quem sacro prius sputo linitum dignatus es dirigere ad natatorium Siloe lacum: unde et nos cum ipso ante tuum procedentes conspectum, tibi que debita referentes praeconia laudum, ex intimo fidelique affectu cordium confitemur te Deum verum, Dei veri Filium.

ANNOTATA.

a Gislebertus seu, ut ab aliis scribitur, Giselbertus, Lotharingiae, quae tum multas Belgii provincias complectebatur, Inferioris ac Superioris duce seu gubernator toto tempore, quo sub decimo saeculi initium Carolo Simplici, Francorum regi, regio illa paruit, multa adversus hunc principem, uti apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum pag. 224 et seq. Chronici Saxonici auctor, alique scriptores docent, perfide fuit molitus. Nec deinde, post decimum 925, quo Carolo Simplici ab Heriberto Viromandensi comite in captivitate raptus Rodolphus Richardi Burgundiae ducis filius Francorum rex fuerat substitutus, Henrico Aucupi, Germaniae regi, Lotharingiam adeptus, meliori fide servavit. Quamquam enim ipsemet Henricum in Lotharii regnum seu Lotharingiam evocasset, multum tamen aberat, ut sibi Germaniae regem in supremum principem vellet. Modo Henrici, modo Rodulphi partes sequens eo unice collineabat, ut omnem sibi in Lotharingiam auctoritatem potestatemque vindicaret. Hunc porro agendi modum Gislebertus pluribus annis constanter tenuit, donec tandem a Lothariensi quodam, nomine Christiano, qui illum astu ceperat, captivus ad Henricum fuit adductus. Tunc enim Henricus illum non male, ut merito facere potuisset, sed bene habuit, volensque virum periculosum juxta ac industrium, a cujus amicitia deestertateque tutam poterat sperare Lotharingiae possessionem, sibi devincire, libertatem ei reddidit, simulque Gerbergam filiam ea conditione nuptui dedit, ut fidelitatem promitteret; Gislebertus autem, quaecumque ab eo exigebantur, promisit, stetitque promissis, quamdiu Henricus in vivis fuit superstes. At vero contra Ottonem, qui Henrico anno 956 vita functo in Germaniam et Lotharingiam regnum successerat, arma iterum movens, misere tandem, uti infra docet biographus, in Rheno interit. Haec omnia apud Bouquetum tom. VIII Franciae Scriptorum Chronici Saxonici auctor, alique scriptores docent.

b Psalmo 48 v 15 et 21.

c De Henrico Aucupe, prius Saxoniae duntaxat duce, ac deinde Germaniae atque etiam Lotharingiae rege, qui et patrem Saxoniae ducem et filium imperatorem nomine Ottonem habuit, hic sermo est.

d Designatur hic Otto, cognomento Magnus, imperator, pro quo vide etiam jam dicta ad litt. a et c.

e In Chronicon, quod hic laudat biographus, in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus Mabillonius ita observat: Chronicon istud, cujus verba refert anonymus Vita Gerardi scriptor, ante saeculi decimi finem scripsit auctor ignotus, nec usquam inter scriptores Germanicos appareat. Hunc tamen legerat auctor Chronici Saxonici seu Magdeburgensis Ms.; nam plurima ipsius verba sibi sumsit. Verum cum Chronicon, quod laudat biographus, inter scriptores Germanicos nusquam appareat, non sat capio, unde didicerit Mabillonius, plurima illius verba sibi sumpsisse Chronici Saxonici seu Magdeburgensis Ms. auctorem? An forte hic illud ipsomet indicat?

f Chronographus, hic laudatus a biographo, verosimillime alius non est, quam Liutpraudus, primo Ticinensis diaconus ac deinde Cremonensis episcopus. Etenim hic in sua de Europae imperatoribus et regibus Historia, quam saeculo decimo sex libris est complexus,

A complexus, quamque Bouquetus tom. IX Scriptorum Rerum Gallicarum inseruit, isdem fere verbis eadem refert, quæ hic de Constantini Magni lancea per Henricum Aucupem obtenta memoriæ prodit biographus. Ut res ex Liutprandi et biographi collatione illico pateat, Liutprandi verba describo. Apud Bouquetum tom. cit., pag. 146 sic habent: Burgundionum... rex Rodulfus... lanceam illam (Constantini Magni) a Samsone comite dono acceperat. Erat enim, excepta ceterarum specie lancearum, novo quodammodo opere novaque elaborata figura, habens juxta limbum medium utrobique fenestras. Hæ pro pollicibus perpulchre duæ acies usque ad declivum medium lanceæ extenduntur. Hanc igitur Constantini Magni sanctæ Helenæ filii, vivificæ Crucis inventricis, fuisse affirmant: quæ media in spina (quam limbum superius memoravi) ex clavibus manibus pedibus Domini et Redemptoris nostri Jesu Christi affixis, cruce habet. Henricus itaque rex, ut erat Deum timens, totiusque religionis amator, audito, Rodulfum tam inestimabile donum habere cæleste, nuntius directis, tentavit, si præmiis aliquibus id posset acquirere, sibi que adversus visibiles invisibilesque hostes arma invictissima triumphumque perpetuum præparare. Quod cum rex Rodulfus modis omnibus, se nunquam facturum, ediceret, rex Henricus, quia mollire hunc numeribus non potuit, minis terrere magnopere curavit: omne quippe regnum ejus cæde atque incendiis se depopulaturum esse, promisit. Quia vero, quod pelebatur, munus erat, quo cælestibus terrea Deus conjunxerat, lapis scilicet angularis faciens utraque unum, Rodulphi regis emollivit cor, justoque regi justa juste petenti cominus dedit. Neque enim, pace præsentis, simulati locus erat.

g Hic indubie designatur Rodulfus hujus nominis secundus Burgundiæ Transjuranæ rex, qui anno 912 Rodulfo patri in hoc regnum successit, annoque 957 excessit e vivis, uti in Chronico apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum pag. 230 docet Hermannus contractus.

h Si vera memoret biographus, nescio, quenam hic Henricum Aucupem justitiæ species commendat.

i A substantivo Græco Πορπαζα, quod gladium significat.

k Henricus, Henrici Aucupis filius, et Ottonis Magni frater, aliquamdiu contra hunc Everardo et Gisleberto ducibus rebellibus adhæsit, ut Siebertus in Chronico aliique scriptores testantur.

l Bruno, Henrici Aucupis Germaniæ regis filius natu minimus, anno 935 Coloniensis archiepiscopus est creatus, simulque ab Ottone Magno imperatore fratre suo, regnum Lothariense gubernandum accepit, quemadmodum Frodoardus docet in Chronico.

C m Siebertus Miræ in Chronico ad annum 939 sic scribit: Bruno, archiepiscopus et archidux Lotharingiæ, secundas partes in regno fratris sui potenter et industrie administrans, Ragnerum Montensem comitem, qui Longicollus cognominabatur, apud Valentianas evocatum capit, et irrevocabili exsilio damnavit pro eo, quod regnum bellis inquietabat; vel, quod verius fuisse dicitur, pro eo, quod, mortuo Gisleberto duce, consanguineo suo, ea, quæ Gislebertus uxori suæ Gerbergæ, sorori imperatoris, in dotem contulerat, violenter ei auferre præsumebat. Frodoardus in Chronico ad annum 937 ita memorat: Videns... Ragenarius non posse venienti resistere multitudini, ad Brunonem venit: at quia quæsitos dare noluit obsides, eum Bruno comprehendens, sub custodia secum duxit, nec multo post trans Rhenum in exsiliu misit. Ragnerus ergo seu Ragenarius, de quo hic agit biographus, certe non ante annum 930, ac verosimilius quidem, eo quod Frodoardo potius quam Sieberto credendum sit, non ante annum 937 vitam cum morte commutavit. Quapropter, cum Ragnerius seu Ragnerus I, Hainoensium comes, anno 916, uti apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum p. 224 Chronici Saxonici auctor docet, vita functus sit, Ragnerum seu Ragnerium secundum designat biogra-

phus, ac proin, cum hunc vocet Longicollum, confirmat opinionem nostram, qua opinamur Rainerum secundum, non autem primum, fuisse hoc cognomento appellatum. Ad Commentarium prævium num. 27.

n Hæc, quæ hic de Henrico, Ottonis Magni fratre, Everardo comite et Gisleberto duce narrantur, apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum Hermannus Contractus aliique Chronicorum auctores cum anno 959 conjungunt, ut adeo hoc anno gesta esse, certum appareat atque indubitatum; neque enim morari hic nos debet Siebertus, qui alium annum assignat; is quippe scriptor a veris annis, quibus res, quas narrat, gestæ sunt, assignandis sæpissime aberrat. Porro chronographum, quem laudat biographus, alium hic iterum non esse, quam Liutprandum, liquet ex eo, quod apud Bouquetum tom. VIII Scriptorum p. 247 in Liutprandi Historia etiam occurrant hæc de Everardi et Gisleberti interitu, quæ se ponere seu transcribere biographus inuit, chronographi illius verba: Everardus gladiis occiditur, Gislebertus Rheni undis submergitur; quas quoniam exsorbare præ multitudine non potuit, anima recedente, defecit.

o Vide hic litteram b.

p S. Gislenu nona colitur Octobris die. Vitam hujus Sancti Sæculo secundo Benedictino jam edidit Mabillonius, eique librum, qui miracula S. Gislenu complectitur, adiecit; in hoc autem auctor Rainerus visionem, quam hic narrat biographus, etiam commemorat. Ad Commentarium prævium num. 156 et 141.

q Cœnobii hujus notitiam num. 155 et seq. Commentarii prævii suppeditat.

r Erat S. Gislenu, uti apud Mabillonium Sæculo secundo Benedictino cit. pag. 790 Vita ejus testatum facit, natione Græcus, hincque hic sese vocat Argolicum.

s Pro pagi hujus locique Broniensis notitia vilesis Commentarii prævii num. 45 et 50.

t Matricularii qui olim fuerint, num. 153 Commentarii prævii exposui.

u Prævos horum clericorum mores Raineri jam laudati verbis descriptos dedi Commentarii prævii num. 154.

x Vocabulum hoc Græcum est, idemque significat, quod Latine mansionarius seu custos ecclesiæ.

y Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus recte ad hunc locum ita observat: Legendum vel Stephano, qui ad annum 954 (atibi ait ad annum 955) Cameracensibus præfuit, vel certe Fulberto, proximo ejus successori. Nam Thieddo non ante annum 964 Cameracensem cathedram obtinuit.

F z Visio, a biographo hic memorata, ante annum circiter 952, ut ex iis, quæ Commentarii prævii § 11 disserui, facile intelliges, non evenit, ac proin iterum hic designatur Rainerus seu Ragnerus secundus, cum tunc Rainerus primus in vivis amplius non fuerit superstes, quemadmodum ad lit. in jam docui.

aa Mirum est, quantum hic in tota narrationis serie a Rainero dissonet biographus. Ad Commentarii prævii § 12.

bb Epistola 2 ad Timotheum cap. 2, v. 4.

cc Ita fere Epistola ad Romanos cap. 15, v. 1.

dd Ita fere Epistola Petri prima cap. 2, v. 15.

ee Matthæi 5, v. 16.

ff Lucæ 11, v. 55.

gg Agalma hic ovile seu caulam significat.

hh Melbodium seu Malbodium Belgii in Hannoveria, quod S. Aldegundis sæculo septimo condidit, oppidum ad Sabim fluvium Montes inter et Avennas situm est, æquali fere utrimque quatuor leucarum distans spatio.

ii Psalmo 106, v. 42.

kk De tota hac biographi nostri narrationis serie, qua corporis S. Gislenu recuperatio S. Gerardo describitur, videsis Commentarium prævium § 15.

ll Lucæ 14, v. 50.

mm Ita vocatur Severinus Boetius, quod inter nomina,

AUCTORE
ANONYMO.

AUCTORE
ANONYMO.

mina, quæ habuit, etiam nomen Anicii fuerit. Fuit scilicet appellatus Anicius Manlius Torquatus Severinus Boetius.

nn De hoc vico vide Commentarium prævium num. 162.

oo A vocabulo Græco Καλλούριον, quod medicamentum oculare significat.

CAPUT IV.

Arcessitur ad Arnulphum Flandriæ comitem; ab hoc, quem calculi morbo prodigiose liberat, multa monasteria accipit administranda, Blandiniense et Sithiense reformat, omniumque deinde abdicato regimine, Bronium se recipit, diemque ibi extremum claudit.

Arnulphus,
Flandriæ comes, calculo laborans
a

Hac igitur tempestate Arnulfus marchio dominabatur Flandrensi provinciæ a, vir valde opulentus qualibet rerum possessione, sicuti claret hodieque in posteriorum ejus ditiori progenie. Qui tametsi nummatus erat et uberius substantiæ, nullo tamen adhibito sibi medicamine, remedium aliquatenus valebat attingere super gravissima, qua detinebatur, ægritudine : cui utique congruum aptamus versiculum :

Eger dives habet numeros, se non habet ipsum. Continuis namque cruciatibus macerabat eum calculus, intolerabilis videlicet morbus, qui urinam inhibens nuncupatur vulgo lapillus. Ad quem multi chirurgorum medendi gratia certabant convolare, qui se numquam Pæonio cessisse magistro jactabant in medicinali arte, sperantes, se ab eo, quem noverant divitiis superabundantem, emolumentum accepturos cum magna dapsilitate. Quibus unanimiter volentibus Hypocratico eum scapello incidere, ita ut demum valerent, quo laborabat, lapillum elicere; quippe quem aiebant haud aliter posse sospitatem integram recipere : nullatenus audebat ille super hujusmodi acquiescere, ne forte, dicens, dum quæro indulgentius vivere, incipiam moriendo inclementius deficere.

Gerardum ad
se arcessit,
b

60 Porro chirurgi peritiam artis suæ quærentes ostentando extollere, et extollendo ostentare, atque marchionis animum ob metum mortis pavidum ad id sustinendum confortando animare et animando confortare, sub ejus conspectu eodem morbo confectos bis novem inciderunt, quos quidem omnes præter unum, qui defunctus est, in brevi curaverunt b, Et quoniam is sibi medelam incidendi evitandam monstravit, tale quid ulterius auscultare noluit. Tandem divina miseratione reversus ad se, spem, quam inconsulte posuerat in homine, cœpit ad Deum competenter reflectere, qui, sicut expertum legimus virginal beate martyris Agathæ, universa curans restaurat solo sermone c : ut Viri Dei bonum olfaciens odorem fama diffundente maxime de cæca muliere, quæ tenebris caruerat ejus intercessione, non distulit humillima petitione per volipdem legatum ellagitare, quatenus ad sui præsentiam usque dignaretur delatigare.

ejusque pro se
apud Deum
intercessionem
enitæ ro-
gat.
c

61 Cui cum adveniendi honorifice occurrisset, et ut congruebat, cum omni officiositate excepisset; cujus morbi infortunio excrucietur, lugubriter intimavit, et ut pro sui recuperatione apud Omnipotentis clementiam intercederet, suppliciter imploravit. Ad quod Vir Domini respondens intulit illi : Crede mihi fortiter, non novi, me tantæ virtutis esse vel meriti, ut fiduciam tantæ rei valeas committere mihi. Istud sane perfectorum est virorum, magis autem carne solutorum, Dominoque semper assistentium. Ego vero quisnam sum, vilissimum Dei mancipiolum, a quo expetas tam difficillimum humanitati subsidium? Si vis perfectam, Domino committe medelam. At comes Arnulfus hæc ingeminat gemebundus : Ut perpendo, pater mi dulcis, occasionem quæris, me debeas præstare, quod pe-

teris. Præsume, quæso, præsume de Domini bonitate, nec differas mihi opem accommodare, quam, ut spero certissima spe, dignabitur Deus per interventionem tuam mihi conferre in tanta ægritudinis anxietate. Ne, quæso, claudas viscera compassionis a me, sed ut divinitus tibi propitiatur, mihi moribundo propitiare. Vir vero Domini sic obviat illacrymantis. Ne videaris, dilectissime, incassum a parvitate mea requisisse solatium, jacta semper, jacta in Domino cogitatum, tibi que nostrum placeat consilium.

62 Est tibi multarum non infima copia rerum. Cujus aliquantulum expendendo necessitatibus pauperum, abolere poteris tuorum enormitatem scelerum. Ob peccata enim accidit interdum hujusmodi incommodum. Ut, dum taliter benignum placaveris Christum, incolumitatis exoptatum valeas recuperare remedium. Debet quippe dives et opulentus ministrare egenis et pauperibus : tu vero Dei gratia dives es et opulentus. Debes igitur ministrare egenis et pauperibus : qui enim minimis administrat fratribus, administret Dei invenitur gratissimus. Marchio cuncta probat, quem marcor dirus obunat. Gratissimum, inquit, est mihi, quod suades, Famule Dei, dum pietas Domini dignetur me miserari. Et quemadmodum ille Evangelicus quondam Zacchæus, dimidium bonorum meorum do pauperibus, dummodo sævissimus sopiri valeat morbus, qui pertinaciter meos depascitur artus. Cum ergo obtemperaverit Viri Dei sententiam amplectens probasset, domesticosque suos id exsequi fideliter imperitasset : ab ipso Viro Dei coabstinate triduanis abstinentia jejunii consequenter indicitur illi, quatenus uterque tali parsimonia purificati, animo spirituali refectione refoecillati, invenirentur condigni accedere mysteriis Christi.

Sanctus tri-
duanum jeju-
nium, quod et
ipsemet obser-
vat, comiti in-
jungit,

63 Quod ut devotissime, prout res exigebat, expleverunt, Sanctorumque suffragia lacrymabiliter interpellaverunt; Athleta Dei divinis accingitur armis, celebrans sollemnia Missæ cum consuetis fletuum suspiriis. Cumque mysteriis participasset Sacramentorum, et marchioni inhiante expectanti reperti sunt ex eisdem participum *, pande, pande o pagina mirum, repente mictrienti appetitus marchionem impetiit ipsum, moxque congruum petens secessum, sine difficultate urentem eminxit lapillum d. Quo pristinae sanitati mirabiliter restituto, quanti in ejus pectusculo exuberaverit gaudii exultatio, quanta cunctos sibi fideles obtinuerit Domini collaudatio, quantave circa Virum Dei excreverit condecens veneratio, an a nobis exigit vestrae unanimis dilectio, dum nostra exilis descriptio nequeat comprehendere stilo? Hæc tantum sufficiant compendiosius dicta, quoniam tota, quæ sibi ancillabatur Flandrensis provincia, et super ejus infortunio antea emarcuerat mæsta, ob ejus incolumitatem quodammodo revivuit lata.

hicque post il-
lud sub Mis-
sam, a Gerar-
do celebratam,
calculo prodigiose libera-
tur.
* videtur hic
aliquo deesse.

64 Abbas vero reverendissimus in humilitatis arce fundatus, nullo modo suis arrogavit viribus hujus beneficii mirabile munus, sed Eucharistiæ potius omnipotentissimis effectibus. O omnigenis hominum linguis prædicanda Domini Jesu cunctipotentis munificentia! Istiusmodi medicinale malagma quondam adhibuit salutigeræ vestimenti ejus fimbria, mulieri fluxu sanguinis laboranti per duodena annorum curricula, quæ in medicos sua profusus * expenderat patrimonia, nec ab ullo eorum competentia consequi poterat curacionis remedia. Comes igitur Arnulfus, beneficentiæ sibi collate remunerator, liberalissime Virum Dei compluribus peroptans honorare muneribus, non pauca auri vel argenti pondo ejus presentavit obtutibus, ut quondam Elizeo, Eliæ domestico, Naaman Syrus, quatenus hoc suis suorumque fratrum asportari juberet usibus. Quod ille omnifariam excusando repudiavit, dignumque memoria verbum indignatus marchioni objecit. Si nostra, inquit, dereliquimus, quomodo aliena accipiemus? Monachus quærens in terra proprietatem, nullam dignoscitur habere religionem : monachus pecuniosus convincitur esse leprosus.

Sanctus, do-
nis plurimis,
quæ ei Arnul-
phus offert,
non admissis,

* forte profu-
sius

Quid

A Quid enim aggestus pecuniæ, apud monachos maxime, nisi lepra animæ? Certe frater Gerardus non vult fore pecuniosus. Non igitur fiet, Domino miserante, leprosus.

ægre tandem, ut facultatem ejus decimas acceptet, inflectitur.
* fatidici

65 Sic quippe Vir totus Domini servitio deditus metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut avari divites perituras solent divitias custodire. Hoc exemplo communiti caveamus nos monachi e philargyriam, immo lepram Giezi, qui postponens præsentia vaticinantis fiedici *, leprosus possessor exstitit pecuniæ Naaman Syri. Sacramentis tamen terribilibus obstrictum comes vix tandem perurget, ut suarum decimas saltem facultatum acceptaret, easque ut prudens œconomus consideranter dispensaret, prout Spiritus Sanctus sibi dignanter inspiraret. Et hoc quoque prius humiliter declinavit, ac paulo post non ambitiose suscepit, quas prudentissima consideratione tripertivit, et fidelissima dispensatione dispertivit. Et bissem * quidem Deo servientibus cœnobitis pauperibusque erogavit, trientem vero Broniensis ecclesiæ necessario reservavit. Tunc etenim temporis erat Broniensis ecclesiæ velut arbuscula noviter plantata, necdum ad plene radicata, quæ irrigationis postulans adjumenta, si forte cesset cultoris industria, inutilis redditur et infecunda.

B 66 Sic igitur marchio, spectata Viri Dei virtutifera probitate, magisque monastica, quæ circumquaque divulgabatur, religiositate, abbatiarum, quotquot habebat sua sub potestate, commodum duxit procuracionem sibi commendare *f*.

Quo rursus baculo Pastor venerandus adepto, Mox sibi commissas disponit visere caulas,

Ne lupus incautos vexaret mordicus agnos.
Inprimis autem adiens Blandiniense monasterium *g*, ab Amando *h* præsule beato Gandavi fundatum, non solum reperit omni religiositate nudatum, utpote occupatum sæcularissimis clericorum; verum etiam infestatione perversorum ad nihilum pœne redactum; insuper et, quod erat lacrymarum fonte gemendum, excubiis trium, qui ibidem quieverant, Sanctorum multo jam tempore exspoliatum.

Sanctus monachos clericis Blandinii substituit.

67 Porro Athleta fortissimus Divinitatis ope præditus, nullo modo cessit laborum sudoribus; sed cum beato Joseph tunicam talarem indutus, semper sine bono suos prosperavit inceptus, et, eliminata abinde clericorum irreligiositate, licet jactitarent sese ventosa nobilitate, melioratis quibusque, cœnobitarum religionem non distulit subrogare, quemadmodum duobus in locis paulo ante meministis eum jam acitasse. Quod illi ægerime ferentes, seseque ulcisci deliberantes, hostis antiqui malitia percussit, studiis Viri cœperunt emulari, ejus quoque conversationi derogare, quosque etiam possent ab illius visitatione compescere. Cumque jam se conspicerent non posse ejus profectibus obviare, sed magis magisque illius opinionem crescere; ad hoc usque perducti sunt succensi facibus invidiæ, ut comminisci præsumerent de sibi inferenda, pro nefas! nece.

Hinc cum impij quidam occidantur occidere: ast hi a scelere

68 Sed Domino protegente, dum eorum cassarentur insidiæ, et nequirent intercipere animal Dei, occultatum undique; quadam die junctis complicitibus factionis sacrilegæ valvas irrumpunt ecclesiæ, quærentes eum, quod et dictu nefas est, ante altare unanimiter discerpere sacerdotali etiam infulatum podere. Quibus miram præterens constantiam, imperterritus procedit in obviam, Deo immolandum sese alacriter opponens hostiam. Sic sermo completur veridicus: Permanet intrepidus confidens, ut leo, justus. Quos arguens, O, inquit, cives, quæ tanta exagitat vestras insaniam mentes, ut adversum me imbellem corripatis arma rebelles? Ineritis quidem terrestribus, armatus sum vero armis celestibus: proinde non me vestra terrent spicula, neque hæc præsumtio tam flagitiosa. Non equidem recuso bibere pro Domino Jesu calicem mortis, qui pro me dignatus est ferre suo in corpore stigmata passionis. At illi in faciem

ejus contemplantes divinum et mirabile quiddam, ingenti pavore concussi, ante ejus præsentiam corruerunt proni in terram.

ACTORE
ANONYMO.

69 Sicque animo consternati, et ultra modum exanimati, vix valebant verba precantia fari, vestigiis ejus pariter provoluti. Ignosce nobis, inquam, Pater venerabilis, ignosce erratis nostris, et ne reputes, suppliciter petimus, quod contra te sic insipienter egimus: miserere lugentibus, indulge pœnitentibus. Quibus clementer elevatis et vehementer anxiatis, ad ignoscendum perfacilis Pater ait amabilis: Quoniam quidem, inquit, reatus vestri offensam agnoscitis, pœnitundinemque cœnuncti ostenditis, benignitas Salvatoris peccata remittentis dignetur ignoscere vobis: ego quoque ita dumtaxat ignoscens acquiesco supplicationi vestræ, ut, quomodo nunc usque fuistis impedimento huic ecclesiæ, sic deinceps sine simulatione satagatis subsidio esse; nunc nunc recedatis cum pace. Quemnam, quæso, imitatus est in hoc gesto, nisi eum, qui passurus abiit Hierosolymam vultu obfirmato, et sub ipso passionis articulo persecutores suos prostravit solus sermonis jaculo?

prodigiosus prohibentur, veniamque a Gerardo petunt et impetrant.

70 Cum quanta vero lætitiæ et exultationis gratia sanctorum superius memoratorum Wandregisili, Ansberti atque Vulfranni corpora transtulerit *i*, ab urbe Bononia revehens ad propria, angustare refugit nostra narationis angustia, præsertim cum hactenus tota idipsum protestetur Flandrensium provincia. Sed nec ab hisce reliquiis ecclesiæ Broniensis expers habetur et immunis. Nam præter cetera a Gandavo istuc delatum ejusdem beati abbatis Wandregisili brachium, nec non et, quod est præcipuum, inestimabilia pignora primatis Apostolorum *k*. Ut autem brevitati serviamus, et plura omittentes, pauca recolamus, quam strenue etiam beati Bertini cœnobio aliquamdiu præfuerit, reticemus, quamque saporosus disciplinæ Regularis inibi protulerit fructus *l*. Sed ne penitus taciturni silentio supprimamus relata nobis a majoribus, decem et octo cœnobiorum traditur existisse procurator vigilantissimus *m*, Domino complente, quæ suis promiserat fidelibus hoc et hoc relinquendum centies tantum in tempore hoc cum persecutionibus.

Sanctus Gandavum SS. Wandregisili et Ansberti corpora transtulit

i

k

l

m

71 Tantus autem fervor ad colligendas Deo animas accenderat illum, ut sic sollicitudinem gereret monasteriorum, quatenus per habitacula discursando singulorum, ad amorem patriæ celestis excitaret corda audientium. In qua desudans felici exercitatione, multorum benevolentiam alliciebat familiaritati suæ. E diversis quippe locorum partibus confluebat ad eum ædificationis gratia Ordo monachicus, tanti Viri pudicos et imitabiles actus sitientes imitari totis virium conatibus. Videres quasi ex diversis alvearibus apes ad hanc florigeram arborem convolare, ut inde favis arentibus nectar mellillui roris possent instillare. Quos ille benigno gratantique animo suscipiens, et monasticæ edulio normæ affluenter reficiens, de discipulis idoneos præceptores, de perfectioribus perfectissimos reddebat doctores. Discedebant alii moribus et religione instructi, accedebant alii nihilominus instruendi. Indesinenter enim quasi nardus miro odore virtutum fragrabat, et Scripturarum fontem aperiens arenitiam mentium prata rigabat.

confluentesque undique ad se monachos salubriter instruit.

F

72 Sic divini pigmentum verbi, cujus vitali redolebat suavitate, fratrum intrinsecus languentium indigentia curabat communicare, quod trahendo masticantes saporifera ruminacione ab omni vitiorum convalescerent infirmitate, atque gustando mererentur considerare, quam suavis est Dominus sperantibus in se. Ne cui autem legentium videatur incongruum verbis Scripturarum aptari tale vocabulum; noverit utique sermonem divinum aptissime appellari pigmentum, qui, quo magis ruminando teritur ore sermoeinantium, eo magis reddit saporis odorise oblectamentum, ab animæ languentis stomacho pellens mortale fastidium, qui,

Bello Neustrasios inter et Austrasios flagrant.

ACTORE
ANONYMO.

n

o

p

Broniense monasterium a
Dionysianis
monachis red-
dit, utque
huic

q

r

B

s

t

Privilegium
Pontificium
impetret, Ro-
mam petit;
u

C

w

y

unde dum re-
vertitur, res
in via, cujus
felix

z

aa

qui, licet ob sui puritatem mordax sentiat in ore, suam tamen virtutis dulcorem salubriter diffundit in corde. Hoc eodem tempore orta est non parva perturbatio guerrae *n* inter summates Austriae ac Neustriae *o*, quae peccatis exigentibus adeo excaudit usquequaque, ut non modo periclitarentur negotia reipublicae, sed et minimum reverentiae praestabatur sanctae Dei Ecclesiae. Unde vero sit ortum ejusmodi discidium, si vis scire ad liquidum, chronographia pandat priorum. Fiebant ergo strages virorum, viduitates mulierum, orbitates parentum, incendia urbium, captivitates plebium, infractiones atriorum, desolationes ecclesiarum.

Villarum praedas quis comparet atque rapinas? Quis creberrimas hinc inde caballicatas *p*?

Quisve cruorivomas possit perstringere pugnas?

75 Tali ac tanta inquietudinis procella tunc temporis agitabatur respublica, quam post pusillum pietate inolita divini respectus consolidavit anchora. Hac igitur necessitate coactus divae memoriae dominus abbas Gerardus, Catulliacam beati Dionysii adivit percitus abbatiam *q*, Broniensem redimens ab ibidem Deo famulantibus ex ea, quam sibi rogam *r* erogaverat comes Arnulfus. Verebatur siquidem non mediocri sollicitudine, quin exterminio succumberet sub tot malorum turbine, praesertim cum remota a finibus Merovingiae *s*, ad quam pertinebat illo in tempore, in meditullio sita est Lotharingiae, quam absque dilatione beati Lamberti contradens majori ecclesiae, utpote interjacentem Leodicensi parochiae, domini Faraberti *t* commendavit tutela tunc pontificis ex Prumiensi abbate. Hanc, licet parvam, quantum magnipendens dilexerit, ipse evidentissima declaravit liberalitate, mutua videlicet vicissitudine recompensans eidem abbatiae viginti mansos telluris instauratae, quos ipsa possidet ecclesia usque hodie in gyro sibi positos solida cum quiete.

74 Amicus vero Domini in omnibus et super omnia Broniensis caenobii prospiciens utilitati, Broniensis monache, audi; audiens vero cave oblivisci: tametsi affloret aetate progressiori, non tamen duxit oneri Romam usque fatigari *u*, quatenus, cujus fundator erat oratorii, devotus imploreret patrocinium summi Apostolorum principis Petri, atque ab ejus vicario satageret adipisci de rebus et libertate ejusdem monasterii authenticos apices confirmantis decreti. Quod cum mira alacritate animi dominus Stephanus sanctae Romanae Sedis tunc Apostolicus jussisset fieri, (ipso consistente Viro Dei, immo dictante debentia scribi) plumbeo bullatum sigillo privilegium, quod et pertongar *w* appellat, contulit illi, concessa etiam licentia sibi, ut gratia id confirmandi ex praeepto ipsius domini Apostolici omnes subscriberent episcopi, per quos repatriando speraret ipse reverti *y*. Et quoniam in promptu habentur hujusce scripti monumenta, quippe quae cum omni diligentia hactenus conservat Broniensis basilica, ne cui lectorum displiceret prolixius syrma, superse-
dimus singula ipsius hic apponere verba.

75 Ceterum prudens lector perspicacissimam hujus Viri Dei demiretur prudentiam, quanta videlicet ingenuitate in ejusmodi scripto libertaverit hanc abbatiam, et qualem vel quantum subeat aeterni anathematis poenam, si quis temerario ausu, quod absit, infringere praesumat eam. Ut autem ad rem redeamus, et quid relatu dignum divina virtus in eodem itinere Fideli suo praestiterit, recolamus; ab urbe Roma prosperrime progressus, ad montem, qui dicitur Jovis *z*, devenerat ipse Beatus. Cumque cum suis angusta carperet declivia montis, incaute gradiens unus e sagmariis *aa* sarcinatus lapidibus porphyreticis, quos ad sua Vir Dei transvehebat causa necessariae venustatis, deorsum cecidit rotatus ad erata vallis. Quod molestissime ferentibus, qui conveniebant, comitibus,

Nil adeo motus, sic inquit Vir venerandus:

Quare pusillanimes vos reddunt talia, fratres? D
Laus Domino cunctis reddatur pro benefactis.

76 Et accito quodam ex illis, quos dicunt Maro-
nes *bb*, salva mercede, jussit, ut saltem sagmarii
sarcinam perquireret continentem lapides. Ad hos
siquidem magis deflectebat animum ob illud for-
tasse prolatum:

Omne, quod est rarum, dignoscitur et pre-
tiosum.

Nam quis non extinctum indubitanter crederet
illum? Quis vel corpus ad terram integrum perve-
nisse autumaret, dum interpositis ubique scopulis,
discerpi in partibus potuisset? Requisitus autem,
non solum vivus, verum etiam incolumis et illaesus
reperitus est cum lapidibus. Tunc patenter cunctis
innotuit, quod ideo laedi non potuit, quia hunc in
casu suo oratio Dei Viri portavit. Ex hoc autem
lapide, ut in praesentiarum est cernere, insignitur
hodieque majus altare Broniensis basilicae.

Sic redit ad propria sacer et venerabilis Abba,
Magnificans Dominum, qui dirigit acta suorum.

77 Sacro itaque doctus spiramine praenosens,
imminere diem vocationis suae, quod videlicet et
rationem redderet villicationis commisse; neces-
sarium duxit et utile, caenobia fratrum revisere
degentium suo sub regimine, seseque deinceps
exuere tot curarum onerosa gravedine, atque ido-
neum procuratorem sui vice unicoque caenobio-
rum substituere. Cum autem, arrepto itinere, ap-
propriasset villae, quae appellatur Marcianae *cc*,
quam et alluit fluvium Sambrae *dd*, uno ex latere
pueri ejus horam vesendi cernentes jam afflore,
congruum sibi caballicae petunt diverticulum ab
itinere, amoenumque ac herbidum discedentes in
locum protinus discumbunt ad convalescendum. Vir
autem Domini sub quadam accumbens arbore,
amicus amicae inserviebat parsimonia. Qui licet a
suis rogaretur importunissime, non tamen acquie-
scebat epulo indulgere. Vos, aiebat, filii cum Dei
benedictione diarium nunc nunc percipite, meum
non est hac diei hora comedere, cum siquidem
desit piscis, unde possim reficere.

78 Ad hoc autem tali utebatur excusationis mo-
limine, ut impransus valeret quomodolibet eva-
dere. Illis vero sermocinantibus pieque alternatim
contententibus, ecce ales, agnomine Asperellus *ee*,
eadem in arbore suos confovens fetus, piscem
non modicum projecit ad pedes ejus. Quo viso,
Viri Dei clientes sic affantur eum reverenter con-
joculantes. Eia, inquit, Pater reverendissime,
excusationem paulo ante praetendebas pro non
habito pisce; nunc saltem pulmentarium *ff* caelitus
missum noli respuere; nimirum nulla tibi nunc
ocasio justa. Quid plura? Tandem convictus con-
victor fit Philochristus. Pullis tamen asperelli de
reliquis mandans superferri; Non patiamur, eos
fame cruciari, ne forte piscis iste deciderit patri
gnatis perferre volenti. Tanta fuit talisque Viri
compassio justae. Hic illud egregii versificatoris libet
inserere.

Nunc bonus Eliae, qui perfidus antea Noe.
Nam etsi juxta nomen suum asper et indomitus
consvetit accipere, modo praeter solitum prosper
et domesticus didicit tribuere.

79 Expleta refectione cum competenti gratia-
rum actione, Vir Dei prosperiori progrediens calle,
singula filiorum caenobia perlustrabat paterna sol-
licitudine; quos et super monastica commonefa-
ciens religione, ubertimque imbuens divina eru-
ditione, multifaria exhortabatur eos disputatione,
ut adversus jacula tergiversantis satanae servantes
unitatem pacis et concordiae, quasi armati agoni-
stae semper starent in acie. Cujus salutaria sitien-
ter verba potantes, ejusque praesentiam corpora-
lem inexplerabiliter amplectentes, pectoris ex imo
suspria longa trahentes, ne discederet ab eis, sup-
plicabant flebiliter omnes. Quos ille, ut erat melli-
flui oris, blandiori conveniens affamine, responsum
tale perhibetur eis dedisse. Non sic, inquit, fratres
amantissimi atque desideratissimi, non sic oportet
fieri.

eventus Go-
rardi meritis
fuit adscri-
ptus, prodigi-
osa event.
bb

Mortem sibi
imminere di-
vinitus edo-
ctus, monaste-
ria cura sua
commissa,
E

cc

dd

quando inter-
rim avis mi-
nistrio in via
semel pisci-
tur,
ee

F

ff

ultimo visitat.
Broniumque
deinde se reci-
piens,
ee

A fieri. Hereditas enim mea præclara est mihi, ibi requies mea in sæculum sæculi, ibi habitabo, quoniam præ cunctis eam elegi. Omnibus igitur rite compositis, cumque pastoribus Pastori summo ovibus commendatis, Beatus pauper spiritu, cunctis, quæ rexerat, ditioribus postpositis, ad dilectam paupertatem gaudenter remeat monasterii Broniensis.

ultimum ibidem diem claudit.

80 Et hæc quoque, Broniensis monache, comenda memoriam. Qui cum et ibidem cuncta disposuisset mira perspicacitate, fratrumque pectora affluenter irrigasset geminæ caritatis limpido fonte, vehementer delatigatus provectioni ætate, in dies cepit fatiscere corporis gravi imbecillitate: et perpendens, adesse sibi jam terminum vitæ, cupiensque dissolvi et cum Christo esse, data cœnobitis circumstantibus pace, suum munire exitum Dominici Corporis et Sanguinis perceptione. Tum imperans, campanam pulsari *gg*, quam jussu suo fusam obtinuerat episcopali benedictione sacrarum, o vere pulcri gestum memorabile signi? eadem reboante sonitu dulciori,

Concentu cæli meruit sine fine beari

Miles, et emeritus meritorum lumine clarus,
Ad Fontem vivum sitiens, plenusque dierum
Deposito fragilis tandem velamine carnis

B Christi lucifluam Jesu transmigrat in aulam,
Prænitet Octobris quando lux tertia mensis
Anno ab Incarnatione Domini MCCCCLX, Indictione II,
concurrente v, Epacta xx, Feria II.

ANNOTATA.

a Hic haud dubie designatur Arnulphus I seu senior, cognomento Magnus; hic quippe, qui, quod ad decrepitam nonaginta duorum annorum ætatem pervenerit, Vetulus etiam a nonnullis appellatur, ab anno 918 ad annum usque 964, quo obiit, Flandriæ provinciam comitis titulo moderatus est.

b Oportet sane chirurgos illos excidendi calculi peritissimos fuisse. Nescio, an nunc reperire sit chirurgum vel unum, qui tot, quot illi, ex calculosis decem et octo felici eventu possit incidere.

c S. Agathæ virginis et martyris Acta tom. I Februarii apud nos existant inserta; in his autem narratur, sanctæ huic martyri mamillam, quæ tyranni jussu ei fuerat abscissa, divinitus fuisse restitutam, cum prærie Apostolo in carcere sibi apparenti, medelamque offerenti dixisset: Habeo Salvatorem Dominum Jesum Christum, qui verbo curat omnia, et sermo ejus solus restaurat universa: hic, si vult, potest me salvam facere. Ad hoc miraculum omni dubio procul hic respicit biographus, perque vocabulum virginalis intelligit vel corpus virginalis vel certe mamillam, virginis corporis partem.

d Quo Gerardus tempore ad Arnulphum Magnum, Flandriæ comitem, accesserit, eundemque calculi morbo prodigiöse liberarit, Commentarii prævii § 14 ostendi.

e Auctor sese monachum appertissime hic prodit. f Qui hic biographus debeat intelligi, Commentarii prævii num. 172 exposui.

g Hoc monasterium est quidem e monasteriis, ab Arnulpho Gerardo commissis, primum, quod Sanctus reformavit; non tamen primum, quod singulari cura fuerit complexus. Videsis Commentarii prævii num. 175.

h De S. Amando, Trajectensi episcopo, actum est apud nos ad sextam Februarii diem; hic autem Sanctus, ut ibidem in Commentario prævio § 5 ostensum est, bina Gandavi cœnobita, Blandiniense scilicet et Bavonianum, extraxit.

i Gerardus SS. Wandregisili et Ansberti corpora, uti in Commentario prævio § 18 docui, Bolonia Gandavum ad Blandiniense cœnobium anno 944 translulit; tunc autem, ut ibidem monui, una cum binis sacris hæc corporibus translatum etiam Bolonia Gandavum non fuisse S. Wulfrani corpus, solide a nobis ad diem 20 Martii pag. 161 monstratur.

k De tempore, quo Sanctus sacris hæc lipsanis

ditavit Broniense cœnobium, consule Commentarii prævii § 21.

l Gerardus Sithiense seu S. Bertini cœnobium ab Arnulpho, Flandriæ comite, anno 944 gubernandum reformandumque accepit, hocque ad primævam disciplinam revocato, anno circiter 947 Gandavum est reversus. Adi Commentarium prævium § 19.

m Non edicit biographus, omnia hæc monasteria et a Gerardo reformata seu restaurata, et in Arnulphi Flandriæ ditione sita fuisse. Ad hæc quæ de monasteriis Gerardi curæ commissis tradit, sese tantum e traditione didicisse, hic aperte declarat.

n A vocabulo Gallico Guerre, quod Latine bellum significat.

o Quo de bello sermonem hic verosimilius faciat biographus, Commentarii prævii § 21 explanatum invenies.

p Caballicata a voce Itala Cavalcata significat incursionem, uti ad illud vocabulum in Glossario docet Cangius.

q Hæc abbatia ita hic vocatur a biographo, quod in Catolaco, vel, ut alii scribunt, Catullaco villa seu vico a Dagoberto seniore in S. Dionysii honorem fuerit exstructa.

r Hoc vocabulum significat donationem, per quam hic intelligi non puto donationem, quæ Arnulpho Magni, Flandriæ comes, cum primum calculi morbo liberatus esset, facultatum suarum decimas Gerardo contulit. Videsis Commentarium prævium num. 233; ubi etiam fit commentatio in verba, quibus biographus docet, Broniense monasterium Gerardi ætate, uti in Lotharingia situm, ad Franciam pertinuisse.

s Id est, Franciæ, appellatione a Francorum e Merovingica stirpe regibus verosimillime desumpta.

t Farabertus ab anno 947 ad annum usque 953 Leodiensem ecclesiam moderatus est, uti in Commentario prævio num. 236 et seq. docui.

u De ætate, quam tunc, cum Romam privilegii Pontificii Broniensibus impetrandi ergo petiit, Gerardus habuerit, disputata vide Commentarii prævii § 9, ubi etiam, quo tempore et a quo Pontifice, nomine Stephano, Sanctus privilegium accepit, discussum invenies.

x Alii scribunt Ptongar; est autem hic haud dubie, ut Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus recte docet, Pancharta seu Panto charta; quo nomine quævis charta seu quodvis diploma significatur.

y Mabillonius lib. II de Re Diplomatica, pag. 154 docet, diplomata etiam non pauca reperiri, quæ episcoporum absentium nominibus sint signata. Hæc certe diplomata a Mabillonio memoratis accenseri debet diploma seu privilegium a summo Pontifice Gerardo concessum. Huic enim multi etiam absentes subscripserunt episcopi, atque id quidem, ut biographus hic declarat, ipsiusmet summi Pontificis jussu factum est.

z Baudrandus de hoc monte in Dictionario geographico ita memorat: Mons-Jovis, pars Alpium in ipso limite Rhetiæ, nunc Mons Major S. Bernardi. Vide ibi, quamquam sint, qui credant esse Monjo-vetto vicum Sabaudia in ducatu Augustano. Vult ergo hic scriptor, Montem Jovis esse eundem cum monte, qui modo Mons Major S. Bernardi dicitur. Postea porro montis, qui modo Mons Major S. Bernardi dicitur, hanc præbet notitiam: Mons Major sancti Bernardi, le Grand saint Bernard, mons excelsus Alpium pars, versus confinia Italiae, inter ducatum Augustanum in Sabaudia ad Meridiem et Valesiam provinciam Rhetiæ ad Septentrionem, dictus fuit olim Mons Jovis, et nunc sic vocatur a sancto Bernardo de Mentona, archidiacono Augustano, qui anno MCCCCLXVI monasterium excitavit in vicinis.

aa Sagnarius hic nihil aliud significare videtur, quam clitellarium seu sarcinarum jumentum.

bb Mabillonius in suis ad S. Gerardi Vitam Annotationibus ita ad hoc gentilitium nomen observat: Marrones etiam memorantur in Vita S. Odonis superius edita, a Maumont, qui in Gallie et Italiae finibus

AUCTORS
ANONYMO.

AUCTORE
ANONYMO.

finibus positus est, sic nominati. Eum quippe montem Saracenicæ gentis reliquæ quædam incolentes, inquit doctissimus Cangius in Glossario, omnia latrocinii et excursionibus vicina loca infestant, donec ab Italiæ principibus tempore Berengarii Italiæ regis penitus extincti aut fugati sunt. *Berengarium secundum, qui anno 930 rex Italiæ coronatus est, hic haud dubie designat Mabillonius. Etenim Berengarius primus, ut Frodoardus in Chronico docet, anno 924 a suis fuit occisus, ac proin, si sub hoc, non autem sub Berengario secundo, extincti fuissent Marrones, hi in Alpibus non amplius fuissent superstitis, quando hos montes Gerardus anno ex dictis in Commentario, 929 transiit.*

cc Marcianæ, Gallicæ Marchiennes au pont, vicus est Hannoniæ, seu pagus ad utramque Sabis ripam Tudinum seu Thunium inter et Carolo-regium, una circiter leuca a posteriori hac civitate remotus. Hic biographus de hoc vico indubie facit sermonem.

dd A voce Gallica Sambre. Latine Sabis.

ee Accipitrem interpretatur in Glossario Cangius: et vero hoc vocabulum ita interpretandum esse, liquet ex hisce de ave, quæ Gerardum pavit, biographi ver-

bis: Etsi juxta nomen suum asper et indomitus D consuevit accipere, modo præter solitum prosper et domesticus didicit tribuere. *Nec contrarium probaveris ex hoc, quem etiam profert biographus, versiculo: Nunc bonus Eliæ, qui perfidus antea Noë. Quamvis enim hoc versiculo corvus, qui, ut Genes. 8 narratur, dimissus a Noë ex arca, ad eum amplius reversus non est, Eliamque, ut lib. III Regum, cap. 17 refertur, pane et carne pavit, primario designetur, biographus tamen tantum vult, dictum versiculum, qui communiter corvo applicatur, applicari etiam posse Asperello seu accipitri, quod hæc avis, quæ aliis plerumque mala est, Gerardo, cum hunc pavit, bona exstiterit.*

ff Pulmentum seu pulmentarium, ut notat Mabillonius, pro serculo etiam ex piscibus facto accipitur, hancque, ut apparet, significationem habet Joannis 21.

gg Hoc scilicet signo voluit Gerardus, agonem suum fidelium precibus commendare, uti Sturmus abbas, morti proximus, Fulda aliquando fecisse legitur.

DIES QUARTA OCTOBRIS.

SANCTI, QUI IV NON. OCTOBRIS COLUNTUR.

S. Sanctus Crispus	{	Corinthi.	S. Dasius martyr Axiopoli in Mœsia Inferiori.
S. Caius			
S. Lucius	{	Alexand. aut forte	S. Marusius
S. Chæremon et alii anonymi		alibi in Ægypto.	S. Restitutus et forte
SS. Tyrsus et Socii, item			S. Julius
SS. Bonifacius et Socii	{	MM. forte Thebæi	S. Ammon seu Amos Ægyptus in Nitria.
		apud Treviros.	S. Petronius episc. conf. Bononiæ in Italia.
S. Marsus presb. conf. Autissiodori in Gallia.			S. Quintinus martyr in Turonia, Gallicæ provincia.
SS. Marcus et Marcellianus fratres, et Socii MM. in Ægypto.			S. Aurea virgo abbatissa, Parisiis in Francia.
S. Domnina	{	MM. in Syria.	S. Petrus ep. M., forte idem cum S. Petro Capitolio, in Arabia.
S. Berinna seu Berenice			S. Magdalveus episc. conf. prope Virodorum in Lotharingia.
S. Prosdoce			S. Franciscus confes., fundator Ordinis Minorum, Assisii in Umbria.
S. Adauctus martyr in Mesopotamia, ejusque filia Callisthene virgo Ephesi.			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

Sancti Marcelli Papæ meminere Martyrologium Bedæ cum auctariis editum, Rabanus et apographum Hieronymianum. In priori legitur: Romæ Marcelli Papæ; in secundo: Romæ Marcelli episcopi; in tertio: Romæ, Balbinæ. Marcelli episcopi. In Martyrologio Romano S. Marcellus Papa et martyr annuntiatur die 16 Januarii, ubi Henschenius noster, ista referens, fatetur, se nescire, quænam peculiaris ejusdem Sancti festività ad hunc diem Octobris allegatis verbis indicetur. Ad igitur prædictum diem xvi Januarii.

S. Pauli Simplicis memoria hodie cum elogio inscribitur Menologio, quod Basilii Porphyrogeniti imperatoris jussu concinnatum est. Inscribitur et excerptis nostris ex Menæis Bibliothecæ Ambrosianæ. Verum de eo jam nos cum Martyrologio Romano, magnis Græcorum Menæis excusis et Menologio Sirlettiano egimus vii Martii.

Balbina virgo hoc die annuntiatur Romæ in apographo nostro Hieronymiano. Haud dubie indicatur S. Balbina virgo, S. Quirini martyris filia,

cujus gesta in Opere nostro habes ad xxxi Martii. Sanctorum fratrum, filiorum sanctæ Waldetrudis, scilicet Landrici episcopi et Dentalini pueri translatio hoc die annuntiatur in Additionibus Mss. Cartusie Bruzelliensis ad Greveni Usuardum. De utroque in Opere nostro actum jam est; nimirum de S. Landrico Metensi episcopo ad

xvii Aprilis.

De S. Dentelino puero ad xiv Julii.

S. Aniani episcopi et confessoris hodie meminere Greenus et alii. In nostro Ms. Florario Sanctorum ejusdem mentio fit ad Kalendas Octobris: verum hic Anianus est episcopus Alexandrinus, de quo actum apud nos est cum Martyrologio Romano ad diem

xxv Aprilis.

S. Machillæ episcopi memoria in Buta insula, Scoticæ scilicet, hoc die est apud Thomam Dempsterum in Menologio Scotico, et Philippum Ferrarium in Catalogo Generali; quem cum ambo referant sacrum velum S. Brigidæ imposuisse, fuit ille S. Macalleus, de quo in Opere nostro actum est die

xxv Aprilis.

SS. Neophyti, Gaii et Gaiani martyrum hodie meminere Menæa Mediolanensis bibliothecæ Ambrosianæ